187
1

SEVGİ SOYSAL • yenişehirde bir öğle vakti

b

BÜTÜN ESERLERİ - 1

SEVGİ SOYSAL

yenişehirde bir öğle vakti

BİLGİ YAYINEVİ

BİLGİ YAYINLARI: 187
SEVGİ SOYSAL BÜTÜN ESERLERİ: 1

Birinci Basım 1973
İkinci Basım 1974
Üçüncü Basım 1975
Dördüncü Basım 1977
Beşinci Basım 1979
Altıncı Basım 1981
Yedinci Basım Şubat 1988

BİLGİ YAYINEVİ
Meşrutiyet Cad. 46/A
Telf: 1318122-1311665
Yenişehir-Ankara

BİLGİ DAĞITIM
Babıâli Cad. 19/2
Telf: 522 52 01
Cağaloğlu-İstanbul

SEVGİ SOYSAL

BÜTÜN ESERLERİ
1

Yenişehir'de Bir Öğle Vakti

roman

BİLGİ YAYINEVİ

kapak düzeni : fahri karagözoğlu

KURTULUŞ OFSET BASIMEVİ - 1988 ANKARA

Tezgâhtar Ahmet Büyük Mağaza'nın bodrumunda başarısızlığa uğruyor

Sanki büyük bir gürültüyle devrilecekmişçesine sallandı kavak. O her an oluşan, değişen şeyleri görmeyenler sezmediler bunu. Öğlendi. Kızılay semtinin en civcivli, gürültülü, servisi en çabuk, en ayakaltı yeri olan Piknik'in oraya akıyordu kalabalık. Bulvarın öteki kaldırımındaki «Tezkan» mağazasının satış müdürü, mağazanın alt katında, yazı masasının başındaydı hâlâ. Taksit defterini yeni kapatmıştı. Mağazanın bu bölümündeki ütü tahtaları, battaniyeler, ecza dolapları, elbise askıları arasında güçlükle hareket eden titiz müşteriler, hep aynı eşyaları yeniden ve yeniden ellemekten, battaniyelerin yün dokusunu, parmaklarından aşırı yetenekler umarak sınamaktan, banyolarına asmayı kurdukları ecza dolabının kapağını açıp kapatmaktan, dükkânın dört köşesine koşturup ütü tahtalarını deviren arsız çocuklarını azarlamaktan, evlerinin pencere ya da divan ölçülerini buruşuk bir kâğıttan sökmeğe çalışmaktan usanmamışlardı henüz. Eve alınması mutlaka «gerekli» eşya için karılarına surat asmaktan usanmış kocaları, ev ihtiyaçlarını hayatın merkezi sanan dar görüşlü ev kadınlarını, ev eşyalarında hiç bıkma-

dan yenilik ve değişiklik yaparak hayatlarını renklendirdiklerini sanan ve belki de hayatlarında sadece bu alanda ilerleyen aileleri, yeni kuracakları yuvayı döşemekten anlaşılmaz bir tat çıkaran nişanlıları, kafeslerine delice meraklı, kafesleri için durmadan para ve emek tüketen tutsak kuşları, hem alışveriş edip hem de bundan şikâyetçi olanları ayırt etmiyordu mağaza müdürü. İşi değildi bu çünkü. Müşterileri ayırt etmek tezgâhtarın işiydi. Tezgâhtar en azından yeni evlilerle eski evlileri, nişanlıları, daha doğrusu para ödemeye yatkın olanla, para harcamayı engellemeye çalışanı ayırt etmeyi bilmeliydi kısaca.

Satış müdürü, taksitlerden sorumluydu, paraların giriş çıkışından, alınan paraların gerekli yerlere uygun zamanlarda yatırılmasından, giren çıkan para trafiğinden, bu trafiğin aksamamasından sorumluydu. Bütün sabah taksit defterinden paralarını zamanında ödememiş müşterileri tespit etmiş, gerekli işleme başlamıştı. O arada, yeni taksit açtıranların kayıtlarını yapmış, sağlama bağlamıştı her işi. Rakamlar ne denli sağlama bağlanabilirse işte o kadar sağlama. Örneğin, bir ikiyüz rakamı birçokları için değişmez bir şey sayılırsa da, rakamlarla işi olan herkes gibi, satış müdürü de ikiyüz rakamının ne çılgın değişmelere gebe olduğunu bilirdi. En azından bir yüz liranın nasıl sahte bir tutarlılığı olduğunu, yüz liralarla iş yapmağa kalkışıldığında ne alicengiz oyunlarıyle karşılaşılabileceğini. Bir yüz lira, bir gün bir battaniyeye, başka bir gün sadece iki elbise askısına dönüşebilirdi, en basitiydi bu işin. Bunu bilirdi satış müdürü. Bu nedenle yalnız, giden gelen rakamlar trafiğinin aksamamasından değil, rakamların gizli

havaîlikleri sonucu aldatılmış olanın mağaza değil, müşteriler olması konusunda uyanık olmaktan da sorumluydu. Bu yönüyle bakıldığında, işi, alayın orospusunu eve kapamaya kalkan, buna karşılık aylarca denize açılan kıskanç denizcinin durumuyle birdi. Zor bir işti, ince bir işti para tarafından boynuzlanmamak. Müşteriler, boynuzlanmağa mahkûm kocaların anlaşılmaz ahmaklığıyle, namuslarını karılarının elbiselerindeki iki paralık açıklığa karşı koymakla koruyacaklarını sananların mantığıyle evirip çevirirlerdi alacakları malı. Sanki elbise askısının tahtasını iki kez sıkmakla ve fiyatlarını üç kez sormakla, bu kuralı değişmeyen ve değişmeyecek olan alışverişçilik oyununun belirlenmiş rol dağıtımını bozabileceklermişçesine yorarlardı kendilerini. Bu yorgunluğa başka cins bir yorgunlukla katılan satış memurları koşuşur, çene yorarlardı durmadan. Alıcılar, haklarının yendiğini anlamamaları gereken haklılardı. Tezgâhtarlar bu tutarsız durumun suçu kendilerininmişçesine koşuşuyor, ter döküyor, aynı sözcükleri bıkıp usanmadan tekrarlayarak, arsız çocuklara gülücükler saçarak, huysuz ev kadınlarının çılgın isteklerine boyun eğerek, sinirli kocaları paracıklarının boşa gitmediğine inandırarak kimsenin yüklenmediği suçu kapatmaya çalışıyorlardı. Alışveriş oyununun bir mızıkçısı vardı, ama kimdi? Tezgâhtarlar müşterinin mızıkçılanmamasına çalışmalıydılar satış müdürüne göre. Acı çekerek. Bu acı, işlerinin bir parçasıydı. Müşterileri kendilerinin kazıkladıklarını sanmak da. Aydan aya aldıkları değişmez aylıkla, şaşkın bir harem ağası gibi, rakamların doğal oynaşlıklarına anlamsız bir bekçilik ederler. Aslında ne onlar, ne

de satış müdürü böyle düşünceleri akıllarına getirmezler. Düşünme yeri değildir burası. Seyretme ve gözleme yeri de değil. Haksız bir işbölümünün kırbacıyle ağırlığı üstünde düşünmedikleri bir yükü aylarca ve yıllarca taşımaya mahkûm kölelerdi hepsi.

Satış müdürü yorgundu bu öğlen de. Defteri kaldırıp kasaya kilitledi. Önüne hesap makinesini aldı. Rakamları ardı ardına makineye işlemeye, makinenin kolunu ardı ardına çevirmeğe başladı. Müşteriler azalmıştı dükkânda. Şimdi satıcılar tezgâhın üstüne dağılmış malları toparlayıp yerleştirmeğe çalışıyorlardı. Kapanma saatinin müşterilere musallat ettiği panik duygusuyle, mağazanın sanki bir daha hiç açılamayacağı korkusuyle kan ter içinde dükkâna dalan son müşteriler satıcıların üstüne üstüne varıyorlardı. Tezgâhtarlar bütün sabah gösterdikleri iyi niyetten yorgun, ilk ellerine gelen malı yutturmağa çalışıyorlardı müşterilere.

Yeni döşedikleri ev için bir çöp tenekesi ile duvar kâğıdı almağa niyetli bir çift, tezgâhtarın aceleciliğine kızıyordu :

«Bak, şu mavi menekşeli kâğıt en güzeli hayatım!»

Menekşeyi çok severdi kadın. El ve ayak tırnaklarını yaptırmayı da. İlk buluştukları günler Hayati hep menekşe getirirdi ona.

«Bana arada sırada menekşe getirmeği unutmazsın böylece...»

Satıcı bıkkınlıkla uzandı makasa.

«Ne kadar istiyorsunuz?»

«Durun, acele etmeyin canım. Bak, kuşlular da çok güzel. Şunu indirsenize.»

Satıcı menekşeliyi kaldırıp kuşluyu indirmeğe hazırlanıyordu ki,

«Durun kaldırmayın, şu kuşluyu da indirin, onu değil şunu, pembelisi var mı bunun? Depoda da yok mu? Peki bu kuşlunun menekşelisi?»

Satıcı elindeki makası bıraktı, bunca naz âşık usandırır.

Dükkânın loş bir köşesinde yaşlı bir kadın bir bavulu evirip çeviriyordu.

«İçine ne alır bu?»

«Her bi şey alır.»

«Doğru konuşsana oğlum, her bi şey de ne demek?»

«Bütün eşyanızı alır efendim.»

«Kendime değil, Amerika'ya gidecek oğluma alıcam. Onun eşyalarının ne kadarını alır?»

«Çok şey alır efendim. Bakın bu bölümlere gömlek korsunuz.»

«Gömlek bavula konur mu oğlum? Canı çıkar gömleğin. Onları el çantasına koyacağım.»

«Bakın hanımefendi, derisi ne kadar yumuşak, böyle yumuşak bavullar çok eşya alır.»

«O zaman her şey buruşur. Kaç takım elbise, çamaşır alır bu?»

«Efendim çok alır. Tek bavulla her yere gidecek kadar.»

«Oğlum ta Amerika'lara tek bavulla gidilir mi?»

Satıcı bir an bavula dayandı. Boş gözlerle baktı yaşlı kadına. Yaşlı kadın oğulcuğunun kaç elbisesinin bavula gireceğini hesaplıyordu dolu gözlerle.

Açık sarıya boyalı saçlarını topuz yaptırmış, oldukça sade ama pahalı giyimli, orta yaşlı bir kadınla; gözlüklü, giyiminden uzun süre Amerika'da kal-

dığı hemen anlaşılan, uzun boylu, iri yapılı, kolejde okuduğunu kısa sürede belli eden genç bir kadın piyasaya yeni çıkmış olan desenli çarşafların satıldığı tezgâhın önünde karşılaştılar :

«Ooo, nasılsın Mineciğim?»

«Just fan-tas-tic! Yakında patlayacağım.»

«Aman ben de mood'umda değilim hiç. Senin neyin var? Vallahi bir şeyin yok. Sen hep böyle, always aktifsindir.»

«Öyle deme. It's enough artık.»

«Don't be cross. Neyin var söylesene.»

«Aaaa, kaç aydır kadınsız kaldım şekerim. İki çocuk, yemek, evişi, ders çalıştırmak, hepsi benim sırtımda. Tam da derneğin çay zamanı.»

«Madame President'in kim olacağı belli mi?»

«Daha belli değil. Çayı Ankara Otelinde yapacağız yine. Giriş yüz lira.»

«Aman harika!»

«Daha ucuz solution'lar var ama, sonra bakarsın hiç bir şeye benzemez de at the end everyone will be talking arkandan. Yok geçen yıl daha iyiydi. Nothing's new yani, hah!»

«Bak unutuyordum; dün bir kadın telefon etti. Üye olmak istiyor.»

«Kim?»

«Vallahi tam bilmiyorum. Kocası Hava Kuvvetlerinde galiba.»

«İngilizce biliyor muymuş?»

«If you want my opinion, bunun üstünde fazla durmamalıyız artık. Öyle sadece çay içip speech atanlardan gına geldi. Biraz da faydalı üye lâzım. Bak geçen yılki yemeğin bütün malzemesini Muazzez

hanımın kocası sâyesinde Ordu Yardımlaşma Kooperatifinden ucuza sağladık. By the way, gele gide İngilizcesini de ilerletir.»

«Doğru. Sen azıcık şişmanlamışsın hayatım.»

«Hep şu anti-baby haplarından. Bir şey yapmaz, dediler. Sonra bir kanama. Doktor doktor dolaştık. Kıpırdamadan yatsın, dedi Hüseyin bey. Faruk bey kürtaj yapmağa kalktı. Tabiî, o arada ye, iç, yat. Neyse iyileştim. Artık saunaya, masaja kuvvet zayıflarım.»

Mağazanın kapısına «Kapalı» levhası asılmıştı çoktan. Müşteriler, ellerinde paketlerle, istemeden ayrılıyorlardı dükkândan. Sevgilisiyle plakçının önünde, saat tam yarımda sözleşmiş olan tezgâhtar Ahmet kumaş seçmekten yorulmayan müşterilerine sövüyordu içinden. Sonunda dükkânın kapısı, içeri dışardan adam giremeyecek biçimde kapatıldı. Ahmet, tezgâhın üstüne dağılmış kumaş toplarını, kasada oturan dükkân sahibinin şaşmaz dikkatini hesaplayarak becerikli el hareketleriyle sarıp yerleştirdi. Arka cebinden tarağını çıkarıp ensesinde kıvırcıklaşan saçlarını özenle taradı. Eliyle aşağı doğru genişleyen yelken paçalarının tozunu silkti vurarak. Pantolonunun geniş kemerini bir delik daha sıktıktan sonra bulvara fırladı. Açık bir bavuldan taşan orlon kazakların başında, bıyıklı, gömleğinin açık yakasından kıllı göğsü gözüken bir delikanlı bağırıyordu:

«Sar! Sar! Kızılay mağazalarında elli liraya, bizde otuz liraya! İflâs etmiş tüccarın mallarını sar! Almak diye bir mecburiyet yoktur. Hakikî orlon ağbicim, hakiki

Amerikan orlonu! Al! Giy! Yıka! Bir şey olursa getir! Geri almayanı hamamböcekleri kahretsin ağbicim!»

Ucuza, herkesten ucuza, herkeşten önce en ucuzunu almağa meraklı bir kalabalık toplanmıştı bavulun başına. Sanatı müşterinin alıklığından ve açgözlülüğünden yararlanarak malın satılmasını kolaylaştırmak olan turnikecinin biri işini yürütüyordu o arada. Bavulun başına toplanmış olanları itekleyip öne geçiyor, bulunmaz bir mal bulmuşçasına onun bunun elinden malları kapıyordu. Hemen parasını ödeyerek alıyordu malı. Tabiî az sonra parayı fazlasıyle geri alıp malı geri veriyordu gizlice. Çok etkili bir yoldu bu. Tıpkı mağazada olduğu gibi. Tabiî, orada bu işin profesyoneli olmazdı; ama nice açgözlü, saldırgan müşteri, öteki kararsızları etkiler, alınacak mal üstüne mülkiyet kavgası yapılırdı dükkânda. Topu bitmiş bir kumaş için kaç müşterinin birbirine girdiğini, ben seçmiştim hamfendi, diye dalaştıklarını görmüştü Ahmet. Aynı kumaşın daha iyisinden top top varken dükkânda. Bunları düşünürken plakçının karşısındaki ağaca tünemiş olan kuşlardan biri pisledi üstüne. Yeni gömleği mahvoldu. Ahmet, bir an ne yapacağını şaşırarak olduğu yerde şöyle bir döndü. Elleriyle gömleğinin üstünü, anlamsızca, sanki temizleyecekmişçesine silkti. Çevresine bakındı. Sanki Bulvarın tüm yayaları gömleğindeki pisliğe bakıyordu şu anda. Bütün sinirli anlarında olduğu gibi sağ omuzu atmağa başladı. Elinde tüfek olsa bütün kuşları vururdu, öylesine düşkündü üstüne başına. «Anasını ettiğimin kuşları! Ulan ben şimdi sizi!...» Söylenerek, çaresiz, yürüdü. Kızılmayacak, çatlanmayacak gibi mi? Tezkan mağazasından

aldığı aylığın büyük bir kısmını boşuna mı «Amado» mağazasına yatırıyordu. Elbet de değil. Dört dörtlük giyinmek için yatırım yapmak gerek. «Amado» mağazasının vitrini Ahmet'in yakışıklılık düşlerinin gerçekleşebilmesi için düzenlenmiyor mu? Modaya uygun, alışılmamış, orijinal şeyler satılıyordu orda. Ahmet kimler, hangi gençler gibi olmak istiyorsa, işte onların giydiklerinden satıyordu o mağaza. Desenli gömlekler, kalın kemerli pantolonlar. Ahmet bunlarla, ailece oturdukları Samanpazarı'nda, istediği kadar yadırganmamaya başlamıştı. Artık Samanpazarı'nda bile, düşük kalite de olsa böyle orijinal şeyler giymeğe meraklı delikanlılar türemişti. Ama onların giyimi Ahmet'inkiyle bir mi? Sokağa çıktı mı mahallenin oğlanlarını hasetinden çatlatır, komşu kanlarının başını sallatır, kocamış heriflerin kanını beynine sıçratır. Önemli olan da bu. Adam olan Samanpazarı'nda yadırganmalı. Orda yadırganmayan, kılıksızın, sünepenin biridir. «Halk»tır halk! Ahmet'e göre giyinip sokağa çıkıldığında en az beş on kişi şöyle dönüp arkadan bakmalı. Plakçının önünde durdu. Şükran gelmemişti henüz. Plakçı vitrinindeki «Love Story» plağının kapağını incelerken cırtlak bir sesle irkildi:

«Ağbeyler, ablalar ve de bilumum vatandaşlar... Yaklaşınız, daha yaklaşınız... Bakınız! Türkiye altmış altı vilâyet, üç yüz doksan kaza gezdim, ve de bin beş yüz köy gezdim, bulamadım başıma göre bir taç, Allah değil nâmerde, merde etmesin muhtaç... Siz müslüman kardeşlerimle, şurda camide cuma namazını beraber eda ettik... Bu sebep münâsebetiyle sözlerimde yalan, riyâ ve de hakikati hilâf asla aramayın. Şimdi sabahleyin kalkıyorsunuz, başınızda

bir ağrı, belinizde bir sızı hissediyorsunuz da, alacak ilâç bulamıyorsunuz. Mağazalarda, eczanelerde bulamadığınız harika ilâcı, fabrikamız siz sayın müşterilerine, sadece yüzelli kuruş mukabilinde takdim ediyor... Şimdi hanım ablalar, beyağbiler, şu elimde gördüğünüz kavanozu, soldan sağa şöyle bir, şöyle iki, şöyle üç kez çevirdiğim zaman, Afrika'nın balta girmemiş ormanlarında otuz altı avcıyı on dört gün peşinde koşturan, engerek yılanı ile mâruf bu yılan kefasını kavanozdan çıkarıp hanım ablalarını, bey ağbilerini selâmlayacak... Yalnız, önce bir nazar buyurarak şu elimde gördüğüm kutuları...»

Ahmet şaştı. Bu tür işportacılar Ulus'ta bulunur. Bunlar da Kızılay'a aktılar artık. Eskiden Tezkan mağazası da Ulus'taydı. Yokuşun orda. Artık kendini bilen Ankaralılar alışverişi Kızılay'da yapıyorlar. Ucuz ev nevâlesi düzmeğe meraklı memurlar bile, Hale değil, Gima'ya gidiyorlar artık. Ahmet için Ulus'tan alınmış bir malın hiç bir değeri yoktur. Aldığı her şey için «Kızılay'dan alındı» cümlesini eklemek isterdi daha çocukken. Bu belki anasının, bütün çocukluğunda, Kızılay'dan alışveriş etmenin kazıklanmak olduğu konusundaki ısrarlı telkinlerinin sonucuydu. Bu telkinler onda, Kızılay'dan alışveriş etmenin bir ayrıcalık, üstünlük olduğu düşüncesini yaratmış, o dakendi para kazanmağa başlar başlamaz her şeyi Kızılay'dan almağa özenmişti, hem de en pahalı mağazalardan. Ulus, Hal denince aklına hep babasının büyük bir meydan savaşı veren kumandan tavrıyla, kış başında eve yığdığı, can sıkıcı soğan, patates çuvalları, pis peynir, zeytinyağı tenekeleri gelir, hiç bu düşünceler şık giyimle bağdaşabilir mi? Neyle bağdaşır peki?

Hasislikle, yoksullukla, hasislik ederek yoksulluğu yeneceğini sanmak gafletiyle. Plakçının vitrinindeki plağın üstünü okudu: Love Story. Güzel, ilik gibi bir kız, tıfıl bir oğlanla sarmaş dolaş. Bu kız bâkire midir? Şu tıfıl oğlanın bozduğu kız, bâkireliğini yitirmiş sayılmaz canım... Kız hem güzel, hem masum yüzlü, böylesi az olur, diye düşündü Ahmet... Şükran'ın ablak yüzü geldi aklına. Ala ala iyice ayrılmış olan kaşları arasındaki kaba, enli burun kemiği, kocaman dizleri geldi. Ama yine de anasının kendilerine ısrarla teyze dedirten ahbaplarının kızlarından, suratları her gün aybaşıları tutmuşcasına kırmızı, gözleri yere eğik, ne yürümesini, ne de konuşmasını bilen o uyuz kızlardan bin kez iyiydi elbet. Bir defa Şükran dans bilirdi. Artist adlarını, yeni şarkıları su gibi ezberlerdi. Ahmet'e, gereğinde dikleni dikleniverirdi. Kendini elletir, kahkahayı basardı. Konuşurdu. Sokaktan geçen meşhurları tanıyıverirdi. Fikret Hakan'ın ev adresini. Salih Güney'in eski karısının adını şıp diye biliverirdi. Yeni modaları kaçırmazdı. Lâklâk moda olduğunda, herkeslerden önce, onu şıkırdatmayı öğrenivermiş, Ahmet'i bastırmıştı bu konuda. Şükran işte, pekâlâ kız; plak kabının üstündeki kıza bir daha baktı, bu kızı bize koklatmazlar oğlum. Kıza sarılan oğlan kimbilir kimin oğludur, filmde hep buz pateni mi, buz hokeyi mi, öyle bir şey yapıyormuş, kız bayılıyormuş, sen kim, buz hokeyi kim? Camekândan kendisini seyretti. Gelecek ay, şu yeni çıkan çizgili pantolonlardan bir tane uydursam! Anamdan bağırta bağırta biraz para koparsam olur. Giyime dikkat hiç de babamın sandığı gibi boş bir şey değil. Babası bütün hayatında odacı gibi dolaştı da ne oldu? Alain Delon bir zaman-

lar garsonmuş, Şükran anlattı, yakışıklılığı, güzel giyimi, tabii bir de kurnazlığı sâyesinde filimcinin birinin gözüne çarpmış, yakışıklılık hiç olmazsa piyango bileti gibi zengin ediverir insanı, o da olmazsa kız tavlarsın, gönlünü hoş edersin, ama süklüm püklüm, odacı kılığında dolaşmak, çuval çuval patatesleri, soğanları eve yığmak iç karartıcı, bezdirici bir hayattan başka ne getirir?

Her hafta, toto oynarken, kazanınca alacağı giysileri düşünmeği severdi Ahmet. Vitrin vitrin dolaşıp sayısız ayakkabı, pantolon, gömlek, kazak, ceket beğenirdi. Vitrinleri dolaştıkça, önce beğendiklerini sonra beğenmez olur, ilk listelerden çıkarmalar yapar, yeni, daha yeni gördüklerini, hep en son beğendiklerini eklerdi. Bu giyim, alışveriş de bir bilim. Öyle Samanpazarı'nda eskici dükkânlarından elden düşme pantolon almakla öğrenilmez. Babası şu ABC'ye girse ne yapardı kimbilir? Ahmet babasının dükkânda düşeceği halleri düşünerek eğlendi, sonra utandı. Bir de kendisini benden akıllı sanır. Daha işin en başını bile bilmeden. Kıyafeti düzdükten sonra, bir araba çekecen altına; araba oldu mu, her kapı açılır, bankada paran olmasından bin kez iyi, bankada durup küflenen paranın varlığını kim bilecek de sana itibar edecek? Üstelik paranın değeri mi kaldı şimdi? Durup dururken banka defterini göstermedikten sonra. Oysa araba? Araba bambaşka. Hayatın bir gailesi. Arabam olsun da ben aç kalayım? Kenarda köşede kalayım? Şaşarım aklına. Hep durup durup babasıyle konuşurdu Ahmet. Babası sanki, önüne çıkan bütün engellerin başı, ezilesi başıydı. Benim de onlar gibi bir babam olsa. Gözlerini vitrindeki yansımasından

ayırıp plakçının merdivenlerini bir koşu indi. Merdivenlerin bitimindeki karşılıklı iki plakçının kapısında aynı yazı: «Selda'nın plakları yalnız burada satılır.» Ahmet, «Müşteriler bu kadar avanak mı? –diye düşündü bir an–. Hangi taraftaki yazıyı önce görürsen o dükkâna dalacaksın, hesap bu. Bizim millet tembel olur, yazının birincisini okudu mu ikincisini araştırmaz, diye düşündüler herhal.» Ama müşterilerin mal alırken hiç de tembel olmadıklarını bilirdi Ahmet. Değil böyle koskocaman yazıyı, malın en görünmez yerindeki yazıyı bile bulur çıkarır onlar. İki plakçı da kapanmıştı. Yine yukarı çıkıp beklemeye başladı. Ne verecek ki bunca bekletiyor? Şükran geliyordu karşıdan.

«Nerde kaldın kız?»

«Ne o, taksi mi beklettin sanki?»

«Uzatma kız. Bak, bir daha bekletirsen...»

«Bekletirim bekletirim. Ne olmuş?»

Ahmet sustu. Tartışılmazdı Şükran'la. Bütün mahalle kızları gibi çenesi güçlüydü Şükran'ın. Biraz daha uzatsa, «sen bana baksana» diye a'ları uzata uzata dırdıra başlayacak. Düdük seslerini duydular. Bir belediye memuru, biraz önce ortalığı velveleye veren işportacıyı döve döve götürüyordu. Malları yere saçılan işportacı ağlıyordu: «Ağbi, kurbanın olayım ağbi, bokunu öpeyim...» Durakladılar. Şükran omuzlarını silkti. Bana dokunmayan yılan bin yaşasın. Ahmet elini Şükran'ın boynuna attı. Yukarı doğru yürüdüler.

Sandviççi tıklım tıklımdı. Hardallı, sosisli, peynirli, sucuklu tost, ayran, bütün bu alışılmış, her sandviççide, hiç bir yenilik, değişiklik gereği duyulmadan sunulan gıdaları yemekten usanmıyordu kim-

se. Sandviç yemek kendi başına bir değişiklik, yenilikti çoklarınca. Ucuz oluşu, çok ucuza tencere kaynatmağa alışık olanlar için inandırıcı sayılmasa da saatlerce ocaklarda kaynayan, bol soğanlı, az kıymalı patates yemeklerinden usanmış insanlar için bir yenilik, değişiklikti sandviç yine de. Kaç yıl önce çıkmıştı ilk sandviçler? İlk sandviççi, Büyük Sinema'nın yanındaki dar pasajda açılmıştı. Bulvar kaldırımı üstüne, «Hot Dog» diye bir ilân asmıştı sahibi. Açılır açılmaz, iğne atsan yere düşmeyecek kadar dolmuştu Yenişehir kolejinin kızları oğlanlarıyle. Önce çoğunluğun kuşkuyla baktığı, yeniliklere herkeslerden daha açık kolej çocuklarının uğrağı olan bir yerdi sandviççi. Evdeki mis gibi yemekler dururken, sandviçle iştah kaçıran çocuklarına kızan ailelerin derdiydi. Sonra, ansızın, bütün kente yayıldı sandviççiler. Kızılay'daki, Yenişehir'deki, başka işe yaramayacak bütün dükkân boşlukları, apartman dehlizleri, kömürlük artıkları sandviççi oldu. Ulus'a, Cebeci'ye, Maltepe'ye, her yere, Yeni Mahalle'ye hatta Altındağ'a, Telsizler'e bile yayıldı sandviççiler, tostçular. Artık sinekli, tozlu bakkal dükkânının bir köşesine, paslı, kirden kararmış bir tost makinesi uyduran, tirit ekmeğin içine zar gibi peynir koyup üstünü de sana yağıyle yağlayarak tost satmağa başladı. Bu sandviçler, tostlar ne denli kötüleşirlerse kötüleşsinler alıcı buldular. Anaların soğan kokan ellerine, kış ve yaz aylarında hep aynı tadda pişen, hep ucuza çıkmasına çalışılan, ev kadınlarının kocalarından gizli gittikleri sinema parasının, saklı aldıkları naylon çorapların mutfak masrafından çıkarılması yüzünden tadlarını iyice yitiren yemeklere bir isyan-

dı belki bu. Mevsim başlarında evlerde kurulan un, patates, soğan çuvalları düzenini, sadece bu düzeni yıkabilmekti.

Ahmet'le Şükran birer «Goralı» ısmarladılar. Sandviççiye girip kendisine ziyafet çektiğini sanmaya meraklılar için düşünülmüş, içine öteki sandviçlere tek tek konan katıkların topluca doldurulduğu, yani belirli bir tadı olmayan, insanda her şeyi birlikte yediği izlenimi bırakan bir sandviçti bu. Sandviçini yerken karşısındaki aynadan yüzünü, yeni aldığı kaşlarını inceledi Şükran. Şu ince kaş modası çok kötü oldu. Aslında, kalın, kara kaşları vardı Şükran'ın. Bu kaşları incelteceğim diye az ter dökmemişti. Şimdi kaşlarını aldığı yerler esmer teninden beklenmeyen bir aklıkla sırıtıyor, kalın kaş dipleri daha kaşlarını aldığının ertesi gününde benek benek belli oluyordu. Spor - Toto'da çalışıyordu Şükran. İşi haftanın belirli günlerindeydi. «Yarın Çarşamba, boşum.» Yarın Günseli'lerde ağda yapacaklardı. Şükran bu kez kaşlarını ağdayla almayı deneyecekti. Ağda yapmanın ustasıydı Günseli. Çok becerikliydi zaten. Yatılı olmaktan mı ne? Yıllarca öğretmen okulunda parasız yatılı okumuş Günseli. Yatılı okul hatıraları bitmek bilmez. Okul yine de pişiriyor insanı. Şükran ortanın birinden ayrılmıştı. «Şu Günseli okudu da ne oldu, o da Spor - Toto'da, ben de. Ama yok, pişkin kız vallahi. Hayat, medrese görmüş insanın hâli başka. Hiç bir şeylerden geri durmaz Günseli. Pısırıklığı falan hiç yoktur. Aklına eseni, gönlünün çektiğini yapar. «Sıkışırsam dikiş dikerim, bebek elbisesi örüp satarım, berberde manikürcülük yaparım, dert mi?» diye omuz silker. Yok elinden her bir iş gelir. Gelir ya, öğretmen okulundan sonra,

köy öğretmenliğine iki yıl zor dayanmış, Spor - Toto-ya kapağı atana kadar çok çile çekmişti. Şükran, Hamamönü'nde geçen, sıkıntılı çocukluk yıllarına pek hayıflanırdı, ama anasından onu bunu boş yere isteye isteye, yerine gelmeyen istekleri için göz yaşı döke döke geçen çocukluğu, Günseli'nin öğretmenlik yılları yanında krallıktı canım. Aklımız havada, gönlümüz komşunun oğlundaydı, tuzumuz kuruydu yine çocukken. Günseli'nin öğretmenlik yaptığı köy bir dehşetmiş. Oranın çocuğu olmak da çıkabilirdi bahtına. Yine şükretmeli. Günseli'nin öğretmenlik hikâyelerini dinledikçe, Allahıma bin şükür köylü olmak varmış, diye düşünürdü.

Günseli hâlâ unutamadı öğretmenlik yaptığı Şahinler köyünü. Ahşap köy okulu iki bölümmüş. Bir yanı ahır, bir yanı okul. Ahırın üstüne, öğretmen için bir oda yapmış köylüler. «Yazın pek yalnızlık çekmezdim geceleri, atları bağlarlardı ahıra. Ama kışları kurt seslerini dinlerdim ağlayarak.» Tahta aralıklardan kış soğuğu dolarmış Günseli'nin odasına. Yapayalnız, korkulu, soğuk kış gecelerini anlatırken hâlâ ürperir. «Ufak bir dağ köyüydü Şahinler. Kış boyunca kimsenin yolu düşmezdi. Kışlık erzak yazın kasabadan alınırdı. Her sabah odunumu getirirdi köylü. Sobayı yakmayı öğrenene kadar sobamı da yaktılar.»

«Kız korkmaz mıydın köylüden, ya gece yarısı gelip ırzına geçeydiler?» diye sorardı Şükran. «Yok geçmezlerdi, iyiydiler, iyiydiler ya korkardım yine de. Şehirliye saygıları vardı, ama yabancı sayarlardı beni hep. Kendilerinden uzak tutarlardı. Hem yabancı, hem de özenilen bir şeydim; öyle tuhaf. Kışın bir türlü ısınmazdı odam. İlk kış, çok soğuk ol-

muştu da muhtarın evinde kalmıştım. Odamda gaz lambasının içindeki gaz bile donmuştu. İşte muhtargilde kaldığım günlerden birinde, bir uyandım ki, köy karıları hep yatağımın çevresine toplanmışlar, ellerimi, parmaklarımı, oramı buramı inceliyorlar. Nasıl şaşırdım, ürktüm bilemezsiniz. Köyden pek şehre yerleşen olmaz, kapalı bir köydür. Ama bazen şehre çalışmaya gidip yerleşen biri köyden kız alırdı. O kızın başına devlet kuşu konmuş sayılırdı artık. Burada sosyete neyse o. Şimdi bizim gecekondu diye beğenmediğimiz yerler var ya, Şahinler'den öyle bir yere gelin giden geldiği yere hayran kalır. Benim köyün yanında gecekondu cennet, vallah cennet. Köyden biri Ankara gecekondusuna kapağı attı mıydı, artık bütün köy halkı sebepli sebepsiz ona misafirliğe giderdi. Herkes şehirde tedavi isteyen bir hastalık uydurur, iş aramalara kalkardı. Şehre göçen de bir süre sonra bir küslük çıkarır, köylüyle ilişkiyi kesmeğe bakardı.»

«Kolcu bilir misiniz siz? Oraların en önemli adamı kolcudur.» - «Orman çok muydu sizin köyde?» - «Dağ köyü, orman içinde, cennet gibi.»

Kırk yılın birinde köye kaymakam gelmiş, konuşmuş konuşmuş, köylüler de dinlemişler, dinlemişler. Sonunda köylünün biri, «A kaymukam bey, daha okuyaydın da kolcu olaydın ya!» demiş.

Daha nice hikâyeleri var Günseli'nin. Bunlar sıkıcı aslında. Ama açık saçıkları da var hikâyelerinin. Şükran'ı, öteki kızları gülmekten kırar geçirir. «Kız orda kaç göç yoktu vallaha, köy karıları bazen neler anlatırlardı, şaşarsınız.» Günseli köyden kurtulup Ankara'ya gelebilmek için bir asteğmenle nişanlanmış.

Oğlanın Spor - Toto Genel Müdürlüğünde bir akrabası varmış. İşini ayarlamışlar. Mecburî hizmetini bile ödetmiş oğlana. Ama ne karşılığı? Sonra nişan bozulmuş. Kızların anlattığına bakılırsa, asteğmen Günseli'den hevesini almışmış. Yani, alan razı, veren razı.

Geçen ayki ağda toplantısında ağda Meral'in bacağına yapışıp kalmıştı, tutkal gibi. Ağdayı sökelim diye kızın derisini yüzeceklerdi az kalsın. Meral acıdan çığlık atarken köylü gelmişti yine aklına Günseli'nin. «Kız çığlık atıldı mı aklıma benim köy gelir. Bir gün çocuklarla, okulun bahçesinde top oynuyorduk. Derken bir silâh sesi. Aaaa, ne göreyim? Benim çocuklar yerlere serilmiş. Ben böyle Meral gibi çığlık çığlık. Eşkıya var, diye bağırmışım. Okulun çevresini üç kez dolandım. Tarlaya koştum. Silâh sesi tarladan geliyordu. Baktım, elinde silâhla kocakarının biri. Allah canını alsın, çocukları vurdun, diye üstüne varmamla, kocakarı, «Oh güzel kızım, beni jandarmaya verme» diye ağlar. Kocakarıyı alıp jandarma karakoluna götürdüm. Jandarmaya üstüne kilit vurdurdum. Çocukları alıp şehre götürdüler. Bir şey olmadı hiç birine. Saçma sıyırıp geçmiş. Kocakarı tarlasına giren tavuklara tüfek atarmış meğer. Kimin tavuğu, kimin tarlasına girerse o vurur tavuğu. Kocakarılar bile kanunlarını kendileri uyguluyorlar orda. Daha neler neler. Bir Döndü kız vardı, Türkân Şoray gibi aynen. Ağbiyi Döndü'yü samanlıkta yakalamış. Hem de kaynıyla. Kızı saçından süre süre ahıra, ineklerin yanına kapamış. Geceleyin kapım deli deli vuruldu. Baktım Muhtar, daha birkaç köylü. Ellerinde bir fener. «Hoca Hanım sizi götüreceğiz?» - «Niçin?» - «Şâhit olacaksınız. Döndü kıza ailesi hüküm giydi-

recek.» Ne olduğunu anlayamadan, hep birlikte ahıra gittik. Döndü yerde, yarı baygın, saç baş dağılmış melûl melûl bakıyor. Kaynı da iyice dövmüşler, ağzı burnu kan içinde ve ayakta. Ne oluyor, diye sormama kalmadan muhtar anlattı. Kızın ailesi, kız murdar oldu, hüküm giymeli diye dayatasıymış, meclis kurup kızı kayalıklardan ataymışlar. Muhtar hükmü duymuş, kızın babasına, ağbeyine dert anlatayım, diyerek, çağırmış beni. Bir saat yalvardım hepsine. Nuh diyor, peygamber demiyordu babayla oğul. Köyün muhtarı, ihtiyarı da, sanki memlekette kanun yokmuş gibi baba oğulun ağzının içine bakıyor. Bıraksam kızı yardan aşağı atıverecekler. Sabaha jandarma işe el koyacak koyacak ya, kız çoktan ölmüş olacak. Sonunda size şöyle ederler böyle ederler, diye korkuttum muhtarı, vallahi suç ortağı diye mahkemeye verdirtirim, dedim de muhtar işe daha bir gönüllü sarıldı. Yoksa hepsi babanın, ağbiyin yanında. Neyse, iş köy heyetine kaldı. Sonunda kızı köy meydanında, köycek taşladılar. Öyle heyet kararıyle. Kız, nerdeyse yardan atılmıştan beter olacaktı. Jandarma haber almış, zamanında gelmeseydi ölürdü mutlak. Öyle kudurdu köylü. Hele kocakarılar, kızın güzelim yüzüne Allah yaratmış demeden... Kızın kara gözleri hiç çıkmaz aklımdan.»

«Ne öyle üzgün üzgün bakıyorsun aynada kendine?»

Şükran Ahmet'in sesiyle irkildi.

«Hiç, Döndü kıza acıdım da.»

«Hangi Döndü?»

«Canım, Günseli var ya, onun öğretmenlik yaptığı köydeki Döndü... Samanlıkta basılmış da...»

«Sana ne?»

«Siz erkekler böyle, sade kendi keyfinizi düşünürsünüz zaten.»

«Kız, nerden çıktı şimdi bu? Döndü'yü ben... Tövbe bozduracaksın ağzımı. Tanımam etmem. Basılmışsa basılmış, bana ne? Benim ne suçum var bunda?»

«Ya, sen öyle de. Siz sade kadından hevesinizi almaya bakarsınız. Ağbisiyle babası kızı kayalıktan atmağa kalkmışlar. Kötü oldu diye...»

«Namus meselesi bu, karışılmaz.»

«Ya, peki kızı bozan herifi niye atmıyorlar?»

«O erkek... Kız kendi namusuna sahip çıkmadıktan sonra o niye...»

«Anladık anladık. Senden zaten ne beklenir?»

Ahmet'in iyice canı sıkılmıştı. Şimdi durduk yerde tatsızlık çıkması hiç işine gelmiyordu. Şükran'ın gönlünü almak istedi.

«Şükran!»

Şükran somurtuyordu.

«Ne var?»

«Kız Şükran, kırmızı seni çok açmış.»

«Sahi mi?»

Şükran yumuşamıştı. Nasıl yumuşamasın? Bitiyordu Ahmet'e. Yakışıklı çocuk Ahmet. Kızlar çatlıyorlardır muhakkak. Ama havaî, aklı fikri beni... Sonra almaz ki katiyen almaz. Kafası karışmıştı Şükran'ın.

«Ahmet?»

«Ne?»

«Günseli kız mı dersin?»

«Sana ne?»

«Canım merak ettim!»

«Beni merak etsen daha iyi edersin. Birkaç aydır dolaşıyoruz, bir kez olsun...»

«Kes... Terbiyesiz sen de!»

«Günseli senin gibi aptal mı? Boş kalmaz o. Kimbilir şimdiye kadar kaç kez?»

«Ne biliyorsun?»

«Biz bir kızın bâkire olup olmadığını on metreden anlarız kızım.»

«Bâkire değil mi yani?»

«Onun kızlığı çoktan develüasyona uğramış.»

«O da ne demek?»

«Erkek lafı. Para bozulunca, develüasyon oldu denir ya, işte öyle, bozulmuş demek.»

«Günseli neler anlatıyor bir bilsen... Bak, köyde, oğlanın biri, ormana çalı çırpı toplamağa çıkmış... Sonra iki köy delikanlısı da peşine takılmış, oğlanı bir güzel, anlarsın ya, işte sonracığıma köylüler delikanlıların peşine düşüp yakalamışlar, iyice bir dövdükten sonra, çırılçıplak soyup bir eşeğin üstüne bağlamışlar. Köy meydanında rezil etmişler oğlanları.»

«Beni şu Günseli'yle iyice bir tanıştırsana!»

«Niçin?»

«Anlattığı hikâyelere bakılırsa yollu galiba.»

«Aman senle de konuşulmaz zaten.»

«Şaka yaptım kız.»

«Peki peki. Günseli'nin köyüne komşu köylerden birinde bir Emri Allah deliği varmış. Köyde suç işleyeni, köylüler kendi aralarında muhakeme edip o çukura atarlarmış.»

«Bir sandviç daha yer misin?»

«Yok. Burda laf anlatıyoruz. Beni dinlediğin yok. Sen zaten beni...»

«Aç kalmayasın diye sorduk. Kabahat mı ettik.»

«İstemem. Şişmanlıyorum. Baksana.»

«Şükran?»

«Ne?»

«Bugün neyin var senin? Öfken burnunda. Aklın nerde?»

Bir düğünler olurdu, diye anlatmıştı Günseli, cenaze gibi. Kimsenin ağzını bıçak açmazmış. Ne çalgı, ne şarkı, ölü taşır gibi taşırlarmış gelini damadın evine. Köyün birinde, taşkınlık edeni, fazlaca gülü gülüvereni cezalandırırlarmış hemen. Böyle bir düğünden sonra, diye anlatmıştı, «bin yıl yaşlandım, sanki diri diri dört kat yerin altına gömülmüşüm. Bir saat daha duramam buralarda, Ankara'ya gelmek için, Bentderesi'ne sermaye olucan deseler, razı olurdum o sıra...»

Ahmet dürtükledi Şükran'ı.

«Sana soruyorum?»

«Ne? Ha şey, sıkılıyorum. Sıkılırım elbet. Haksız mıyım? Ne olacak benim hâlim? Teyzemin oğlugil de seninle görmüşler. Babamın suratı bir karış. Anam da eve nafaka vereceğine, elin serserisine, itine güzel görüneceğim diye bütün parasını üstüne başına harcıyor, diye dırlanıp duruyor...»

«Onlara ne senin parandan?»

«Ya, onlara neymiş. Peki seninle gezdiğim de mi onlara ne?

«Gezme!»

Şükran Ahmet'e yan yan, kırgın kırgın baktı. Onu bırakmayacağını biliyor köpoğlusu...

«Şeytan diyor ki, şu taliplerinden birine var da kurtul.»

«Vaar!»

Hınçla baktı Ahmet'e Şükran. Elinden gelse gözleriyle bir temiz pataklayacak. Dürzü! Benimle geze-

cen, eğlenecen, elliyecen, aklına kalsa her bi şeyi edecen, sonra, âlemin oğlu paşa paşa gelip beni alacak. Herkes enayiydi çünkü. Sen çamaşırı kirlet, başkası yıkasın. Gittikçe artıyordu Şükran'ın öfkesi... «Şimdi, şunu sokağın ortasında bırakıp gitsem...»

Ahmet, bir çuval inciri berbat ettiğinin farkına varmıştı. Şimdi kızı kandırmak varken, suratına suratına konuşmanın ne âlemi var? Böyle kız mı tavlanır?

«Şükran?»

«Efendim?»

«Kız bak, yani şimdi evlenecek durumum olsa, yani hiç düşünmem biliyorsun, ama daha askerlik var, şu var, bu var...»

«Şu bu da ne?»

«Aman söyletip de canımı sıkma şimdi öğlen öğlen.»

Ansızın durdu. Şükran'ın elini tutup sıktı. Şükran titredi hafiften. Ahmet Şükran'ın kendisine duyduğu yakınlığı yeniden yakaladığına emin:

«Kız Şükran, bitiyorum sana.»

Yine durdu. Bu kez kolunu Şükran'ın boynuna attı. Omuzunu sıktı hafiften. Kız yeniden titredi.

«Şükran?»

«Bodruma gidelim mi yine?»

Şükran ses etmedi. Kızılay'da, karşıya geçtiler. Meydanın ordaki Büyük Mağazanın önüne gelmişlerdi. Dolmuş duraklarının orda, Büyük Mağaza'nın bodrumuna eşya taşıyan vasıtalar için yapılmış olan yoldan aşağı yürüdüler.

Ahmet'in mahalle arkadaşlarından Çetin, öğlen-

leri, Büyük Mağazanın deposunda bekçilik yapıyordu. İktisadî ve Ticarî Bilimler Akademisinde öğrenciydi. Böyle sıkışık durumlarda Ahmet'i içeri alıyordu. Ahmet elindeki anahtarlıkla deponun demir parmaklığına vurdu. Çetin az sonra açtı. Şükran'a hiç bakmadan, onu bilmezden, görmezden gelerek konuştu Ahmet'le. Erkek arkadaşlar birbirlerinin düşürdükleri kızlara bakmazlar.

«Ne haber? Sümerbanktan kumaşı ayarladın mı?»

«Tamam. Yüz lira zula edeceksin.»

«Kumaşı görelim önce.»

Fazla konuşmadılar. Çetin deponun orta yerine konmuş yazı masasının başına geçti. Ahmet'le Şükran, bildik adımlarla deponun arka tarafına yürüdüler. Orada, Piyâle, Fay, Omo kartonları arasında açtıkları bir boşluğa, yere oturdular. Ahmet, hemen uzanıp Şükran'ın memesini sıktı.

«Dur patlamasana, canımı acıtıyorsun of!»

«Kız vericen mi? Vericen değil mi? Kız şimdi patlıyacağım vallahi!»

«Niye veriyormuşum? Kızkardeşin versin.»

Ahmet, elinin tersiyle sertçe itti Şükran'ı. Şükran arka üstü düştü. Piyâle, Omo, Fay kartonları üstüne devrildi.

«Hayvan, ne olucak? Ne itiyorsun?»

«Kızkardeşimi bu işe karıştırma.»

«Niçin karıştırmayacakmışım? Bizim ağbimiz yok sanki. Kızkardeşinin namusuna bekçilik etmeyi biliyorsan, nah benim de iki tane aslan gibi ağbiyim olduğunu bil!»

«Biliyoruz.»

«Eh! Senin kızkardeşin ana kuzusu da, biz oros-

pu muyuz? Kendi kardeşini, burada, böyle görsen?»

«Bak kız, elimden bir kaza çıkacak şimdi. Sana kızkardeşimin adını ağzına alma dedim.»

«Alıcam işte, alıcam. Bal gibi de alıcam. Sanki bilmiyorum, kimlerle ne boklar yediğini...»

Ahmet Şükran'a bir tokat patlattı. Şükran ağlamağa başladı. Ahmet çok ileri gittiğini anladı ansızın. Başını avuçları arasına aldı. Canı sıkılmıştı. İşte yine her şeyi berbat ettik. Pantolonum da berbat oldu bu pis yerde. Eşek, eşek ne olucak. Bir ton para harcadım bu şıllığın gözünü boyayacağım diye. Şimdi ağzını havaya aç bakalım. Şu vitrinde gördüğüm mor kazağı alırdım o kadar parayla. Namus numarası yapıyor bize haspam. Daha çocukluğunda mahallesinde kırmadığı ceviz kalmamış. Murat ballandıra ballandıra anlattı o kadar. İnek. Alıcam mı sanıyor ne? Alınacak kız mısın sen ulan? Üç günlük sevgilisiyle Büyük Mağaza bodrumuna inen kızı alıcak enayi suratı var mı bende?

Şükran ayağa kalkmış eteklerini silkeliyordu. Tırnağının biri kırılmıştı. Ayı, ne olucak? Üç kez sinemaya getirdin, beş on kez sandviç yedirdin, pasta yedirdin, Gençlik Parkına getirdin diye, hemen ödetecen, değil mi? Benimle yatıcak, sonra da kızkardeşinin sümüklü arkadaşlarından biriyle evlenecek. Yatmıycam işte. Onlarla yatsın. Yatsam bile, böyle karanlık, izbe, soğuk, Büyük Mağaza bodrumunda hiç yatmam. Ne sanıyor kendini? O kadar düşmedik. Orospu olacaksak, edebiyle oluruz. Filmlerdeki en kötü erkekler bile, kızı hiç olmazsa bir motele, lüks otele falan götürüyorlar, dans ediyorlar, içki içiyorlar, hatta hatta pahalı yemekler yiyorlar, kürkler mücevher-

ler alıyorlar, ne bileyim... Geneleve gitse daha pahalıya oturacak. Utanmaz. Bunda hayır yok. Günseli kaç kez söyledi. Tecrübeli kız. O bile nişanlısından zokayı yemeden kendisini Ankara'ya getirtmeyi bildi. Tabiî hayat görmüş kız, boşuna bana, kendisini durmadan vitrin camında seyreden erkekten koca moca çıkmaz, demiyor. Gönlünü kaptırdınsa iyi, gönlünü eğlendir, ama ciddîye alma sakın, böylesi sana ne yapmak istiyorsa, aynısını sen ona yapacaksın, onunla sen eğleneceksin, sen onu eve atacaksın, sonra selâm bile vermeden geçip gideceksin yanından, bak nasıl kudurur, erkekliği başına vurur da, kıskançlıktan seni vurmağa bile kalkar. Akıllı güzel konuşur şu Günseli. Şükran Ahmet'e bir daha baktı. Seviyorum işte, seviyorum, ne yapayım? Yoksa, bundan hayır çıkmayacağını bile bile, peşine takılıp buralara gelir miyim? Düşlerine giriyor Ahmet, deli deli düşlerine. Öf... delicesine coşan bir sıcaklık yayıldı içine yeniden. Ahmet'e alıcı gözlerle bir daha baktı gözucuyle. Vallahi, tıpkı Alain Delon. Aynı onun gibi. Gözyaşlarını sildi. Gözleri yumuşamıştı, dargın dargın bakıyordu sadece. Şu oğlanın şansı yaver gitse, Avrupalarda meşhur olur, bize yüz vermez elbet. Niye tersleniyorum sanki? Buraya tıpış tıpış kendi ayaklarımla gelmedim mi? İçim ona böyle kaynamasa, doğru dürüst naz etmeyi, ağırdan almayı ben de bilirim ya? Anası hep altının ağırı para eder, kızın ağırı koca bulur, der. Sen gel de bunu gönlüme anlat. Ahmet aramıyacak, diye ödüm patlıyor. Bir daha aramıyacağını bilsem, hemen... Aman bu namus belâsı da bizim gibilerin derdi. Bak Elizabeth Taylor'a. Beş kocayı, ağırlıkla mı buldu? Benim de kürklerim,

elmaslarım, arabalarım, öyle dünyalara yayılmış şöhretim olsun da, bak nasıl benimle, değil evlenmeğe, şöyle iki laf atmağa bile can atar. Pis, kendisine pay çıkarmak için pezevenkliğimi bile eder.

Şükran'ın yüzü hızla biçim değiştiren düşüncelerden kızarmıştı. Düşünmeğe alışık değildi aslında. Ahmet kızın al al olmuş yanaklarını görünce, heyecanlandı. Aslında hiç de fena kız sayılmaz şu Şükran. Memeleri kütür kütür. Kızkardeşim yüzünden ıcığını çıkardık işin.

«Şükran?»

«Efendim?»

«Akşamüstü, işten çıkınca, sinemaya gidelim mi?»

«Bilmem.»

«Love Story'ye. Bilet çok zor bulunuyor, ama biliyorsun, benim gişede arkadaşım var.»

Şükran yeniden baktı Ahmet'e, içi yeniden ezildi. Şimdi Ahmet istese, hayır, diyemeyecek. Damarları çekildi. Boynundan karnına, her yanına bir sıcaklık yayıldı. Aslında, demin şeyden çekindim. Bacaklarım. Ağda yapacağız diye uzattım kıllarımı. Uzun uzun. Çok çirkin. Ahmet bir görse, vallaha bir daha suratıma bakmaz. Günseli, yakında kordelâ takacağız uçlarına diye alay etti. Ağda yaptırana kadar, belli olmasın diye pantolon giyiyor. İlk kez, bu bacaklarla... Dünyada olmaz. Biraz durdu, karton kutuları inceler gibi yaptı.

«Bilmem, gelirim belki. Aslında Meral'e uğrayacaktım ama... Sen bir ara, işe telefon ediver olur mu?»

Ahmet Şükran'ın üstündeki tozları silkti. Üstüne dokunan eller, yeniden titretti Şükran'ı. Ahmet durakladı. Şimdi? Durdu. Yere devrilmiş karton kutuları görünce az önceyi hatırladı. Şükran da baktı karton-

lara. Ahmet'in tokatını hatırladı. Öfke yayıldı içine. «Görürsün sen. Vermiycem işte. Elimi ayağımı öptürüp yalvartıcağım seni. Yine de vermeyeceğim. Çatır çatır alacaksın beni.» Saçlarını arkaya atıp önden yürüdü. Yatmadığına çok seviniyordu şimdi.

Çetin'in yanından konuşmadan geçtiler, Ahmet, beceriksizliğini Çetin anlayacak diye korkarak, arkadaşının yanından geçerken güvenli bir tavır takınarak Şükran'ın elini tuttu. Çetin Ahmet'e aldırmadı bile. Şükran'ın suratından olanı biteni, daha doğrusu neyin olmadığını anlamıştı.

Caddeye çıktılar. Büyük Mağazanın açılmasını bekleyen kalabalığı yararak ilerlediler. Ahmet, mağaza açılınca içeri en önce dalmaya azmetmiş olan orta yaşlı bir kadına çarptı. Aklı Şükran'ın avucunun sıcaklığında, yürüdü.

Hatice hanım haklarını savunuyor

Büyük Mağazanın önüne birikmiş kalabalığı çarpa çarpa yarmağa niyetlendiği anda, Ahmet'in kendisine çarpmasından çok öfkelenen Hatice Uzgören, çizgileri belli olmayan ağzını gererek söylendi: «Allah canını alsın e mi?» Ahmet, Hatice hanımın yanından Şükran'ın memelerini düşünerek geçip gitti.

Hatice hanım da, aslında Ahmet'e sövmüyordu yalnızca. Ahmet, onun için, bir yığın edepsizliği, bozgunculuğu, haddini ve yolunu yordamını bilmezliği iki ayak üstünde gezdiren, her türlü anlama ve tanımlama sınırının dışına taşan gençlerden sadece biriydi. İşte hep bu, yolda adama çarpıp özür bile dilemeden geçip gidiverenler, bu dolmuşta cigara içenler, büyüklerin karşısında bacak bacak üstüne atanlar, uluorta yerde elele yürüyüp fuhuş yapanlar, gâvur oğlanları gibi saç uzatıp hamal gibi bıyık bırakanlar, yüksek sesle kahkaha atanlar, her yanlarını gösteren dar pantolon giyenler, sonra boyun damarlarını şişire şişire, iyi, doğru, adam gibi ne varsa hepsinin aleyhine ileri geri konuşanlar, işte hep bu kendileri başıbozuk oldukları için her bi şeyin de başını sonunu bozmağa kalkan, sözde gençlerdi bütün sıkıntıların başı ve sonu. Sözde gençlerdi bunlar. Hiç mi genç

görmemişti Hatice hanım? Ne iyi, ne huzur bozmaz, analarının yanında nişanlılarının bile elini tutmayan, büyüklerinin karşısında ayak ayak üstüne atmayan gençler tanımıştı o.

Onlar kalmamıştı artık. Yerlerine bunlar bitmişti. Büyük Mağaza'da beyaz peynirin iyisi bulunmuyordu artık. Şoförler, aynı bunlar gibi edepsizleşmişlerdi. Gündelikçi kadınlar gündeliklerini arttırıyorlardı. Kapıcı her işe koşturmuyor, bir sabah, bir de akşam, bin nazla uğruyordu. Vergiler artıyordu durmadan. Mal mülk sahibi olmak dert olmuştu, kimler yüzünden? Balkonlara yağıyordu kurum, evişleri bitmiyordu hiç ve bunlar, bir de utanmadan, yaptıkları yetmiyormuşçasına adama çarpıp çarpıp özür bile dilemeden geçiyorlardı. İyi komşular kalmamıştı, bütün esnaf dolandırıcı kesilmişti ve et bulunmuyordu kasaplarda. Hepsi, ha üniversiteyegidiyorum diye meydanlarda bağıran, ha diskoteklerde utanmaz hareketler yapan, ha pastanelerin önünde deli gibi babalarının arabalarının gaz pedalına basan, ha elini kolunu sallaya sallaya, bağıra çağıra büyüklerine akıl öğretmeye kalkan, hepsi aynı suçun iflâh olmaz sanıklarıydılar. İşte bu cezalandırılmaları gereken suçluların tümüne, sadece «allah canlarını alsın!» demekle yetinerek hışımla daldı kalabalığa. En öne geçmeğe hakkı olduğundan emin, itekledi herkesi. Hep acelesi vardı Hatice hanımın, çünkü hep yapacak önemli bir işi vardı; bulaşığın bir an önce yıkanıp kalkması gibi. Bu yüzden evde herkesin kahvaltısını boğazına dizdirir, çay bardaklarını boşalmadan ev halkının önünden kaldırıverirdi. Ev, bir an önce temizlenmeliydi, çünkü sokağa çıkıp pazardan en iyi

portakalları en ucuza almalıydı herkesten önce. Yıllar yılı Yenişehir ilkokullarından birinde öğretmenlik yapmıştı. Emekliydi şimdi. O zamanlar da acelesi vardı. Ders aralarında, Deliller Tepesi'ndeki gecekondularda oturan Gülsüm'ü, ya da Fatma'yı kolundan kavradığı gibi okulun yanı başındaki evine sürükler, taşları sildiriverirdi çabucak. Sonra bunlardan Fikriye'yi alıkoymuştu yıllarca. Sabahları, gün ışır ışımaz Fikriye'yi sarsarak uyandırır, evin çabuk çabuk, herkes uyanmadan temizlenmesi için başında beklerdi.

«Doldur kovayı!», «Tamam.», «Taşırma!», «Kapa musluğu!», «İyi kapa dedim!», «Sık bezi!», «İyi sık! Sil şimdi şurayı da! Halının püsküllerini yıvıştırma!» gibi buyruklarla uyanırdı ev halkı. Hatice hanımın, Maliye Bakanlığının hep aynı bölümünde çalışan kocası, Fikriye yatağın altını silerken sallanan yatağında dehşetle sıçrardı çoğu sabah. Acelesi olmak, bir bildiği olmak demekti ve Sümerbank'ta neyin, ne zaman satıldığını bilmek bu uyanıklığın, tez canlılığın doğal sonucuydu. Tez canlıydı evet. Üşengeçlikten nefret ederdi. Evin bozulan musluğunun eşini, Ulus'ta dükkân dükkân kendisi arardı, muslukçudan kazık yememek için. Ailede herkesin tasarruf bonolarını gün sektirmeden keser, bankadan çekerdi paraları.

İşte şimdi de, her zamanki gibi tez canlı ve bildiğini okumaya kararlıydı. Bir an önce varmalı aşağı kata. Eğer o ucuz, güzel, çoğu kez bulunmayan beyaz peynirden gelmişse, başkalarından önce yetişip bitmeden almalı. Hatice Hanım, kızını, herkesten önce, herkeslerin oğlundan iyi okumuş, askerliğini yapmış, eli doğru dürüst ekmek tutan biriyle evlendirmeli, oğluna,

kabul günlerine gelen gelin adaylarının en hanım hanımcığını, en bâkiresini almalıdır bir an önce. Çünkü haketmiştir bunu o, öyle, işte haketmiştir.

Bu çok çaba göstererek kazandığı haklarını kimseye kaptırmamaya kararlı, mağazaya herkesten önce daldı. Aşağı inen elektrikli merdivene herkesten önce vardı. Elektrikli merdiven aşağı kaydı, her zamanki hızıyle. Aynı Vita yağlarını, aynı Lüx bisküilerini, aynı fiyatlarla almağa koşturan aynı yüzler, bar mezesi olmak için dilimlenmiş portakal, elma, muz parçaları gibi anlamsız bir aritmetikle kaydılar birlikte. Hatice hanım vitrindeki etlere baktı.

«Kıyma yok mu oğlum?»

«Var.»

«Dana kıyması dedim. Yok mu dana kıyması?»

«Yok.»

«Niçin yok?»

«Bitti.»

«Oğlum daha yeni açıldı mağaza, nasıl biter?»

«Bugün gelmedi.»

«Aaaa, neden gelmiyormuş?»

Giderek yükseliyordu sesi. Haşinleşiyordu, ürkütücü bir kızıllık kısık dudaklarından boynuna, oradan kulaklarına yayılıyordu. Korkmuyordu satıcı. Oysa korkutmaya alışıktı Hatice hanım. Otobüste bile, bir bakışıyle kaç kişiyi korkutur, kendisine yer verdirirdi. Okul koridorlarında çınlayan sesi duvarlara, camlara çarpa çarpa yankılanır, yankılanan korku kabuk bağlamamış çocuk yüreklerinden miskin hademe uykularına yayılırdı. Korkanlar azalıyordu gitgide. Hep bu korkmayanlar yüzünden, hep onların yüzünden bulunmuyor kıyma.

«Baksana sen bana, kim senin âmirin? Müşteriye doğru dürüst cevap versene! Niye kıyma yok dedik sana? Ne zaman gelecek?»

Sinmeliydi. Dana kıyması kadar önemliydi sinmesi. Bütün müşterileri bırakıp Hatice hanımın önünde sinmeli, dana kıyması bulamayan boynunu, suçunu bilen bir köle gibi bükmeliydi. Oysa satıcı, ona arkasını dönmüş, Hatice hanımdan çok sonra gelmiş bir adama tavuk tartıyordu. Hatice hanım sağa sola bakındı, düdükler, polis düdükleri, komiserler, dayaklar, coplar, hatta hapis cezaları aradı, korkmuyordu, satıcı; satıcının yüreği, ilkokuldaki, derslerini yarı korkudan, yarı çalışmamaktan bilemeyen öğrencilerininki gibi, mısır patlarcasına patlamıyordu.

Ciğerlerini doldurdu solukla, hatırlayabildiği en ürkütücü bağırışlarından birini koparmak istedi içinden, Fikriye'nin kaçtığı gün kopardıklarına benzeyen. Bir sabah, çayı ateşe koyayım derken, demliği elinden düşürüp kıran Fikriye, kırılan demliğin yarattığı ürkütücü değişikliğe alışamadan karşısında Hatice hanımı görünce, çaydanlığı elinden fırlatıp kaçıvermişti evden. Hatice hanım bağrışlarıyle önce ev halkını, sonra apartman halkını, sonra sokağı, köşebaşındaki dükkânları ayaklandırmış, Fikriye'nin bakkalın aracılığıyle aşağı mahallede bir eve kaçtığı anlaşılmıştı. Hatice Hanım, Fikriye'yi ayartan bakkal bakkala o aklı veren sözde komşu hanımı, kovulmadan gitmeye kalkan Fikriye'yi, hiç bıkmadan sürdürdüğü bağrışlarla karakola götürmeyi başarmış, Fikriye'nin on kez elini öpmesine, komiserin ricalarına rağmen, bir süre Fikriye'yi geri almayı kabul etmemiş, sonunda, herkesin yeterince korktuğuna, ürktüğüne, bakkalın

ona artık günü geçmiş süt satamayacağına, sözde komşu hanımın Fikriye'leri ayartmaktan tümüyle vazgeçeceğine, Fikriye'nin bütün kemikleri kırılsa bile evi terketmeyeceğine aklı biraz yattıktan sonra, başı havada, beş on metre arkasından süklüm püklüm gelen Fikriye'yle dönmüştü evine. Hep havada, hep dik tutmuştu Hatice hanım başını. Çok şükür! Hep yakalamıştı suçluları, hep ürkütmüştü; korkutmuş, adam etmiş, yola getirmiş, hadlerini bildirmişti suçluların. Şimdi bu utanmaz satıcı, burada, parasıyle ve sırasıyle hakkını isteyen ve daima haklı olan bir müşteriye, Hatice hanıma karşı açıkça suç işliyor ve bu suç cezasız kalıyordu. En dayanamadığı şey buydu işte. Durmadan, kabahat işleyen kabahatlinin cezasız kaldığını görmek ve buna katlanmak. Elini ardına koymamalıydı kimse bu konuda. Her vatandaş suçluların cezalandırılmaları konusunda bir şeyler yapmalıydı ki bunlar böyle ellerini kollarını sallayarak dolaşamasınlar. Hatice hanımın, bu akşam yemeği için pişirmeğe karar verdiği, yani mutlaka pişmesi gereken ekşili köftenin önüne, böyle rahatça geçmesinler. Yalnızca ekşili köfte yapmayacaktı dana kıymasından. Kıymanın yarısını kavurup buzdolabına koyacak, bununla ertesi gün kıymalı ıspanak yapacak. Ispanağın kökünü ayırıp onunla da ıspanak salatası yapacak, bir haddini bilmez satıcı bütün bu mutlakalara nasıl arkasını dönebilir aldırışsızca?

Soluk aldı, bağıracaktı, polislere, komiserlere mahkemelere yetecekti soluğu. Tam o sırada Albay Zeki beyin hanımının sesiyle irkildi:

«Nasılsınız Hatice hanım?»

«Elhamdülillâh çok iyiyiz hanımefendi. Evde-

kiler de ellerinizden öperler. Nasıl, albayım, iyiler mi?»

«Aman, ayağa kalktı çok şükür. Allah beterinden saklasın. Mahvolduk, bittik Hatice hanımcığım. Allah sizi inandırsın bu ilk sokağa çıkışım.»

«Aman büyük geçmişler olsun. Ben de şimdi sizi düşünüyordum.»

«Öyle mi? Ah bilirim, kara gün dostusunuzdur siz. Yarın günüme beklerim Hatice hanımcığım.»

«Hiç gelmez olur muyum?... Ne alacaktınız?»

«Rosto alayım dedim, bizimki malûm perhizde...»

«Aman, burda doğru dürüst bakmıyorlar müşteriye, en iyisi yine de Et-Balık. Parasıyle rezil ediyorlar insanı burda.»

Bu sözleri yüksek sesle, yan gözle satıcıya bakarak söylüyordu ve satıcı aldırmıyordu hiç. Arkasını komazdı bu işin Hatice hanım ya, Albay Zeki beyin hanımı, kocasının hastalığını yeni baştan ve bilmem kaçıncı defa anlatmaya koyulmuştu. Hatice hanım da acıklı bir yüzle onu dinlemek zorundaydı. Acıklı bir yüz, suçluların cezalandırılmaları için iyi bir başlangıç değildi hiç bir zaman. Sonunda Albay Zeki beyin hanımından ayrılıp öteki alacaklarını tel arabaya doldurmaya başladı. Evin bir aylık çamaşırı için ne kadar çamaşır tozu gerekliyse, evde bir ayda ne kadar tuz, toz şeker, sabun gidecek, Hatice hanım ne kadarının gitmesine izin verecekse, ne kadar zeytinyağ, un kullanılacaksa hepsinden o kadar aldı. Ölçüyü hiç şaşırmadan, çok iyi bilerek ve bu kendince koyduğu kanunları çiğnemeyerek. Kanunları çiğnemek en büyük suçtu Hatice hanım için, yine de çiğneniyordu kanunlar; evinin bir aylık sabun tozu için ödediği para her ay artıyordu, Hatice hanım hep aynı ölçüde

sabun tozu kullandığı, bu kanuna dikkatle, özenle ve şaşmaz bir ciddiyetle uyduğu halde, demek ki başkaları, dışardakiler bozuyordu kanunları. Hatice hanım, her sokağa çıkışında bu kanun bozucularını tespit eder, onları kendince cezalandırırdı, şimdi de bu satıcının sabun tozu fiyatını arttıranlardan biri olduğunu biliyor; onun cezasını sonraya saklıyordu. Unutmazdı Hatice hanım, suçlular unutulmaz, cezalar hiç unutulmaz, unutkanlık düzeltici, yapıcı değildir. Affetmek sağlıksızdır. Mikroplara karşı ilâç kullanmamak, kanayan yaraya tentürdiyot dökmemek gibi bir şeydir affetmek. Uygar insan affetmez ve unutmaz Hatice hanıma göre, uygar insan cezalandırır; affetmek ve unutmak barbarlık, ilkelliktir, bu memleket yumuşak kalplilikten kalkınamamaktadır.

Yarınki kabul gününü düşündü. Nezihe hanım da gelirdi mutlaka. Hatice hanım yarın, Nezihe hanımın yüzüne, kocasının emeklilik için almak istediği hastalık raporu konusunda verdiği sözü tutmadığını, doktor kocasının iki yüzlülük ettiğini vuracak. İlerledi. Yeni bisküiler çıkmış. Yeni çıkmış mallar çok ilgisini çeker. Hangi dükkânda, hangi firmanın, hangi fiyatla, ne gibi bir malı piyasaya sürdüğünü bilmek ister. Bu yeni bilgileri dostlarına, komşularına büyük bir cömertlikle açıklar, yeni çıkan bir mal üstündeki kişisel yargısının dinlenmesini ister. Başkalarının da, denedikleri yeni mallar hakkında kendisine haber vermelerini bekler. Sonra da şöyle konuşur:

«Şu Ayşe'nin sözünü ettiği plastik masa örtüleri beş para etmiyor.»

«Komşu Zehra hanım bir koşu gidip o Büyük Ma-

ğazaya yeni gelen bardaklardan almış, öyle zevksiz ki.»

«Babanızın aklına uyup aldım bu tavayı, eti sünger gibi yapıyor...»

Yeni çıkmış çay bisküilerine baktı. Reklam programlarını dikkatle izlerdi, radyoda. Bu markanın adını duymamıştı. Bir denesem mi? Şimdi durup dururken almayayım. Doğru dürüst bir şey olsa reklam verirler. Paketi fena değildi ama bisküilerin. Fiyatına baktı. Her zaman aldığı bisküilerden pahalı değil. Kuşkusu büsbütün arttı. Bizim albayınki, şunları görse de alsa. Yarın gününde ikram eder, denerim. İyice artıyordu merakı, kimsenin görmediğine emin olsa, paketi açıp bir tane atacaktı ağzına. Ama, bugün bisküi almak yoktu hesapta. Yoksa mutlak alırdı. Ama hiç bir şey, durup dururken alınmaz, gözleriyle Albay Zeki beyin hanımını arandı, görseydi kadını yanına çağıracak, bir yığın sözcük arasında bisküileri ona tavsiye edecek. Kadıncağız, yarınki gününü düşünerek alacaktı belki. Ama göremedi, hırsla ayrıldı bisküilerin yanından; züccaciye bölümüne yanaştı. Çay kaşığı almalıyım, diye düşündü. Aslında bardak altlığına daha çok ihtiyacım var. Yan yana sıralanmış bardak altlarının hepsini, bıkmadan, usanmadan tek tek inceledi. Aldıklarının kalanlardan kesinlikle daha iyi olmasını o kadar çok ve güçle istiyordu ki. Oysa bütün çay altlıkları birbirine benziyordu ve çok sıkıcı, yorucu bir durum yaratıyordu bu Hatice hanım için. Böylesi benzer nitelikte olan çay bardağı altlıkları içinden almaya değenleri ayırmak, kazık yemediği, en iyisini aldığı duygusunu edinebilmek çok zordu. Sonunda üstüne en az toz konmuş olanları ayırdı.

Çay bardağı altlıklarının hemen yanında duruyordu çay kaşıkları. Hepsi bir boyda ve parlak. Hatice hanım çay kaşıklarına baktı. Nasıl da gidiyor bunlar. Yine hiç kalmadı evde. Hep o gündelikçi kadın yüzünden. Sersem köylü hepsini çöpe atıyor. Zararı faydasından çok. Öfke kabardı içinde. Gündelikçi kadına o an ceza veremediği için, aslında ona ihtiyacı olduğundan ceza veremediği için. Duyduğu çaresizlik duygusu büsbütün artırıyordu öfkesini. Uzaktan et bölümünün satıcısını gördü. Büyük bir rahatlık, umursamazlıkla et tartıyordu. Ansızın uzattı elini. Sayısını bilmediği, ama bir düzineye yakın olduğunu tahmin ettiği çay kaşıklarını avuçlayıp mantosunun cebine atıverdi. Çabuk adımlarla uzaklaştı oradan.

Tel araba içine doldurduğu malların parasını ödemek için kasanın önünde sıraya girdi. Sırasını beklerken yüksek sesle söyleniyordu.

«Burası iyice bozuldu canım. Kim kime dum duma.»

Parayı öderken kasadaki kıza sordu:

«Burada haddini bilmeyen satıcıları şikâyet edecek bir makam yok mu kızım?»

Tezgâhtar kız, bezgin gözlerle baktı ona, cevap vermedi. Hatice hanımın hışmına omuzlarını silkti.

Hatice hanım Mağaza'nın merdivenlerini çıktı. Evine gidecekti. Evdekiler arasında evde en çok bulunması gerekenin kendisi olduğu inancındaydı. Kim en çok evdeyse onundur ev. Kim şatosunun çevresini silâhlı adamlarla çevirir, kim geceleri şatosunun köprüsünü kaldırırsa onundur şato. Trafik lambasının

orda beklemeğe başladı. Lamba kırmızı yanıyordu. Yeşili beklemeden öne fırlayan bir çocuğun ardından söylendi, çocuğu görüp de cezalandırmayan trafik polisine:

«Baksana oğlum! Biz burada beklerken âlem fırt fırt karşıya geçiyor!»

Trafik polisi düdüğünü öttürmeye devam etti. Hatice hanım, ona konuyu, yeni baştan, daha yüksek sesle anlatırken yayalar için yeniden kırmızı yandı. Trafik polisi Hatice hanımı kırmızı lambanın karşısında yalnız bırakarak özel bir arabanın ardından düdük çalmağa başladı.

O bildiği, tanıdığı kızıllık yayıldı yine Hatice hanımın yüzüne. Sokağa çıkılmaz oldu artık. Her yerde haksızlık. Her yerde edepsizlik. Yeşil yanınca hışımla ilerledi. Karşıda, tam Kızılay'ın göbeğinde, yeni yapılmış güzelim binanın, o itinayla döşenmiş vitrininin hemen yanıbaşında, bir çingene karısı çömelmiş dileniyordu, kucağında gözü kezzaptan kör olmuşa benzeyen bir çocuk vardı. Dilenci kadın durmadan çocuğu sallıyor, «anam»lı, «gurban oluyum»lu, «Allah taksiratını»lı ezberini okuyordu.

Hatice hanım delici bakışlar fırlattı dilenciye. Bunlar artık Kızılay'ın göbeğine bile yerleştiler. Bu şehir iyice zıvanadan çıkmıştı artık. «Ankara caddelerinde pırtıl insan görünmezdi bir zamanlar» dedi kendi kendine, düzen vardı eskiden, otorite vardı, asayiş vardı, odacılar, köydeki kadın akrabalarını hizmetçiliğe sokabilmek için şunun bunun iltimasını ararlardı, bakkallar aylık hesap ödendiğinde nasıl teşekkür edeceklerini bilemezlerdi Hatice hanıma. Kasap bir telefona çırağını koştururdu hemen güzelim etlerle.

Çırak bahşiş kabul etmez, eti bırakıp terbiyeli terbiyeli dönerdi. Oysa şimdi? Şimdiyi düşününce kanı tepesine fırladı. Çingene karısının kirden sicim sicim birbirine yapışmış saçlarına baktı. Hadi biz alıştık, ama yabancılara ayıp oluyor. Kocası Almanya'ya gitmişti gençliğinde. Her fırsatta anlatırdı o tertemiz, tek bir çöpsüz, dilencisiz caddeleri. Yalasanız iğrenmezsiniz, öyle temiz sokaklar. Hep çalışmak, hep disiplin, hep düzen. Bir gün sokakta gidiyormuş, bir çocukla anası da önünden. Çocuk elindeki muzun kabuğunu yere atmış. Anası biraz sonra farketmiş. Hemen çocuğunu geri yollayıp muz kabuğunu yerden aldırmış. Bir güzel de azarlamış çocuğunu. Bu hikâyeyi Hatice hanım da kaç kez anlattı ilkokulda, çocuklara, Deliller Tepesi'ndeki gecekondulardan gelen çocukların başlarında bit ayıklandıktan sonra. Bizim de adam olmamız için yerlere muz kabuğu atmayan Almanlara benzememiz gerek. Ama nerde? Adam olmayız biz. Dilenci kadına, bütün bu adam olmayışların tek nedeni oymuşçasına öfkeyle baktı. Bakışın sertliği onu oralardan kaldırsın, nerelere gitmesi gerekiyorsa oralara yollasın istedi. Ama dilenci kadın büyük bir pişkinlikle sürdürüyordu dilenmesini. Hatice hanım memleketin düzelmesinden iyice kesmişti umudunu; yürüdü, yanından geçen golf pantolonlu adamın selâmını görmedi; görmüyordu yüzleri, sağdan yürümeğe dikkat ediyor, mantosunun cebindeki çay kaşıklarını sıkı sıkı tutuyordu, üşüyordu, buz gibiydi vücudu, sanki büyük bir soğuk vardı, bütün kanı başına toplanmış olduğu halde donmuştu yanakları; yüzü buzdolabında unutulmuş bir elmaydı sanki, sanki yalnız avucu, Büyük Mağazadan aşır-

dığı çay kaşıklannı tutan avucu sıcaktı, burada atıyordu yüreği, kanı buradan yayılıyordu vücuduna; buradan yayılan ısı, vücudunu o ölü soğukluğundan kurtanyor, ona aşağılara yürüyebilecek, evine varıp aldıklarını yerlerine koyacak, onları gerektiği biçimde pişirecek, günlük yaşamına, gerekli olduğu bilinen, şaşmaz bir noktadan başlayacak, sürdürecek gücü veriyordu.

Necip beyin pantolonunun paçası çözülüyor

Necip bey, Hatice hanıma bilgili bir incelikle verdiği selâmın karşılık görmemesine bozulmuştu. Ayıdır bunlar, hepsi, eksiksiz, dişi ve erkek ayılar. Ekose golf pantolonu, papyon kravatıyle, uzun saplı şemsiyesiyle göze çarpmayacak biri değildi ki. Görgüsüz, mahalle karısı, bir de öğretmen olacak! Bu memlekette «éducation» böylelerinin elinde oldukça... Okuduğu papaz mektebindeki, şarabın iyisinden anlayan, hangi mevsimde hangi balığın yeneceğini bilen, bifteği içindeki kanı saklayarak pişirmeyi beceremeyenleri hiç hoş görmeyen Fransız «frère»leri şükranla andı. Nasıl anmasın? Sonra, Lozan'daki öğrencilik yıllarında öğrendikleri bir yana, bütün inceliğini, bugün tükenmeye yüz tutmuş olan baba mirasına rağmen göz dolduran biri olmayı bilmesini, onlardan öğrendiklerine borçluydu. Böyle bu. Hatice hanım gibi görgüsüz ve edepsiz insanlar bütün apartmanları doldursalar, merdivenlerde durmadan kapıcılara bağırsalar, kapıcıları hep kendi işlerine koşturmanın yolunu bulsalar da böyleydi. On yıl önce, Paris'ten aldığı kasketini de, şu görgüsüz kadını selâmlamak için çıkarmıştı başından. Çok övünürdü kasketiyle. Bunun bir benzerini, Anıt-Kabi-

rin bitişiğindeki Atatürk Müzesinde görmüştü. «Atatürk'ün seyahat kıyafeti!» Müzede daha nice, birbirinden şık kıyafetler vardı. İnce, zevkli adam. Belki Selânikli oluşundan geliyor bu. Ne de olsa Avrupa sayılır Selânik. Ama «Selânik»li dememek gerekir. Selânikli sözüne Necip beyin anası çok kızardı, ne demekmiş Selânikli? Dönmesi var, palikaryası var, bulgarı var, göçmeni var. Selânik eşrafındanız biz. Babanın Pişona'daki çiftliğinde çalışan urum, bulgar yarıcılar kum gibiydi. Aileden biri ölünce, en ırak akrabadan da olsa, ölüm ilânına «Selânik eşrafından...» sözcüğüyle başlanarak bütün aile efradı sayılırdı. Necip beyin anası, birini beğenmedi mi, «Anadollu ne olacak, yoktur bunların efendiceliği, ayıdır ki bunlar, bakmayacaksın kusurlarına...» derdi. Bu Hatice hanım da öyle işte. İkide bir telefon etmeğe Necip beylere gelir. Sanki babasının telefonu. Olduk olmadık ahbabına, Necip beylerin numarasını verir. Necip bey kaç kez banyodan çıkıp Hatice hanımı telefona çağırmak zorunda kaldı. Kaç kez sofradan kalktı, Hatice hanımın telefonu yüzünden. Ama Hatice hanım çok olağan karşılar bunları. «Beyin sözüne uyup telefonu devrettik taşınırken, şimdi alamadık bir türlü...» diye başlayan ve kocasının beceriksizliğini, pısırıklığını dile getiren kendi şikâyetlerini dinletir üstelik. Her şey hakkıdır, onun, Necip beyin telefonu da; ister teşekkür eder, ister etmez. Necip bey en çok bu teşekkür konusuna bozulur. Aradaki farklar belli olmalı. Kimin aldığı, kimin verdiği belli olmalı. Kim telefonun sahibi, belli olmalı. Kimin kime lütufta bulunduğu belli olmalı. Necip bey görgülü sayar kendisini. Telefonsuz bir komşusuna yardımda bulunmayı

kendisine yakıştırır. Küçüklüğünden beri, babasının, nice insana, şu ya da bu biçimde nasıl yardım etmiş olduğuna dair o kadar çok hikâye dinlemiştir ki. Para dışında, her konuda yardım etmeyi sever, kendisi de...

Babası gibi yardımsever, ama pek hatırlamıyor babasını. Babası, anasının ifadesiyle Sultan Selim gibi «Şiri Pençe»den ölmüş. Yunan - Bulgar savaşının hemen ardından. Yunanlılar, tüm Selânik eşrafıyle birlikte babasını da tutuklamışlardı bir süre. Anası, evi hocalarla, kuru fasulyeli birtakım garip fallar bakan kocakarılarla doldurmuştu. Sonra büyük bir yangın olmuş, babası ya ölmüştü ya ölmemişti; yangında hep yahudilerin, ya da tüccar dönmelerin oturdukları evler yanmıştı. Türk mahallesi tepede olduğundan bir şey olmamıştı. Yok ölmemişti babası o sıralar; hatta yukardaki boş odaları birkaç tanıdık yahudi tüccara kiralamıştı. İyilik olsun diye.

Ne de olsa dil bilir, güngörmüş kişilerdi bu yahudiler. Çok saygı duyarlardı İzzeddin efendiye. Her bayramda hediyelerle hayır duasını almaya gelirlerdi.

Oysa Hatice hanım, Necip beyin apartmanında sanki kendi lütufta bulunuyormuş gibi oturuyor. Kirayı kapıcıya verirken, her ay apartmanın şu ya da bu derdi üstüne söylenir. Kaloriferler biraz soğumaya görsün, hemen şikâyet eder. Yok, görgüsüz işte, daha nasıl tanımlamalı?

Babasının Selânik'teki dönme kiracılarından Yunus bey, ne ince adamdı, babasıyle sohbet etmeğe geldiği akşamlar, Necip bey onun konuşmalarını ağzı açık dinleye dinleye uyuyakalırdı kerevetin üstünde. Her şeyi bilirdi Yunus bey. Avrupaları, Paris'i, Ope-

raları, Roma'daki kiliseleri, kiliselerdeki resimleri anlatırdı. Resme özel bir ilgi duyardı. Necip beyi, kerevetlerin kumaşını yıkamak için söktükleri bir gün kerevetlerin arkasına gizli gizli resim yaparken yakalamış, bir Müslüman çocuğunun resme gösterdiği bu ilgi gözlerini yaşartmıştı. Sonra, İzzeddin efendiyi çocuğundaki bu gizli istidatı geliştirmesi yolunda kandırmış, sonunda İzzeddin efendi Necip beyin, mahallede profesyonel ressamlık yapan Yani ustadan ders almasına izin vermişti. Necip bey Yani ustanın yanında ressamlaşmadı, ama Yani efendinin üç mahalleye ismarlama yaptığı melek, aziz resimlerinin göklerini çeşitli tonlardaki mavilere boyadı bir süre. Kaç osmanlı altını ödedi İzzeddin efendi bu dersler için. Ne olursa olsun, nur içinde yatsın Yani usta. Necip bey, ilk Avrupa kültürünü kendisine bu adamın aşıladığını söyler.

Hatice hanımın o kalın bacaklı kızı bale stüdyosuna gidiyormuş. Kız şimdiden edepsiz. Necip bey, Cumartesi öğleden sonraları, beyaz şortu, beyaz lastik pabuçları, beyaz kazağı ve kasketiyle tenise gitmek için arabasına binerken pencereden arkadaşlarıyle alay eder arkasından; bir şey demez ama, kahkahalarından belli olur bu. Bir zamanlar Necip beyin kızını da kandırmış, üstelik Necip beyin telefonundan, sağa sola telefon etmişlerdi. Sokağın caddeyle kesiştiği yerdeki çiçekçiye, adı Mehmet Horoz, diye, siz tutun her gün telefon edin: «Horoz bey, tavuk hanım nasıl?» diye. Adam tespit yaptırmış. Necip beyin evine mahkeme davetiyesi gelmez mi? Necip bey asla gitmez mahkemeye, çapul çupul gider mahkemeye; hâkim, Necip beyin adını

görünce, böyle bir adamın, böyle bir iş yapmayacağını anlamalı, çiçekçiyi ikna etmeliydi. Ama olmadı öyle, Necip bey gıyabında 50 Tl. sına mahkûm oldu. Bunu hatırladıkça deli olur. Kızıyle haftalarca konuşmadı bu yüzden. Hatice hanımın kızıyle arkadaşlığı yasakladı. Kızı dinlemedi babasını.

Bu kızlar nerde, Lozan'da okurken kaldığı pansiyonunun sahibinin kızı nerde? Her rastlaşışlarında, diz çökerek reverans yapar, günaydını, iyi akşamları hiç eksik etmezdi gülümseyen dudaklarından. Piyano çalar, konserlere gider, spor yapardı. Bir pansiyoncu kızı olmasına rağmen, çok soylu, çok hanım, görgülü kızdı. Bazen, kafası bozulunca, keşke onunla evlenseydim diye düşünür Necip Bey.

Şimdi karısıyle mahkemelik olmuşlardı. Karısı boşanmak istemiyordu. Necip beyi sevdiğinden değil tabii, apartmanda gözü olduğundan, mahkeme kararıyle kopardığı nafakadan olmak istemediği için. Yoksa, Necip bey, ahbaplarına rezil olmayacağını bilse, onu ne biçim durumlarda... Boşanma davası ayyuka çıktı. Karısı ahbap ahbap gezip Necip beyin şu ya da bu özelliklerini utanmadan anlatıyor, kendisine şahit topluyor. Bütün o sözde ahbapları da ona akıl verecek yerde azdırıyorlar onu, tabiî kulüpte kumar oynarken konuşacak, bitmeyen bir konu verdi onlara karısı. Hepsi de yalancı şahitliğe hazır. Yargıç da işin keyfine vardı. Davayı uzattıkça uzatıyor. Bütün sosyeteyi şahitliğe çağıracak nerdeyse. Kasabalı herifin biri. Necip beyin karısı, adamın nelerine katlanıp da çocukları hatırına boşanmadığını iddia ediyor. Necip beyin sapıklığıyle ilgili utanmaz hikâyeler anlatmaktan çekinmiyor mahkemede. Yargıç da soruları

büyük bir zevkle uzattıkça uzatıyor. «Sonra başka ne yapardı, hanımefendi?»

«Yargıç beyefendi, söylemeye utanıyorum, çok garip arzuları vardı efendim.»

«Ne gibi?»

«Burada yakışık almaz ama gerçeğin belirmesi için söyleyeceğim efendim. Affedersiniz cinsel uzvuma çukulata sürüp...»

Böyle işte hiç utanmadan. Üstelik de hanımefendi rolü oynayarak...»

Carla öyle miydi? Bir gece, merdivende yakalayıp öptüğünde, utanarak içini çekmişti sadece. Sonra bir gün, öyle, oluverdiğinde her şey, sesini çıkarmadan usul usul giyinmiş, kimselere hiç bir şey söylemediği gibi, Necip beyden de hiç bir şey beklememişti. Eski saygısını da sürdürmekte kusur etmemişti kiracılarına. Necip bey, Lozan'dayken, her sabah, pansiyondan çıkıp göle bakan kahvelerden birine giderdi. Onunla aynı dönemde okuyanlar Necip beyin Lozan'da kaldığı dört yıl boyunca üniversiteye hiç uğramadığını, bütün gün kahvede oturduğunu anlatırlar. Necip bey bu laflara çok kızar, çünkü çok iyidir fransızcası...

Hatice hanımın kızı ise, ne karısı gibi tam anlamıyle yozlaşabilir, ne de Carla gibi tam bir evkadını olur. Sonra evlenmişti Carla, çiçek gibi bir evi, tertemiz büyüttüğü çocukları olmuştu. Bu Hatice hanımın kızı okusa bile, girdiği memuriyette sadece densizlik eder, yok terfim geldi, yok izin hakkım diye âmirlerinin kafasını şişirir. İşe zamanında gitmediği gibi, yapacak işi olmadığından yün örer, çene çalar gün boyu, hiç sıkılmadan. Hatice Hanımı da niçin taktım

aklıma bugün? Ne, halleri varsa görsünler. Başım dertte değilmiş gibi.

Necip beyin canı çok sıkkın bugün. İstanbul'da sattıkları arsanın parası da tükendi. Sakarya caddesinde, sermayesi Necip beyden, emeği Fransız okulundaki arkadaşı Hüseyin'den olan ve Singer Dikiş makineleri satan dükkânın işleri de iyi gitmiyor. Hüseyin, daha para bulması gerektiğini söyledi ona. Hep para, hep para. Biz burda para makinesi miyiz? Ona da boşa güvenmişim. Ama Hüseyin diretiyor. «Hadi hadi vardır sizde yine de bir şeyler. Yok yok dersiniz kıyı köşede bir apartman, dükkân çıkıverir.» Gerçekten de, İzzeddin beyin Selânik'te bıraktığı mallar, mübadele sırasında, becerikli ve devlet büyükleri arasında işe yarar yakınları olan, ablasının avukat kocası sayesinde, öylesine bereketli, öylesine doğurgan olmuştu ki, yıllardır satıla satıla tükenmemişlerdi. Necip beyin ağabeysi, daha babası hayattayken, anasının sandığındaki Reşat altınlarını gizliden alıp Viyana'ya gitmişti. Anası, oğlunun ardından dört gün odalara kapanmış, başına tülbentler bağlamış, kocasıyle konuşmamıştı. Oğlunun evden gitmesi çok üzmüştü anayı. Reşat altınlarının gitmesi bir yana, gitmek kötü bir şeydi. Ölmekle bir. İyi olan kalmaktı, özellikle evde kalmak. Kocası İzzeddin bey büyük oğluna dilediği sermayeyi sağlayıp iş kurmasına izin verseydi, ne sandığındaki altınlar, ne de oğlu evden gidecekti, Habibe hanıma göre. Viyana'ya giden oğlunun ardından, kızgın baba, hayırsız oğlunu reddettiğini söylüyordu sağa sola. Ama anası için gurbetteydi oğlu. Ha Yemen'e savaşa gitmiş, ha Viyana'ya. Onun yamacında olmadıktan sonra. Ha Yemen'de kancık Arap tara-

fından sırtından bıçaklansın, ha Viyana'da bar kızları tarafından soyulsun. Ah artık, oğulcağızı için, midesi ağrıdığı zamanlar, çok sık ağrırdı oğulcağızın midesi, hele Selânik meyhanelerinde sürttüğü gecelerin sabahında, nane limon kaynatamayacak. Öğle uykusundan kalktığı zamanlar, mutfak dolabının en serin köşesine sakladığı baklava tepsisinin en güzel parçasını gizlice oğulcağızına yediremeyecekti. Yatağından kalkmıyor, oğlu için dertlenip duruyor, kocasına duyduğu nefret sağlam kökler salıyordu yüreğinde. Necip beyin ağabeysi ailesi içinde böylesi fırtınalar koparıp gittiği Viyana'dan, bir süre sonra bir mektup yazdı. Salyangoz ticareti yapıyordu. Bu işte çok zengin olacaktı. Viyana çok güzel, çok mamur bir şehirdi ve Selânik Viyana'nın yanında bir köydü. Zengin olunca burada bir villa satın alacaktı. Anacığını buraya getirtip ona güzel günler yaşatacaktı, ah işte bu cümleler çok ağlatmıştı Habibe hanımı Ve oğlu sonuç olarak, gireceği büyük iş için sermaye istiyordu. Habibe hanım, mektup geldikten sonra, birkaç gün kimselerle konuşmadı. Oğlu vardı onun konuşacak, Viyana'larda aslan gibi. Kocası istediği kadar ardından atıp tutsun, kendi şimdiye kadar ne yapmıştı ki karısına, nereye götürmüştü ki onu? Atina'lara, İstanbul'lara kaç ay gitmiş de karısını almış mıydı yanına? Şundan bundan duyduğuma göre, Allah yalanlarını affetsin, yolculuklarından birinde, Rum metresini yanında götüren o değil miydi? Üstelik karısının bir gönlünü bile almamıştı, yolculuk dönüşlerinde, bir hediye bile getirmemişti. Çoluk çocuğuna, evine barkına iyi bakmıştı, evet, ama bunu da mı yapma-

yacaktı yani? Habibe hanımın da babasından kalma çiftliği vardı. Bunun için de kocasına karşı başı dikti. Ah oğlu, oğulcuğu, sık sık para isterdi anasından, evet ama, kaç kez anasına dantelli, işlemeli mendiller hediye etmişti. Bunları düşüne düşüne, haklılığına inana inana sürdürüyordu evdeki tavrını Habibe hanım. Sonunda kocası, karısının suratına, dırdırına dayanamayarak, Viyana'daki oğluna, bu son olsun diyerek istediği sermayeyi göndermişti.

Necip bey içini çekti. Sadece bu sermaye olsa. Anasının bütün mücevherlerini, tek tek alıp satmamış mıydı? Ama anası hiç görmek istememişti bunu, hep hayran kalmıştı büyük oğluna. Bunları düşündükçe içi isyanla doluyor Necip beyin. Çünkü, o mücevherler yok pahasına satılmasaydı, Viyana'da batırdığı ne ilk ve ne son sermaye olmasaydı, şimdi Necip beyin durumu daha iyi olurdu. Necip bey, bu günkü durumunu hep ağabeysinin hata ve sevaplarıyle ölçerdi ve doğru bir ölçekti bu. Bugün ellerinde olan ve olmayanlar ağabeysinin başarılı ve başarısız girişimlerinin sonucuydu ona göre. Babadan kalan miras, ağabeyin hovarda ticaret anlayışıyle, daha doğrusu hovardalığını ticaret maskesi altında gizlemesiyle tükenmeye yüz tutmuş değil miydi? Viyana'daki salyangoz ticaretinin ayrıntılarını Necip bey bilmiyor. Yalnız, ağabey çok sonraları, başka bir yolculukta, yeğenlerinden birine, Viyana'nın en lüks otelinde kral dairesinde kaldığını söylemiş, ağzı açık kalan yeğenine daireyi göstermişti.

Salyangoz ticaretinin sonucu şöyle olmuştu:

İzzeddin efendi, oğluna göndermiş olduğu sermayenin, oğlu tarafından Viyanalı bir kadınla birlikte çılgınca harcandığını, iş için Avusturya'ya giden yahudi bir dostundan öğrenmiş, bu kez büyük oğlunu ciddî olarak mirasından çıkarmıştı. Necip bey bu mirastan çıkarma olayı üstünde çok durur. Nasıl durmasın? Çünkü bu olaydan kısa bir süre sonra babası ölünce, anası bu miras meselesini tümüyle unutmuş görünmüş ve büyük oğlunun hatırı için şunu bunu satmağa, ona yeniden ve yeniden sermaye bulmağa devam etmişti.

Necip bey, mübadeleden önce, çoban kılığında İstanbul'a geldi, okumak için. Ağabeysi çoktan İstanbul'a gitmiş, bazı doğululaşmış Avrupalılarla ortaklaşa bir ithalât şirketi kurmuştu. Selânik'ten ayrılmadan önce, anası, onu evlerinin bodrumuna indirmiş, orada, kocaman bir küpün içine gizlediği altınları göstermişti oğluna. «Bak oğlum, bunlar elimde kalan son altınlar, eğer ağabeyin bunları da elimden almağa kalkarsa engel ol!» Necip bey, anasının ağzından ilk kez büyük oğluna karşı bir güvensizlik açıklaması duymaktan şaşkın, kafasında küp dolusu altının şıkırtısıyle gitmişti İstanbul'a. Bu gidiş de ayrı bir hikâyeydi ya. Necip beyin yaşamı hep daha iyi ve daha parlak olan geçmişle ilgili hikâyelerdi aslında. Selânik sokaklarında dolaşırken, bir cami çevresinde toplaşmış arnavutlara rastlamış, onların İstanbul'a gideceklerini öğrenince —ki düşünün on bir yaşındayım o sıralar— eve koşmuş ve çoban kılığına girerek karışmıştı aralarına. Arnavut'ların kendisinden bu iş için kaç altın istedikleri ve anacığının ne kadar altınına kıy-

dığı konusu bu hikâyede bir yana itilir. Necip bey bu hikâyeyi, insanın istediği zaman neler yapabileceğine örnek olarak anlatır çocuklarına. Arnavut göçmenlerle birlikte İstanbul'a vardıktan sonra, hemen ağabeysini bulmuştu.

Ağabeysi, Nişantaşı'nda, Teşvikiye Palas'ta tuttuğu bir dairede oturuyordu. Daireyi, İstanbul'un ünlü İtalyan dekoratörlerinden birine döşettirmişti. Antikacı dükkânı gibiydi ev. Duvarlar lüks kâğıtlarla kaplanmıştı. İnsanın üstüne üstüne varan stil eşyalarla garip bir bekâr eviydi bu. Bekâr evi demek yanlış olacak, ağabeyinin iri göğüslü rum metresi dolanıyordu evin içinde. Bu kadın, evin lüksünü hiçe sayarcasına bütün gün mutfakta meze kızartır, zeytinyağ kokardı. Şen, canlı bir kadındı, Necip bey de sevmişti onu. Ağabeyi armatörlük hevesine bu sıralarda tutuldu. Evde kalmış bir kızkardeşi olan, Ermeni armatör ortağının gözüne şirin gözükmek için Rum metresine yol verdi sonra. Rum metres, bir gün, ağlaya ağlaya ve Necip beyin iki yanağına tükürüklü öpücükler kondura kondura evi terketti. Necip bey üzülmüştü arkasından, çünkü evde artık doğru dürüst yemek pişmediği gibi, kısa bir süre sonra gittikçe bakımsızlaşan evin eşyaları haczedildi. Böylece bitti armatörlük.

Necip bey bunları, kimbilir kaçıncı kez düşüne düşüne yürüyerek Piknik'in önüne gelmişti. Ağabeyinin batırmış olduğu paraları düşünüp hırslanmak günlük işlerinden biriydi. Bugün mutlaka para çekmesi gerekiyordu. Ortağı, açık seçik durumu sermişti önüne. Yoksa iflâs edecekti dükkân. Bugün de para çektikten sonra parası tükenecekti bankada.

Bu ise yarı ölmek gibi bir şey Necip bey için. Geleceğe kuşkuyla bakıyordu. Gelen geçen insanların yüzüne, bankadaki paralarını gereksiz masraflarıyle bunlar tüketiyormuşcasına hırsla baktı. Kimbilir, arsız çocukları günde kaç çukulata, dondurma tıkıştırıyor, gösteriş meraklısı karıları ele güne şan olsun diye ne masraflar yapıyorlardı? Hep birlikte Necip beyin mirasını tüketiyorlar, bankadaki parasının bitmesine yol açarak geleceğini karanlık tehlikelerle donatıyorlardı. Tam bu düşünceler içindeyken golf pantolonunun sol paçasının düğmesi koptu, şık pantolonunun paçası, İsviçre yününden spor çoraplarının üstüne sarktı.

Necip bey durdu. Çok bozulmuştu morali. Eğilerek düğmeyi arandı. Bu düğmenin aynısını bulmak mümkün değil. Üstü armalı, sarı madenden, halis İskoç malı düğmeler bunlar. Pantolonunu da İskoçya'dan almıştı. Artan bir sinirlilikle arandı düğmeyi. Tam o sırada, bulvardan geçenlerden biri, düğmenin üstüne basıp ezdi. Ter boşandı Necip beyin alnından. Artık asla İskoçyalara gidemeyecek, artık asla Paris kahvelerinde oturamayacak, artık asla yeni bir ölüm, yeni miraslar getirmeyecek ona. Bankadaki parasını çektikten sonra başka parası kalmıyordu, işte bir apartman, o kadar. Dükkânın geliri de yetmeyecekti ona. Bu ilkbahar tenis kulübüne yeniden yazılmıştı. Yalnız oraya dünya kadar para gidiyordu. Oyundan sonra briç oynayabilmek için cepte para gerekliydi. Akşamüstü bir viski, iyi cins filtreli sigara, şarttı bunlar. Yoksa o akıl almaz giriş ücreti boşa gitmiş olurdu. Pazarları da orda yiyordu yemeği. Bunlar olmazsa, artık

bunlar bile olmazsa, ölmek daha iyi. Bir kez bütün bunlar, hatta daha fazlası, çok daha fazlası hakkı Necip beyin. Aklına anasının Selânik'teki evlerinin bodrumunda kendisine gösterdiği küp dolusu altın geldi. Onlarla neler neler yapılır? Fransız lisesinden arkadaşı olan Necmi, ki Necmi kendisine göre yoksul bir çocuktu. Çalışkan, hırslıydı. Liseden sonra Teknik Üniversiteye girmiş, mühendis olmuştu. Anadolu'da az toprağı olup Üsküdar'a yerleşmiş olan babası oğluna çok az harçlık verirdi. Necmi hiç taşıta binmez, kıraathanede çay olsun içmez, kitaplarını ders yılının sonunda satar, hep aynı, eski giysilerle dolaşırdı. İşte geçen gün kulüpte rastlamıştı Necmi'ye. Şişmanlamış, göbek bağlamış. Bir rahat, bir güvenli. O eski huzursuz, yanakları çökük, kompleksli oğlan gitmiş, kahkahalar savurarak briç oynayan, masadakilere ardı ardına viski ısmarlayan, hesaba doğru dürüst bakmadan garsona bir dolu bahşiş sıkıştıran biri gelmiş yerine. Sanki bütün o içilmeyen çaylar, yenmeyen abur cuburlar, binilmeyen tramvaylar, gidilmeyen sinemalar birikmiş birikmiş, bir gökkuşağı olmuş ve onun altından geçen Necmi'yi tümüyle değiştirivermişti. Necip beye şöyle pek önemsemeden, ama içten bir selâm vermişti. Okuldayken kimbilir nasıl kıskanırdı Necip beyi. Necip bey kıskanılmayacak gibi değildi. Ağabeysi, doğrusu çok harçlık verirdi ona. Elbiselerini de, kendi terzisine diktirirdi. Beyoğlu'nun en lüks terzisine. Necmi beyin, o zamanlarki hırslı çalışkanlığında bu kıskançlığın payı vardı belki. Rum metres gittikten sonra, Teşvikiye'deki ev, bir bakıma Necip

beyin de garsoniyeri olmuştu. O yaşta, Teşvikiye Palasda garsoniyeri olmak! Arkadaşlarıyle hafta tatillerinde, Necip beyin ağabeysi iş yolculuğunda olduğu zamanlar, eve dolarlar, içki içmeye özenirlerdi. En pahalı mezeleri alırdı Necip bey harçlığıyle. Bir kez, iddia üzerine Park Otele telefon etmiş, garsonla şampanya ısmarlamıştı. Hâlâ anlatırlar arkadaşları. Şimdi, şimdiyse çok cimrileşmişti Necip bey. Karısı aslında biraz da bu yüzden sırt çevirmişti ona. Durmadan her şeyin hesabını soruyor, içini gün gün karartan geleceğe güvensizlik duygusuyle akıl almaz nekeslikler yapıyordu. Hizmetçiye, misafire pişirdiği kahvenin telvesini kurutup yeniden pişirmesini söylüyor, ödenmesi gereken bütün masrafları, mümkün olabilecek en son anda ödüyordu. Çocuklarının okul taksitlerini de. Ağabeysi, o hurda gemi, sonra açtığı francala fabrikası, hepsi hepsi mahvetmişti Necip beyi. Apartman satıldıktan sonra, yoktu ötesi bunun, hiç bir umut yoktu ötede, yeni bir miras umudu yoktu, kesin olarak.

Daha oğluyle kızı, yüksek tahsil yapacaklardı. Onlardan da bir umut ışığı görünmüyordu. Değil Necip beye gelecek için güven vermek, adam yerine bile koymuyorlardı onu. Kızı, hiç bir sorusuna karşılık vermiyor. Oğlu saç uzatıyor, acayip bıyıklar bırakıyor, odasına Fidel Castro'nun resmini asıyordu. inat için yapıyor bunları, hepsini inadına. Oysa liberal bir adamdı Necip bey, öyle sayardı kendisini, her sabah İsviçre gazetesi okumayı ihmal etmezdi. Komünizmin ne olduğunu, kimlerin komünist olduğunu bildiğini iddia ederdi. Bu, modası geçmiş bir amele diniydi, bir zamanlar Avrupa'da

fırtınalar koparmıştı ama, Avrupalılar gereken tedbirleri almışlar, açgözlü ameleyi doyurarak haset beyinlerini bu dogmatizmin karanlığından kurtarmışlardı. Şimdi de bazı şımarık gençler yeniden bu modayı keşfetmişlerdi, ama önemi yoktu bunun, sonunda babalarının paraları kendilerine kalınca, ya da çalışmağa başladıklarında bu gençlik çılgınlığını unutacaklardı mutlaka. Ama oğluna da ne oluyor? Türkiye'de işçinin durumu başkaymış...

Ona ne? Selânik eşrafından İzzeddin efendinin torunu değil mi o? Varsın ameleler kendi davaları için uğraşsınlar. Bu memlekette bu işler olmaz. Bu halk cahil. Bu kafa, bu gidişle hiç adam olmayacak. Sonunda ameleden beter olacak. Olsun... Hırslandı. Hepsi, hepsi bütün malıma el koydular, bütün mallarımı sattırdılar. Necip beye karşı, kimin yaptığı bilinmeyen bir ihtilâl gerçekleşmişti çoktan. Olur elbet, ağabeyi, ve bütün diğer kan emiciler mal bırakmadılar bende. Şimdi o eski miras ortada olsa, bakalım bizim küçük bey, böyle saçma düşünceler yüzünden derslerini ihmal edip, Pişona'daki aile çiftliğinin bulgar yarıcılarını hatırlatan bıyıklar bırakır mıydı bakalım? Geçen akşam, oğlunun odasına girdiğinde, aralarında geçenleri hatırladı ürpererek.

Gece yarısı su içmek için kalktığında oğlunun odasında hâlâ ışık yandığını görerek kızmıştı. Elektrik parasıyle başedilmiyordu artık. Oğlunun odasına daldı. Aslında, biçimsiz karşılıklar almaktan hoşlanmadığı için oğlunun odasına dalmaktan çekinirdi. Ah, evet, odasına girdiğinde bir silâhla oynuyordu oğlu.

Necip bey sapsan oldu. Oldum bittim korkardı silâhtan. Sesine sinen korkuyu oğlunun sezeceğinden korkarak ışık konusunda ona yüklenmekten vazgeçti.

«Nerden buldun onu?»

«Sana ne? Senin paranla almadım.»

«Ne demek bana ne? Baban değil miyim?»

«İnkâr eden mi var? Ne var ki bu benle senin aranda olan bir şey yani silâhın bir ilgisi yok bu işle.»

«Bunlara verecek parayı nerden buluyorsun? Bir an önce okulunu bitir, para kazan, sonra ne bok yersen ye. Seni okutacağım diye dünya kadar masraf...»

«Okutma. Okut diyen mi var?»

«Ben senin gibi vicdansız değilim. Okumazsan aç kalacağını biliyorum.»

«Doğru ya, bize miras kalmayacak senin gibi.»

«Terbiyesiz, ben daha onbir yaşındayken...»

«Okumak için çoban kılığında İstanbul'a gelmiştin. Sonra, ağabeyinle Teşvikiye Palasa yerleştin. Sonra Orient Ekspresin lüks kompartımanında, bavulun İngiliz kumaşı elbiselerle dolu, İsviçre'ye, okumağa gittin. Ve okumadın.»

Bu kadarı fazlaydı. Kanı beynine sıçradı Necip beyin.

«Defol, defol diyorum sana.»

«Hemen mi?»

«Hemen.»

Oğlu, oturduğu yerden kalkmıştı ağır ağır. Kalkarken, silâhının namlusu babasına doğru dönmüştü. Necip beyin korkudan sarardığını görünce gülmüştü oğlan:

«Korkak yahudi sen de!»

İşte bu yahudi sözcüğü, ah bu yahudi sözcüğü, şimşek gibi yankılanmıştı beyninde. Oğlu arasa, tarasa, onu daha çok kızdıracak, yaralayacak, bir sözcük bulamazdı. Bu sözü, sadece, babasının korkaklığıyle alayetmek için, öyle sözün gelişi söylemişti, ama Necip bey kahrolmuştu bir an, İstanbul'a çoban kılığında gelip okula başladıktan sonra, bütün arkadaşları, Selânikli olduğunu öğrendikten sonra yarı aşağılamalı, «Dönme misin?» sorusunu en az bir kez olsun sormuşlardı ona. Necip bey bunun böyle olmadığını kanıtlamak için, ki dönme değildi, o kadar çaba gösterirdi ki, hep karşısındakinin sözlerine inanmadığı, bütün çabalarının, karşısındakinin yahudiliğiyle ilgili kanısını sadece güçlendirdiği duygusuna kapılırdı. Bu duygudan kurtulamamıştı hiç bir zaman. Lozan'da okurken, Nazilerin Almanya'da en parlak zamanlarıydı, İsviçre'de de yahudi düşmanlığı yayılmıştı, esmer tenli, ve hafif kemerli burunlu olan Necip beyi herkes, sık sık yahudi sanmağa başlamıştı. Carla bile, bir gün kendisine, arkadaşlarının, «O yahudiyle niçin geziyorsun?» dediklerini anlatmıştı. Giderek bir kompleks biçimini almıştı bu duygu içinde. Yahudilerden nefret ediyordu.

Yalnız karısı, bir gün kendisine, «Dönme olmadığın şundan belli ki, tembelin tekisin ve giriştiğin bütün işlerde başarısızlığa uğruyorsun...» demişti.

Oğlu bu münasebetsiz sözü söyleyince, kanı beynine fırladı ansızın. Oğlunun üstüne yürüyüp iki tokat patlattı. Oğlu bu beklenmedik tokatla

sarsılmış, geriye doğru düşmüş, başını iskemlenin köşesine hızla vurarak yarmıştı. Oğlunun başından akan kana dehşetle bakarken, o babasına, yusyuvarlak, derinleşe derinleşe bir kuyuya benzeyen, babasını içeri çekip de boğmak isteyen bir kuyuya benzeyen gözlerle bakmıştı. Bu bakış daha da çileden çıkarmıştı Necip beyi.

«İt!»

«Evet, senin gibi züppeden başka ne çıkacaktı?»

«Sus, yoksa bir daha patlatırım.»

«Patlat patlat. Hayatında yaptığın tek eylem olur bu. Patlatmakla da yetinme, al şu silâhı da sıkıysa vur beni. Ama vuramazsın. Ödün patlar. Bak yüzüne karşı söylüyorum. Ben bu silâhla oynarken ne düşünüyorum biliyor musun? Senin gibi asalakları şu yeryüzünden temizlemeyi!»

Necip beyin yüzü sarıdan ala dönüşmüştü artık...

«Defol... Defol diyorum nankör!...»

«Gitmiyorum. Hadi sıkıysa çıkar beni evden. Sıkıysa vur. Ama bi bok yiyemezsin sen. Biri böyle bir silâhı sana doğru doğrultsa, korkudan golf pantolonuna doldurursun.»

Necip bey sözlerin sonunu dinlemedi. Kendisini oğlunu yumruklar, saçlarını çekerken gördü. Oğlu ona karşılık vermiyor, ama bağırıyordu. Sesi giderek daha yüksek yankılanıyordu kulağında: «Evet, içi bok dolu bir golf pantolonusun sen!» Işığı söndürerek çıkmıştı oğlunun odasından. Elektrik masrafını yine de unutmayarak. Oğlunun evini terketmesi konusu üzerinde ise hiç durmadı. Çünkü oğlu

evi terkederse anasının yanına gidecek ve anası, nafaka alma konusunda daha bir haklı çıkacaktı mahkemeye.

Golf pantolonunun düğmesi kopup paçası çorabının üstüne sarkınca, sanki içinde, golf pantolonunun boşluklarında bir şeyler varmış da dışarı düşecekmişcesine bir duygu duyduğunu sezdi. Çok oluyordu oğlu. Mirası tükenmeye başlayalı herkes çok oluyordu. Herkes, onu en zayıf zamanında el birliğiyle yıkmak, mahvetmek, parasını son kuruşuna dek tüketmek istiyordu. Ağabeysinin kimbilir nasıl tükettiği altınlar geldi gözünün önüne. Bu arada, kendisiyle kızkardeşlerinin hep mirastan artakalanlarla geçindiklerini unutuyor, bütün sıkıntılarına o altınları da ağabeysine kaptırmış olmasının yol açtığını sanıyordu. O değilse, kim suçluydu peki? Ağabeysine her zamankinden daha çok kızarak bankadan içeri girdi.

Mehtap'ın karabasanı

Mehtap, açık kumral, uzun saçlarını, tek bir örgü halinde ensesinde örmüştü. Necip beyi bankaya girerken gördü. Necip beyi iyi tanırdı. Sürekli müşterisiydi bankanın. Ne var ki şimdiye kadar, Necip beyin para yatırdığı pek görülmemişti. Hep para çekerdi Necip bey. Mehtap çok şaşıyordu buna. Onun için banka, para yatırmak, para biriktirmek, daha iyi bir gelecek için yatırım yapmak yeriydi. Nasıl oluyordu da bu Necip bey, bankadaki parasını çoğaltacak yerde, durmadan çeke çeke azaltıyor, tüketiyordu. Bu konu, bir türlü açıklık kazanamıyordu Mehtap'ın kafasında.

Mehtap, Kafkasyalı bir göçmen ailesindendi; boyluca, mavi gözlü, çalışkan, sessiz bir kızdı. Banka idaresi, özellikle müşteriler memnundular ondan. Konya'da büyümüştü. Babası, yıllarca Karayollarında memur kadrosunda çalışmış bir kaynak ustasıydı.

Otuz yıl çalışmıştı Karayollarında. Dağ başındaki bir köprü inşaatının kaynak işleri için evden gider, haftalar sonra dönerdi. Karlı, kurt uğrağı yerlerde anasının ağladığını söyler, kaynaktan yanmış kollar, çok yorgun bir vücutla dönerdi iş yol-

culuklarından. Anası ve ağabeysiyle, günlerce, bazen haftalarca, çoğu kez yarı aç beklemiş olurlardı babalarını. Mehtap'ın anası, daha okula gitmeyen çocuklarını alfabe okuyarak oyalayacak kadar aydınlık kafalı bir kadındı. Çocuklarının yokluk duygularını onlara hikâyeler anlatarak kapatmaya çalışırdı. Tokgözlü yetiştirmişti çocuklarını. Kırk yılın birinde, yumurtaya buladığı bayat ekmek dilimlerini zeytinyağda kızartınca, «anam ekmek balığı» yapıyor diye bayram ederlerdi çocuklar. Mehtap, daha küçük bir çocukken, sözcüklerin anlamını kavramağa başladıktan sonra, iyi oldukları halde bir türlü iyi gün görmediklerini gördüğü ana babası için bir şeyler yapmayı koymuştu aklına. Bu iki iyi insanın yüzlerini güldürebilmek için çalışkan olmuş, çalışarak, okulda ve daha sonra çok çalışarak kara bir alınyazısını değiştirmeyi ummuştu. Ailesi onu okutacak durumda değildi. Ama mutlaka okumalıydı Mehtap; yoksa, okumazsa çocukluğunun korkulu düşü gerçekleşecekti. Şöyle bir karabasandı bu; babası, karlar arasında, donmuş bir nehrin kıyısında, kaynak yaparken, gözleri kaynak makinesinin kıvılcımlarından çok daha parlak kurtlar babasına saldırıyorlardı. Babası, elindeki kaynak makinesini kurtlara çevirerek kendisini korumağa çabalıyordu. Ama kurtların başı olduğu hemen anlaşılan, başı öteki kurtlarınkinden çok daha büyük, normal bir kurdun gövdesi kadar olan, ağzından alevler çıkan bir kurt, babasını elindeki kaynak makinesiyle birlikte ağzının içine alıveriyordu. Sonra, sivri dişlerinin arasından, babasının cılız, üstünde kanlı et parçaları kalmış olan kemiklerini püskürtü-

yordu yine dışarı. Sonra, öteki kurtlar bu kemiklerin üstündeki kalıntılara saldırıyorlardı. Kurtların başı, en son, dişleri arasından kaynak makinesini püskürtüyordu. Babasının sıyrılmış kemiklerinin yanı başında çalışmakta devam eden kaynak makinesinin kıvılcımlarıyle karlar eriyor, nehrin buzları çözülüyor, taşan nehir suları bir deniz oluyordu. Bu denizde, babasının kemikleri karpuz kabukları ve saman çöpleri arasında gittikçe uzaklaşıyordu. Mehtap'ı, düşünün en çok burası etkilemişti. Babası parçalanırken, boğazına bir yumruk sıkışmıştı dehşetten, evet, ama babasının kemikleri bir daha dönmemecesine uzaklaşırken delice, onanılmaz bir hüzün duymuş, ağlayarak uyanmıştı. Saatlerce dinmemişti gözyaşları. O gün kendi kendine, bir gün babasını bu işten kurtarmağa yemin etmişti. Ticaret ortaokulundaydı, bu okulu bitirenlerin daha çabuk iş bulduklarını duymuştu, derslerinden zaman buldukça para kazanmağa başlamıştı. Ağabeysiyle birlikte, Mevlâna müzesi karşısındaki dükkânlardan biriyle anlaşmışlardı. Geceleri, bakır tabakların içine, Mevlâna resimleri çıkartıyor, sonra bunları boyuyorlardı. Parça başına 50 kuruşa. İlk biriktirdiği parayla, babasına güzel bir Bursa bıçağı almıştı. Kurtlara karşı kendisini korusun diye belki. Ticaret lisesinden sonra, akademiyi okumak için Ankara'ya gelmişti. Bu arada ağabeyi evlenip çocuk sahibi olmuş, ana babalarının alın yazılarını değiştirmek konusunda birbirlerine vermiş oldukları andı, kendi açısından bozmuştu bir bakıma. Şimdi o, kendi ailesini geçindirmek zorundaydı. Gün göstermesi gereken başka kişiler vardı. Değiştirecekse onlar için bir

şeyler değiştirmeliydi. Mehtap bu yüzden çok kırılmıştı ağabeyine. Uzun bir süre yüzüne bile bakmak istememişti. Mehtap, kendisine, Ankara'da bir bankada iş bulmuştu ticaret lisesini bitirince. Ticaret lisesindeki hocalarından biri kızın çalışkanlığını ve durumunu görerek, bir ahbabına bu işi sağlaması için ricada bulunmuştu. Şimdi gündüzleri çalışıyordu. Babasıyle anasını da getirmişti. Babası emekli olmuştu. Emekli maaşı ve Mehtap'ın kazandığı parayla ancak geçiniyorlardı. Kirayı yeniden artıracaktı ev sahibi. Yenimahallede, muslukları, her şeyi her an bozulan, kötü malzemeyle yapılmış, mutfağının duvarları su sızdıran, kalorifersiz, kömür hakkı da olmayan bir evde oturuyorlardı. Konya'da oturdukları ev bile bundan iyiydi nerdeyse. Onun hiç olmazsa, bir arka bahçesi, bahçesinde iki zerdali, bir dut, üç vişne ağacı vardı.

Babası, yorgun yolculuklarından döndüğünde, anası bahçeye masa kurar bir Yeni Rakı parasına kıyar, babasına ciğer kızartır, salatalık soyar, beyaz peynir, kavun kordu önüne. Mevsim kış ise, sobanın üstünde pastırma buğu yapardı şerefe. Soba, eski, kalın duvarlı evi çok iyi ısıtırdı, ve babası kafayı tütsülediğinde hep emeklilik düşleri kurar, rahat yüzü görecekleri günleri anlatırdı sevdiklerine. Babasının yazları, zerdali ağacına astıkları ampulün verdiği sahte masal havası içinde anlattığı, emekliye ayrılıp da çocukları da adam olduğunda sahip olacakları «kendi evlerinin», «kendi bahçelerinin» gün doğduktan sonra uyanmaların, yatakta gazete okumaların, her gün meyve, et yemelerin masalı güzeldi gerçekten. Mehtap'la ağabeysi de coşup

babası emekli olduğu zaman, kendilerinin çok çok çalışıp para kazanacaklarını, çok çok para biriktireceklerini, çok çok biriken parayla kendilerine bahçeli, tek katlı bir ev alacaklarını, ondan sonra babalarının hiç erken kalkmayacağını —babaları hiç bir zaman güneşi doğurmamıştı üstüne; çocuklar okula gitmek için kalktıklarında babalarını evde, pijamasıyle çay içerken görmemişlerdi hiç— söylüyorlardı. «O zaman yatağına gazeteleri getireceğim sana» diyordu Mehtap. «İstersen bütün gün çıkarmayacaksın pijamalarını.» Babası, «kendi evlerinin» ön bahçesine ekeceği yıldız çiçeklerini anlatıyor, anası ön bahçeye ille de gül ekilmesini istiyordu. Çok severdi gülü. Bir kadının sıra dışı isteklerini dile getirirdi gül. Sonra, çam ağacı istiyordu, ön bahçede, çam ağacı, düşlerin ağacı, ırak ve zengin ülkelerin. Yabancı dergilerden kopmuş bir kesekâğıdında, bir Noel ağacı görmüşlerdi. Noel ağacı, süslü, pırıl pırıl, rengârenk bir çam ağacı, dibinde de armağanlarıyle mutlu bir aile. O günden beri, Mehtap'ın anası için, çam ağacı, sıcak, kaygusuz bir aile yaşamının sembolü olmuştu.

Evet, ama şimdi, işte emekli olmuştu babası, Mehtap da çalışıyordu. Kazandığı paranın hemen hepsini ailesine verdiği, kendisine sadece yol parası ve üst baş için gerekli olanı ayırdığı halde, sıkıntı içindeydiler. Babası Yeni Rakıyı daha sık içebilecek durumda olmamasına karşın, her gece içmeğe başlamıştı. Yalnız, şimdi içtiği zamanlar tatsız oluyor, o eski, «kendi evleri» masalını anlatmıyordu bile. Mehtap, bu durumun nedenini, ağabeyinin evlenmesinde aramaya çalışıyordu. Prens tam sev-

gilisine kavuşacakken, ortaya çıkan cadı, büyüyü bozan dev gibi davranmıştı. Belki, ağabeysinin kazancı eklenseydi. Ama anası, ağabeysinin elbette evleneceğini, yaşının çoktan geldiğini söyleyerek haklı çıkarıyordu oğlunu. «Sen de bir gün evleneceksin –diyordu–. Sen de evlenip yabana gideceksin –diyordu babası–, o zaman ya çocuğun olduğu için çalışmayacaksın, ya da kocana yardım etmek zorunda kalacaksın. Elin oğlu niçin anana babana baksın. İyisi mi ben de şimdiden bir iş bulmalıyım kendime.» Mehtap bu muhtemel, kaçınılmaz gösterilen ihanetin sözünün bile edilmesini istemiyordu. Ama yüreğinin derinlerde bir yerlerinde, söylenenlerin yanlış olmadığını hissediyor, kendisini en güzel inançlarına sırt çevirmeğe zorlayan bilinmez bir düşmana kin besliyordu. Bütün gün çalıştığı, geceleri de bir gün daha iyi para kazanmak umuduyle Akademinin gece derslerine devam ettiği, gereksiz hiç para harcamadığı, kendisini —susuz bir yaz limonundan bardaklar dolusu limonata çıkarmak istercesine— sıktığı halde hiç bir şeyi değiştiremediği için kararıyordu içi. Özel bir işte çalışmak zorunluluğu iyice yerleşmişti babasının kafasına. «Sen gittikten sonra, biz ne yaparız? Yaşlandıkça iş bulmam güçleşir. İyisi mi şimdiden bir işe gireyim» deyip duruyordu. Her şey boşa mıydı. Onca Mevlâna resmini boşa mı boyamışlardı geceler boyu. Ağabeysiyle boşa mı and içmişlerdi? Konya'daki külüstür evin arka bahçesinde, ampulün ışığında defalarca anlatılan masal hiç gerçekleşmeyecek miydi? Bunca mümkün, uzanılabilir, gerçek ve çok insanca görünen düşler, ancak devli, perili, Kaf-

dağlı, uçan halılı, padişahın küçük oğluyle evlenen oduncu kızlı masallar gibi gerçeküstü müydü? Mehtap sıkılıyordu. Çok sıkılıyordu. Babası bu sabah, özel bir şirkette yeniden çalışmağa başlamıştı. Karayollarında aldığı paranın daha azına ve daha fazla çalışma saati karşılığında. Birileri, ağabeysi ya da başkaları, ama mutlaka birileri ihanet etmişti. Mehtap'ın bütün çocukluğunu, inanç ve çabalarını hiçe indirgeyen, gözünü bile kırpmadan düşündeki yaşlı kurdu babasının üstüne salan birileri vardı.

Başını kaldırıp Necip beye baktı. Golf pantolonunun düğmesinin kopuk olduğunu, Necip bey bankadan içeri girerken görmüş, içinde kalan çocukluk kalıntılarıyle gülmesini zor tutmuştu. Daha çok küçük yaşta farkında olmadan edindiği ciddî bir yüzle gözlerinin içine soru sorarak baktı Necip beyin.

«Ne kadar beyfendi?»

Necip beyin para çekeceğine emindi.

«Hepsini!»

Mehtap şaşırdı ve üzüldü. Kendisi bu bankaya bütün sıkıntılarına rağmen, bazen çorap, bazen sinema parasından kısarak, beş on lira yatırıyordu her ay. Çok az parası birikmişti şimdiye kadar. Ama bu para, çok yavaş dayanılmaz yavaşlıkta çoğalsa da, bunun bir kuruşunu bile, Allah göstermesin ölüm ve hastalık hariç, hiç çekmemeğe kararlıydı. Bazen bütün yaşıtlarının aklına esiveren istekleri büyük bir kararlılıkla içine bastırıyor, okulu bitirince, maaşı artınca bu parayı mutlaka çoğaltacağını, bir ev kredisi alacağını, (evdekilerden gizliyordu para

biriktirdiğini) alacağı katla onlara sürpriz yapacağını, bakın nasıl ihanet etmedim ben, nasıl boşa çabalamadım, bakın ampul ışığında anlatılan masal masal değildi, mümkündü, her şey, bunca çabayla her şey mümkündür, diye bağıracağını umuyordu. Ama parası çok yavaş çoğalırken kredi almak için yatırılması gereken paranın miktarı da çoğalıyor, hele en kötüsü, kat fiyatları kendi biriktirme hızıyle kıyaslanmayacak bir hızla artıyordu. Evet değişiyordu bir şeyler, ama hep o büyük başlı kurdun işine geliyordu bu.

Mehtap Necip beye bir kez daha baktı. Bu kez çorabı üstüne sarkan paçası ona gülünç değil, acıklı göründü. O düğmeyle bir şey kopmuştu sanki. Necip beyin son parasının da çekilmesi Mehtap'ın kulağında hiç durmadan tekrarlanan masala bir nokta koymuş, bankada para biriktirmenin hiçbir şeyi değiştirmeyeceği düşüncesi kıpırdamaya başlamıştı içinde. Öyle olmasa, Necip bey, bu güngörmüş, bu efendi adam, parasını, hem de hepsini çeker miydi? Ya hep çekilmek, ya da hep biriktirilmek için de olsa, bankadaki paranın güçsüz bir şey, böyle umursamazlıkla vazgeçilebilecek bir şey olup olmadığını düşünmeye başlamıştı.

«Bari paranızın bir kısmını bırakın da, yine para yatıracağınız zaman yeniden hesap açtırmak zorunda kalmayın.»

Necip bey şaşkınlıkla baktı Mehtap'ın yüzüne. Bankada hep bu kız görürdü işini. Çok sessiz, çok ciddî bir kızdı. Şimdiye kadar böyle soru sorulmadan konuştuğunu hiç görmemişti. Kızın yü-

züne dikkatle baktı. Kızın yorgun, rakamlardan mavisi sulanmış gözlerindeki yalvarıcı ifadeye bir anlam veremedi. Mehtap'ın kendi masalını savunduğunu nasıl bilebilirdi? Necip bey, mirasının tükenmesine ilk kez ilgi gösteren, buna acıyan biriyle karşılaştığı duygusuyle kızın lâubaliliğini hoş gördü. Dükkâncılar, satıcılar, küçük memurlar, biletçilerle konuşmayı affedilmez bir hafiflik saydığı halde, içtenlikle cevap verdi kıza:

«Artık hesap açtırmayacağım.»

«Niçin ama? Belki açtırırsınız.»

«Yok artık, hiç bir yerden alacağım kalmadı. Artık hep vereceğim var.»

«Ama bir yıl önce epey birikmiş paranız vardı bankada, onu çektireceğinize bir ev kredisi alaydınız?»

«Zaten kendi apartmanım var. Ama bu gidişle onu da satmak zorunda kalacağım.»

Mehtap'ın gözleri iri iri açıldı. Bir kat sahibi olmanın her şeyi değiştireceğini sanan ona, bunun için bunca çabaya, sıkıntıya katlanan birine apartmanı olan biri, umutsuzluktan sözediyor, bu durumuyle kendisini kurtulmuş görmüyor, yine de parasını çekmek zorunda kalıyor, apartmanı da elden çıkaracağını söylüyordu. Aklı karıştı iyice.

«Peki ama, apartmanın geliri yetmiyor mu?»

«Kızım sizin pahalılıktan haberiniz yok galiba. Üstelik tahsilde iki çocuğum var. Karım boşanıyor ve nafaka istiyor. Ödemek zorunda olduğum bonoları bu para ancak karşılar. Bonoları ödeyemezsem zorunluyum apartmanı satmaya. Yoksa zaten iflâs ederim. Ayrıca apartman ipotekli. İpotek ve vergi

parasını dükkânın geliri ve kira ile karşılamam imkânsız.» Ansızın sustu. Çok fazla şey söylediğini, çok bayağı, sıradan bir adam gibi önüne gelene derdini anlattığını farketti. Kıza kızgınlıkla baktı. Parasını çekene kadar konuşmadı. Dargın ve kızgın bir yüzle, bu hep kötüye giden değişimin sorumlularından birinin de bu banka memuresi olduğunu düşünerek, kaybolup giden eski, güzel zamanların yasını tutmayan uyurgezer takımının sayısız örneklerinden biri olan bu kıza kızarak çıktı bankadan.

Mehtap Necip beyin ardından baktı, iyi ki artık bankaya uğramayacak, diye düşündü. Durmadan bankadaki parasını çeken, bir umudu durmadan azaltan, bir gün her şeyin bankadaki paralarla değişivereceği umudunu sarsan, masalı inanılmazlaştıran, ihanetin tarafını tutan biriydi bu. Babasının, nehrin kıyısında günlerce çalıştığı, kaynak makinesinden yanmış kollarla döndüğü, hiç pijamayla dolaşmadığı, güneşi üstüne doğurmadan kalktığı günlerin, Mehtap'ın ağabeysiyle geceler boyu Mevlâna resimleri boyadığı günlerin, daha iyi, daha güzel ve hiç geri gelmeyecek günler olduğunu kanıtlamaya çalışan bu adamı sevmiyordu. Nefret ediyordu ondan. Necip bey bankadan çıktıktan sonra bir çay ısmarladı. Banka odacısı şaşkınlıkla baktı Mehtap'a. Mehtap bankaya girdiğinden beri hiç çay içmemişti.

Necip bey bankadan çıktıktan sonra, canını sıkan düşüncelerin giderek dayanılmazlaşmasının bir nedeninin de acıkma olduğunu düşünerek bir şeyler yemeğe karar verdi. Ülseri vardı. Ülserliler acıktıkları zaman dünyayı daha kara görürler. Necip

bey için karaydı dünya. Buna rağmen acıkmıştı. Pikniğe girip bir şeyler yemeğe karar verdi. Öğlenleri çok hafif yerdi. Bu kara dünyada şık bir görünümü korumağa çok önem verirdi. Güzelliği savunan ve koruyan kaç kişi kaldı?

Izgara etle yanına greyfut suyu, ardından da bir acı kahve. Türk kadınlarının şişmanlamalarına çok kızardı. Hep yemek yemeği bilmemekten ve ilkellikten. Piknikten içeri girdi. Şimdi, yemeği yedikten sonra dükkâna uğrarım, parayı bırakıp eve döner, öğle uykumu uyurum. Akşamüstü kulübe gidip bir güzel tenis oynarım. Arkasından duş. Arkasından da buzlu viski. İçindeki karanlık dağıldı az. Sonuç olarak, olanlardan kendisi sorumlu değildi. Pahalılıktan, tüccarların kazıkçılığından, ticarî namusun azlığından, karısının ve iki çocuğunun fazla para harcamalarından, ağabeysinin Selânik'teki evlerinin bodrumundaki altınları tüketmesinden, insanların gün be gün daha kaba, daha anlayışsız, daha görgüsüz olmalarından, dünyanın gittikçe daha kötü, daha yaşanmaz, daha geri bir dünya olmasından kendi sorumlu değildi. Bu memleketin Avrupa'ya hiç yetişememesinden, sokakların dilencilerle dolmasından da. Politikayla hiç bir zaman ilgisi olmamıştı onun. Bu ülkenin yönetiminde hiç sorumluluğu olmamıştı. Politikadan nefret ederdi zaten. Aşağılık bir işti bu. Haris ve orta tabakadan kişilerin işi. Kendisine boş bir yer aradı. Genç bir kadınla erkeğin yanında boş bir yer vardı. İskemleyi ağır ağır, kibar hareketlerle çekmeden önce, masa komşularından izin aldı. Masa komşularının erkeği bu gereksiz izin almaya şaşmış, başıyle umursamaz

bir işaret yaptı. Ne kabalık! Az daha başka bir yere oturacaktı Necip bey. Ama öteki masaların dolu olduğunu görünce vazgeçti. Şemsiyesini iskemlesinin arkasına astı. Uzun parmaklarından birini kıvırarak garsonu çağırdı. Garson koşarak geldi yanına. Koşarak iş yapanlara çok kızar Necip bey. Bir garsonun koşması, savrukluk, kabalık, işini bilmeme belirtisidir. Garson yanında dikilmiş, Necip beyin ağzından çıkacakları büyük bir sabırsızlıkla bekliyor, elinde kâğıt kalem, o arada öteki garsonlara bir şeyler söylüyor: «Memet patates tavayı şuraya verecen!» Necip bey garsonun sadece kendisiyle ilgilenmemesine sinirlendi: «Oğlum burayla ilgilensenel» Garson adamın işi uzatacağını anlayıp daha çabuk yapması gereken işlere koşturacaktı ki... Necip bey kolundan tutup durduttu garsonu. Garson şaşalayıp durdu. İşte bir manyak daha, diye düşündü. Necip bey, ağır ağır, garsonu eğitmeye kararlı. Her ne kadar hiç bir şeyden kendisi sorumlu değilse de, sırası geldikçe gördüğü kusurları düzeltmeğe çalışır, bildiklerinden, düşüncelerinden başkalarının da istifade etmesini ister, yeri geldikçe ona buna ders verirdi; sorumlu bir vatandaştı o, aynı Avrupalılar, İsviçreliler gibi. İsviçre'de bir çocuk, tramvay bomboş da olsa, oturamazdı; boş tramvayda oturmağa kalkan çocuğu biletçiden önce herhangi bir yolcu tersleyiverirdi. Zaten herkes vatandaşlığını bilse, herkes kapısının önünü süpürse, herkes halılarını pencereden silkelememeyi öğrense, herkes vergisini ödese... Garsona döndü. Garson bakışlarını kendisine çevirene kadar bırakmadı kolunu. Garson huzursuz,

sıkkın bakışlarını Necip beye çevirmek zorunda kalıp bekledi;

«Bak oğlum, dikkatle dinle, sonra istemediğim bir şey gelirse geri çeviririm –dedikten sonra not alabilmesi için garsonun kolunu bıraktı–. Şimdi tamamen yağsız bir bonfile istiyorum. Yalnız ızgaranın üstünde fazla bırakıp özünü kaçırmasınlar. Şöyle, yarı kanlı olacak. Sonra haşlanmış patates...»

Garson içinden sinirlendi. «Kerize bak, burasını Waşington Restoran mı sanıyor?»

«Efendim bizde haşlanmış patates yok. Patates tava var, püre var...»

«Oğlum, patatesi püre yapmadan önce haşlamıyor musunuz?»

«Evet.»

«Eee ne zorluk çıkarıyorsun? Sizin işiniz müşteriyi memnun etmek!»

Garson, «Bizi kim memnun edecek?» diye düşündü. Böyleleri nekes de olur, bahşiş bile vermezler.

«Şimdi git mutfağa... Haşlanmış iki patates iste... Kabuğunu iyicene soydur... Sonra bol maydanozla karıştırılmış zeytinyağı limon döktür üstüne... Sonra yanına biraz haşlanmış bezelye ile havuç koyun... Havucun üstüne de biraz tereyağ gezdirt... Dur gitme! Patlama oğlum! Bak dediklerimi harfiyen isterim. Sonra greypfrut suyu istiyorum. Greypfrut suyu, taze sıkılmış...»

Tam o sırada karşısındaki sokakta itfaiye arabalarının durduğunu, insanların oraya koşuştuklarını görmedi bile. Garson, Necip beyin son sözlerini dinlemedi. Karşıda olanları seyre koştu.

Güngör Paskalya yumurtalarını boyayarak ilerliyor

Güngör, Necip beyin garsonla konuşmasını kızarak dinlemişti. «Kelek herif! Bir öğlen yemeği yiyecek, hem kendisine, hem de bize mırın kırınıyla yemeği rezil edecek. Bilirim böylelerini. Benim dükkâna da gelirler.» Güngör'ün Çankaya'da yeni açtığı bir möble dükkânı vardı. Bu dükkânda, bazı tüccarlardan satın aldığı «çeyiz permisiyle» Avrupa'dan getirttiği ev eşyalarını satıyordu. Dükkânın bir eşini de Nişantaşı'nda açacaktı yakında. O kadar iyi iş yapıyordu ki dükkân, çok yakında işi daha da büyütmesi gerekecekti. Bazı ticaret adamları, bazı milletvekilleri kızlarını evlendirecekleri gerekçesiyle maliyeden çeyiz permisi alıyorlardı. Bu permiyi de Göngör devralıyordu onlardan.

Aracılara rağmen, permiyle eşyalar ucuza geldiğinden kârı çoktu, çünkü çok pahalı satıyordu eşyaları. Necip bey gibilerine değil tabiî. Bunun gibiler, dükkâna gelirler, Avrupa'da görmüş oldukları eşyalar üstüne iki saat konuşurlar. Fiyatları hemen yabancı parasına çevirip bu fiyata Avrupa'nın şu ya da bu şehrinde neler alınabileceği konusunda nutuk çekerler, eşyanın tahtasının kalitesini beğenmezler, cilâyı zevksiz bulurlar. Ama en önemlisi,

hiç bir şey almazlar. Asla. Bunlar hiç bir yeni eşya almaz. Sadece eskiye bağlılıkları yüzünden elden çıkarmazlar eski eşyalarını. Bunların eşyalarını değiştirdikleri, yeniledikleri görülmemiştir. Bunların burunları iyice sürtülmeli ki, ellerindeki haketmedikleri antikaları satsınlar. Güngör, yaptığı ev dekorasyonlarında, modern eşyaların yanına antika koyardı. Çok şık oluyordu bu. Yabancı dergilerde de böylesini çok görmüştü. Satmazlar ki. Ama satacaklar, buna mecbur olacaklar. Bu herif eşyasını satmak zorunda kalmaktan başka ne işe yarar? Nasıl olsa, bütün bunların, buna benzerlerin paşa dedelerinden kalma paralar yok yere tükenecekti. Yaratıcı değiller çünkü. Ellerindekileri değerlendirmeyi, yeni bir şey yaratmayı bilmezler. Oysa yaratıcı biriydi kendisi... Gururla düşündü kendi hakkında. Elimde hiç bir şey yokken yaratmadım mı her şeyi? Paskalya yumurtası boyayarak başlamadım mı işe?

«Hiç sana bir zamanlar boyamış olduğum paskalya yumurtalarını gösterdim mi?»

Nişanlısı hayretle baktı Güngör'e. Saçlarını çok açık sarıya boyamıştı. Dümdüz omuzlarına sarkıtmıştı onları. Gözlerinde, burnunun yarısını, ve dar alnının nerdeyse tümünü kapatan bir güneş gözlüğü vardı. Tırnakları yeni yapılmıştı, tırnaklarını, daha doğrusu Güngör'ün ona dün verdiği yüzüğü inceliyordu. Yeni bir yüzük. Bu, onun için bir haftalık bir mutluluk kaynağıydı. Bu süre içinde, şu ya da bu vitrinde yeni bir şey görüp bu şeye tutulana kadar, başka şeylerin, dışardakilerin onunla eşyası arasına girmelerine izin vermezdi pek. Gün-

gör'e şaşkınlıkla baktı. Yakında evleneceklerdi. Daha doğrusu Güngör boşanınca evleneceklerdi. Hoş adamdı Güngör. Nekes değildi önce, sonra kadın giyimiyle ilgilenirdi. Daha doğrusu özel bir önem veriyordu yanındaki kadının giyimine. Şöyle derdi: «Benim yanımdaki kadının kötü giyinmesi, dükkânımın iyi iş yapmaması gibi bir şey olur. Nasıl dükkânımın vitrinine önem veriyorsam, bedestenden aldığım pahalı antikayı gözümü kırpmadan vitrine koyuyorsam, yanımda taşıdığım kadının koluna gözümü kırpmadan girebilmem için onun bir vitrin gibi iyi düzenlenmiş, ilgi ve müşteri çekici olmasına dikkat etmeliyim...»

Güngör nişanlısının gözlerine bakmak istedi. Göremedi onları. Bu gözlük hiç gitmemiş Melâhat'e. Alnı çok dar, burnu da fazla basık. Tamamen profilsiz, ahmak bir görünüşü oluyor. Volkswagen arabaya benziyor böyle. Soruma cevap vermedi. Cevap vermesi için sormuyorum zaten. Dinlemesi için uyarıyorum onu:

«Sana paskalya yumurtalarımı göstermiş miydim Melâhat?»

«Hayır.»

İyi. Evet, ya da hayır. Bir kadının verebileceği en iyi cevaplar. Her iki durumda da insan konuşmayı istediği yöne çekebilir.

«Ben işe yumurta boyamaktan başladım. O zamanlar, Meşrutiyet caddesinde bir apartmanın bodrumunda oturuyorduk.»

«Gülsen'lerin apartmanının altında mı?»

Gülsen, Güngör'ün boşanmakta olduğu karısıydı.

«Onu apartmanın sahibinin kızı olduğu için mi aldın?»

İşte fazla konuşmaya başlamıştı yine. Güngör sinirlendi. Ters bir cevap verecekti, vazgeçti. Öğleden sonra önemli bir randevusu vardı, şimdi sinirlenmesi doğru olmazdı.

«Olabilir? Niçin olmasın? Sen de dükkândaki yüzükler arasından başkalarını değil bunu seçtin. Daha ucuzları vardı pekâlâ.»

«Şey...»

«Neyse... O zamanlar, babam zimmetine para geçirmekten hapiste yatıyordu daha...»

«Canım, söyleme böyle... İftiraya uğramış, annen öyle söylüyor, kendini kötülemekten niçin hoşlanıyorsun anlamıyorum?»

«Ne kötülemesi? Zimmetine para geçirmek, bir memurun alacağı en doğru tavırdır. Devlet, sürekli olarak biz vatandaşların parasını zimmetine geçirmiyor mu? Bunu sezen ve gören biri, devletten, şundan bundan gaspetmiş olduğu paranın pek ufak bir kısmını, aslında hakkını, kendi hakkı olmasa bile birçok insanın hakkını geri almış, fena mı? Ben memur olmak inekliğine düşsem aynı şeyi yaparım. Sadece daha akıllıca biçimde. Devletin parasını zimmetine geçirmek için ille muhasip olup sonra yakalanarak hapse düşmek gerekmez. Bak onun yerine müteahhitlik yaparsın. Bir ihaleye girer, sonra devlete, üstüne aldığın işi iyice pahalıya mal edersin. Her şey usulüne göre olur. Her işin altında yüksek memurların imzaları olur. Zimmetine para geçirmiş olan zavallı muhasebecinin suçunu tespit edip onu adaletin pençesine veren yüksek

memurların. Üstüne üstlük çevrede akıllı adam, işbilir adam diye saygı görürsün. Karın, benim aptal anam gibi kocasından utanmaz.»

Baktı, nişanlısı yan masaya oturmuş bir kadının giyimini inceliyor. Dinlemiyor yine diye düşündü.

«Nesine bakıyorsun? Son derece zevksiz giyinmiş. Hep iyi şeyler giymeli insan. Boş zamanın varsa bendeki dergileri incele. Daha iyi giyinirsin. Bu renk, saçlarına uymamış. Sarı saçlı bir kadın pembe giyerse, kutu bebeklerine benzer. Kutu bebeği ise herkesin, kenar mahalledeki küçük kızın bile zevkine uygundur. İlkel bir zevke göre yapılır. Bir daha pembe giyme.»

Melâhat sarsıldı. Güngör'ün konuşması çok fenasına gitmişti. Dargın bakışlarla nişanlısının gözlerinin içine baktı. Hoşa gitmek çabasıyle, uzun uzun baktı. Elini sıktı nişanlısının. Ellerine güvenirdi. Bir erkeğin elini tuttuğunda onu heyecanlandırdığına inanırdı.

Güngör, Melâhat'i yeterince tedirgin ettiğini görerek sürdürdü konuşmasını:

«Beş kardeş, bir de annem o bodrumda oturuyorduk. Paramız yoktu. Ama hepimiz giyimimize önem verirdik. Güzel aileydik biz. Bütün sokak, yine de bize bakardı. Kızkardeşlerim sokağın en güzel kızlarıydı. Mahalle oğlanlarıyle zaman tüketecek kadar aptal değildi ikisi de. Görüyorsun şimdi kimlerle evlendiler. Üstelik kocalarının şimdiki durumu evlendikleri zamandan çok daha iyi. Bizim ailede herkes, içinde olduğu durum ne kadar iyi olursa olsun onu daha iyi duruma getirmeğe kararlıdır ve bunda başarı kazanır. Bakmayı ve karar vermeyi

bilenler için zor bir şey değil. Nişan almayı bilen, doğru hedefi vurur. İlk insanlardan beri böyle bu. O zaman insanlar avlanarak yaşıyorlardı. Kim hedefi iyi seçip iyi nişan alıyorsa ve kurbanına öldürücü darbeyi sektirmeden vurabiliyorsa, en iyi onun karnı doyuyordu.»

Melâhat Güngör'ün konuşmalarından sıkılıyor, ama elini onun elinden çekmekten, gözlerini kaçırıp başka yönlere bakmaktan çekiniyordu. Sağı solu belli olmazdı Güngör'ün. Kaç yıllık karısını nasıl bırakmıştı? Üstelik sık sık değiştirmenin erdemlerinden sözederdi. Dükkânında satılmayan, ilgi görmeyen bir malı uzun süre tuttuğu hiç görülmemişti. Onu hemen yok pahasına, zararına da olsa çekinmeden elden çıkarırdı. Melâhat, her zaman, Güngör'ün ve başkalarının ilgisini çekebilecek her an Güngör'den başkasının da talip olabileceği biri olmak zorundaydı. Her an Güngör'ün rekabet, sahip olmak hırsına cevap vermeliydi. Bu arada Güngör elde ettiği şeyi tüketmek isterdi. Tüketmeyeceği şeyi niçin elde etsin? Güngör mutlaka ve mutlaka onu tüketmek isteyecek, bunun için her şeyi yapacaktı. Buna karşı dayanmak gerekirdi. Kendisini tükettirmeyecekti Güngör'ün ilk karısı gibi. Kadın Güngör'ün ilk dükkânı için apartmandaki hissesini devretmişti. Babası hep desteklemişti Güngör'ü başarı kazanana kadar. Başlarda başarısızlığa uğradığı çok olmuştu. Şimdi Güngör ona boşanma karşılığında iyi nafaka verecekti. Evet, ama yine de üç çocuk doğurmuş, on beş kürtaj geçirmiş, Güngör'ün daima değişen isteklerine cevap vermekten, gece hayatına ayak uydurmaktan tükenmiş, yıp-

ranmıştı. Bundan sonra bir koca bulamazdı kolay kolay. Oysa genç sayılırdı daha. Bu yıpranmış ve tükenmiş durumuyle Güngör için hiç bir şey ifade etmiyordu. Güngör bu konuda, «Bak hemen hemen yaşlarımız aynı, ikimiz de aynı hayatı yaşadık, ama bir ona, bir de bana bak. Ben demir gibiyim. Gençliğimde olduğumdan çok daha iyi durumdayım. Birçok bakımlardan eskisinden çok daha ilerde, çok daha çekiciyim. Konuşmasını, düşünmesini, giyinmesini, iş yapmasını, para kazanmayı, iyi yaşamayı eskisinden çok daha iyi beceriyorum,» derdi.

Karısına ise, ayrılma konusu açıldığında şöyle dediğini anlatırdı:

«Ben ne yapacağım, diye ağlayıp zırlama! Ne yapacağını bilmiyorsan, bundan ben sorumlu değilim. Sana şimdi, babanın bir zamanlar bana yapmış olduğu yardımın çok üstünde nafaka ödeyeceğim. Başka ne yapabilirim? Ben şimdi senin karşına geçip çok yıprandım diye ağlasam bir anlamı olur mu? Yıpranmasaydın, derler adama. Görüyorsun ki yıpranmadım ben. Tam aksine, şimdi eskisinden çok daha beğenilir durumdayım. Herkes belirli bir yaştan sonraki görünüşünden sorumludur.»

Karısı kocasının bu akıl almaz taş yürekliliğini hazmedememişti bir türlü.

Güngör ise nişanlısına şöyle sözediyordu karısından:

«Beceriksiz, ahmak kadın. Demek ki benden düşükmüş yetenekleri. Yoksa o da benim gibi olurdu. Bak ben, kendimden çok daha genç kızların ilgisini çekebiliyorum. Hepsi benimle evlenmek için can atıyorlar. Oysa o, yaşlı bir adamı bile zor bulur.

Demek ki benim ayarımda değil. O zaman niçin onunla kalayım. Dengi dengine...»

Nişanlısı içine düşen bir korkuyla,

«Ama evlendiğiniz zaman da denk değildiniz. İyi, zengince bir ailenin okumuş kızıydı o. Senin ne paran, ne de tahsilin vardı. Üstelik babanın hapiste olduğunu düşünürsen iyi aile de sayılamazdınız...» deyince,

«Bu onun düşüneceği işti –diye cevap vermişti Güngör–. Bu benim değerimi daha çok kanıtlar. Ben başta ondan daha az şansa sahip olduğum halde daima ilerlemiş, durumumu hep daha iyiye götürmüşüm. O ise şanslarını iyi kullanamadığı gibi, başlangıçtaki durumundan daha kötüye gitmiş. Bu da aramızdaki uçurumu daha iyi belirliyor.»

Melâhat susmuştu o zaman. Güngör'le boş yere tartışmak gereksizdi. Şimdi alttan güreşecekti. Ama bir evlensinler, o zaman ne çetin ceviz olduğunu gösterecekti ona, iyi bir antika gibi hep arttıracaktı değerini. Onu elde tutmak için ter döktürecekti kocasına...

Garson yemeklerini getirdi. «İlerde, işimiz bugünkü gibi acele de olsa, beni pikniğe getirmesine razı olmayacağım,» diye kurdu. Güngör'ün seyrek de olsa burda yemek yemesi akıl alır şey değil. Hep aynı standart yemekler. Hep aynı tadda pişen birbirinin tıpkısı şişkebaplar. Rus salataları, oysa her şeyin daha iyiye daha özele, benzeri bulunmayana doğru gelişmesi gerektiğini söylemez miydi hep?

«Senin burada yemek yemen tuhaf... –dedi Güngör'e–. Hiç bir özellik yok burda. Bir kez

tutturmuş hep aynı terâne. Bütün numarası yerinde ve servisinde. Kaç yıldır ne zaman geldiysem hep aynı şeyler...»

Güngör sertçe baktı nişanlısına...

«Saçmalama. Şu sırada yemek işinin çabuk bitmesi önemli. Boşanma işi için avukatla randevum olduğunu biliyorsun... İstersen boşanmayayım ha?»

«Aman seninle konuşulmuyor. Hep başkalarının kusurunu görüyorsun. Senin hiç mi kusurun yok?»

Güngör gri gözlerini kısarak buz gibi bakışlarla baktı nişanlısına,

«Evet. Bunu kafana iyice yerleştir, mükemmelim ben!»

Mükemmeldi evet. Paskalya yumurtalarını boyamakla başladığı işi bugünkü durumuna nasıl getirdiğini bu süs bebeğine anlatamazdı. Tam kavrayamaz. Boşuna konuşuyor, zaman kaybediyorum. Bir an önce yemeği bitirip boşanma işini yoluna koymalıyım. Bu güzel alığı yoluna koymak bundan sonraki iş. Elbette mükemmeldi. O zamanlar daha Kavaklıdere semti şimdiki gibi gelişmemişken ve ilk Amerikalılar Ankara'ya sökün etmişken, daha kimseler bunların ne kadar kalacaklarını, ne olduklarını, ne getireceklerini bile bilmezken, bu yenilikten kendince bir çıkar sağlamayı bilmiş, ve işte o zamanlar Kocatepe'de oturan Amerikalılara paskalya yumurtası boyayıp satmayı akıl etmişti.

O zamanlar, İngilizce bilmiyordu; «Why» ve «Very Good» sözcüklerinden başka. Bir gün mahalle kızları, aralarında Gülsen'in olup olmadığını hatırlamıyor, bahçe duvarına oturmuş, gülüşüp duruyorlardı. Güngör karşıya bakınca, birinci katta

oturan bekâr Amerikalıların kızlara el kol işareti yaptıklarını, uzaktan elleriyle öpücük gönderdiklerini gördü. Onunla birlikte aynı manzarayı seyreden mahallenin öteki oğlanları da bozulmuşlardı. Geçen hafta Güneş'in peşine takılıp sokağa girmeye kalkan Gazi Liseli oğlanı dövdükleri gibi bu adamı da dövmeleri gerekiyordu. Ama bir kez üniformaları vardı adamların, sonra yabancıydılar ve yabancılara ayıp olurdu. Güngör yine de bir şey yapmasının, mahalledeki itibarı açısından gerekli olduğunu düşünerek omuzlarını hafifçe kaldırıp kollarını hafifçe vücudundan ayırarak yürümüştü Amerikalıların penceresine doğru. Amerikalı iki çavuş üstlerine doğru gelen bu delikanlıyı eğlenerek seyrediyorlardı. Güngör pencerenin önüne vardı. Kendisine merakla bakan Amerikalılara «Why?» dedi. Amerikalıların ona verdikleri bir iki cevabı karşılayacak İngilizcesi olmadığı için gülümseyerek başını sallamakla yetindi. Bu davranışlarıyle de dostluk anlaşmasının ilk adımını attı. Amerikalılar onu eve çağırıp bira ikram ettiler. Bu başka türlü bir biraydı. Teneke kutulardan içilen bu buz gibi bira Güngör'ün çok hoşuna gitti. Adamların konuşmalarına hiç karşılık vermeden, nasıl karşılık verebilirdi ki, arada mümkün olduğu kadar iyi bir telâffuzla «Very Good» diyerek içti birasını. Sonraları Güngör nerdeyse mahalle arkadaşlarıyle geçirdiği zamandan da fazlasını komşu bekâr Amerikalılarla geçirir oldu. Noel ağacını süslemelerine yardım etti. Noel eğlencelerine o da çağrıldı. Bu durum ona mahallede özellik kazandırdı. Gömleğinin üst cebinde taşıdığı Amerikan ciklet-lerini, mahallede kendisiyle iyi geçinenlere veriyordu.

Kısa bir süre içinde görünüşü değişmişti. Amerikalılar Piyeks'ten ucuza aldıkları «blue jean»lerden ona da hediye etmişlerdi bir tane. Bir de, anasının her giyişinde, oğlum kadın gömleği bu dediği, desenli, renkli bir gömleği vardı.

Baharda, Amerikalıların evinde boyanmış yumurtalar görmüş, onların bu yumurtaları büyük bir sıkıntıyla boyadıklarını öğrenmişti. Güngör, ortaokuldan belge aldıktan sonra yapı usta okuluna yazılmıştı. Aslında eli resme ve her türlü elişine çok yatkındı. Hemen bakkaldan on tane yumurta alıp eve kapandı. Tam üç gün uğraştı yumurtalarla. Sonra boyanmış yumurtaları alıp Amerikalılara gösterdi. Bu arada az ilerlemişti İngilizcesi. İstenirse bunlardan çok miktarda yapabileceğini de anlattı. Kaça yapacağı sorusuna, «You are my friend!» diye cevap verdi. Amerikalılar, çok hoşlanmışlardı bu işten, hele başka dinden bir insanın onların dinî âdetlerine böylesine yakınlık gösterip yardım elini uzatmasından, üstelik de para istememesinden duygulanmışlardı. Güngör'den yumurtaları alıp onu eli boş göndermediler. Kısa bir süre sonra Güngör durmadan yumurta boyamağa başladı. Bu arada bir yığın Amerikan eşyası edindi. Paskalya çabuk geçti. Güngör'ün elindeyse, yumurtaların değeriyle kıyaslanmayacak değerde eşyalar kalmıştı. Sigara kartonları, «blue jean»ler, cikletler, gömlekler. Bunları kısa bir süre içinde pahalıya sattı. Mükemmel bir buluş değil miydi bu? Güngör, iki aptal mahalle kızının işvesini değerlendirmeyi bilip iş hayatına atılmıştı. Kısa bir süre sonra Meşrutiyet'in köşesinde ilk Amerikan Pazarlarından birini açtı. Öteki Ame-

rikan pazarlarının yaptığı gibi her türlü ıvır zıvırı bulundurmuyordu dükkânında. Kendisi neyi alınabilir, kullanılabilir, satılır buluyorsa, onu satın alıyordu Amerikalı ahbaplarından. En titiz müşteriler ona gelmeye başlamıştı. Bu arada Amerikalı arkadaşlarıyle arasında başlayan para alışverişi onların da çok işine geliyordu. Türkiye'de harcayacakları paranın bir kısmını, Piyeks'ten çok ucuza aldıkları malları değerinden fazlaya satarak kazanmış oluyorlardı. Maaşlarının önemli bir bölümü de memleketlerinde, döndükleri zaman kullanılmak üzere birikiyordu.

Güngör kafasını işletmeyi bırakmadı ve ahbaplarının ülkelerine döndüklerinde, çölde vurduğu vahşî hayvanların doldurulmuş başlarını ele güne göstermek için salona asan avcı gibi yıllar geçirdikleri ırak ülkeye ait bazı hatıralar sergilemek isteyeceklerini düşünerek dükkânının yanında bir de «Gift Shop» açtı. Çevresi geniş olduğu için çoğu Amerikalılar ondan alışveriş ediyorlardı. Bazen, ellerinde Türk parası olmayınca, onun Amerikan eşyası da sattığını bildiklerinden, eşyayla değiş tokuş ediyorlardı. Bu işten kesin olarak en çok Güngör kazançlı çıkıyordu. Bu arada Gülsen ile evlenmişti. Gülsen'in babası dükkânını açmasına yardım etmiş, sonra da sıkıştıkça para vermişti işine. Sonra Gülsen, babası öldükten sonra, apartmandaki hissesini kardeşlerine sattı. Güngör de bu parayla daha büyük ve daha şık bir dükkân açtı. İşini hep daha büyüterek hep daha sıklaştırarak geçirdi yılları. Sonunda, Çankaya tepesindeki, sadece Avrupa malı eşya satan dükkânı açtı. Amerikan

eşyası zevksizdi aslında, Güngör'e göre. Artık onu satmasına gerek yoktu. Şimdi sattığı İtalyan, İsveç, Alman malı eşyaların çok daha iyi müşterisi vardı. Amerikan eşyası satan dükkânın müşterileri genellikle ıvır zıvır alan orta halli insanlardı. Bunlarla don, sutyen, sigara, ütü, bardak pazarlığı yapmak sıkıcı ve yorucu bir işti. Oysa şimdi, çeyiz permileriyle getirdiği eşyalar, lükse düşkün, eşyayı biraz da pahalılığıyle değerlendiren, yeni snop, Avrupa malına âşık yeni zenginler tarafından nerdeyse kapışılıyordu. Belirli bir kazancın altında gelirleri olanlar, dükkânını ancak müze gezer gibi gezebilirlerdi. Bu arada Vali Dr. Reşit Caddesinde bir apartman yaptırmış, bir de son model Mercedes satın almıştı. Mercedes'i bütün arabalara üstün tutar Güngör. İyi bir işadamı, aynı İngiliz dergilerindeki işadamları gibi 'konservatif', pahalı ve şık eşyalar kullanmalıydı. Giyimi de öyleydi Güngör'ün. Asla o küçük burjuva gençlerinin pek bayıldıkları İtalyan modasına uymaz, İtalyan pabucu dışında o modanın aşınlıklarına yüz vermezdi. İngiliz kumaşı giyer, elbiselerin kesiminin klasik olmasına önem verirdi. Bir diplomat gibi giyinmek isterdi, ve bir diplomat gibi ciddî ve güven verici bir görünüşle mümkün olmayanı mümkün göstermek. Kısaca, karşısındakine bir şey satmaktı, tavırlarının, giyiminin amacı.

«Mükemmelim evet,» dive düşündü yeniden. Gözlerini kısarak, karşısındaki, başarılarını değerlendiremeyen, ama bunların nimetlerine konmaya hazırlanan güzel kuşa baktı. Yemek bitmişti. Çabuk olmalıydı. Garsonu çağırdı. Kansıyle işini bitirmeliydi

bugün. Kulağına itfaiye düdükleri geldi. Cama koştu garsonlar. İşte işe yaramaz boş insanlar böyledir. Sokaktan bir cankurtaran ya da itfaiye arabası geçmeyegörsün, hemen durup bakarlar. Bir yerde bir kanalizasyon çukuru mu açıldı, başına üşüşüp seyrederler. Bir kazma makinesi yol mu açıyor, saatlerce bekleşirler çevresinde. Çünkü yoktur önemli bir işleri, bir hedefleri yoktur. Her şey, bütün olaylar dışlarındadır. Seyircisidirler her şeyin, yapılan yolların, yanan evlerin ve para kazanan insanların. Bunlar sıradan insanlardır, benim kimseyi seyredecek, hiç bir yabancı yangına ayıracak zamanım yok, yeter ki kendi dükkânım yanmasın. O zaman da seyirci olmam, olayın kahramanı olurum ve bu olaydan da kazançlı çıkmağa bakarım, çünkü dükkânımı çok yüksek fiyata sigortaladım.

Güngör hesabı ödedi. Nişanlısıyle kalktılar. İskemlesini çekerken Necip beyin şemsiyesini devirdi. Farketmemiş gibi yapıp kaldırmadı. Piknik'ten çıktılar. Güngör arabasını park ettiği karşı sokağa doğru yürüdü. Melâhat arkada kaldı. Güngör'ün önden gitmesine canı sıkkın. Güngör her şeyin önünden gittiğini sanır, severdi bunu. Kazançlara en önde yetişmek, alım ve satış fiyatlarını en önde hesaplamak, hep en önde; bu arada niçin bir kadının önüne geçmesin? Aklı varsa arkamdan gelir. Sokağın kalabalık olduğunu farketti. İtfaiye arabaları duruyordu. Canı sıkıldı. Şimdi arabayı park ettiği yerden çıkarmak zor olacak. Güngör'ün tek bir hedefi vardı o an, arabası. Arabasına binip Ulus'a gidecek, avukatla buluşacaktı. Bu hedefin önünü kapayan kalabalık, itfaiye arabaları sadece kızdırıyordu onu. Bunca insanı bir araya

toplayan, itfaiye arabalarını sokağa doluşturan olay ne olursa olsun, sadece kızdırıyordu. Tek amacı, şu anda, bu olayın yarattığı iftaiye arabası ve kalabalık halkasını koparıp arabasına varmaktı. Olay ne olursa olsun, ister bir savaş, ister bir ihtilâl, Güngör için sadece ve sadece, bir an önce varılması gereken arabasının önünü insan kalabalığı ve itfaiye arabalarıyle tıkayan, onu avukatla olan randevusuna geç bırakan bir şeydi. Güngör'ün gücü, olayın onun amacına ulaşmasına engel olan uzantılarını yoketmeli, açmalıydı yolu. Kararlı adımlarla yürüdü park edilmiş arabasına doğru. Kalabalığı yardı. Bir düdük öttü. Trafik polisi sert bir el hareketiyle geriye itti Güngör'ü. Kan beynine çıktı. Bir trafik polisi, Güngör'ü, onu hiç ilgilendirmeyen, kimbilir ne saçma sapan bir nedenle doluşmuş olan kalabalıkla bir tutarak geriye itti, amacıyle onun arasına girdi, eşşoğlu eşşek!

Melâhat kendisini beklemeden önden yürüyen Güngör'ü trafik polisinin durdurmasına memnun olmuştu. Böyle, onu durdurabilecek, bekletebilecek şeylerin varlığı sevindirmiş, rahatlatmıştı Melâhat'i. Ama bu kısa sevinç anının hemen ardından, Güngör'ün avukatla randevusuna yetişememesi sonucunda boşanmayabileceğini, belki kendisiyle de evlenmeyebileceğini düşünüp suratını astı.

Güngör, kalabalığı ve itfaiye arabalarına boş verip dosdoğru arabasına dikmişti gözlerini. İnatla, sadece arabasına bakıyordu. Omuzuna bir el dokundu. Trafik polisinin biraz önceki dokunuşundan artakalan bir sinirle, trafik polisi gibi küstah, haddini bilmez bir durdurucuyu haşlamaya hazır, hırsla döndü:

Prof. Salih beyin hafifçe dazlak, öğle güneşinde ter-

lemiş başını, ufak, kurnaz gözlerini tanıyarak toparlandı.

«Siz de mi arabanızı parktan çıkarmak istiyorsunuz Güngör bey?»

«Ah elbette. Burda niçin bekleyeyim yoksa?»

«Çok fena, daha bir süre bekleyeceğiz galiba.»

Güngör, Prof. Salih beyin, bu bekleme durumunu kabullenmesine kızdı. Bu tanıdık yüzü ilk gördüğünde, trafik polisine karşı ortak bir tavır takınarak arabalarına yürüyebileceklerini ummuştu. Prof. Salih beyi dükkânından tanıyordu. Ondan, Amerika'da kaldığı iki yıl sonunda hakkı olan eşya permisini devralmıştı. Salih beyin evi, Güngör'ün düşüncesine göre çok zevksiz döşeliydi, yine de eşya permisini kendi kullanacağı yerde satmasına akıl erdirememişti ya, kendi bilirdi Salih bey, herkes istediğine lâyıktır. Güngör, eşya permisi konusunda Salih beylere gittiğinde, Salih bey uzun uzun, evdeki eşyaların Mevhibe hanımın babasından kaldığını, bu yüzden hatıra değeri taşıdıklarını falan anlatmış, böylece permiyle kendisine eşya getirmeyişinin nedenlerini açıklamak istemişti herhal. Neyse ne, Güngör bey, Salih beyin permi karşılığı aldığı parayla, yeni bir araba aldığını biliyordu.

«Siz de Ulus'a mı gidiyorsunuz?»

«Evet, bizim apartmanın banyosu... Biliyorsunuz eski yapıları... Her şey insanın elinde kalıyor. Banyo bir felâket. Fayanslar kırık. Lavaboları ne kadar temizletsen bir şeye benzemiyor. Karım işyan etti. Dünya kadar hizmetçi parası veriyoruz. Amerika'dayken, hizmetçi tutamıyorduk, yine de karım burada banyoyu temiz tutmak iş değil, diyordu. Geçen gün, Belçikalı bir profesörü yemeğe çağırmıştık, adam

tuvalete gitmek isteyince karım çok telâşlandı. Haklı kadın. Avrupa'da banyoya gittin mi için açılıyor. Salondan, misafir odasından şık nerdeyse. Son Avrupa Konseyi için gittiğimizde, vallahi inanın, otelde, insanın canı tuvaletten çıkmak istemiyor... Aslında, alt tarafı bir banyo, ama öyle değil, gerçekten bunun sağlık ve hazım sistemi üstünde büyük etkisi var. Ulus'da, banyo için bi de, lavabo, fayans falan bakacağım. Banyoyu tümden yıktırıp yeniden yaptıracağız. Bu eski apartmanlarda banyoyu öyle ufak yapmışlar ki, yeni takımlar içlerine zor sığıyor. Onun için duvarı yıktırıp koridora doğru genişleteceğim banyoyu. Karım çiçekli fayanslardan istiyor. Sizin dairenizde vardı. Ankara'dan mı almıştınız?»

«Hayır, benimkiler İtalya'dan geldi. Hepsi Avrupa. Ama şimdi İstanbul'da taklitlerini yapıyorlar. Ankara'da var mı, bilmiyorum.»

«En iyisi, Ulus'u iyice bir gezdikten sonra, gerekirse İstanbul'dan ısmarlamak.»

Prof. Salih bey kurallara uyuyor

Prof. Salih beyin canı sıkılıyordu. Öğle yemeğinden önce halledebilseydi şu işi. Oğlu ve kızı eve geç geldiği için yemeği geç yiyorlardı. Kendisi de fakülteden dönüp eve daha gelmediklerini görünce Ulus'a çıkarak şöyle bir dolanmak istemişti. Arabasını çıkaramamıştı oysa. Sokağa bakan apartmanda oturuyorlardı. Daha doğrusu apartman kendilerinindi. Fayans işini bu öğlen bitiremezdi, ama bir fikir edinmek iyi olacaktı. Bu yıl mümkün olduğu kadar az ders almıştı üstüne. Yazıhaneyi ihmal etmemek için. Paraya ihtiyacı olacaktı bu yıl. Cezacıydı Salih bey. Yazıhanesi Ulus'taydı. Bilirkişilikten de kazanıyordu. Bunlar, bütün bu ufak işler tek tek para getirmiyorlardı pek, ama birikince fena olmuyordu. Ulus'ta birikmiş alacaklarını toplamayı da düşünüyordu. Herhangi bir masraf kapısı açıldığında, kazanmış olduğu paraları toplamak ona biraz olsun güven verirdi. Prof. Salih beyin durumu, eskisine nazaran nice iyileşmiş de olsa, apartmanı, arabası, arsaları da olsa, yazıhanesi ne kadar iyi işlese, yine de geleceğe tam güven duyamazdı. Bu güvensizlik duygusu çocukluğundan kalmıştı ona.

Samanpazarı'nın dar sokaklarından birinde bü-

yümüştü. Babasının ufak, sinekli, içinde yapışkan kaysı pestilinden bakkal defterine kadar bir yığın ıvır zıvır satılan bir dükkânı vardı. Sokağın köşesinde, ufak bir bakkal dükkânı. Yine de, mahallenin tek dükkânı olduğu için idare ediyordu. Dükkâna en çok girip çıkanlar, kendilerine sakız, renkli leblebi alan mahalle çocuklarıydı. Mahalleli erzağını bakkaldan almayı affedilmez bir müsriflik, akılsızlık sayardı. Onlar mevsimlik erzağını toptan, Halden alırlardı. Birçoğunun da akraba köylerden gelirdi erzağı. Samanpazarı'nın bu dar sokağının halkı, her şeyin en ucuza nasıl sağlanacağının bilimini yapmıştı. Ev kadınları bu alanda yarışırlardı birbirleriyle. Yaz günleri, sırayla birinin evinde toplanıp erişte keserler, tarhana yaparlar, pestil kuruturlardı. Patlıcanları, biberleri, bamyaları ipe dizip ev duvarlarına asarlar, domatesi en ucuza zamanında okkayla alıp güneşte salça yaparlardı. Bağı bahçesi olan köylü akrabalardan gelen erik, vişne sepetlerinden reçel kaynatılırdı. Bakkaldan alacak şeyleri az olurdu. Pirinç, un, sabun çuvalla girerdi evlerine, bakkaldan alınma kese kâğıdıyle değil. Bakkaldan, sıkıştıkça, biraz şeker, sigara, peynir, sucuk alınırdı. Kırk yılın birinde bir şişe rakı. Bu sokağın erkeklerinin çoğu bakırcı, leğimci ustası, küçük esnaftı. Bu erkekler, işlerinde çok yorulup kafa çekmek istediklerinde evde içmez, hergele meydanının oralardaki ermeni şarapçılarda ucuz şarap içerlerdi.

Bazen, evlerine hatırlı bir erkek misafir düştüğünde, —beklenmedik misafir gelmezdi pek bu evlere— çocuğu bakkala koşturup bir şişe rakı aldırırdı evin erkeği.

Böylesine tedbirli, tedbirli olmak zorunda olan

bir mahallelinin bakkalı kazancını, mahallelinin pek seyrek tutan tedbirsizliğine dayandırırsa, kazancı da ona göre olur tabiî. Salih beyin babasının dükkânı da aileyi ancak geçindiriyordu. Salih bey, en büyük oğluydu. Onun için okumasını istiyordu babası. Bu sinekli, yapışık dükkânın ilerde hem Salih'in kuracağı ailenin, hem de büyük ağabey olarak sırtına yüklenebilecek olan kardeşlerinin karnını doyuramayacağını biliyordu. Salih ilkokulu Ulus semtinde, ufak bir ilkokulda okudu. Okul çocuklarının hepsi de Salih'in durumunda, oldukça yoksul çocuklardı. Ama Salih, daha o zamanlar, kendisini onlardan ayrı tutar, ayrı olmak isterdi. Ayrı olmayı koymuştu kafasına. Öteki çocuklardan tek ayrıcalığı daha çok fıstık, leblebi ve sakız bulunmasıydı ceplerinde. Ama bu ufak, belirsiz ayrıcalık bile onun için, daha ö yaşlarda, mutlaka büyütülmesi, geliştirilmesi gereken bir başlangıçtı. O zaman duyduklarını ve kendisine anlatılanları değerlendirerek, bu gelişmeyi çalışkanlıkla sağlayacağını düşündü. Çalışmak; cepteki sakızları, leblebileri, bilyaları öteki çocuklarınkinden çok daha fazlaya çıkarmak, sonra önlüğünün ceplerini parayla doldurmak, sonra onlardan daha iyi pabuçlar giyip onlardan daha hızlı, kışın çamurlara takılmadan yürümek. Belki ilerde, çok çalışıp bir bisiklete binerek onlardan, bu kel kafalı, kara çorapları beyaz lastikle tutturulmuş çocuk kalabalığından uzaklaşmak, uzaklaşmak.

Çok çalışkandı. Hep birincisiydi sınıfının. Geceleri, gece yarılarına kadar başını okul kitaplarından kaldırmazdı. Hem dersi, en azından beş kez okuyup beş kez anlatmadan, ezberlediğine iyice eklı yatmadan güven duymazdı kendisine. Evet çok az güveni

vardı kendisine, kendisine ve her şeye. Babasından öğrenmişti bunu. Babası için hırsızdı herkes. Bütün mahalleli veresiye aldıklarını ödememek için türlü numaralar yapardı. Babası, borçlarını hiç bir zaman kendiliğinden ödemeye yanaşmayan, bakkaldan alışveriş etmemeyi kâr sayan bu mahalleliden hakkını geri almanın çeşitli yollarını bulurdu. Malı tartarken kalın kâğıt kullanır, gazı sulandırır, tartıları bozardı. Salih, başkalarına güvenmeyerek ayakta durulabileceğini öğrenmişti babasından.

Çok iyi ezberlerdi derslerini. Sonunda yeterince ezberleyip ezberlemediğini anlamak için kitabı kardeşinin eline verir, sayfanın ortasından rasgele bir sözcük okumasını isterdi. O sözcüğün arkasını kitaptaki gibi getiremezse, yeniden beş kez okur anlatırdı dersi. Yüzdeyüz ezberlediğine güven duymadan kendisini o derse hazırlıklı saymazdı. Böyle bir durumda derse kaldırılacak ya da sınava girecek olsa, arkadaşlarına bilmediğini söyleyerek telâşlı bir yüz takınırdı. Sonra aldığı iyi notu gören arkadaşları bu samimiyetsizliğine çok kızarlardı. Oysa, kendi açısından samimiydi, çünkü onun amacı sadece sınıf geçecek, dersini iyi bilip iyi not alacak kadar iyi bilmek değildi. O arkadaşlarıyle kendi arasındaki çok belirsiz ayrıcalığı büyütmek için çalışıyordu. Bunun tek yolu çalışmak olduğuna göre, tek güvendiği şeydi çalışmak. Her şeyiydi, aşkı, soluğuydu. Eğer yeterince çalışmazsa, ayrı ve başka biri olmak gibi zor olan bir şey için ne kadar çalışmak yeterli olabilirdi ki? Bunu kestirebilmesi için bir sonuç almalıydı.O belirsiz ayrılığın büyüdüğünü gösteren bazı sonuçlar. Oysa şimdilik aldığı tek sonuç sınıfın en çalışkanı olmaktı. Henüz arkadaşlarının-

kine benzeyen bir sokakta oturuyor, benzer eviçini yaşıyor, benzer yemekleri yiyor, benzer kara çorapları beyaz lastiklerle tutturuyordu baldırlarında.

Bir gün, Ulus'ta, yeni açılmış bir tuhafiyecinin vitrinine bakarken bir çocuk görmüştü. Babasının elini tutan bu çocuğun beyaz çorapları vardı. Önemli bir şeydi beyaz çorap, hayatında hiç beyaz çorap giymemişti Salih. Salih'in arkadaşları da hiç bir zaman beyaz çorap giymezlerdi. Sonra, elinde kırmızı bir top vardı, üstü kadife gibiydi topun, pırıl pırıl, kırmızı bir top. Salih ise iki canlı tavuk tutuyordu elinde. Bacaklarından tuttuğu tavukların başları aşağı sarkıyor, tavukların çirkin bağrışları geleni geçeni baktırıyordu. Babası Salih'i Çıkrıkçılar Yokuşunun tepesindeki evinin arkasında büyükçe bir kümesi olan arkadaşına bu tavukları alması için göndermişti. Salih de tavukları almış geze geze dönüyordu. Kendi elindeki canlı tavuklarla, kırmızı top arasında bir ayrım olduğu belliydi; bu beyaz çoraplı çocuk asla canlı tavuk taşımazdı elinde. Salih, çocuğun topunu daha yakından seyretmek için yaklaştı çocuğa. Çocuk canlı tavuklardan korkup yana sıçradı. Canlı tavuklara yanaşmaya alışık değildi belli ki. Oysa ne Salih, ne de arkadaşları canlı tavuktan korkmazlar, hatta gerekince tavuk bile keserlerdi. Salih, sınıfının en çalışkanı da olsa, bu canlı tavuktan korkmayıp kara çorap giyenlerdendi. Bu çocuğun çalışkan olup olmadığını bilmiyordu, ama, kendisinin de beyaz çorapları ve canlı tavuk yerine kırmızı kadifeden topu olmadıkça, çalışkanlığı yeterli sayılmazdı. Arkadaşları bunu bilmediklerinden, hiç bir zaman da bilemeyeceklerinden onu samimiyetsiz bulup sevmiyorlardı.

Kendisi de sevmiyordu onları. Hiç bir arkadaşını sevmiyordu. Bir kez sevmeye zamanı yoktu. Onları sevmesi demek onların kapanına düşmesi, yani onlara benzemesi, onlar gibi olmayı sürdürmesi demekti. Hiç oyun oynamazdı sokakta. Oyun oynamaya da zamanı yoktu. Henüz yeterli sonuç vermemiş olan çalışmasını sürdürmek zorundaydı. Tek güvendiği şeydi çalışmak, tek dostuydu. Bazen arkadaşlarına uyarak bir oyuna katılır, kısa bir süre sonra toparlardı kendisini. Arkadaş halkasını bırakıp asık bir suratla gidiverir, oyundan çıkıverirdi. Arkadaşlarının ona bir tuzak kurduklarını anlardı.Böyle, elele, kendisini halkaları içinde tutmak istiyorlardı, onun çalışmasına engel olarak aralarındaki belirsiz ayırımı da hiçe indirmek istiyorlardı. O dural, yoksul, kara çoraplı, beyaz lastikli, kâğıt toplu çember içinde dönmesini istiyorlardı hep. Pis elleriyle kendisini bu tuzağa iten kel kafalı arkadaşlarının hiç birini sevmiyordu. Aslında anasını, babasını, kardeşlerini de. Onlar da onun değişimini engelleyen, zorlaştıran kişilerdi gözünde. Babasına, anasına çok saygı gösterir; okumasını engellemelerinden ödü kopar, bir gün kendilerininkinden çok daha değişik çevrelere onları bırakıp gidecek biri için bunca fedakârlığa giriştiklerine göre oldukça iyi insanlar olduklarını düşünürdü. Geceleri, soğuk yatağında kurduğu düşlerin içinde, ne elleri çamaşır yıkamaktan kızarmış, soğan kokan anasına, ne de başına takke giyen, tespih çeken, zeytini iki parmağıyle yiyen, yemeklerden sonra geğirip ardından yemeğe şükretmeyi unutmayarak, «yarabbi şükür!» diyen babasına yer vardı. Ne de sokak kapısının önünde donsuz oynayan kardeşlerine. Onun düşünde kırmızı kadife toplu çocukla

babası vardı. Salih onlarla birlikte parka gidiyordu. Parka gitmek Salih için, başka insanların gündelik alışkanlıklarından biriydi. Sevmiyordu anasıyle babasını. Ama onlara karşı saygılıydı,. Kendisine engel olmasınlar diye çevresindeki büyüklere saygılı olmayı uygun görüyordu. Onlarla takışmak, tartışmak sadece ilerlemeyi durdurtucu, hayatı zorlaştırıcı bir şeydi. Salih'in hiç bir engele, zorluğa ihtiyacı yoktu. Tanıdığı, varlığına izin verdiği tek zorluk çalışmaktı. Yenilmesi gereken bu zorluğa veriyordu bütün gücünü. Sevmek de durduran, yanıltan, en azından çalışmayı engelleyen zararlı bir şeydi. Anasını gereğinden fazla sevse, çamaşırının ortasında suyu bitince dersini bırakıp çeşmeye su almağa gitmesi gerekecekti. Babasını fazla sevse,babasına dükkânda yardım etmesi gerekecekti, çalışacağı yerde. Kardeşini sevse, kitaptan başını kaldırıp onu çişe tutması gerekecekti. İşte daha bir yığın engel. Sevmek sadece yeni zorluklar getirecek, beyaz çoraplı çocukla arasındaki ayrıcalığı çoğaltacak. Onu kara çoraplı, miskin çocuklar halkasında tutacaktı. Sevmiyordu kimseyi bu yüzden. İlerde, çalışıp çalışıp başka, bambaşka bir insan olunca, çevresinde, şimdikilerine benzemeyen insanlar olunca, evi ve sokağı başka türlü olunca, tek dostu olan çalışmak ona dostluğunun karşılığını verince, o zaman başka amaçlar edinebilir, şunu bunu sevebilirdi pekâlâ...

O zamandan bu zamana neler olmuştu? Salih hep iftihara geçerek, leylî meccanî sınavlarını kazanarak liseyi, sonra bursla hukuk fakültesini bitirmiş, hocasının bütün yazılı işlerini, araştırmalarını öğrenciliğinde yüklenerek gözüne girmiş, asistan

olmuş, çalışkanlık ve saygılılık sonucunda bütün aşamaları çarçabuk aşarak çok genç yaşta profesörlüğe yükselmişti. Dünya onun için tek boyutlu bir hedef olduğundan hiç bir zaman geniş boyutlu, bağlantılı ve çelişkileri kavrayıcı, toparlayıcı düşünmeği öğrenemediği gibi, kitap okumak, tiyatroya gitmek gibi alışkanlıkları da yoktu. Şimdi, o hep beklemiş olduğu değişiklik gerçekleşmiş, çalışkanlık semeresini vermişti. Bir apartmanı, arabası vardı. İyi kazanıyordu. Yazlık ev için kooperatife girmişti. Yine de durmadan çalışıyor, daha iyi kazanıyordu durmadan. Hiç bir zaman iyi para getirecek bir işi geri çevirmezdi. Yükseldikçe, çevresindeki insanlarla dostluk ilişkileri kurmak zorunda kaldığı için, yeni yeni bazı konularla ilgilenmek gereği duydu. Yeri geldikçe felsefeden, mitolojiden sözetmek gerekiyordu. O kendisine, dekor konu olarak Osmanlı tarihini seçti. Bunun nedeni, yurt dışında katıldığı toplantılarda en çok tarihî konuların ilgi topladığını anlamış olmasıydı. Tarih bilgisi çok geçerli oluyordu yabancılar nezdinde. Böylece daldı Osmanlı tarihinin içine ve sonuç almakta gecikmedi. İçerde ya da dışarda tanıştığı yabancı yetkililer, sohbet sırasında, Türk profesörünün derin tarihî bilgisine hayran kalmağa başladılar. Tabiî tarihî olayları yaratan koşullar ilgilendirmiyordu onu. Tarihî bilgiler, onun için, cimrinin küpe ardı ardına bastırdığı çil çil altınlardı. Eski çalışkanlığıyle nice ayrıntılar öğrendi. Şu ya da bu Osmanlı padişahının bilmem ne savaşının arifesinde Sultan anasına ne dediği gibi...

Çocukken kara çoraplı çocuklar kendisine engel

olmasınlar diye sevmemişti onları. Şimdi sık sık, insanlık, hümanizm gibi sözcükler kullanıyordu. Kullanması gereken sözcüklerdi bunlar. Bu sözcüklerle ilgili, gerekli bilgileri de öğrenmişti. Ama sevmeyi daha küçük yaşlarda unutmuştu. Bu konuda hiç bir çalışkanlık göstermemişti. Hiç bir deneyi yoktu. Öyle güdük kalmış, öylesine kireçlenmişti ki sevme yönü, şimdi sevmeye başlaması demek, hayat boyu hiç jimnastik yapmamış bir insanın takla atmaya kalkışması gibi bir şey olurdu. Belkemiği kırılabilirdi insanın. İnsanlarla, çalışmasına engel olurlar diye, insanca bağlar kurmaya pek alışık olmadığından, şimdi insanlığın geleceği konusunda düşüncelerini ileri sürmek durumunda kaldığında, şu ya da bu kitapta okuduğu, şu ya da bu düşünürden sözcükler sıralıyordu. Sonra da, «bakınız, ibid...»lerle belgelediği görüşlerini genel, katı, değişmez yargılarla noktalayıp çıkıyordu işin içinden.

Şöyle, ya da böyle, Salih bey hayatta arzu ettiği hedefe ulaşmış biri sayıyordu kendisini ve bunda bir ölçüde haklıydı. Samanpazarı ilkokulunda okuyan kel kafalı oğlan, şimdi toplumda yeri olan hatırlı bir profesördü, bir vekil kızıyle evlenmişti, karısına babasından kalan mirasın da yardımıyle malî durumu da, en azından sosyal mevkii kadar sağlamdı. Artık hiç bir değişiklik gerekmiyordu yaşamında, tam tersine her şeyi, böyle, olduğu gibi sürdürmek. Bu konuda karısı Mevhibe'yle de iyi anlaşıyorlardı ve özellikle «Vekil beybaba»dan kalma ev eşyalarını, bir anlamda sürdürmek istedikleri durumlarının bir simgesi olarak, değiştir-

meye niyetleri yoktu hiç. Salih bey Güngör beyi görünce, onun evlerindeki antika eşyaları satmaları için yaptığı baskıyı hatırlamıştı. Yok değiştirmeyeceklerdi eşyalarını, sadece evin banyosunu, sefaret davetleri ve dış geziler dolayısıyle evlerine daha sık gelmeye başlayan yabancı konuklar nedeniyle değiştireceklerdi. Korumak istedikleri durumlarının gereği olarak yani.

«Güngör bey yine antikaları satmam konusunu açarsa kesin olarak reddetmeliyim onu,» diye düşündü. Güngör ise hiç ilgili değildi Salih beyle, karşıya geçmeyi düşünüyordu. Salih bey Güngör'ün ileri doğru bir adım attığını görünce sordu:

«Ne yapmayı düşünüyorsunuz?»

«Arabama binip Ulus'a gitmeyi.»

«Ama itfaiye arabaları arasından karşıya geçmenize trafik polisi izin vermez.»

«O vermez, ama ben geçerim.»

Kararlı adımlarla trafik polisine doğru yürüdü Güngör.

«Oğlum buraya baksana!»

«Evet beyim!»

«Bizi daha ne kadar bekleteceksiniz burda? Meclise yetişmem gerek. Bırakın da işleri olanlar arabalarını çıkarsınlar!»

«Ama kavak!» diyecek oldu trafik polisi.

«Ne kavağı be oğlum. Senin başında kavak yelleri esiyor...»

Ve hışımla yürüdü arabasına. Trafik polisi ardından düdük çalıp seğirtecekti ki, tam o sırada kavağın orda bir karışıklık oldu. Güngör arabasına binip gazladı arabasını. Çok iyi araba kullanırdı.

İtfaiye arabaları arasında ustalıkla manevra yaparak park yerinden çıktı, kalabalığı yararak fırladı caddeye. Salih bey yerinde duruyordu. O hedefine varmak için bazı şeyleri yıkmayı, hatta kendi kanunlarını yaratmayı göze alanlardan değildi. Tam tersine sabırlı, hesaplı ve çalışkan ilerleyişinde, kurallara ve kural koyuculara kayıtsız şartsız uymuş olmasının su götürmez bir payı vardı.

Mevhibe hanım duvarlara bekçilik ediyor

Mevhibe hanım pencere tülünün ardından, aşağıda Güngör beyle konuşan kocasını gördü. Güngör beyin trafik polisiyle konuştuktan sonra, karşıya geçip arabasıyle kalabalığı yardığını da. Kocası duruyor, bekliyordu toplanmış kalabalıkla birlikte. «Az sinameki değildir bizim bu Salih, Güngör beyle gidiverseydi ya.» diye düşündüyse de, içinde yerleşmiş bir ses, sağlam taşa basmanın yararını hatırlatıyordu. Mevhibe hanım için Güngör bey, bütün zenginliğine rağmen sağlam taşa basmayabilirdi, ama Salih, onun hep sağlam taşa bastığından emindi ve sağlam taşa basmanın başlıca ilkelerinden biridir polise saygı. Öte yandan, kocasına, bu banyo takımlarına bakma işini böyle münasebetsiz bir zamana bıraktığı için kızıyordu. «Şimdi yemeğe geç kalacak!» Yarım saat sonra çocuklar gelirdi. Bugün oğlunu sevindirmek için puf böreği açtırmıştı Nurten hanıma. Puf böreğini hemen kızartmadın mı hiç bir şeye benzemez. Canı sıkkındı mutfağa girdiğinde. Nurten hanım, bir tencere kapağıyle hamur kesiyordu. Mevhibe hanım içeri girince canı sıkıldı. Çok titizdi Mevhibe hanım. Ne olursa olsun, mutlaka bir kusur bulurdu işinde.

Oysa Mevhibe hanımların yanında çalışmağa başlayalı, nice şeye dikkat eder olmuştu Nurten hanım. Kirli tabakları doğruca sıcak, sabunlu suya sokmuyordu artık. Önce tabakları, mutfak duvarına bu iş için iliştirilmiş kâğıtlarla temizliyordu. Sonra, bulaşık fırçasını çok sıcak olmayan, (çok sıcak su kiri haşlardı Mevhibe hanıma göre) köpüklü suya batırıp elinde tuttuğu tabağı bununla temizliyor, ardından, köpüklü suyun yanında duran sıcak suya daldırıp duruluyordu. Bardaklar, belli bir süre ıslak kaldıktan sonra, tam kurumadan, temiz bir bezle kurulanacaktı. Bardak kurulanan bezle asla tabak kurulanmayacaktı. Çatal bıçaklar ayrı bir suyla kaynatılıyordu. Mutfak bezlerini, her gün evine gitmeden önce kaynatır, ertesi sabah ilk iş olarak onları ütüleyerek yerlerine kaldırırdı. Masaya kâğıt sermeden sebze ayıklaması da yasaktı. Nurten hanımın çoğu zamanı kâğıt serip atmakla geçerdi. Mevhibe hanımın yanında dolabı, hiç bir yeri ıslak ellerle ellememeye özel dikkat gösterirdi. Buzdolabı her gün silinirdi. Dolaba konan yemekler, özel kutulara konur, dizilirdi özenle. Eczane gibi olmalı, derdi, mutfak, Mevhibe hanım.

Bu eczane sözünün sık geçmesinden midir nedir, Nurten bu evin yemeklerini hiç sevmezdi. İlâç gibi geçmezdi yemekler boğazından. Bunca özene rağmen tatsız, hep aynı biçimde pişirilen, renksiz yemeklerdi bunlar.

«Böreğin içine kaç yumurta kırdın?»

«İki.»

«Bir tane yeterdi Nurten hanım.»

«Bir taneyle peynir iyi ıslanmıyor.»

«Yumurtayı olduğu gibi korsan elbet ıslanmaz. Önce iyice döveceksin yumurtayı, bak nasıl çoğalır. Bırak bu aculluğu! Sabreden derviş muradına ermiş...»

Nurten hanım içinden bir lâhavle çekti. «Sabreden derviş sıkıntıdan gebermiş!» doğrusu bu vallahi. Kocası, akşamları eve sarhoş döndüğünde hep bu sözü söylerdi. «Kız Nurten, gel bir döveyim seni! Kız Nurten ağlasana be... Bağırsana be kız! Kız sabrınla kahredecen beni... Bana bak, şu koyun kafana koy ki, sabreden derviş sıkıntıdan gebermiş...»

Tek yumurtayı istediğin kadar döv, çoğalmasına çoğalır ya, tadı değişmez. Kendi evinde böreğin içini daha gani gani, daha iç rahatlığıyle hazırlardı. Çocuklar da tepeleme yerdi böreği. Kırk yılın birinde, ama olsun, parmaklarından yağ akar küçük oğlunun, kara gözleri parlar. Bu evde hiç bir yemeğin, öyle kendi oğlunun yediği gibi coşkuyla yenebileceğini düşünemez. Bir kez hesabı hesabına ve türlü perhiz kurallarına göre pişirilen yemekler tatsız tuzsuz şeylerdi. Her yemeğin, değişmez bir pişirme kuralı vardı. Bir gün olsun domatesli pilav pişmezdi bu evde. Hep şöyle yapılırdı pilav. Önce pirinç sıcak tuzlu suda haşlanarak süzülür, sonra içine az tereyağ konarak demlenirdi. Zeytinyağlı yemekler ocağa yağsız konur, sonra 'ateşten iner inmez, Mevhibe hanım gelip yağını bizzat dökerdi. Yemeğe yağ koyma işini Nurten hanıma asla bırakmazdı. Yağı kilitli dolapta tutardı zaten. Bu sıkıntıya niçin katlanıyordu Mevhibe hanım? İnsan bunca işe burnunu soktuktan sonra niçin hizmetçi tutar? Kendi yapsa ya işini. Sözde midesi hastaymış

Salih beyin. Bir şeyciği yok. Hepsi aslan gibi. Kollesterinleri varmış sözde. Perhiz yapıyorlarmış o yüzden. Hiç inanmıyordu bu sözlere. Bütün bu yapılanların Nurten hanımın gözünde tek bir anlamı vardı: nekeslik.

Mevhibe hanım ızgara yapılmak için hazırlanmış köftelerin yarısını plastik bir kutuya koyup buzdolabına kaldırdı. Nurten hanıma kıymayı, plastik eldiven giydirterek yoğurturdu. Sonra eldivenler yarı kaynar suyla yıkanıp asılırdı balkona, kokusu geçsin diye. Adam başına iki köfte kaldı öğlenki ızgara için. Evin oğlu doymayıp sınırı aşarsa, Nurten'e tek köfte kalırdı, ya da hiç. Mevhibe hanım, kusura bakma, Nurten hanım, derdi, sen bir şeyler yiyiver. Ama Nurten hanım, bu evde kendiliğinden bir şeyler yemeğe asla cesaret etmezdi. Aslında bu köfteden yemediğine hiç üzülmez insan, diye düşündü. Tam yağsız kuru dana kıymasından, içinde ne karabiber var ne de soğan. Lastik gibi oluyor ızgarada. Ekmeği, yumurtası da az. Hele salatalar yenecek gibi değildi bu evde. Mevhibe hanım, marulları ince ince doğratıyor, sonra üstüne hafif şekerli limon döktürüyordu. Böyle yapılan salatanın çok sağlıklı olduğunu son Avrupa yolculuğundan sonra çıkarmıştı.

«Bak salatayı erken yıkamışsın yine. Böyle yapınca ölüyor. Salata, yemekten tam on beş dakika önce yıkanacak. Limonu da sıkma dedim sana. Vitamini kaçıyor. Limon sıkılır sıkılmaz salataya konmazsa beş para etmez...»

Böyle diyerek mutfağın görünür bir yerinde duran saati gösterdi. Böylece her şeyin saatle

yapılmasını istediğini Nurten'e hatırlatmış oluyordu.

Her gün yapılacak işleri de, hangi saatte nasıl yapılacaklarını belirtecek biçimde, bir kâğıda yazıp mutfak dolabının yanına raptiyelerdi. Okuma yazma bilmesem ne olacak, diye düşünürdü Nurten. Mevhibe hanım asık bir yüzle mutfağı dolandı. Gülmezdi pek. Hep ciddî, önemli bir surat takınırdı ev işlerini kontrol ederken. Nurten'in aklına, mahallesindeki manavı arada sırada basan belediye memurları gelirdi. Mevhibe hanım müfettiş ciddiyetiyle mutfağı inceledi. Her şey yerli yerindeydi. Başka türlü de olamazdı, Mevhibe hanım izin vermezdi çünkü. Benim evimde düzen bozulmaz, derdi sık sık. Altı piçle gecekonduya tıkıl, çocukları eve kapatıp evden çık da, bak nasıl bozulur ev düzenin, diye acı acı düşünürdü Nurten bazıları. Bir de akşam kocan gelsin, iş dönüşü yorgun argın topladığın evin altını üstüne getirsin.

«Nurten hanım, sana söylediğim şeyleri yıkayıp ütüledin mi?»

«Evet, yalnız pantolon kurumadı daha.»

«Gözünü seveyim, yemekten sonra hemen ütüleyiver pantolonu. Öğleden sonra, hastaneye gidip çocuklara vereceğim.»

Nurten hanım öfkelendi, Mevhibe hanımın oğlunun küçüklüğünden kalma pantolon tam oğluna göreydi. Pantolonu pekâlâ oğluna verebilirdi. Ama şimdiye kadar hiç eski vermemişti Nurten'e. Her şeyi saklardı Mevhibe hanım. Temiz, ütülü olarak, sandıklarda saklardı her şeyi. Her şeyi değerlendirirdi. Her şeyin bir zamanı olurdu kullanılacak. «Kendi ocağındaki yoksula hayrı dokunmaya-

nın âlemin öksüzüne ne hayrı dokunurmuş?» diye düşündü Nurten hanım. Kızaran yüzünü puf böreği hamurunun üstüne iyice eğdi.

Eski Halk Partililerdendi Mevhibe hanım. Yıllardır kadın kollarında çalışıyor ve bu kollara bağlı yardım derneklerinden birini yönetiyordu. Her perşembe dernek yöneticileri ya hastaneye, ya öksüzler yurduna, ya da düzenledikleri sünnet düğününe giderlerdi. Çarşamba öğleden sonraları, briç oynardı. Ayda bir kabul günü vardı. Kabul günü çok kalabalık olurdu. Ankara'nın bütün eski, tanınmış ailelerinin hanımları gelirlerdi. Mevhibe hanımın babası, Atatürk zamanında vekillik yapmıştı. Ankara'nın bütün kalburüstü ailelerini tanırdı. Mutfaktan çıkıp yemek odasına gitti. Sofraya bir göz attı. Şu Nurten sofra kurmayı öğrenemedi gitti. İnsanın içinde, mayasında olmadı mı... Babası çok sertti Mevhibe hanımın. Babasına kahve götürürken yüreği korkudan patlayacak gibi çarpardı. Hiç affetmezdi babası. Hiç bir kusuru affetmezdi. Bu dikkatliliğiyle Paşanın gözüne girmişti. Anasının dediğine göre, o da çok hesaplıydı. Atatürk kendisine birkaç eski Ankara bağı hediye etmişti. Sağlığında hiç gün göstermemişti çocuklarına. Mevhibe hanım hiç lükse alışmamıştı kızlığında. Şimdi de sevmezdi lüksü. Sadece evinin temiz, düzenli, iyi aileye yakışır biçimde döşenmiş olmasına özen gösterirdi. İyi terziden giyinirdi. Eski gazeteleri bile atmazdı. Boşalan her kavanozu saklardı. Ev çok büyük olduğu halde, bir yığın gömme dolap ağzına kadar doluydu. Yatakların altı, dolapların üstü, her yer büyük bir özenle yerleştirilmiş eşyayla doluydu.

«Ev değil kiler» burası diye söylenirdi kızı. Çok savruktu kızı. «Bu eve girince, zamanı gelince kullanılmak üzere kilere kapatılmış turşu küpü gibi hissediyorum kendimi. Boğuluyorum bu evde...» diye bağırmıştı anasına. Boğuluyormuş. Boğulsun nankör. Okul taksitlerini unuttu. Üstelik ben verdim parasını. Mevhibe hanım babasından kendisine kalmış olan ve kolay tükeneceğe benzemeyen irâdını, tümüyle kendine ayırmıştı. Kocasına hiç vermezdi bu paradan. Evine bakmak onun işiydi. Mevhibe hanım kendi parasıyle, tabiî hiç boşa hacamazdı parasını, gerekli bulduğu harcamaları yapardı. Kızının kolej taksidini de o vermişti. Geçen yıl mezun oldu Olcay, şimdi de üniversiteye başladı. Oğlu Avrupa'dayken, bursu kesilince borçlarını ödemesi için ona da para göndermişti bir iki kez. Keşke orada tahsili için para göndermeye razı olsaydım, dedi. Şimdi burada üniversiteye başlayalı, daha beter oldu. Anlaşılmaz, tasvip edilmez çocuklardı bunlar. Kendi tam bir Atatürk çocuğuydu. Türklüğüyle, babasıyle övünür, sorumluluklarını, ödevlerini bilirdi... Çalışkan... Sözünün eri... Babam iyi yetiştirdi beni.

Nurten çatalları sofrada ters koymuştu yine. Tek tek, ciddî bir yüzle bunları düzeltiyordu. Olcay içeri girdi. Anasının yanından rüzgâr gibi geçti. Sokak kapısına doğru gittiğini anladı anası.

«Ne zaman geldin ki nereye gidiyorsun?»

«Çok sıcakmış, ince bir şey giydim...»

«Sınav nasıl geçti?»

«Hadi eyvallah, çıkıyorum ben.»

«Sana soru sorduk...»

«Ay ne bileyim işte. Sonuçlar daha belli olmadı ki...»

«İnsan bilmez mi?»

«Şöyle böyle.»

«Ne demek şöyle böyle?»

«Görüyorsun işte, karşılığı olmayan sorular soruyorsun.»

«Nereye gidiyorsun. Şimdi babanla ağabeyin gelecekler, yemek yiyeceğiz...»

«Ben yemeyeceğim.»

«Olmaz öyle şey.»

«Niçin olmasın? Yiyecek olan ben değil miyim?»

«Oh, küçük hanım. O zaman niçin dünya kadar hizmetçi parası verip yemek masrafı yapıyorum?»

«Bugün de dörder köfte yersiniz, fena mı? Doğan doymuyor zaten çoğu zaman. Nurten hanımın köftesini de yememiş oluruz.»

«Terbiyesize bak. Bizim evden rahatını nerde bulmuş o?»

«Aman anne. Hizmetçiliğin de rahat bir iş olduğunu iddia etmeyeceksin herhalde.»

«Niçin etmeyeyim. Sen onun evini biliyor musun? Her yanı akıyormuş. Evinde kalsa siyatik ağrısından geberir. Burda hiç olmazsa kemikleri ısınıyor.»

Olcay Kafdağını aşmak istiyor

Olcay sıkılıp susmuştu. Anasının, çevresindeki çoğu kişiler gibi düzelmez ve konuşulmaz kişilerden olduğuna çoktan karar vermişti. Eve girer girmez odasına kapanır, yemekten yemeğe gelirdi yanlarına. Odasına girip rahatsız etmeseler. Anası her gece; ama Allahın her gecesi, kapısını açıp, bu kadar okumaktan gözlerinin bozulacağını söylemekten üşenmezdi. Olcay, anasının bu işi, sadece ve sadece dünyasını tedirgin etmek için yaptığına emindi. Anası hep sevdiği ve hoşlandığı şeylerle arasına girmişti. Sevgiyle arasına. Sevdiği bir kitapsa, kitapla arasına. Renkli balonlarla arasına...

Küçükken bayılırdı renkli balonlara. O zamanlar babası yeni bir araba almıştı. Pazar günleri ödev yapar gibi arabayla, Çiftliğe, Baraja giderlerdi. Korkunç sevgisiz gezilerdi bunlar. Olcay'ın içi buz gibi donardı babasıyle anasının ilişkisinden. Bir gün olsun, birbirlerine sıcak, delice bir söz söylediklerini, bir gün olsun anasının, babasının yanağına bir öpücük kondurduğunu, bir gün olsun, babasının, anasının kıçına bir şaplak patlattığını, bir gün olsun önce hırçınlaşıp sonra ağlaşarak kavga ettiklerini, bir gün olsun aralarında cinsel bir ilişki olduğunu

belirten bir davranışta bulunduklarını görmemişti. Olcay, kendi varlıklarından giderek anasıyle babasının mutlaka yatmış olmaları gerektiğini düşündüğünde içi buz gibi donuyordu. Bu iki insanı öylesine bir yakınlık içinde, insanca alışveriş içinde düşünemiyor, gözünün önüne getirdiğinde kaskatı kesiliyordu. Bu, duvarda asılı olan, artık çoktan ölmüş olan dedesinin resminin canlanıverip Olcay'ı kucağına alarak zıplatması gibi, bir düşünceydi. Buz gibi ellerin, ölü ellerinin kendisini sardığını, bir ölünün, ıslak iskeletleşmiş bacaklarının vücuduna değdiğini düşünürdü. Sevgisiz ve soğuk soru-cevaplar. Karşılıklı ödev ve sorumlulukları hatırlatan konuşmalar ve susmalar. Anası babası bu pazar gezintilerinde yol boyunca susarlardı. Bu sessiz sevgisizlik duvarının iki yanında durup birbirlerine duvarın kendilerine bakan yüzü hakkında gerekli bilgiyi verirlerdi:

«Evin anahtarlarını aldın mı yanına?»

«Gazocağını kapattın mı?»

«Hay Allah, kapa şu pencereyi, çocuk terli, üşütecek!»

«Hırka almadın mı çocuk için?»

«Bu araba kötü sarsıyor. İsmet ağabeyiminkinde Olcay hiç kusmuyor.»

«Paran var sen de ağabeyininki gibi bir araba alabilirsin.»

«İsmet'in arabasını karısı mı aldı?»

«Şu arabanın kapısını böyle kapatmayın dedim kaç kere!»

«Sağa bak. Sağa bak dedim, kamyon geliyor!»

«Şu hırkaları arka camın önüne koymayın dedim kaç kere!»

«Burda ne kadar kalacağız, ona göre hırkaları yanıma alayım.»

«On beş dakka sonra döneriz.»

«Çocuklar gazoz istemeyin dokunur.»

«Balon diye tutturursan fena yaparım.»

Çok severdi Olcay balonları. Büyük, renkli balonları. Ne zaman elinde renkli balonlarla bir baloncu görse, içi balonlar gibi hafifler, onlarla göğe, bu sıkıntılı sevgisizlik duvarını aşıp ötelere uçacağını sanırdı. Bir balon için saatlerce yalvarırdı anasına. «Ne olur anneciğim, bana bir balon al, ama ne olursun anneciğim bir balon al bana!»

Anası çoğu kez bu yalvarmalara kulak tıkardı. Ama bazen, özellikle yorgun ve sinirli olduğu zamanlar, Olcay'ın ısrarlarından kurtulmak için alırdı balon. İşte o zaman Olcay en büyük suçlarından birini işlerdi. Sokağa, elinde balonuyle çıkar, önüne gelen ilk yoksul çocuğa balonunu veriverirdi. Anası deli olurdu bu huyuna.

«Niçin veriyorsun balonunu?»

«Uçsun diye?»

«Kim?»

«O... Çocuk...»

«Nereye akılsız?»

«.....»

Bu soruya cevap vermezdi Olcay. Çünkü, yoksul çocukları, babaannesinin ona anlattığı masallardaki uçan halıya bindirir gibi, balonuyle Kafdağı'nın ardına uçurmak istiyordu. Bu çocukları Kafdağı'nın ardına uçurmak istemesinin nedeni

basitti. Bu çocukların niçin yoksul olduğunu sorduğunda, bu dünyanın böyle olduğu söyleniyordu kendisine. «Ben büyüyünce çok zengin olacağım, bütün bu çocukları kocaman bir evin içine koyacağım. O zaman kaldırımın üstünde kıvrılıp yatmayacaklar...» - «Dünyayı değiştirmek sana mı kaldı akılsız.» Hep böyle cevaplar verecekti anası. Olcay bu cevapların nedenini anasının cimriliğine bağlayıp kızıyordu. Hangi çocuk, anasının kendisini oyuncakçı dükkânlarının, simitçilerin, dondurmacıların önünde hırsla çekişini hoş görebilir? Anasına, büyük, kocaman, bütün çingene çocuklarını, dilencileri içine alacak büyüklükteki, mutfağı yiyecek dolu evden sözettiğinde «Dünyayı sen mi değiştireceksin akılsız?»dan başka cevap yoktu, cevaplarında bile cimriydi anası.

Mademki değişmez bir dünyaydı bu. Mademki bu çocuklar hep yağmurlu kaldırımın üstünde dileneceklerdi bu dünyada, o zaman Olcay bu çocukları renkli balonlara bağlayıp Kafdağı'nın ötesine uçuracaktı. Babaannesinin hiç bıkmadan anlattığı, Olcay'ın hiç bıkmadan dinlediği masallarda, Kafdağı'nın ötesinde, şehzadeler vardı, bunlar fakir kızlarla evlenip onları murada erdiriyor, hep birlikte kerevete çıkıyorlardı. Orada, yoksul çoban, kralın üç sorusuna doğru cevap verince prensesle evleniyordu. Orada öksüz çocuk bir taşın üstüne ağlayarak oturup of! deyince, bir dudağı yerde, bir dudağı gökte bir dev çıkıp öksüz çocuğa saraylar armağan ediyordu. Yoksul balıkçının gölden çıkardığı balığın midesinden bir dilek yüzüğü çıkıyor, dilek yüzüğünden çıkan periler yoksul balıkçının

kulübesini şato yapıyordu. Babaannesini severdi Olcay. En çok da, sevgisizlik duvarının yıkıldığı bir Kafdağı'nın masalını anlattığı için. O anası gibi, umursamaz bir el hareketiyle, yoksul çocukları hep yoksul olmaya mahkûm etmiyor, onları prenses, prens, kral yapıyordu.

Renkli balonlan da çok seviyordu. Renkli balonlar, bir anda patlayan güzellikleriyle babaannesinin masalları gibiydiler. Yine de çocukları Kafdağı'nın ötesine uçurabilirlerdi belki.

Anasına bütün bunları anlatmıyordu tabiî. Bütün bu masalların saçma olduğunu söyleyeceğini, babaannesini, zaten sinirli olan kızının aklını karıştırmakla suçlayacağını biliyordu. Patlatıverecekti balonu. «Akılsız, sinirli bir çocuk!», «Hep üzülmek, ağlamak için bahane arayan bir çocuk!» Böyle kesin, değişmez yargılar veriliyordu hakkında. Annesi, başkalarına verdiği için hiç balon almayacağını söylüyordu. Olcay söyleyeceği çoğu şeyin kendi aleyhine yorumlara ve değişmez yargılara yol açtığını göre göre sessiz bir çocuk olmuştu. Babaannesinin dizi dibinde daha sık oturmaya başlamıştı. Aynı masalı tekrar tekrar anlattırıyor, sık sık sessizce ağlıyordu. Anası Olcay'ı kendi kendine namaz kılmaya çabalarken gördü bir gün. Çok kızdı o gün. Halk Partili kızıydı o. Uyanık büyümüştü. Kızının aklını hep o cahil babaanne karıştırıyordu. Bu sorun ciddiyetle ele alındı evde ve babaanne kızının yanına gönderildi. Kendisine bir gelir bağlanarak tabiî. Böylece Olcay'ın yaşamındaki iyi yürekli şehzadeler, çobanla evlenmekten sakınmayan kral kızları çekip gittiler. Sevgisizlik

duvarı büyüyordu. Olcay, geceleri, babaannesinden yarım yamalak öğrendiği dualarla oyalandı bir süre. Her gece, yatmadan önce, bütün sevdiklerinin ölmemesi, hastalanmaması, yoksul kalmamaları için dua ediyordu. Kendisine balon almayan anası için de.

Pazar gezintileri balonsuz, gazozsuz, dondurmasız sürüp gittiler. Olcay, pazar günlerinin dışında, bahçeye çıktığı zamanlar, sevgisizlik duvarını aşmak istedi hep. Çocuklarla ilişkisinde uzlaşmacıydı. Sevilmeğe çaba gösterirdi. Kendisini de oynatmaları için aşağıdan alırdı. Çocuklar hemen anladılar bunu. Güçsüzlüğe karşı gösterdikleri doğal tepkiyle alaya aldılar onu. Topunu elinden alırlar, buna karşılık onu oynatmazlardı. Terledi terleyecek, diye mızmız yetiştirilmiş olduğu için hiç bir oyunu iyi oynayamıyordu. Güçsüz ve hastalıklıydı. Çabuk yorulurdu. Arkadaşlarıyle başa çıkması mümkün değildi. Hem topunu alıyorlar, hem de sevmiyorlardı onu. Bazen, bu haksızlığa dayanamayıp anasına şikâyet ediyor, topunu geri alıyordu. Çocuklar da hiç konuşmayarak intikam alıyorlardı ondan. O zaman, kendisiyle barışmaları için yalvarıyordu onlara. Yine barışmıyorlardı. Yeterince yalvarttıklarına akılları yatınca, «Git bize çiklet al, o zaman barışırız,» diyorlardı. O da anasından gizli çiklet alıyordu onlara. Çocukların sandığı gibi zengin değildi ki. Anası çok az harçlık verirdi. Çocukların sevgisini satın almak için birkaç kez anasının çantasından para aşırdı. Anası yakaladı. Dehşet içinde kalmıştı kadın. Böyle bir ailenin evlâdı... Doğan beyin torunu... Hırsızlık yapsın! Ailenin yüz

karasıydı Olcay. Anası. ilk kez bu yüzden, babasının Olcay'a dayak atmasını sağlamıştı. Gerekli olduğuna karar verilen bir idam cezası gibi soğuk, hain bir cezaydı bu. Olcay önce karanlık bir odaya kapatılarak beklemiş, sonra cezasını çekmişti. Niçin çaldığını kimse sormamıştı. Sorsalardı da cevap vermezdi. Bundan sonra çiklet alması zorlaştı. Çocukların sevgisini satın alması da. Pahalıya ödedi bunu. Çocuklar da kendi cezalarını uyguladılar. Bahçeye çıktığında korkutuyorlardı onu. Üstüne kedi atıyorlardı. Çığlık çığlık bağırıyordu Olcay da. Korkak bir çocuktu. Geceleri korkulu düşler görürdü. Perdenin biçimlerinden cinler, zebaniler, devler, iblisler çıkıp çıkıp varırlardı üstüne. Bahçeye çıkmaktan da korkar oldu. Yatağının altı kötü ruhlarla doluydu. Yatacağı zaman yatağa yanaşmadan uzaktan atlardı yatağın içine.

Korku çember gibi çeviriyordu onu. Sevgisizlik duvarının karanlığı içinde tek sığınağıydı korku çemberi. Odasına kapanıyor, saatlerce acıklı, korkulu düşüncelere kaptırıyordu kendisini. Bu korkulu çember içinde, tutunacak bir şey arandı. Okumaya böyle başladı. Eline ne gelirse gelsin okuyordu. Okuduğu zamanlar üstüne çöken korkulu karabasanlardan bir süre için kurtuluyordu. Okuduğu kitaplardaki, dergilerdeki dünya, içinde yaşadığı korkulu düşlerden çok daha şendi. Önceleri okumasına kimse karışmadı. Ama daha ortaokuldayken gözleri bozulunca, annesi bu duruma engel olmaya çalıştı. Engel olundukça artıyordu Olcay'ın okuma merakı. Anası, bir kez bütün kitaplarını eskiciye sattı. Olcay bir hafta doğru dürüst yemek

yemedi, kimseyle konuşmadı. Sonra tuvalete kitlenip arkadaşlarından aldığı kitapları okumaya başladı. Anası kaygulanıyordu bu durumdan. Babası ise ilgilenmiyordu. İşi vardı onun, yazılacak makaleleri, bilirkişi raporları... Sağlıksız bir kızla uğraşamazdı. Sonunda Olcay bir ruh doktoruna götürüldü. Doktor anasını bir yana çekip kızın ruh sağlığının çok bozuk olduğunu, yaşıtlarıyle ilişki kurmasının sağlanması gerektiğini söyledi. Mevhibe hanım korkmuştu. Kardeşi Mahmut geldi aklına. Babası onu bütün çocuklarından daha çok severdi. Hep sınıfının birincisiydi Mahmut. Babası, «İsviçre'de okutacağım bu çocuğu,» derdi. O da babası gibi vekil olacak, hatta başbakan olacak. O kadar cimri olan adam bu çocuk için özel lisan hocası tutmuştu. Sonra tam büluğ çağında Mahmut ansızın garipleşti. Kimselerle konuşmamaya başladı. Bir gün, ev halkı evlâtlığın çığlığıyla altüst oldu. (Bu hikâye aslında Mevhibe'den bile gizlenen bir aile sırrıdır. Mevhibe olayı çok sonradan halasından öğrenmişti.) Mahmut önce, evlâtlık kızın ırzına geçmiş, sonra onu boğmaya kalkmıştı. Güçlü kuvvetli bir kız olan evlâtlık, halı silkmekten, çamaşır yıkamaktan daha da güçlendirdiği kollarıyle oğlanın bacağına yapışmayı başarmış, çekip yere düşürmüştü onu. Kızı elinden kaçıran Mahmut, korkunç çığlıklar koparark, saçı başı dağılmış, yarı çıplak, evlâtlık kızın peşinden koşuyordu. Oğlanı babası ve o sırada evde misafir olan iki arkadaşı zor tutmuşlardı. Sonra, bir süre oğlan Avrupa'lara bir yerlere götürülmüş, en sonunda, hiç çare kalmayınca timarhaneye kapatılmıştı. Teşhis: Erken bunamaydı.

Kız? Kızın ne olduğunu Mevhibe hanım nerden bilecek? Bu hikâye Mevhibe hanımdan olduğu kadar ailenin bütün yakınlarından, çevreden de mümkün olduğu kadar gizlenmişti. Her iyi ailenin gizleri vardır. Mevhibe hanım sonradan öğrendiği bu gerçeğin dehşetinden kurtulamadı bir türlü. Şimdi kızının, bir gün hastalanabileceği korkusu cimriliğini bastırmış ve kızını İstanbul Amerikan Kolejine göndermişti.

Olcay kolejde, okuma hevesini büyük bir rahatlıkla sürdürdü. Sessiz, uzlaşmacı kişiliği sayesinde seviliyordu. Ne kimsenin gözüne batıyor, ne de kimseyi kızdırıyordu. Çoğu kez okuyor, ya da derslerine çalışıyordu. İyi bir öğrenci oldu. Kolej sıralarında, bütün sağlıksız çocukluğuna karşı basamaklı bir savaş açtı. Kendi iradesiyle önce korkaklığı, sonra lapacılığıyle savaştı. Son sınıfta, eski, kapanık kız olmaktan çıkmıştı. Spor çalışmalarına katılıyordu. Hastalanınca doktora gitmiyor, ilâç kullanmıyordu. Gittikçe daha sağlıklı, daha rahat oluyordu. Sosyal faaliyetlere de katılmağa başladı okulda. Gereğinden fazla dağıttı kendisini. Tiyatro faaliyetinden okul dergisine kadar her yerde vardı. Kitaplara olan ilgisi biraz azalmıştı. O sıralar Camus en sevdiği yazar oldu. İnsan sevgisi ve elde olmayan başarısızlık... Çok yakın geldi bu bakış açısı ona. *Yabancı*'yı büyük bir heyecanla okudu. Seçilmemiş insan ilişkilerinin olumsuz alın yazısı, çocukluğunu, sağlıksızlığını yeniden uyandırıyordu içinde. Sartre'ın *Duvar* adlı kitabını okudu. Çocukluğunun sevgisizlik duvarı yeniden büyüdü düşüncesinde. Tabiî bambaşka şeylerden sözediyordu kitap, ama içine bir karamsarlık yayıyor, ço-

cukluğunun zebanilerini, iblislerini, devlerini yeniden canlandırıyordu. Perdelerdeki biçimler yeniden canlanıyordu. Perdelerden Olcay'a doğru, kötü, savaşılmaz uzantılar gelişiyordu. O zaman Olcay, sağlıksızlığa açtığı savaşta yenilmemek için bir süre okumayı bıraktı.

Bir gün, Kolejin son sınıfındayken, Paris'ten dönmüş olan ağabeysi onu görmeye geldi. İlk gelişi değildi bu. Paris'ten döndüğünden beri bazen, arkadaşlarıyle İstanbul'a geldiğinde onu görmeye gelirdi Çarşambaları. Sinemaya, bazen tiyatroya giderlerdi. İki kardeş, çocuklukları boyunca fazla konuşmamışlardı birbirleriyle. Hiç bir zaman açılmamışlardı. Her ikisi, sevgisizlik duvarının iki yanında, birbirlerinden kopuk büyümüşlerdi. Ezilen bir içle duvarı seyretmişlerdi. Aynı seyre katılmış olmak, sessiz bir yakınlık doğurmuştu aralarında. Olcay, mahallede Doğan'la da alay ettiklerini, ona «muhallebi çocuğu» dediklerini, anasının, bütün şımartmasına rağmen, oğlunun hayatını zindan ettiğini bilirdi. Anası sofraya adam başına iki köfteden fazla koymazdı. Ama oğlunun doyması için hizmetçinin hakkını hep oğluna verirdi. Olcay çok kızardı buna. Ağabeysi okuldan döndüğünde, buzdolabından, onun için sakladığı tatlı ya da meyveyi —bu ötekilerin hakkından kısıtlanmış olurdu— önüne sürerdi oğlunun. Oğluna olan sevgisi cimriliğini yenemediği için, bu sevgiyi başkalarına ödetirdi. Bir kış, kızının paltosu çok eskimiş olduğu halde ona palto diktirtmemiş, kendi eski paltosunu bozdurup kızına yaptırtmış, ama ilkbaharda paraya kıyıp oğluna bisiklet almıştı. İşte bütün bu ufak

ayrıntılar Olcay'ı ağabeysinden uzak tutmuştu. Aynı acıyı da çekseler, eşit koşullarda hissetmiyordu kendisini onunla. Bu nedenle, geceleri, korkuyla battaniyesini başına çektiği, karabasanların yüküyle yatağında ağladığı zamanlar, bir kez olsun, onun odasına gitmemiş, ona sığınmayı düşünmemişti. Yine de analarının ufak hesaplarını seyredişlerinde, babalarının kuru, dural, dar görüşlü sözlerini dinleyişlerinde bir ortaklık vardı ve bu akraba kılıyordu onları.

Bir çarşamba günü, ağabeysi geldiğinde, bir arkadaşıyle buluşacağı için sinemaya gidemeyeceklerini söyledi. Bir şey ister miydi?

«Yok –demişti Olcay, ama sonra–, arkadaşına benimle gidemez misin?» diye sormuş, bu soruya kendi de şaşmıştı. Doğan'ın çemberinin içine ilk uzanışıydı bu. Doğan, bir süre ciddî bir yüzle susmuş, karşılık vermemişti.

«Hâlâ okuyor musun?»

«Bir süredir okumuyorum.»

«Niçin?»

«*Duvar*'ı okudum. Kötü etkiledi o kitap beni. işte, ne bileyim, sanki okumanın bana zararı oluyormuş gibi geldi.

«Başka kitaplar oku. Çivi çiviyi söker.»

Olcay şaşaladı. Onun bildiği Doğan düşüncelerini böyle kestirmeden ifade etmez; uzun, karmaşık cümlelerle anlatmağa çalışırdı düşüncesini. O da yarı yabancılık, yarı saygı duygularıyle dinlerdi ağabeysini. Doğan'daki ne olduğunu anlamadığı değişiklik aralarındaki yabancılığı dağıtacak mıydı?

«Nasıl yani?»

«Çok basit. *Duvar* ürküttüyse seni, daha doğrusu aklını karıştırdıysa, bunun sonucu olarak kitap okumayı bırakman anlamsız. Tek çare duvardan kaçmak değil çünkü. Duvar aşılabilir bir şeydir.»

Olcay yan gözle baktı Doğan'a. İnce bir yüzü, birbirine yakın gözleri vardı. Çocukluğundaki şişmanlığı, lapacılığı geçmişti. Böyle bir erkek arkadaşım olsaydı, diye düşündü. O eski, tanıdık hüzün kapladı yeniden içini.

«Yine de, insanın bacakları duvarı aşamayabilir...»

Doğan'ın ona gösterdiği değişik ilgiden hoşlanmıştı, sürdürmek istedi bunu.

«Yeterince denedin mi bacaklarını?»

Durdu Doğan. Kızkardeşine dönüp tanımaya çalıştı onu.

«Ben de sözü karıştırıyorum galiba. Yani Olcay'cığım, demek istiyorum ki...»

Eliyle bir çember çizdi havada.

«Bu dünya o kadar karışık değil. İşte senin, belki de 'Duvar' diye nitelendirdiğin karışıklık, ürkütücü falan değil. Basbayağı, anlaşılır bir şey. Ve anlamağa yardımcı olan kitaplar var. Okuyabilirsin onları. Ne olduğunu anlayınca da duvardan muvardan ürkmezsin, tamam mı?»

Olcay karşılık vermedi. Bir süre sustular. Boğaz'ın kıyısında yürüyorlardı. Bahardı. Olcay'ın canı kıyıda bekleşen kayıklardan birine binmek, Boğaz boyunca kürek çekmek istedi ansızın. Boğaz da açılıyordu denize, duvar niçin aşılmasın? Hak-

lıydı Doğan. Daha yaklaşır gibi olan karşı kıyının güzelliğini seyretti bir süre.

«Bak, şimdi niçin olduğunu anlatamayacağım, ama, sözlerin doğru gibi Doğan. İşte, buramda duyuyorum bunu.»

Yüreğine doğru bir işaret yaptı.

«Yani, nasıl anlatayım, deminden beri, daha çok seviyorum seni.»

Doğan başını önüne eğdi. Sıkılmış gibiydi, daha doğrusu kızkardeşinden utanmış gibi.

«İstersen seni Ali'yle tanıştırayım.»

Başını salladı Olcay. Birlikte yürüdüler. Düşüncesinde, hep güçsüz olduğunu sandığı kollarıyle, dövüşten hep kaçan kollarıyle kürek çekiyordu. Güneş içini ısıtıyor, iblislere, karabasanlara gebe karanlığı aydınlatıyordu. Deniz yakındı.

Olcay bacaklarını deniyor

Mevhibe hanım bardakları, Nurten hanımın yanlış koyduğu yerlerden kaldırıp gereken yerlere yerleştirdi. Kızının, kendisine doğru dürüst bir açıklama yapmadan gitmek üzere olduğunu anlayınca, böyle durumlarda tizleşen sesiyle sordu:

«Nereye gidiyorsun?»

«Partiye...»

«Ne partisi? Bu da nerden çıktı?»

«Merak etme, adı halk değil, ama halkla daha çok ilgili...»

«Nesi varmış Halk Partisinin? Büyük babanın partisi o.»

«İyi ya... Bu da benim görüşlerimi sadece güçlendiriyor.»

«Senin görüşün mü olurmuş. Bacak kadar kızsın sen. Babam çok akıllı adamdı.»

«Doğru, edindiği arsalardan belli.»

«Çok mu görüyorsun? Onlar memleketi kurtardılar. Ailesini düşünmeyen memleketini hiç düşünmez. Senin gibi ana baba saymayanlar mı kurtaracak memleketi?»

«Benim öyle büyük iddialarım yok. Yine de gözlerim görüyor. Görmezlikten gelmekten de hoşlanmıyorum.»

«Sen önce odanın dağınıklığını gör. Bir ev idaresini bile öğrenemedin daha. Evlenirsen rezil olacağım.»

«Kime?»

«Kime olacak, seni alacak olan akılsızın anasına.»

«Çok üzüldüm. Ama kendime rezil olmamayı tercih ederim ben... Niye öyle bakıyorsun yüzüme? Kabahat bende. Beni anlamayacağını bile bile...»

Mevhibe hanım tırnaklarına baktı. İçleri kirlenmişti. Hastane çalışmasına gitmeden önce yaptırmazdı tırnaklarını. Orada bebek bezleri dahil, her şeyle ilgileniyorlardı. Kendileri yıkamıyorlardı tabiî. Hademelere, hastabakıcılara nezaret ediyor, yardımcı oluyorlardı. Yarın yaptırırdı tırnaklarını. İçine sıkıntı doldu. Bu evde her şeyle ilgilenmekten bıkmıştı. Sıkıntıyla döndü kızına:

«Niçin anlamayacakmışım? Babam akıllı olduğumu söylerdi hep. Hatta beni üniversiteye göndermediğine pişman olmuştu...»

«Pişman mı? O olsa olsa, Kavaklıdere bağları dururken Küçükesat bağlarının tapusunu aldığı için pişman olmuştur.»

«Tabiî olacak. Kolej tahsilini kimin ileri görüşlülüğü sayesinde yaptın küçük hanım? Babamın...»

«Ben koleje falan gönderilmek istemedim.»

Olcay'ın yüzü kızarmıştı. Anasının üst kısmı zayıf, alt kısmı kalın, yarı cinsiyetli vücuduna baktı. Ona niçin bu kadar kızıyorum? Sonuç olarak herhangi biri o. Üstelik annem. Belki de gerçeği görmemde, ters davranışlarıyle yardımcı olanlardan

biri. Bana istediğim anlayışı, sıcaklığı gösterseydi, belki gevşerdim. Sevgi aranmazdım. Aranmazdın.

Çocukluğunda, kendisini sık sık bahçede kucağında gezdiren, Olcay'a simit, şeker, ciklet gibi şeyler alan kapıcı Rüstem efendiyi hatırladı.

Bir gün, kapıya geldiğinde Rüstem, ansızın içten gelen bir coşkuyla Rüstem'e koşmuş, bacaklarına sarılarak, pantolonunun dizlerini öpmüştü. Niçin yapmıştı bunu? Annesi çok kızmış, pis, demişti. Rüstem'in yanında. Pis pantolonu öpmekten utanmıyor musun? Sonra, yarım gün sandık odasına kapamıştı Olcay'ı.

Anasına bir daha baktı. Anasının, sandık odası cezasından sonra, kapıcılara falan nasıl davranması gerektiği konusundaki sözlerini hatırladı. «Sen onları anlamazsın, onlar başka bir dünyanın adamları, buna göre davranmazsan sana saygı göstermezler, alaşağı ederler seni...» gibi cümleler. Şimdiki gibi kısık dudaklarla. Ondan sonra, Olcay bir daha Rüstem'in kucağına çıkmamış, cikletlerden de vazgeçmişti. Sonra, kısa bir süre sonra, babası, kömür parasında sahtekârlık yaptığını söyleyerek son vermişti Rüstem'in işine. Olcay, anasının haklı olup olmadığını düşünmüştü. Tanımıyor muydu bunları, gerçekten? Ali'nin sözleri geldi aklına: «Senin sınıfından olanların, hep kelekçe bir saflığı vardır. Sorunlara sınıf açısından değil, gözü yaşlı bir yufka yüreklilikle bakar; halkı tanımazsınız. Onlar da güven duymaz size. Suçluluk duygusu ve göz yaşları onlar için pek önemli, daha doğrusu yararlı değil. Onlar kendilerini ne suçlu hissederler, ne de yufka yürekleri vardır. Kuşkulu ve gereğinde

haindirler. İyi yürekli, ya da kötü yürekli olmakla ilgisi yok onların, var olup olmamakla var. Buna da bilek ister. Zayıflardan pek hoşlanmazlar. Onları kendine inandırman için, ne iyi niyet, ne de insan sevgisi yeterlidir. Tam tersine. Onlara katıldığına dair kanıt isterler. Seni onlardan ayıran şeylerle bağını koparmanı isterler. Yani bu düzenle olan bağını. Çünkü bu yürek denen nesne katılaşıverir, ve o zaman eski rahatlığına dönebilirsin kolayca. işte bunun için güvenmezler. Tuzu kuru olmak hikâyesi. Dönüş yollarını bozduğuna akılları kesmedikçe de sürer kuşkuları...» Bunları söylerken Ali, tepeden tırnağa süzmüştü Olcay'ı; babasının İtalya'dan getirdiği çantayı, sade ama şık giyimini...

Ali de bir bakıma anası gibi konuşmuştu: «Sen onlardan anlamazsın!»

Yeni bir yalnızlık kapladı Olcay'ın içini. Bir an için, bu gün partiye gitmemeyi, odasına kapanıp düşünmeyi istedi canı. Perdedeki biçimler yine ürkütücü iblislere dönüşecekler miydi? Karabasanlar çevreleyecek miydi onu yeniden?

Olcay anasına yaklaştı. Onu kırmanın faydasızlığını kavrıyordu. Neyi değiştirirdi bu? Anasının yanağını öptü.

«Hadi anacığım, akşama kadar iyi günler...»

Mevhibe hanım asık yüzünü bozmadı. Çocukları terbiyelerini bozdukları zamanlar, bir süre yüz vermezdi onlara.

«Yardımı o kadar seviyorsan, benimle hastaneye gelsene. Bak laf değil bu iş. Babamın bir sözü vardır: Lafla peynir gemisi yürümez, diye.

Orada yardıma muhtaç o kadar çocuk var. Hastabakıcı az, olanlarsa cahil. Çocuklara mama vermesini bile bilmeyenler var. ...Niye karşılık vermiyorsun? Tabiî sen bu işleri hor görüyorsun. İlle de kitap gibi sözler edilecek. Babam halk adamıydı. Halktan anlardı. Bakanlığı zamanında bütün hademeler bayramda elini öpmeye gelirlerdi. Onların üstünden yardım elini eksik etmez, kendisini saydırırdı. "Halk dediğin çocuk gibidir –derdi–. Sana güvenecekler, senin onları kolladığını bilecekler," Ama onları disiplin altında tutmaz, pençeni gevşetirsen de ne yapacaklarını şaşırırlar. Huzurları kaçar, saldırgan, işe yaramaz olurlar...»

«Ne bu anne... Köpek terbiyesi gibi...»

«Aman siz de, büyüklerin tecrübelerine saygı göstermeyin de ne olursa olsun. Ben onu bunu bilmem. Bak, ne ailemi ihmal ediyorum, ne ahbaplarımı küstürüyorum, ne de sadece keyfime bakıyorum. Partinin yardım çalışmalarına da katılıyorum. Vatandaşlık bu işte. Bak, yengen gibi züppe, sosyetiklere ben de karşıyım. O kadar söyledim, bir gün bile gelmedi hastaneye...»

«Ne farkeder?» dedi Olcay.

«Farketmez olur mu?»

«Senin davranışınla, onunki arasında fazla fark yok, demek istedim. Biriniz terzilere, kumara avuç dolusu para harcayarak, ötekiniz de haftada bir bebek beleyerek kendinizi oyalıyorsunuz. Ama durum değişmiyor.»

«Hangi durum?»

«Hastanede bakılamayan, daha doğrusu hastaneye bile gidemeden ölen çocukların durumu.»

«Eeee ne yapayım yani, dünyayı değiştirmek bana mı kaldı?»

Olcay sustu. Evet, anasına kalmamıştı bu iş. Sözü fazla uzatıyordu. Anasıyle gereksiz tartışmalara giriyordu. Çocukluğunun, yeniyetişmeliğinin suskunluğuna dönse iyi olacaktı. Ali, beni eleştirdikçe hırçınlaşıyorum, kendimi ispat etmeye çabalıyorum, diye düşündü. Ama bunun için anamı seçmek büyük yanılma. Şimdi Ali beni görse alay eder.

«Ne yemek var?»

«Puf böreği. Doğan istedi.»

«Doğan istedi.» Birden çocukluğundan kalma bir kıskançlık yükseldi içinde. Sonra, bu duygunun anlamsızlığını kavrayıp omuz silkti.

«Gitmem gerek, sözüm var.»

Mevhibe hanım kızıyle arasındaki konuşmadan sinirlenmiş yorulmuştu. Kızının yüzüne bakmadan yatak odasına yürüdü. Kapıyı ardından kilitledi. Canı sıkıldığı zamanlar yatak odasına kilitlenmek âdetiydi. Bu, evde bir hafta buz gibi bir hava esecek demekti.

Olcay sokak kapısını usulca örttü. Çıkmadan antredeki boy aynasına göz atmayı unutmamıştı.

Mevhibe hanım öfkeleniyor

Mevhibe hanım yatak odasına girince sabahlığını çıkardı. Her yanı titriyordu hırstan. Tuvalet masasının üstünde duran kolanyayla kollarını, boynunu ıslattı. Yatağına uzandı. Bacakları çok ağrıyordu. «Tabii bütün gün bunlar için koşturursam...» İçini büyük bir harcanmışlık, anlaşılmamışlık, değeri bilinmemişlik duygusu kapladı. Nurten hanımı çağırıp bacaklarını ovdurmayı düşündü. Ama şimdi hamuru bırakması doğru olmaz. Başına saplandı saplanacaktı o bildik ağrı. Artık saatlerle geçmez. Ama bu gün mutlaka gitmeli hastaneye. Geçen hafta, Sevim hanımın ardından, «ikide bir gelmiyor» diye o kadar söylendikten sonra. Komodini açtı. Bir tülbent çıkardı, çekmecede duran haplardan iki tane alıp susuz yuttu. Tülbenti de katlayıp gözlerinin üstünden bağladı. Kafasına yığılan düşünceleri kovmaya çalıştı. Şimdi Salih ilk gördüğü takımları almağa kalkmaz inşallah. Böyle konulara akıl yormaz pek, var mı yok mu kendi işi. Keşke onunla birlikte gitseydim. Mevhibe hanım, babası gibi güvenmezdi kimseye. Kendinden başkalarının yaptıklarında hep yanlış arar ve bulurdu. Mevhibe hanım, birçok konuda babası gibiydi,

örneğin onun gibi otoriter... Kızının biraz once verdiği karşılıklar geldi aklına. Başının ağrısı arttı. Biz babamıza hiç karşılık vermezdik. Karşılık vermek ne demek, saygıdan içimiz titrerdi. Mevhibe hanımın çocukluğunu bilen, babasına niçin bu kadar saygı gösterdiğini anlamaz. Çok kötü geçmişti Mevhibe hanımın çocukluğu. Babası, Trabzon'dan Ankara'ya gelip milletvekili olunca, anasını hiç getirmemişti Ankara'ya. Sadece çocuklarını okumak için getirtti. Anası, toprak sahibi bir çiftçinin kızıydı. Cahildi. Ne çocuklarına, ne de Ankara'da kendini unutmuş görünen kocasına fazlaca düşkündü. Hayatını, bir çeşit alın yazısı gibi sürdürüyordu. Çocuklar okul açıldığında, şehre, babalarının yanına giderlerdi. O zaman evde gölge gibi dolaşırlar, babalarının ikide bir kükreyen sesinden ödleri patlardı. Babası Ankara'da yeniden evlenmişti ve Medenî Kanuna rağmen, eski karısından boşanmaya gerek görmemişti. Yeni anaları, kendi anaları gibi başını örten bir köylü kadını değildi. Başı açık geziyor ve kocasıyla Cumhuriyet balosuna gidiyordu. Ama bundan öteye geçmiyordu hükmü. Evde onun da sözü geçmezdi ve babalarının onu da fazlaca ıaktığı yoktu. Çoğu zaman erkek arkadaşlarıyle Karpiç'de sabahlar, Ankara'ya yeni gelen konsonatrislerle eğlenirdi. Analık da hıncını, elinden gelliğince çocuklardan, özellikle Mevhibe'den çıkarırdı. Küçükken sık sık bağırsakları bozulurdu Mevhibe'nin. Üvey anası o zaman bile akıl almaz katılıkta rejimlerle eziyet çektirirdi ona. On beş gün sade suya haşlanmış pirinçten başka hiç bir şey yenmesine izin vermemişti de bir kez, Mevhibe açlık-

tan mutfaktan kuru ekmek çalmıştı. O zamandan beri pirinci sevmez. Hep sarıydı Mevhibe'nin rengi. Yeşile çalan bir sarı. Bir de sivilceleri vardı. Üvey anası, Mevhibe'nin, sivilcelerine iyi gelir diye yüzünü kolanyalı pamukla silmesine bile karışır, kolonya pamuk masrafından şikâyet ederdi. Giyimine, saçına başına da karışırdı. Saçlarını ne uzun ne kısa, tatsız bir boyda bıraktırır, arkaya doğru tarattırırdı. Bütün bu ayrıntılarla üvey anasının kendisine uyguladığı baskıya karşı gelmezdi Mevhibe. Aklına bile gelmezdi bu. Çünkü, üvey anası ayrı bir kişi değildi Mevhibe için. O, sadece, şimdi «Vekil» olan, «beybaba»sının ev içindeki bir uzantısıydı. «Vekil Beybaba»ya karşı gelmekse onun için vatana ihanet gibi akıl dışı bir şeydi. Trabzonlu, Karadeniz bölgesinde sözü geçer bir çiftçi olan babası, şimdi önemli işler yapıyordu, büyük işler, herkes için böyleydi bu; Trabzon'daki akrabalar, ahbapların hepsi biliyordu Doğan beyin ne büyük bir adam olduğunu. Eskiden, Doğan beyin kendileri gibi biri olduğunu unutmuşlar, hükümete girmiş olan hemşerilerine tapar olmuşlardı. Ne demek hükümete girmek? Kafaları hükümet deyince yıllar yılı, padişah, nâzır, paşa gibi ulaşılmaz yükseklikteki insanları düşünmeye alışık olduğundan, Doğan beyi de öyle büyütmüşlerdi. Çok büyük adam olmuştu Doğan bey yani. Ve onlar için büyük adam kısaca, yanında ayakta durulması gereken, eli öpülen, her sözü buyruk kabul edilen biriydi. Büyük adamın şiddeti de, ihsanı da tanrının lütfu gibi karşılanmalıdır. Şiddeti, doğa âfetleri, seller, fırtınalar gibi sayılmalı, iyi davranışlarıysa hakkedilmemiş bir ihsan gibi.

Böyle düşünüyordu Doğan beyin akrabaları ve hemşerileri. Tabiî, yazları bunların arasında büyüyen Mevhibe de. Bu durumda karşı çıkılır mı? Kuldular onlar. Üvey anası da, Mevhibe hanımın gözünde, sadece buyrukları uygulamakla görevli bir kuldu. Bu kadar büyük bir adam olan babasının kendisini niçin daha iyi yaşatmadığını düşünmez miydi? Düşünmezdi. Böyle büyük bir adamın kızı olmak yeterliydi onun için.

Mevhibe, bu nedenden, genç kızlığında, hastalıklı, sarı benizli, biçimsiz giysiler içinde dolaşan tatsız bir gölgeydi. Kimse onun koca bulacağına ihtimal vermiyordu. Ama insanın Doğan bey gibi bir babası olursa. Salih bey gibi ciddî, ileri görüşlü ve hırslı bir genç, Mevhibe gibi çevresi olan ve babasının ölümüyle hatırı sayılır bir mirasa konan bir genç kıza her zaman tâlip olur.

Mevhibe evlenmeseydi de önemsemezdi bu durumu. «Vekil Beybaba»nın gümüş çerçeve içindeki resminin her gün tozunu alarak, ve babasının eski dostlarının, karılarının ya da kızlarının kabul günlerine giderek, saygı değer bir hanfendi olarak yaşar giderdi. Babasının yalnız maddî değil, manevî mirası da o kadar büyüktü ki.

Mevhibe hanım genç kızken, soluk benizli, sivilceli, kılıksız bir kızsa, bunu babası istemişti Mevhibe hanıma göre ve bu iyiydi böyle. Böyle münasip görmüştü çünkü beybabası.

«Beybaban münasip görürse!»

Bu Mevhibe'ye her gün söylenen ve onun kuşkusuz kabullendiği bir cümleydi. «Vekil beybaba» neyin münasip olup olmadığını bilir. «Vekil

beybaba» münasip olanı uygun görür. Çünkü hükümettir, devlettir «Vekil beybaba». Mevhibe de hükümetin, devletin kızıdır. Devleti, hükümeti o saymayacak da kim sayacak? Vekil beybabaya karşı çıkmak, bir anlamda hükümete, devlete karşı çıkmaktır. Mevhibe hanım daha ufak yaşta, devletin, hükümetin dokunulmazlığını, yüceliğini kavrayıp yerleştirdi kafasına. Ve zamanla kişiliğini belirleyen başlıca özelliklerinden biri, ağzından hükümete, büyüklere, kanunlara saygı kavramlarını düşürmemek oldu. Ve herkesin, evde ve dışarda, kendisine düşen görevleri, beybabasının gümüş çerçeve içindeki resminin tozunu alır gibi, sessizce yerine getirmesi gerekirdi.

Beybabasının gümüş çerçeveli resminin yerini hiç değiştirmezdi Mevhibe. Babası, misafir odasının, hep aynı yükseklikteki, aynı yerinden, gözlükleriyle bakardı herkese.

Bu resmi yerinden oynatmak devletin temellerini sarsmak gibi bir şeydi Mevhibe hanım için. Ona göre hükümet, aynı bu resim gibi, hep aynı yerde ve yükseklikte, aynı durumda kalması gereken bir şeydi kısaca. Değişmezdi, değişmezliği temsil ederdi. Değişme sözcüğünü sevmez Mevhibe hanım. «Vekil beybaba» zamanında bir hükümet değişikliği dolayısıyle kabine dışı bırakılalı böyle bu. Çok büyük bir darbe olmuştu bu «Vekil beybaba» ve yakınları için. Bu değişikliğin nasıl olabildiğine yatmamıştı akılları. Şimdi «Vekil beybaba» yeniden herhangi biri mi olacaktı? Nasıl değişebilirdi hükümet? «Vekil beybaba» artık nasıl «Vekil» olmazdı? Makam arabası artık kapıya da-

yanınayacak, bakanlık odacılarıyle memurları bayramlarda el öpmek için sıraya girmeyecekler. Bu değişikliği kavramak güç. Mevhibe hanım o zamandan beri sevmez değişme kavramını, getirdiği uğursuzlukları bilir. Babası vekillikten alındıktan kısa bir süre sonra ölmüştü. Bu yeni durumu hazmedemediği için belki. Mevhibe hanım babasının ölümünü buna yorar, bu haksızlığa. Bu nedenle de, babasından sonra aynı bakanlığı üstüne almış olan herkese kızar. Halk Partisi kurucularına da kırgındır bu yüzden. Ama babası, hayattayken, kadın erkek eşitliği meselesinin ortaya atıldığı günlerde yazdırmıştı kızını partiye. Doğan beyin, kendi yaşamında bu kadın hakları konusuna inançla sarıldığı pek söylenemez. Ama o sırada yeni liseyi bitiren kızını, kendisine sormaya gerek duymadan partiye yazdırarak, kadınların toplum hayatında yer almalarının gereği konusunda bir örnek vermişti. Ve böylece Mevhibe hanımın yaşamında değişmez bir durum yaratmıştı. Artık tabiî ki ölene kadar Halk Partiliydi Mevhibe hanım. Duvarda asılı duran babasının gümüş çerçeveli resminin durallığında bir durum. Bu durumsa Mevhibe hanımın politika ile ilgilenmesini gerektirmiyordu pek. Politika başka, karanlık bir şeydi. Birbirini tutmayan, değişi değişiveren gazete manşetleriydi. Bir de babasının mirasını kötüye kullanan güven vermeyen politikacılar. Politikacı demir bir pençe gibi olmalı, babası gibi. Aslında politikacı, değişmez güçte bir hükümetin, sağlam temelli bir devletin kulu olmalı. Öteki vatandaşlar da, kendileri için en iyiyi düşünen bu üstün insanlara dil uzatmağa kalkışmamalı ve

anlamadıkları, gecelerini, gündüzlerini katmadıkları işlere burunlarını sokmamalıdırlar. Politikacılar böyle değildi ama. Ve Mevhibe hanım bu kirli işlere bumunu sokmayan bir partiliydi. Babası onun için bir seçim yapmıştı. Bunun değişmesi söz konusu olamaz artık. Boşanmak da büyük ahlâksızlıktır. İnsan kendi seçsin seçmesin, evlilikle bir durum içine girer. Durumlar kökünden değiştirilmez; tam karşıtı, giderek sağlamlaştırılması gerekir durumların. Buydu dünya görüşü. Duvarda asılı olan gümüş çerçevenin içindeki resim değiştirilemez. Ama çerçevenin gümüşü haftada bir ovulmalıdır. Evlilik de öyle. Karı kocayı giderek evlilikten daha önemli bağlar bağlamalı, bir apartman, birkaç çocuk, edinilmiş eşyalar gibi. Mevhibe hanımın evinde babasından kalma eşyalar vardı. Babası öldükten sonraki paylaşmadan kendine kalanlar. Ama içinde hiç yaşanmayan baba evinde o kadar çok eşya vardı ki yine de çok eşya düşmüştü Mevhibe'ye. Bu eşyaları değiştirmesi de söz konusu olamazdı tabiî. Eşya verilmez, soyunu inkâr etmek gibi bir şey bu. İnsanın soyunu sopunu sahip olduğu eşyalar belirler. Örneğin Salih hayatta başarı kazandı ama, ailesinden kalma bir tek eşya yok bu evde, bu da onun ailesinin iyi bir aile olmamasından. Babadan kalma bir koltuk bile insanın bir ailesi olduğunu, piç olmadığını ele güne ispatlar. Mevhibe hanım, ev eşyalarının yüzlerini eskidikçe yenileyerek, cilâları bozuldukça yeniden cilâlatarak yıllarca korudu. Eşyalar için para harcamak onları sağlamlaştırmak içindir. Daha zararlı değişiklikleri önlemek için. Koltuğun yüzünü yenilemezsen

yenisini almak zorunda kalırsın. Böylesi değişikliklerin altında bir ihmal yatar. Ve ihmalin sonunu da pahalıya öder insan. Mevhibe hanım böyle sonuçlar veren ihmalleri hiç hoş görmez. Elindekini korumak kadar değerlendirmek de önemlidir. Evde domates varsa domates, salatalık varsa salatalık kullanılır. Mevhibe hanımı kayınpederinin ufak bahçesinde iki vişne ağacı varken çilek reçeli yapmağa kalkmaz. Bu felsefe sonuç olarak Mevhibe hanımların evinde çocukları isyan ettiren bir tekdüzelik yaratmıştır. Her mevsim aynı reçel kaynatılır o evde. Belirli mevsimlerde belirli yemekler pişer, büfenin içindeki eşyaların değişmez yerleri vardır.

Kocasının tıraş suyu hep aynı tasta ısıtılır. El ve yüz havluları hep aynı yerlere asılır. Saçlarını ve tırnaklarını hep aynı berbere yaptırır. Gelen gideni daima aratır Mevhibe hanıma göre. Bu nedenle apartman kapıcısını, hizmetçisini sık sık değiştirmekten hoşlanmaz. Bunu ancak çok gerekli bulduğu durumlarda yapar. Doğru olan, kapıcıyı, hizmetçiyi de, apartman düzeninin gittikçe sağlamlaşan bir parçası yapmaktır. Bunda oldukça başarı kazanır da. Onun evinde çalışıp da onu aldatmaya, soymaya kalkan, kolaylıkla maaşının arttırılmasını isteyen çok az hizmetçi çıkmıştır. Çevresinde, sık sık taşınan ve adamlarını değiştirenlere pek güven duymaz. Aslında doğru dürüst insan, kendisini nasıl tanıştırdıysa öyle kalmalıdır, aksi dolandırıcılık, düzenbazlık gibi bir şeydir. Mevhibe hanımın durallık anlayışı bu noktalara vardığında Salih bey bozulmağa başlar. Kendi büyük değişiklikler sağ-

lamadı mı hayatında? Ev eşyalarının değişmesi konusunda yaptıkları sertçe bir konuşmada şöyle demişti Salih bey: «O zaman sana kalsa ben hep Samanpazarı'nda oturmalıydım,» Mevhibe hanım, Salih bey gibi, çalışkan, dürüst insanlar için böyle düşünmediğini, istisnaların elbet olacağını, söylemişti.

Mevhibe hanımın özel durumlarda tanıdığı bu değişme hakkına rağmen, Salih bey de, çocuklar da eviçinde dönen akreple yelkovanın hep aynı yönde dönmesi gereğini kavramışlardır. Eviçi zamanının bu sıkıcı, tekdüze ilerlemesinden sıkılsalar da, akrebi ya da yelkovanı tersine çevirmeye kalkışmazlar. Çocuklar ancak bu çarkın dışında bir yerlerde gidişin dışına çıkmayı düşünmüşlerdir. Mevhibe hanım çocuklarını bu eviçi saatinin parçaları gibi görür. Onlar, akreple yelkovanın aynı yönde dönebilmesi için yerlerinde durmalıdırlar. Ayakkaplarını ve ellerini kirletmeden. Kendi başlarına bir şey yapmaları bu gidişi bozar. Çocuklar için, bu makinenin içinde, bu makineyi belirli bir biçimde işletmekten başka bir durum söz konusu olmayacağına göre, onlar ancak bu makineden koparak aynı yönde dönmenin aracı olmaktan kurtulabilirler. Ama o zaman makinenin çalışmayacağını bilir Mevhibe hanım. Buna göz yummağa da hiç niyeti yoktur. Çocukları ise, aslında belirli bir makinenin parçası olduklarını bildiklerinden, bu makineden kopsalar da tek başlarına anlamsız bir parça olarak kalmak ya da beğendikleri makineye uyamamak, ya da uydukları makinenin yine beğenmedikleri bir makine olması korkusuyle olumsuz bir sınırda yaşarlar.

Mevhibe hanım gözünden tülbenti kaldırdı. Saatine baktı. Beş dakika kestirmiş olmalıydı. Salih gelmedi hâlâ. Ulus'a gidebildi mi acaba? Bu banyo odası inşaatı çok masraflı olacağa benzer. Ama evleri daha oturaklı, durumlarına daha uygun, daha pekiştirici olacak o zaman. Geçenlerde yemeğe misafir gelen profesöre rezil oldum. Salih'in kariyeri için gerekli bu. Bu banyo işini ihmal edersek, Salih'in durumu için kötü olur. Mutfağa gidip Nurten hanımı çağırarak bacaklarını ovdurmayı düşündü yine. Kocasının gidip gitmediğini anlamak için pencereye gitti. Tülü aralayıp dışarı baktı. Aaa olacak şey değil. Çok öfkelendi. Kapıcı Mevlüt efendinin karısı bahçedeki kavağa çamaşır ipi germiş, çamaşırlarını ele güne karşı, apartmanın sokağa bakan yüzü önüne asmıştı yine. Mevlüt'e bağırmak, onu çağırıp iyice haşlamak için açtı pencereyi.

Doğan'la Ali

Doğan Ali'yle duruyordu kalabalığın içinde. Kaldırımdaydılar. Öylesine heyecanla tartışıyorlardı ki, bunca insanın kaldırıma birikmesindeki nedeni araştırmak gelmemişti akıllarına. Önleri de kapalıydı. Bir şey göremiyorlardı.

«Bak, bırak bu kitap gibi konuşmayı artık,» dedi Ali. Yüzü gergindi. Doğan'ın kadife pantolonu, bej kazağı, kazağından yakalarını dışarı çıkardığı spor gömleği, süet botları Ali'nin giyiminden ilk bakışta ayrılıyordu. Ali'nin ayağında Sümerbanktan alınma ucuz, zevksiz pabuçlar vardı. Ali de pek hoşlanmıyordu bunlardan, ama anası almıştı bu pabuçları ve sonuç olarak çok ucuzdular. Üstünde, lâcivert beyaz çizgili, bahar havasıyle hiç bağdaşmayan, pantolonu ütüden parlayan, aşınmış bir takım elbise vardı. Ali için dikilmemişti bu takım. Kimse için dikilmemişti. Babası bir ara devlet kapısına kapılanmışken vermişlerdi bu elbiseyi. Şimdi Ali'nin üstüne yaptırmışlardı. Bütün ciddiyet özentisiyle yoksulluğu daha çok açığa çıkaran giysilerdendi bu. Son zamanlarda zayıflamıştı Ali. Kruvaze ceketi bol geliyordu üstüne. Gömleği sararmıştı. Boynundaki kravatı ise, Almanya'ya işçi

giden akraba oğullarından biri getirmişti bayramda. Parlak, suni ipekten kötü bir kravattı bu. Uzun boyluydu Ali. Güçlü, hareketli bir vücudu vardı, ama zayıf ve kemikliydi. Pantolonunun arkası bolluktan sarkıyordu. Kemikli ellerinde ve kollarında kabarık damarlar görünürdü. Kemerlice bir burnu, uzun bir süre hiç kırpmadan bakan elâ gözleri vardı. Bu gözler karşısındakini ille de bir şeyler söylemeğe, açıklamalar yapmağa, kendisini savunmağa zorlardı. Meraklı, sabırlı bakışları güvensizlik sınırının ötesinde büyük bir sıcaklıkla doluydu. Bazen, Ali konuşurken gözleri doluverirdi. Sözlerinin bütün ağırbaşlılığı ve sâkinliğine rağmen akıveren göz yaşlarına Ali bozulur, onları ellerinin tersiyle sildikten sonra, sanki hiç ağlamamışçasına sâkin, ölçülü cümlelerle sürdürürdü konuşmasını. Bütün efendiliği, akıllılığı, gözlemciliği, içindeki büyük coşkunluğu, duygululuğu yatıştıramazdı. Ali'nin gözlerine bakan ondaki sevme ve coşma gücünü hemen anlar, konuşmasını dinledikten sonra, böylesine duygulu bir insanın düşüncelerinin bu kadar mantıklı olabilmesine şaşardı. Doğan bir gün Ali'ye bunu nasıl başardığını sorduğunda, Ali: «Ben yüreğimi satılığa çıkaranlardan değilim. Ondaki acı ve coşkuyla onun bunun gözünü boyamaktan nefret ederim. Acıya dayanmayı öğrensin, çünkü sadece kendi acısını değil, sayısız acıları yüklenmeyi öğretmeliyim ona.» demişti. Ufacık bir şeyden gözü yaşarabilen Ali konuşurken hiç elini kolunu sallamaz, bağırarak, duygulu konuşmalar yapmazdı. Sade biriydi o. Böyle görünmesini şu sözlerle açıklardı bazen: «Bir dinamitin patlaması için üs-

tüne bu gücü anlatan resimler yapmak gerekmez.»

Bu bakımdan, ellerini kollarını durmadan hareket ettirerek konuşan Doğan'la tartışırken, Ali' nin oturaklılığı daha da göze çarpıyordu. Yarım saattir tartışıyorlardı kaldırımda. Doğan, Ali'nin yanında, yarışın başlaması için huysuzlanan, bir an önce finiş noktasına varmak isteyen cins bir yarış atı gibi tepinip duruyordu. Doğan'ı sâkin, düşünceli bir yüzle dinleyen Ali, onun taşkın cümlelerini, parlak zekâsı ve geniş fantezisiyle vardığı sonuçları sevgi dolu bir hoşgörüyle dinliyor ve Doğan'ın bir an önce başlamak ve Ali'yi de katmak istediği yarışın finiş noktası hakkındaki kuşkularından vazgeçmemekte direniyor, sorduğu basit, ama Doğan' daki bütün yarış heyecanının tadını kaçıran sorularla onu çileden çıkarıyordu. Doğan, Ali'nin bu kararlı gerçekçiliği karşısında duralıyor, etkili konuşmasını daha da çarpıcılaştıran el kol hareketleri anlamsızlaşınca, birden elini kolunu nereye koyacağını şaşırmış, üstüne fazlaca gidilmiş yeniyetmelere benziyordu.

Ali çocukluğundan beri, bastığı yeri tartmağa çalışırdı. Bulunduğu yeri iyice yoklar, sağlam olduğuna kanaat getirdikten sonra da kimsenin kendisini oradan sürmesine kolay kolay razı olmazdı. Çocukken babası onu parka getirmişti birkaç gün. Kendisi işsizdi o günler; iş aramak için şehre inerken oğlunu da yanına takıyor, ama bazı resmî yerlere onu da götürmemek için parka bırakıyordu, sonra almak üzere. Ali, parkta, bir süre, merdiveni tırmanıp tırmanıp kaydıraktan kayan çocukları seyretmişti. Çocuklar, en önce yukarı çıkmak

için birbirlerini itip duruyorlardı. Ali, merdivene çıkmadan önce merdivene çıkıp çıkamayacağını düşündü. Kendisinin olmayan şeylere el uzatmaması öğretilmişti ona. Gururlu bir çocuktu, bir şeyin kendisine ait olmadığının ona kabaca hatırlatılmasından —ki çok şeyin kendisine ait olmadığını ufak yaşta kavramıştı— hoşlanmıyordu. Ali kaydırağın da, birçok şeyler gibi bir sahibi olup olmadığını düşündü önce. Sahipsiz, herkesin oynayabileceği oyuncaklarla karşılaşmamıştı hiç. Sonra, parktaki bütün çocukların, birbirlerini iterek salıncaklara, kaydıraklara saldırdıklarını görünce, bunların sahipsiz olduklarına karar verdi. Önce ilk merdivenine çıktı kaydırağın. Hep birinin gelip kulağından tutacağını, yanağına bir tokat patlatıp indireceğini bekleyerek. Oturdukları mahalleye çok seyrek gelen taksilerden birinin üstüne çıkmıştı bir gün merakla da hemen yetişen taksi şoföründen bir tokat yemişti. Öylesine incinmişti ki gururu uzun bir süre taksilere başını bile döndürüp bakmamayı âdet edinmişti.

Önce ilk merdivene çıktı. İlk merdiveni yokladı— kendisinin kıldı. Sonra yavaş ama kararlı, ikinci, üçüncü merdivene çıktı. Çocuklar arkadan itemediler onu, öyle kararlı, durduran bakışlarla bakıyordu öne geçmeğe kalkanlara. Sonunda tepeye çıktı. Şimdi kaydırağı tanıdığından ne yapacağından emindi artık. Tam kayacaktı, Ali'ye aldırmayan sabırsız, arsız bir çocuk hızla tırmandı merdivene, Ali'nin önüne geçip kaymağa kalktı. Ali daha önceki yavaş hareketlerinden beklenmedik bir çabuklukla çocuğu koltuk altlarından kavradı

ve merdivenden aşağı attı. Çocuk düşmüş ve kaşı patlamıştı. Haykırarak ağlıyordu. Anası koşturdu, bekçi düdük çaldı. Çok kısa bir süre içinde Ali'nin çevresi kızgın yüzlü, bağırıp çağıran insanlarla çevrildi. Bekçi kaba elleriyle Ali'nin kulağına yapıştı. Yanağına da bir tokat patlatıp aşağı indirdi onu. Ali'nin koşturup gelecek, oğlunu koruyacak bir ailesi olmadığını anlamak zor değildi bekçi için. Ali'yi kayamadan indirdiler kaydıraktan. Ali de hemen dışarı çıktı parktan. Babası döndüğünde onu kaldırıma oturmuş buldu. Yüzü kızarmıştı, yaşlıydı gözleri. Ama ağlamıyordu. Şikâyet etme huyu yoktu hiç. Babasına da söylemedi bir şey. Başına bir şey geldiğinde, eğer o şeyle başedecek gücü yoksa, güçlenene dek beklerdi. Kendi gücüne güvenmeyi isterdi. Kendi gücüne güvenmeden fırlamazdı öne. Öne fırlayıp da başarısızlığa uğradığında, kendi kendine düşünür ve en çok kendisini suçlardı.»

«Niye oynamıyorsun parkta?»

«Hiç... Bir daha bu parka gelmeyi istemiyorum.»

Babasının bu konudaki sorusuna karşılık vermedi. Parkın, son anda ortaya çıkan sahiplerini düşünüyordu.

Doğan Ali'nin «Kitap gibi konuşuyorsun» sözüne içerlemişti. İki yıldır arkadaştılar. İkisi de çok okurlardı. Yalnız Doğan dil bildiği için, Ali onu yabancı dilde yazılmış kitapları da okumağa zorlar, sonra okuduklarından anladıklarını özetleyip kendisine vermesini isterdi. O kadar çok soru sorardı ki, Doğan Ali'ye iyi karşılık veremeyeceği korku-

suyle, yabancı dilde okuduğu kitabı iyice anlayana kadar elinden bırakmazdı. Doğan, Ali'nin zorlamasıyle de olsa, okuduğu bu kitaplarla Ali'ye bir şeyler anlatır, öğretir durumda olmaktan büyük bir tad duyuyor, Ali de alçak gönüllü ve sabırlı dinleyici durumundan memnun görünüyordu. Şimdi Ali'nin bu beklenmedik, «kitap gibi konuşma» çıkışı kızdırmıştı onu. Ama Ali'nin kızmış olduğunu anlamasından çekiniyor, bu hazımsızlığına kendi de bozuluyordu az çok. Yüzü kızarmıştı.

«Kitap gibi konuşuyorsun demekle ne demek istiyorsun?»

«Söylediğimi. Kitap olmaya çalışıyorsun karşımda, konuşarak kitap yaratmağa kalkıyorsun. Oysa kitapların üstüne cümleler kurmakla yeni kitaplar yazılmaz.»

«Genel doğruların varlığını inkâr mı ediyorsun? Burada sana söylediklerim uydurma değil ki, doğrular üstüne kuruyorum bu cümleleri...»

«İşte kuruyorsun ama. Gerçeklere, olgulara dayanmıyorsun.»

«Başlangıç noktamın doğruluğunu da inkâr mı edeceksin?»

«Senin o başlangıç noktası dediğin havada, ansızın konmuş bir nokta değil ki; o da bazı doğrulara, gerçeklere dayanıyor. Bu noktanın inandırıcılığından, doğruluğundan sapmaman, çektiğin çizginin, uzarken, o nokta gibi doğrulanıp kanıtlanmasıyle mümkün... Anlatabiliyor muyum?»

«Hayır, sadece zorluk çıkarıyorsun.»

«Bir şeyi doğrulamanın adı niçin zorluk oluyor? Kitaplar da kolay yazılmıyor.»

«Ne ilgisi var şimdi bunun?»

«Yani benim itirazım kitaba değil, "gibi" ye. Kitap cümleleri soyutlanmamalı. Onlar soyut başlangıçların sonucu olarak yazılmadılar, olaylar, durumlar gerçeklerle oluştular. Onları, gerçekler ve durumlarla olan kopmaz bağlantılarıyle geliştirebilirsin ancak. Yoksa somut sonuçları soyut başlangıçlara dönüştürmüş olursun.»

Ali ansızın sustu. Cümlelere kaptırdığını hissetti kendisini. Sözcüklerin çekiciliğine kapılmaktan, onların sınırsız olanaklarından sakınırdı. Düşüncesini toparlamaya çalıştı:

«Diyelim şurda bir kapı var. Dolu bir odanın tekkapısı olan bir kapı. Oda dolu; içerdekilerin çıkması gerekiyor. Odada olanlar önce yüklenirler kapıya. Sonra kapının kilitli olduğunu anlarlar. Kapıyı zorlarlar. Kapıyı açmanın yollarını düşünürler sonra. Kapının ancak anahtarla açılacağını anladıktan sonra, anahtarı ararlar. Anahtarı bulurlarsa açarlar kapıyı. Bulamazlarsa yüklenmekte devam ederler, sorun kapının açılmasıdır çünkü, anahtar değil. Şimdi ben, anahtarı, odadan, kapıdan, çıkması gereken insanlardan soyutlayarak, anahtarı bendedir, diye ortaya çıkmağa karşıyım. Çünkü burada sorulacak soru, hangi kapının hangi anahtarıdır. O sorunun mutlaka cevaplanması gerekiyor. İnsanların çıkması için, anlatabiliyor muyum, önemli olan, anahtarı önemli kılan onların kapalılığı, anlıyor musun?»

«Yani anahtarı küçümsüyor musun? Teoriyi küçümsemek değil mi bu? Teori olmadan...»

«Öyle bir şey söyledim mi? İnsanları odadan çı-

karmak için önemlidir anahtar, demek istiyorum. Amaç onların çıkması, bu kadar basit, onların eline geçmesi anahtarın, kapıyı açabilmeleri için. Yoksa anahtarın tek başına açma gücü bir şey ifade etmez. Hele, bak kızma ama, senin deminden beri yaptığın, yeni yeni anahtarlar döküp onları bir anahtarlığa dizmek. Anahtarlık ise kimlerin belinde bulunur? Görevleri kilerdeki yiyecekleri herkeslerden kitli tutmak olan kâhyaların.»

«Uzattın ama. Yani benim böyle bir amacım olduğunu söyleyemezsin...»

«Söylemiyorum zaten. Öyle olmadığı için uyarıyorum ya seni, istemediğin sonuçlara varmaman için.»

«Teşekkürler...»

Bir süre sustular. Kaldırıma sıkışan kalabalık yalpalandı. Doğan'la Ali de ellerinde olmadan sürüklendiler. Ali içinden gelen bir hareketle Doğan'a başkalarının çarpmasına engel olmağa çalıştı. Doğan duygulanmıştı.

«Yolu kapamışlar. Karşıda bir şey oluyor, ama anlayamadım.»

«Şimdi anlarız.»

«Bir süre bekleyeceğiz galiba.»

«Öyle görünüyor. Önemli bir şey yok herhalde. Bizim millet seyre meraklıdır.»

«Pikniğe dönelim istersen.»

«Yok, yok. Karşıda ne olduğunu merak etmeğe başladım.»

«Şimdi sorar öğreniriz.»

«Boş ver. Her kafadan başka ses çıkar şimdi. İyisi mi yoklayıp bir öne geçeyim ben.»

«Dur dur, dağılıyor galiba.» Bir süre ne yapacak-

larını düşünerek durdular. Ali dalgındı. Doğan'a döndü:

«Sen, durup dururken bir insanın karnını deşebileceğine inanır mısın?»

«Nerden çıktı bu?»

«Bizim mahallede bir adam vardı. Ülserli. Ülseri çok ilerlemiş olduğu için çok sancı çekiyordu. Ameliyat olacak parası da yoktu adamın. Bir gün evinden çığlıklar yükseldi adamın. Sonra kansının anlattığına göre, öyle ağrıyor, öylesine ağrıyormuş ki adamın midesi, aynanın karşısına geçmiş, kendisine bakmış, ulan bu mide olmasa bu sancıyı çekmeyeceğim, demiş, karısının elinden dikiş makasını kaptığı gibi, midesini kesip çıkarmak için karnına saplamış. Midesini çıkarmış dışarı...»

«Eee, ölmüş mü?»

«Elbet. Ama önemli olan, adamın sancısının midesinden geldiğine kesin olarak karar vermesi. Sancısının midesini kesip çıkarmasına yol açacak kadar çoğalması. Düşüncesini, sancısını belirleyen midesinde toplaması...»

Sustu Ali. Doğan başka bir yöne bakıyordu. Doğan'ın huyuydu bu. Daha çok monolog yapmayı severdi. Güzel ve bilgili, hattâ Ali'den çok daha heyecanlı, etkili ve renkli konuşurdu. Ali severek dinlerdi Doğan'ı. Ama şimdi, kendisini dinlememesi kırdı Ali'yi. Çok seyrek konuşurdu oysa Ali. Doğan'ın bu dinlememe huyuna da alışıktı. Birden gözleri başka bir yöne kayar, karşısındakini dinlemez, baktığı yeni şeyle ilgileniverirdi. O kadar çok şeyle ilgiliydi ki, ilgilerinin çokluğu Ali'yi tedirgin eder, arkadaşlıklarının ve bu arkadaşlığın temeli olan ko-

nuların Doğan'ı ilgilendiren nice şeyden sadece bazısı olduğunu düşünerek üzülürdü.

Çok yönlü bir kişiliği vardı Doğan'ın. Sanki anasının, o hep bir yönde işleyen saatinden her an dışarı taşmak istediği için bu çemberin herhangi bir boşluğundan dışarı çıkabilmek umuduyle her yöne doğru uzanmıştı. Hep o sıkıcı, boğucu çemberin dışına taşmak istediği için yapmıştı çıkışlarını. Çocukluğundan beri türlü meraklar geliştirmişti. Sekiz-on yaşlarındayken ipekböceklerine merak salmış ve bu meraka kendisini öylesine kaptırmıştı ki, odası ipekböceklerini koduğu karton kutularla dolmuştu. Saatlerce tırtılları seyreder, onlar hakkında ordan burdan bulduklarını okurdu. Bir gün ipekböceklerinin kelebek olup kozadan çıkmasına engel olmayı, ipek elde etmeyi düşündü. Bu konuda bilgi edindi. Ama evde ipek imâl etmeye kalkmasının doğuracağı sonuçlar karşısında annesi durumu ele aldı. Ayrıca ipek elde edemedi Doğan, kozalar içlerindeki ölü tırtıllarla pis bir koku yaydılar evin içinde. Sonra bir gün, şimdi nedenini bilmiyor, bu merakından vazgeçiverdi. İpekböceklerinin kutuları bir süre odasında süründü. Sonra anası onları atıverdiğinde, Doğan farketmedi bile. Gemileri severdi bir de, gemi resimleri biriktirirdi. Biriktirme merakı pula atladı sonra.

Ortaokulda, işgüzar türkçe öğretmeninin, biraz da müfettişlere gösteriş olsun diye öğrencilere hazırlattığı duvar gazetesine merak saldı. Türkçe dersi iyiydi, gazeteyı yönetmesi için öğretmen zorlamıştı onu başta. Ama sonra bu işe kendisini öylesine kaptırdı ki, piyasada satılan bütün gazete-

lerle başka türlü ilgilenmeğe, yazı işleri müdürlerini merak etmeğe, kendisini de ilerinin yazı işleri müdürlerinden biri olarak görmeğe başladı. Gazetelerde ilgisini çeken şeyleri okul gazetesine de uygulamağa başladı. Duvar gazetesi, karikatür, resimli roman, başmakale, spor sayfası derken, şiştikçe şişmeğe başladı. Bu durum türkçe hocasının hoşuna gitmemeğe başlamıştı. Sonunda duvar gazetesini, bazı belirli konular ve sayfalarla kısıtladı. Bu kısıtlama Doğan'ın keyfini kaçırdı, duvar gazetesini başka bir arkadaşa devretti. Ama gazetelere duyduğu ilgiyi kendi kendine sürdürdü bir süre daha. Odası gazetelerden kesilmiş kupürlerle doluydu. Beğendiği yazıları kesip boş kâğıtlardan yaptığı bir dergiye dilediği biçimde yapıştırıyor, dergisinin mizampajını durmadan değiştiriyor, yeniliyordu. Bu merakı odasını ipekböcekleri zamanından daha beter batırmaya başladı. Zamk, kâğıt, kesilmiş gazete parçaları odasını darmadağın etmişti. ...Bu sıralarda füzelerle ilgili belgesel bir filim seyretti. Sonsuz bir hızla, akıl almaz uzaklıklara giden füzeler çok etkiledi onu. O günden sonra fizikle ilgilenmeğe başladı. Ev gazetesini unuttu. Odasında biriktirmiş olduğu gazeteler, bir yanda yığıldı kaldı. Tozlu ve isli yığın bir gün yine annesi ve hizmetçi tarafından atıldı. Doğan tabiî artık durmadı bunun üstünde. Şimdi fizikti onun tutkusu. Atom fizikçisi olmayı kuruyor, füzelerle ilgilenmeğe devam ediyordu. Bu konuda kitaplar, dergiler buldukça sıkılmadan saatlerce okuyordu. Okuldaki ders durumu da çok iyiydi. Her yıl iftihara geçiyordu. Mevhibe hanım kabul günlerine ge-

len saygıdeğer konuklarına, oğlunun atom fizikçisi olacağını söylüyordu övünerek. Doğan, liseyi başarıyle bitirdi. Burs kazanıp Paris'e gitti. Paris'te geçirdiği iki yıl içinde atom fiziğinden bıktı. Bunun başlıca nedenlerinden biri, Fransa'da bu konuda kendisini oldukça geri hissetmesiydi. Okuldayken, kimseler özel olarak fiziğe fazla ilgi göstermediğinden olacak kolayca üstünlük sağlamış olduğunu farketti. Oysa şimdi onun bilgisi hiç bir ayrıcalık vermiyordu kendisine. Ayrıca atom fiziğine ilgi duymak da, hiç de olağanüstü bir şey değildi. Üniversite arkadaşları ise Doğan'dan ileri durumdaydılar. Burada fizikçi olmak, kabul günlerinde annelerin övündüğü çok özel bir durum değildi. Doğan, kısa bir süre içinde, ancak fakülte derslerinden başka hiç bir şeyle ilgilenmezse başarı gösterebileceğini anladı. Ancak dar bir çembere kapanırsa... Oysa yıllarca dar bir çemberden dışarı taşmaya çaba göstermemiş miydi? Yıllarca onu ezen ve boğan cansıkıcı tekdüzeliği, özel olarak sivrilttiği ilgileriyle aşmak istememiş miydi? Sonunda fakülte derslerine devam etmemeğe, Paris kahvelerinde sürünmeğe başladı. Orada özel olmayı sanat edinmiş bir yığın insanla tanıştı. Şiirden, politikadan, kadınlardan, sıkıntıdan, hayatın gülünç ve ciddiye alınmaması gereken bir şey olduğundan konuşuyorlar, herşeyi alaya alıyorlar, yüksek bir düzeyde dedikodu yapıyorlar ve çok bunalıyorlardı. Bu arada sanata olan ilgisi arttı. Bu kahvelerde herkes ilgileniyordu aslında sanatla. Sinemaya merak sardı. Ailesine mektup yazıp, atom fiziğinden vazgeçtiğini, sinema tahsili yapmayı düşündüğünü bildirdi. Fakülteye devam

etmediği ve sınavlara girmediği için bursu kesilmişti. Ailesinden para istiyordu. Babası bu iş için parası olmadığını söyleyerek kestirip attı. Mevhibe hanımda para vardı, ama Mevhibe hanım değil hemen para göndermeğe yanaşmak, bu haberi duyunca başına tülbentler bağlayıp yatak odasına kapandı. Atom fizikçisi olacak diye herkeslere övündüğü, o hep iftiharlara geçen oğlu serseriler gibi filmci olacaktı ha? Doğan, atom fiziği okumak için para isteseydi Mevhibe hanım kıyardı paraya, ama sorumlu bir anaydı o, oğlunun serseri olmasına kendi parasıyle ön ayak olamazdı. Koskoca «Vekil beybaba»nın torunu filmci olacakmış. Yok hiç hazmedemiyordu bunu. İnsan kendi kendine nasıl ayaktakımı arasına karışırmış? Ha filmci, ha cambaz. Hep çocukluğuna ait bir anı geliyor Mevhibe hanımın aklına. Ankara daha boşken, Kavaklıdere, Çankaya bağları hep kırlık, bahçelikken, kendileri Kocatepe'de oturuyorlardı. Evin arkası, tepeler hep boştu. Bir gün, tepeye doğru koşturan çocuklardan, cambaz çadırlarının kurulduğunu duymuş, çocukların peşine takılmıştı. Düzlükte kurulan cambazhane çadırının çevresine oturdular. İki cambaz, iki direk arasına gerdikleri ip üstünde gidip geldiler. Taklalar attılar. Aşırı boyalı, allı pullu, en âdisinden bir kadın şarkılar söyledi. Sonra kısa süren gösterinin hemen ardından, cambazların uzun boylusu elinde bir tepsiyle seyirciler arasında dolaşıp para toplamaya başladı:

«Baylar, bayanlar, müsâmeremizi seyrettiniz. Ücretimiz aslında peşindir, ama biz nezâket ve sizlere de itimat göstererek parayı hemen almadık.

şimdi lütfen gönlünüzden kopanı bu tepsiye...»

Cambaz bir alttan alıp bir tehdit savurarak topladı parayı. Mevhibe'nin yanında para yoktu. Sıkılarak kaçmıştı ordan. Şimdi nedense, oğlunun sinemacı olması düşüncesi hep o cambazları getiriyordu aklına. Aslında, elbette görgülü bir kadın kocasıyle tiyatroya, konsere, baleye gitmiş uyanık bir hanfendi olarak sanatın başka bir şey olduğunu biliyordu. Ama yine de sanat deyince, aklına hep biraz sefaletle biraz bayağılık geliyordu elinde olmadan. O düşmüş kadınla, eşkıyalara benzeyen cambazlarla eninde sonunda özdeşleşen bir şey. Olacak şey miydi şimdi Doğan'ın, elinde tepsiyle?.. Tabii öyle değil, ama yine de...

«Cahiller gibi konuşma» demişti Olcay. Daha da çok kızmıştı. «Güzel sanat nedir, elbet bilirim ben de. İyi filmlere de bayılırım. Amaaan, başkaları yapsın canım! Karanlık, eni sonu belli olmayan işler bunlar. Hem canım Türkiye burası, burada filmcilik söker mi? Avrupada hadi neyse. Kimse anlamaz burda. Hep eşkıyaların elinde bu işler. Artist dedikleri de hepsi orospu. Doğan ne bilsin? İyi aile çocuğu o. Sonunda sefil olur, rezil olur.»

«O yapmayacak, bu yapmayacak, kim yapacak bizde iyi sinemayı peki?» diyordu Olcay. «Niçin Doğan yapmasın iyisini?»

Ah Mevhibe hanımın içini daha da keder kaplıyordu oğlunun eski okul başarıları aklına geldikçe.

Hani o kadar iyi okumasaydı neyse. «Nasıl olsa okumayacak, adam olmayacak» diye belki başka türlü düşünürdü o zaman. Ama Doğan gibi parlak geleceği olan bir çocuk, tutsun da öyle okumamışlar, ana baba ilgisi görmemişler gibi «sine-

macı» olmağa kalksın? «Nesi var? –diyordu Olcay–, bu da bir uğraş, hem de çok zor bir uğraş. Bak şimdi Devlet Tiyatrosu aktörleri nasıl saygı görüyor, gereğinde Cumhurbaşkanı onurlarına yemek düzenliyor!» - «Aman bilirim ben. –diyordu Mevhibe hanım. Beybabanın vekilliği zamanında Ankara' ya gelen yabancı bir bale trubu onuruna köşkte verilen bir yemeğe babası onu da götürmüştü. Babası yemekte baş balerinin elini öpmüştü. Ama Mevhibe hanım, babasının kendi kızının balerin olmasına asla izin vermeyeceğini biliyordu. Herkesin tutacağı iş kendine uygun olmalı. Vekil beybaba'nın kızı balerin olamaz. «Peki kimler olur?» diyordu Olcay. «Ne bileyim işte, başka ailelerin, çocuklarını doğru dürüst okutamayan ailelerin, ya da boşanmış, çocuklarına ilgi göstermeyenlerin çocukları ya da yetenekli halk çocukları, başka yükselme olanağı olmayan yani... Elbet güzel şey sanat, ama söyledim işte, öyle rabıtalı ailelere göre değil.»

Doğan, sinemacı olmak konusundaki düşüncesini değiştirmeyince ve bu hevesin uzun süreceğe benzediği ortaya çıkınca da gevşemedi Mevhibe hanım. Çok sevgili oğluna, birkaç kez birikmiş borçlarını ödemesi için gönderdikleri dışında –çünkü kendi soyundan birinin sağa sola borçlu olmasına tahammülü yoktu– bu işi için para göndermemek inadında ısrar etti. Sonunda Doğan, sanat ve sinema konusunda, Paris kahvelerinde yeterince kulak doldurduktan, yeterince iyi film gördükten sonra, yanında sinema üstüne bir yığın kitapla ve anasının son kıydığı parayı verip aldığı amatör bir film makinesiyle yurda dönmek zorunda kaldı.

Bir süre, elinde sinema makinesiyle Ankara'nın gecekondu semtlerinde dolaştı. Sinamateğin faal üyesi oldu. Bir iki edebiyat dergisinde, sinema üstüne birkaç yazı yazdı. «Sinemayı iyi bildiği» sinema meraklıları arasında kısa bir süre içinde yayıldı. Kendi düşüncesine yakın bulduğu birkaç amatörle, yeni bir sinema topluluğu kurdu. Sinema hakkındaki görüşlerini, Türk sineması hakkındaki düşüncelerini yaygınlaştırmak amacıyle de bir dergi çıkarmağa başladılar. Yine kendileri gibi sinema meraklısı oldukları halde film çekecek kadar sinemayı iyi bilmeyen, ama topluluğun bütün çalışmalarına büyük bir hevesle katılan birkaç üniversiteli kız, bastırdıkları dergiyi satmak görevini üstlerine aldılar. Kızlar, geniş çevreleri ve biraz da yüzü tutmayanların yardımıyle dergiyi satma işinin üstesinden geldiler. Topluluk ilk iş olarak, amatörce hazırladıkları bir iki belgesel filmi bir hafta düzenleyerek göstermek istiyordu. Böylelikle, hem iddialarını kanıtlamış olacaklar, hem de inandıkları sanat görüşünün kamuoyunda yankılanmasını sağlayacaklardı. Bu iş için bir sinemanın bir hafta için kiralanması, bir de gösterici bulunması gerekiyordu. Derginin satışından gelen para bu işe yetmeyecekti. Yine yardımcı kızların da yardımıyle para toplamak ve gösterinin biletlerini önceden satmak yolunu denediler. Sonunda, sinemanın gösteri için istediği peşin parayı şuna buna borçlanarak biraraya getirebildiler. Doğan, anasından başka bir şey bahane ederek biraz para koparabilmişti.

Gösterinin açılışı için, atak ve iddialı cümlelerle dolu bildirileri kapsayan bir broşür bastırdılar.

Broşürde yerli sinema kıyasıya eleştiriliyor, sinemanın toplumdaki yeri ve görevi üstüne görüşler dile getiriliyor, çağdaş sinema konusunda bazı bilgiler verildikten sonra, Türk sinemacıları, Türk halkı karşısında göreve çağrılıyordu. Gösteri akşamı, sinemateğin ve gösterinin ilânını yapan bir iki kitabevinin devamlıları, bu tür olayların dışında kalmama alışkanlıklarıyle salonu doldurmuşlardı. Sonunda, kırk beş dakikalık bir gecikmenin ardından gösteri başladı.

Doğan'la arkadaşları, gösteri başlamadan önce, fuayede, çoğunu tanıdıkları seyirciler arasında dolaşmışlar, broşürde ileri sürdükleri iddialarını daha da ateşli cümlelerle tekrarlamışlardı. Kendilerini cümlelerine öylesine kaptırmışlardı ki, gösteri, salonda bekleyen birkaç sabırsız seyircinin ıslıklarından sonra başlayabilmişti.

O gece için, Küçükesat'taki yazlık sinemaların birinden kıraladıkları göstericiyi daha önce denememişlerdi. Film göstermeyi üstlenen arkadaşları makineyi bir türlü çalıştıramıyordu. Işıklar birkaç kez yanıp söndü. Doğan'la arkadaşları ışıklar yandıkça makinenin yanına koşuyorlar, ama ellerini ceplerine sokup makineyi seyretmekten öte bir şey yapamıyorlardı. Sonunda, bu işi üstüne yüklenmiş olan arkadaşları makineyi çalıştırabildi yeniden söndü ışıklar, film başladı.

Altındağ ile ilgili belgesel bir filmdi bu. Doğan, altı ay, boynunda makinesiyle Altındağ semtinde dolaşmış, Fransa'dan getirdiği ham filmlerin büyük bir bölümünü burada harcamıştı. Topluluktaki arkadaşlarıyle konuşa konuşa, tartışa tartışa

kristalleştirdiği bir senaryo taslağı vardı kafasında. Film, Altındağ halkını, kapı önlerinde donsuz oynayan çocukları, sabah gün doğumuyle çalışmaya gidenleri, hizmetçiliğe gitmeden önce alelacele çocuklarını yedirip giydiren kadınları, kapı önlerinde pinekleyen yaşlıları, kümesleri, avlularda eski pırtılardan dokunan kilimleri, mahalle arasında kalkan bir cenazeyi, bir sünnet düğününü, imam nikâhını şunu, bunu ayrıntılarıyle yansıtacaktı. Doğan, filminde bu belgeleri, buralarda yaşamayan, sadece buralardan etkilenmiş bir anlatıcının fondaki sesiyle sunacaktı. Görüntüleri, kendince çok güzel, şairâne bir anlatım içinde sunan anlatıcıyla ekrandaki görüntüler arasında tam bir uzlaşmazlık olacaktı. Seyirci bu uzlaşmazlığı hissederek buraların anlatılamayacağını, ancak yaşanacağını, seyirciliğin yetersizliğini düşünecekti. Belgesel film, seyircinin suçluluğuyle ilgili bir dörtlükle bitecekti. Bu dörtlüğü, Doğan, Paris'teki genç şair dostlarından birinden duymuş, çok sevmişti. Dörtlük okunurken, kamera bakımsızlıktan ölmüş bir çocuğun tabutu ardından ağlayan bir ananın yüzüne yaklaşacak yaklaşacak, dörtlüğü okuyan ses hafiflerken kadının hıçkırıkları yükselecekti.

Arkadaşlarıyle yaptığı saatler süren tartışmalardan sonra bu düşünceleri üstünde bazı değişiklikler yapmıştı. Sonuç olarak, makinesini yüklenip filmini çekmek için Altındağ'a gittiği gün, artık ne yapacağını çok iyi bildiği kanısındaydı. Mahalleye varmasıyle çevresini çocuklar sardı. Kafasında belirlediği görüntüleri yakalayamadan önce, kendisi çocuklar tarafından yakalandı; öyle ki ne

bir adım atabiliyor, ne de sağa sola bakabiliyordu. Onları düşünen biri olarak gelmişti buralara, onları azarlayamazdı tabiî ki. Çocukların ardı ardına patlayan sorularına cevap yetiştirdi bir süre. Artık elinden geleni yaptığına aklı yattıktan sonra gitmeğe çabaladı. Ama çevresini gaddarca sarmış olan çocuklar, onu bırakmaya niyetli değillerdi hiç:

«Ağbi... beni çek ağbi...»

«Onu değil... beni çek ağbi...»

«Bizi çeksene ağbi...»

Hepsi, sanki film yıldızı olup bu mahalleden kurtulmak, Ayhan Işık gibi meşhur olup kocaman katlar, arabalar almak fırsatı şu an ellerine geçmişcesine umutlanmışlardı. Öyle bir umuttu ki bu, ayağa öylesine seyrek gelecek bir kısmetti ki, bu altın topu, bu sık görülüp hiç gerçekleşmeyen düşü, şimdi ellerinden kaçırmak enayiliğine düşmeyi hiç istemiyorlardı. Çocukların ısrarları, yalvarmaları kısa bir süre sonra ağabey ve ablalara da bulaştı. Kısmet dağıtımından paylarını almak için onlar da yanaştılar. Doğan, çevresini saranların, koparmaya kararlı oldukları haklarını almadan, kendisine burada hiç bir şey yaptırmayacaklarını sezmeğe başlamıştı. Ardından analar geldi. Onlar da çocuklarının hakları üstüne şahin gibi germişlerdi kanatlarını. Çocuklarının gönlünü etmedikçe, ne kendilerinin, ne ön, ne de arka bahçelerinin filmini çektirmeyecekleri apaçık belliydi. Doğan, sünnet düğünü, cenaze töreni gibi, çekmeyi planladığı şeyleri, mahalle halkıyle iyi ilişkiler içinde olmadan asla çekemeyeceğini düşündü ve başka çaresi olmadığı kanısıyle çocukların istediklerini yapmağa razı oldu. Ama

bununla en büyük yanlışlarından birini yaptı. Çocukların istekleri bitmiyordu bir türlü. Hepsi, kendisinin daha çok filminin çekilmesini istiyordu. Kimi plastik tabancasıyle poz verip tam başkasını çektiği anda, paçasından «beni çek ağbi» diye çekiştiriyor, kimi çekmekte olduğu çocuğu itekleyip objektifin önüne geçmeğe kalkışıyordu. Çocuklardan biri elinde su tabancasıyle bir süre hiç konuşmadan Doğan'ı izlemiş, arada yanındaki arkadaşlarıyle yüksek sesle gülüşerek dikkatini çekmeğe çalışmıştı. Çocuğun baştaki sessizliği, aslında sadece Doğan'ı ölçmek içindi. Bu özellik, buradaki çocukların çoğunda vardı. Yabancı birine, önce gözlerini dikip dikkatle, gözlerini kırpmadan bakıyorlar, sonra, bir süre, ısrarla peşine takılıp izliyorlar, izledikleri yabancının sert olmadığına, kendilerini dövmeyeceğine kanaat getirdikten sonra sırnaşmağa başlayıp istediklerini mutlaka yaptırmanın yolunu biliyorlardı. Su tabancalı oğlan da izleme süresini doldurduktan sonra, Doğan'ın ceketine asıldı:

«Benim filmimi de çeksene beyağbi!»

O sırada, plastik tabancalı, başına gazete kâğıdından şapka geçirmiş olan çocuğu çekmeğe hazırlanıyordu Doğan. Tam çekmeğe başlamıştı ki, izleme süresi dolmuş olan çocuk su tabancasıyle Doğan'ı bir güzel ıslattı. Objektif de ıslandı bu arada. Doğan objektifi kurularken bu kez çekimi yarım kalmış olan çocuk ceketinden çekmeğe başladı. Su tabancalı çocuk artık sıranın kendisine geldiğinden emin, tabancasıyle plastik tabancalıyı ıslattı bu kez. Oğlanın kâğıt şapkası bozuldu, buna çok öfkelenen şapkalı hasmının üstüne atılarak su tabancasını

kaptığı gibi yakındaki bir kireç kuyusuna fırlattı. İki oğlan kafa göz yarmacasına giriştiler birbirlerine. Kavga bir anda büyüdü. Bütün çocuklara yayıldı. Çocuklar birbirlerine taş fırlatmaya başladılar. Taşlardan biri Doğan'ın kafasına geldi. O ana kadar çocukların ortasında kendisini mi, yoksa makinasını mı koruyacağını bilemeden şaşkın bir biçimde duran Doğan'ın başından kan akmağa başladı. Kavgaya çocukların anaları da karışmıştı. Birbirlerine ağız dolusu küfürler ederek, çocuklar arasında alevlenmiş olan rekabet yarışına onlar da katıldılar: hepsi kendi çocuğunun filminin çekilmesini istiyordu. Çocuklarının hakkını kurda kuşa kaptıracak göz yoktu onlarda, ağzına vurulanın lokmasını kaptıracağı inancıyle, çocuklarını birbirlerinin ağzına daha önce vurmaları için destekliyorlardı. Bir yandan da alnından akan kanı mendiline silmeye çalışan Doğan'a kendi çocuğunun hakkını yememesini ihtar ediyorlardı. Sonunda iyice bezen Doğan, bütün çocukları, topluca çekmeğe karar verdi. Hep birlikte yakın bir arsaya yürüdü, çocuklar çimenlere oturdular. Bu kez de rahat durmuyorlar, birbirlerinin önüne geçmeğe çabalıyorlar, öndeki arkadaşlarına eşek kulağı yapıyorlardı. Doğan, zar zor bitirdi çocukları çekmeği. Başka şeyleri ne görecek hali kalmıştı, ne de çekecek. Bu arada filmlerini garantiye almak isteyen çocuklar analarıyle birlik olarak sorular yağdırıyorlardı:

«Ağbi ne zaman oynayacak bu film?»

«Ağbi, ben de gözüktüm mü ağbi?»

«Hangi sinemada oynayacak ağbi?»

«Ağbi, bi daha ne zaman çekecen, ağbi?»

«Ağbi, oynayınca bize haber verecen mi ağbi?»

Akşamüstü olmuştu bu arada. O saatte işlerinden dönen bazı erkekler de ilgilendiler Doğan'la. Birkaçı onu eve kahve içmeğe davet etti. Doğan, bu ricaları kıramayarak oturup kahve içti. Filmi hakkındaki bitmez tükenmez sorulara bir yığın yalanla karışık uyduruk cevaplar verdi. Çünkü, anlatacaklarının soru sahiplerine bir şey ifade etmeyeceğini çabuk kavramıştı. Ondan somut, elle tutulur, mahalle sinemasında seyrettikleri filmlerinkine benzer konusu olan bir film hikâyesi bekliyorlardı. Gençten bir delikanlı: «Kimin hayatının filmi olacak ağbi?» diye sordu. Bu soruya verebileceği bir cevabının olmasına sevinen Doğan, «Bu semtin.» diye karşılık verdi. Adamlardan biri kuşkulu baktı Doğan'a, «Bizi cahil belledin galiba ağbi» dedi, «buranın hayatı mı olurmuş?» - «Yani» dedi Doğan sıkılarak, «burada yaşanan hayatı çekeceğim.» Buna da başka biri alındı, «oğlum ne varmış bizim hayatımızda, herkesin gizlisi kendine.» dedi. Doğan iyice bunalmıştı. «Şey yani, öyle demek istemedim, örneğin, cenazelerinizi falan çekmek istiyorum.» diye kaçırdı ağzından. Bu cümleye daha da bozulmuştu karşıdaki: «Bak bozuşuruz oğlum, cenazenin tiyatrosu mu olurmuş? Günah!» Doğan sustu, karşısındakiler de susmuşlardı. Cenaze bölümü suya düşmüştü, anladı. İyice somutlaşan anlaşmazlık duygusu içinde, yakında bir sünnet düğünü olup olmayacağını sormaya cesaret edemedi. Teşekkür ederek izin istedi ve eve döndü. Yorgundu.

Akşam sofrasında kimseyle konuşmadı. Paris'ten dönünce Üniversite Giriş sınavlarına girmişti

Anasının sınav sonuçlarını çok merak ettiğini biliyordu. Hukuk fakültesini kazandığını bir gün önce öğrenmişti. Bu da sıkıyordu canını. Asıl isteği film yapmaktı. Üniversite öğrenimini gereksiz buluyordu. Kendi ilgilendiği alanda bir şey öğrenmeyecek olduktan sonra. Hele o arzuhalci okuluna gitmenin hiç bir anlamı yok, diye düşünüyordu. Şimdi anasına bunları söylese yine tatsızlık çıkacak. Oğlunun üniversiteye gitmemesi sözünü bile duymak istemiyor. Babası da sertti bu konuda. Profesörlerin oğlu da okumazsa kim okuyacak? Sonunda yine anasıyle babası kızacaklardı birbirlerine, anası, babasını âlemin çocuklarıyle uğraşıp kendi oğlunu ihmal etmekle suçlayacak, «eğitim konusunda onca makale yazacağına, oğlunu eğit!» diye söylenecek, babası sofrayı terkedecek, Mevhibe hanım yatak odasına kitlenecek, tatsızlık yine günlerce sürecekti. Doğan'ı tek düşündüren askerlikti. Üniversiteye yazılmazsa askere gitmek zorunda kalacak, film işi iyice suya düşecekti. Yenilgi başlangıcının tatsız boğuntusu kavrıyordu yüreğini. Sofradan kalktı. Fakülteye yazılırım herhalde, diye düşündü. Annesine, Hukuğu kazandığını söylemeden odasına kapandı. Yatağına uzandı. Parasız kalıp Türkiye'ye dönmek zorunda kalınca ister istemez ayrıldığı Giselle'nin yüzü geldi gözlerinin önüne. Altın renkli teni, sağlıklı yüzü, elâ gözleri. Birlikte sürttükleri Paris kahvelerinde, aşkları hakkında soru soranlara, gerekli olduğuna inandıkları bir umursamazlıkla, «Ne demek âşık olmak? Birlikteyiz ya.» derlerdi. Giselle böylesi düşünceleri dile getirmekte Doğan'dan daha ustaydı. Şöyle derdi o: «Birbirimize rastladık, otomobil

kazası gibi bir olay bu, insana otomobil çarptı mı, yoluna devam edemez. Şimdi iyileşene kadar birlikte olmak zorundayız. Sonra yolumuza devam edeceğiz.» Böyle geliştiriyorlardı sözlerini, birbirlerini seyrettiklerini söylüyorlardı. Giselle Doğan'ın hoşuna gideceğini düşünerek şöyle diyordu: «Seyircilik önemli, ama dural bir şey olmamalı, burada bir otomobil kazası oluyorsa, uzak bir yerde bir savaş oluyor, daha uzak bir yerde bir ihtilâl oluyor, olay ve coğrafya değiştirmeli seyircilik... Ses hızına ulaşmak gerekiyor bunun için, bu durumda gözlerimizi birbirimize dikip bunun adına aşk demek budalalığını başkalarına bırakalım...» Doğan da Giselle'in hoşuna gitmek için buna benzer şeyler söylerdi, böylesi konuşmaları geliştirmek bir noktadan sonra öylesine kolay ki. Güzel, acı, buruk bir Fransız kahvesi içmek gibi... Dinlendirici, acıtmayan... Eğlendirici! Oysa bugün, Altındağ gecekondularına, film çekebilmek için seyre gittiğinde hiç bir şey seyredememiş, film için gerekli ayıklamaları yapmamış... Sadece yorulmuştu. Seyredilmişti bir de. Üstüne dikilen kuşkulu gözlerin seyrinden sıkılmış, Paris kahvelerindeki o eski hazır cevaplılığın yerinde yeller estiği gibi, kendisine yöneltilen sorulara inandırıcı ve güvendirici karşılıklar verememişti. Ansızın çok, çok özledi Giselle'i. Bütün o büyük sözlere rağmen ayrılmak çok zor olmuştu. Kendisini geçirmeğe gelen dost kalabalığı arasında ağlamamak için çaba göstermek zorunda kalmıştı. Şimdi gözlerini yummuş yatarken. Giselle'in elâ, benekli gözlerini, diri vücudunu kafasında canlandırmağa çalıştı. Ama peşine takılan

çocukların ısrarlı bakışları Giselle'in gözlerinin önüne geçiyor, gözlerdeki soru-umut-yakarı ve kuşku karışımı boğuyordu onu. Doğan, başını yastığına gömerek, uzun bir süredir ilk kez ağladı.

Böyle çekmişti işte o gece gösterdiği filmi. Aynı yerlere, birkaç kez daha, ürke ürke gitmiş, bir hırsız gibi görünmekten korkarak, rasgele bir şeyler çekmişti. En net olan kısım çocuklar bölümüydü. Filmin büyük bir bölümü de yanmıştı. Sonuç olarak, gecekondu tepelerinde çeşitli görünümlerin arasına, kameraya dil çıkaran, birbirlerine eşek kulağı yapan, su tabancası sıkan çocukların görüntülerini karıştırarak montaj yapıp filme *Gecekondular ve Çocuklar* adını koydu.

Gösterici sorunu çözümlenip ışıklar sönünce Doğan'ın filmi başladı. Filmin fon müziği olarak seçtiği Haydn'ın Oyuncaklar Senfonisinin çalması için teypin düğmesine basan Doğan, perdede çocuk yüzlerinin görünmesinden hemen sonra filmin yandığını dehşetle farketti. Yine yandı ışıklar. Doğan de teypin düğmesine heyecanla biraz gereğinden sert basarak müziği durdurdu. Işıklar bir süre sonra yeniden söndü. Film koptuğu yerden başladı. Doğan da müziği başlattı. Ama teyp ağır çalışıyor, Haydn'ın müziği kayıyordu. Hoparlör iyi çalışmıyordu; neyse, sesteki bozukluk anlaşılmadı pek. O sırada biri «Ses!» diye bağırdı. Bunun üstüne biri hoparlörle ilgilenmiş olacak ki, ansızın Haydn'ın yükselip alçaldığı için tanınmayacak duruma gelmiş müziği salonu doldurdu. Tam elinde su tabancası olan çocuk objektife doğru su sıkarken ses kesiliverdi. Birkaç kişi yüksek sesle güldü. Sıkın-

tıyla çevresine bakınan Doğan, sıranın ucunda oturan bir gencin kendisini dikkatle izlediğini farketti.

Filmini çektiği çocukları hatırlatan bir şey vardı bu bakışlarda, daha da tedirgin oldu Doğan, bu çocuğu fuayede gösteriden önce dolaşırken de görmüştü. Kahverengi, oldukça yıpranmış bir takım elbise vardı gencin üstünde. Doğan, yanından geçerken çocuğun çorapları olmadığını görmüştü. Kemikli, ince yüzünü, delici bakışlarını da. Fuayeyi dolduran entellektüel kalabalığından hemen ayrılıyordu her tavrıyle. Herkes birbiriyle konuşur, tartışır, ordan oraya laf atarken o bir köşede sesizce, ciddî bir yüzle broşürü okuyordu. Ondan başka da broşürü okuyan yoktu pek. Bu taşralı kılıklı oğlan rahatsız etmişti Doğan'ı.

Öteki filmlerin de Doğan'ınkinde olanlara benzeyen şansızlıklarla gösterilmesi bittikten sonra gecenin, programda da belirtilmiş olan «tartışma» bölümüne geçildi.

Tartışma konusu, belgesel filmler yoluyle toplumsal dinamizmin hızlandırılmasıydı. Doğan'ın filmi bu açıdan bir örnek olarak alınacaktı.

Doğan, üç arkadaşıyle birlikte, sinema perdesinin önündeki sete, ayaklarını aşağı sarkıtarak oturdu. Doğan'ın üstünde yine kadife pantolon, balıkçı kazağı vardı. Elinde, o günlerde yeni içmeğe başladığı pipo. Sık sık sönen piposunu yakıyor, çoğunu az çok tanıdığı seyircilere mümkün olduğu kadar rahat görünmek istiyordu. Ama rahatsızdı. Kahverengi elbiseli oğlan, ortalarda bir yerlerde oturuyor, tartıcı, sabırlı bakışlarla bakıyordu. Salondaki en ciddî yüzdü bu.

Tartışma başlayınca, o ana kadar yanlarındakiyle konuşup gülüşen seyircilerden bazıları ansızın ciddîleşiverdiler. Önce belgesel filmlerin Türk toplumundaki yeri tartışıldı. Yeşilçam, halkın beğenisinin yozlaştırılması, yığınların bilinçli olarak uyutulması sorunları ele alındıktan sonra, sinemayla yığınlar arasındaki diyalog, ve bu diyalog yoluyle sağlanacak dinamizmin önemine geçildi. Doğan, filminin gösterilişi sırasındaki fiyaskoları unutmuş görünüyordu. Ortaya çıkardığı filmin asıl yapmak istediğiyle hiç bir ilişkisi olmadığını da. «Çocukların dinamizmi yansıttıklarını» söylüyor, «dural manzaralar arasına bu dinamizmi katarken, çocukların ileriye yönelik patlayıcı güçlerini belirlemek» istediğini, «işte bu yoksul görünümleri patlatacak gücün çocuklar olduğunu...» Bütün bu düşünceleri aslında konuşurken geliştiriyordu. Tartışma bir an kesilir gibi oldu. O sırada, o ciddî yüzlü, suskun seyircinin sesi duyuldu salonda. Yumuşak, yavaş bir sesle, tane tane konuşuyordu. Ama Doğan sesin ardındaki birikmiş öfkeyi sezer gibi oldu:

«Bana baksanıza siz?» dedi Doğan'a.

Bir bakıma bir kavga cümlesiydi bu, ama söyleyen bu yüz, bu ses olmasa.

«Bu çocuklarla alay etme hakkını size kim verdi?»

«Ne alayı? –dedi Doğan şaşkınlıkla kekeleyerek–, Deminden beri konuştuklarımızı dinlemediniz anlaşılan.»

«Dinledim, dinledim, ama önce filmi seyrettim.» dedi Ali.

Ali buydu ve Doğan Ali'yi böyle tanımıştı.

«Seyrettiğim şey için şunu söyleyebilirim. O

yoksul mahallelerin yazlık sinemalarında oynayan beyin yıkayıcı filmler bundan bin kez iyidir. Zararına gelince, çocuklar onları seyredince hiç olmazsa kendilerini bir hafta «Malkaçoğlu» falan sanarak oyuncaksız dünyalarını renklendirirler. Ama şu filmi seyretseler, seyretmezler ki yuhalayıp perdeyi gazoz şişesi yağmuruna tutarlar çünkü. Hele filmini çektikleriniz seyretseler, film çekiyorum, diye onları aldattığınızı anlayıp taşa tutarlar sizi. Aslında dil çıkarıp birbirlerine eşek kulağı yapmalarından bu film işini pek yutmadıkları da belli oluyor ya. Şimdi size filminiz hakkında ne düşündüğümü söyleyeyim, sizin çektiğiniz film, oralarda birtakım denemeler yapmağa heves eden bütün amatörlerin alacağı sonucun aşağı yukarı aynıdır. Bu çocuklar kendilerini çektirmeden kolay kolay başka şey çektirtmezler çünkü. Siz de onları çekmiş, ve bu sıkıntı yüzünden bir daha oralara fazlaca yaklaşmayı göze almadığınızdan, uzak görüntüler çekmişsiniz bir de. Sonra bunları az numarayla katıştırmışsınız, burda da dinamizm sözleri ediyorsunuz. Sizin işinizin acemisi olduğunuzu çocuklar bile anlamış, ama belki burada yutmuş görünen, ya da görünmekte sakınca görmeyenler çıkabilir. Ama diyorum ya, o patlamak istediğiniz yığınlar bu filmde gazoz şişeleri atarak patlarlar. "Dinamizm" dediğiniz şey önemli, biliyorum, ama dinamizm alışverişi için, yani perdeden seyirciye bunun ulaşması için önce perdede bir şey olmalı. Şimdi ben çıkıp desem ki, domuz en iyi şu silâhla vurulur, sonra da örnek olarak filmdeki çocuğun su tabancasını göstersem, tabiî gülersiniz bana.

Kusura bakmayın gözüm, belki kırıcı konuşuyorum. Ama sabırla seyrettim filminizi, broşüre yazdıklarınızı da okumuştum. Sözlerinizle işiniz arasında en ilkelinden de olsa bir tutarlık bulmaya çalıştım. Ama, sözlerinizin gerçekleşme oranını anlayabilmek için önce filmi doğru dürüst seyredebilmek gerekiyor. Filmi doğru dürüst seyredemedik bile. Yeşilçam, diyor, yükleniyorsunuz, iyi ama gözüm, mademki filme filmle cevap vermeyi seçtiniz, o zaman perdede doğru dürüst bir şeyler oynatmanız gerekir. Bir düşmana, ben senin ananı belleyecem, deyip karşısına tahta kılıçla çıkılmaz. Ben bu filmin, en azından Yeşilçam filmleri kadar net, kopmayan, anlaşılır şeyler olmasını beklerim. Sonra, öyle «Neşe Sineması» lâubaliliğinde, ikide bir ışık yakarak böyle büyük iddialar sunulmaz. Asıl şaştığım buradaki seyircilerin hiç birinin bütün bunların üstünde bile durmamaları. Benim buna verdiğim tek anlam, sizi ciddîye almadıkları. Bu salondaki seyircilerden hangisi, parasıyle herhangi bir sinemada, böylesi bir gösteriyle karşılaşmaya razıdır? Bu gecenin başarısızlıklarını ciddîye almadan burada bunca ciddî söz edenler, sizden daha az suçlu değil. Ciddî sözlerin ciddî seyircileri olmalı. Burada gösterilen umursamazlık, ciddî bir şey. Bu filmle halkın karşısına çıkarsanız görürsünüz, onlar sizin kadar umursamaz değildir. Bir lira mı veriyor, bir liralık film seyretmek ister, şöyle başı sonu belli, görünen bir şey. Bu alışverişin ardından gelir ancak dinamizm aktarma işi. Yanılıyor muyum gözüm?»

Öne doğru eğilmişti Ali konuşurken. Dosdoğru bakıyordu Doğan'a. Ağır şeyler söylemişti, ama öyle

yumuşak, sade bir konuşması vardı ki. Kendisinden önce, Türk filmciliği konusundaki iddialı görüşlerini ileri sürenlerinkine hiç benzemeyen bir konuşma. Bundan önce konuşulanlara salondaki seyirciler filme gösterdikleri umursamazlığı göstermişlerdi, ama Ali'yi herkes dikkatle dinliyordu. Ali de, mutlaka söylemek zorunda olduğu bir şeyi söylemek için konuşanların dinletici özelliği vardı.

Ali konuşurken Doğan, bunu farketmişti. Ali'ye hem için için bozuluyor, hem de elinde olmadan hak veriyordu ona. Bu akşam oraya gelenler arasında, Doğan'ın önem verdiği birkaç kişi vardı. Ama bunlar, film biter bitmez, Doğan'a heves verici birkaç cümle söyleyip sıvışmışlardı. Hiç biri, Ali gibi, açık seçik eleştiride bulunmamış, Doğan'ın yaptığı işi böylesine ciddiye almamıştı. Bunları düşündükçe Doğan'ın kendisine duyduğu öfke artıyor, son zamanlarda sık sık kapıldığı başarısızlık duygusu çoğalıyordu. Piposu ve kadife pantolonuyle beceriksiz bir çocuğa benzetti kendisini. Okul müsameresine, anasının diktiği cicilerle çıkıp ezberini unutan.

Susmuştu Ali. Doğan'a karşılık bekleyerek, sabırla bakıyordu. Doğan'ın verecek bir karşılığı yoktu. Aslında, her zamanki hazır cevaplılığıyle çok şeyler söyleyebilir, konuyu saptırabilirdi. Ama, bunu yaparsa, o kahrolası başarısızlık duygusunun içine iyice yerleşeceğini hissediyordu. Kötü filmin başarısız oyuncusu olmayı istemiyordu artık, bu sinemadan çıkmak, kurtulmak istiyordu.

Sahneden aşağı atladı. Ali'ye doğru yürüdü. Yanına oturdu ve sustu. Herkes susmuştu. Birkaç

kişi tartışmayı sürdürmeyi denedi. Ama sözleri havada, anlamsız asılı kaldılar. Doğan, susuyordu, sanki o geceki gösteriyi düzenleyenlerden biri değildi. Toplantı kısa bir süre sonra dağıldı.

Ali ile birlikte çıktılar. Çoktan beri tanışmış gibi.

«Bana kızmadınız değil mi?»

Doğan, Ali'nin yüzüne, alay edip etmediğini anlamak için baktı. Yol arkadaşının ince, uzunca burnunu, koyu, parlak gözlerindeki açık, dürüst bakışı bu düşüncesinden hemen uzaklaştırdı onu.

«Yok hayır, aslında teşekkür etmeliyim size.»

«Niçin?»

«Bana aslında farkında olduğum bir saçmalığı kabullenmek fırsatı verdiniz. Etki tepki meselesi.»

«Öyle derseniz öyle olsun. Yine de yaptığınız iş için utanmamalısınız.»

«Kötü de olsa mı?»

«Evet, kötülüğünü kavrayabildikten sonra, kötü de olsa. Babam, "harekette bereket vardır" der.»

«Benimle bir şey içer misiniz?»

«Hayır.»

«Niçin?»

«İçki içecek param yok.»

«Sizi ben çağırdım.»

«Olabilir, ama benim paramın olmaması önemli.»

«Canım başka zaman da siz çağırırsınız beni.»

«Mesele burda ya, başka zaman da param olmaz benim.»

«O zaman kimde para varsa o verir. Lafı mı olur bunun.?»

«Tabiî, olmayan için lafı olur.»

Doğan sustu, bir an. Ali'nin alınıp alınmadığını

düşündü. Hem Ali'nin dostluğunu istiyor, hem de korkuyordu bu dostluktan.

Ben onun yerinde olsam, benim sınıfımdan biriyle dostluk kurmam. Doğan düşüncelerinde katılığı severdi. Ali'nin ise, sorunlara, bağlı oldukları olaylar ve durumlara göre değişik bakabildiğini ve değerlendirmelerindeki bu değişimin ona bir anlamda esneklik verdiğini seziyordu. Sonraları Doğan, Ali'ye, «Senin sınıfından olanların daha katı olmaları gerekmez mi?» diye sorduğunda, «Tam tersi –demişti Ali–, asıl senin gibi, sorunlara sadece okuyarak yaklaşanlar katıdır. Olaylar karşısında gerekli uyum ve değişim gücü genellikle yoktur onlarda. Çünkü aslında suçlu ve korkaktırlar. Kim ki bir şeyi gizlemek ister, duvar çekmeye meraklı olur. Küçük burjuva aydınları, aslında bir suçluluk duygusuyle düşüncelerine gem vuramayıp alıp başlarını giderler. Kendilerini değiştirememe korkusu, onlara sözde her şeyi bir çırpıda değiştirme ataklığı verir. Bazen teoriyi, korkaklık ve suçluluklarını gizleyecek bir duvar gibi kullanırlar. Hareketlilik ve esnekliğin gerekli olduğu durumlarda bu katı, dural duvar olayların gücüne, baskısına dayanmayıverir ve ardından korku ve suçluluk sırıtır.» Böyle cevap vermişti işte. O zamandan bu güne ne kadar geçmişti?

«Kavak devriliyor galiba?» dedi Ali.

Doğan Ali'ye baktı. Değişti mi? O günden bu yana benim için Ali değişti mi? Yok, işte kavağın devrildiğini Doğan'a haber veren yine o. Doğan ise, kaldırıma yığılmış kalabalığın içinde, Ali'yle olan ilişkisini yeniden düşünüp kavağın devrildiği anda bir şeyi belirlemek istiyor. Neyi? Ali'yi mi?

Ali oldukça belirli. Ali'yle olan ilişkisini mi? Belki kavağın devrilmesinden, caddenin boşalmasından sonra, nasıl?

Ankara gecesinin serinliğinde yürümüşlerdi, sinemadan çıktıktan sonra. Doğan, ayrılmak istemiyordu Ali'den. Ona bir daha rastlamamaktan korkuyordu. Paris'ten döndüğünden beri, Paris'de başlayan, ama kahvehane esprileri içinde gün be gün uyuşup kabuğunu kıramayan sıkıntıyı fora ediyordu içinde. Başarısızlığını, anlamsızlığını. Filmcilik okumak istemiş, yapamamıştı. Belki de yeterince istememişti bunu. Belki de yeterince istediği hiç bir şey yoktu. Okuduğu bir yığın kitap aslında kafasını karıştırmaktan, daha doğrusu kendisini sıkan şeylerin çoğalmasından başka bir sonuç vermemişti. Hiç bir zincirin halkası olamamıştı. Ne öğrenci, ne sanatçı, ne aydın, ne de gerçek bir burjuva. Broşüre yazdıkları, çok gülünç geliyordu şimdi kendisine. Yeşil Çam'a gitmişti Paris'ten ilk döndüğü aylarda. Film piyasasının tanınmış prodüktör ve rejisörleriyle tanışmıştı. Fransa'daki kulak dolgunluğuyle onları etkilemeğe çalışmıştı. Onu birkaç kez, fazla ciddiye almadan dinlemişler, sonra alaya almışlardı. Fırsat veren çıkmamıştı Doğan'a. Hepsi, ağız birliği edercesine, bu iş için çıraklık ve deney gerektiğini söylemişler, Doğan'ın güzel sözlerini aşağı yukarı daha önce de duyduklarını, ama piyasanın başka bir şey olduğunu, hesaba katılması gereken bir şey olduğunu, iddia etmişlerdi. Doğan, şimdi Ali'nin yanında yürürken, adamlar haklıydı, bana fırsat vermemekte, diye düşündü. Ne yani, kendileri katı kanunlarla kısıtlıyken bana sınırsız

özgürlük mü tanıyacaklardı? Çözümleyemediği bir duygu, ona Ali'nin kapalı sandığı kapılardan birini açacağını, o gündelik sadeliğiyle bu kapıdan nasıl çıkılacağını kendisine göstereceğini söylüyordu. Ali, mümkün olacak bir şeyi mutlaka yapacak biriydi çünkü. Yanında yürüyen Ali'nin ellerine baktı. Bu eller ışık söndü mü, karanlıktan içinin sıkılmasına izin vermez, hemen sigortayı tamir eder.

Doğan, Ali'ye bir daha rastlamamaktan korktu yine. Ali de duyuyor muydu bu korkuyu?

«İstersen bize gidelim gözüm. Anam yatmaz, bekler beni. Bize bir güzel çay demler?»

Doğan sevindi. Ali'nin çağrısı, Aynı Giselle'in kendisini ilk kez odasına çağırması kadar sevindirmişti onu.

«Anan rahatsız olmasın?»

«Olmaz. Oğlu eve dönen ana rahatsız mı olurmuş?»

Doğan bir şey söyleyecekti, vazgeçti. Eve olduk olmadık zamanda misafir getirmesine çok bozulurdu da annesi. «Adam olan davet edilmeden gelmez» derdi hep. Çünkü bir evin her türlü hâli olurdu ve bir yabancının bir evin her türlü hâlini bilmesi uygun düşmezdi. Bir insanın her durumunu paylaşabilecek kadar yakın bir dostu olabileceğini aklı almazdı. O yüzden, kendince uygunsuz zamanlarda gelen Doğan'ın arkadaşlarına kötü not verir ve bu yargısını da hiç değiştirmezdi. Bunun sonucu olarak o arkadaş Doğan'ı ne zaman arasa anası hep ters cevap verir, Doğan'la arkadaşının arasını soğutmak için elinden geleni ardına komazdı. Doğan biraz önce, Ali dışarda içmeyi red-

dedince onu eve götürmeyi düşünmüş, sonra anasının bu huyunu düşünerek vazgeçmişti.

«Peki size gidelim,» dedi Ali'ye.

Konuşmadan yürüdüler. Ulus'a, ordan Dışkapı'ya. Ali Dışkapı'nın arka sokaklarından birine saptı. Çevre tenhalaşmıştı. İki yanlarından ağaçların hışırtısı geliyordu. «Buraları bostandır –dedi Ali–, Kazıkiçi Bostanları derler. Kavun karpuz yetişir. Salatalık, domates... İçinden boklu dere geçer. Burnuna gelen koku o. Biz alıştık. Domateslere, salatalıklara da iyi geliyor.» Güldü. Tanıştıklarından bu yana ilk gülüşü. Taze, doğal bir gülüş. Tek katlı bir eve geldiler. Evin önündeki taşlık ıslaktı. Doğan'ın yağmur yağıp yağmadığını anlamak için havaya baktığını gören Ali açıkladı: «Anamın huyudur, saat başı yıkar taşlığı. Ev halkı tümüyle eve doluşuna dek. Evin önündeki taşlık yıkanmadı mı içim kararır. Ev boşaldı, anam kaçtı sanırım. Çocukluğumdaki gibi. Neyse anlatırım sonra.» Ali kapı tokmağına vurdu, kapı açıldı. Ali'nin anası, kırk yaşlarında sarışın, elmacık kemikleri çıkık tam bir göçmen kadınıydı. Başını örtmemişti. Yuvarlak, mavi gözleriyle tatlı-sert baktı oğluna. Üstünde bol bir basma entari vardı. Bu kadın gençliğinde güzeldi mutlaka, diye düşündü Doğan. Sağlıklı görünüşlü, yere sıkı basan bir kadın.

«Evin yolunu buldun nihayet.»

Kadının siteminde, kendi anasının soğuk iğnelerinin ısırıcılığı yoktu. Ana oğul arasında alışılmış bir oyundu bu.

«Eeeh, şöyle bir güzel çay demlemezsen giderim yine, evde çay var dedik, bizi rezil etme.»

«Artık bu yaşımdan sonra, seni rezil edemem, aileyi rezil etmek sana kaldı,» deyip aynı Ali gibi içten güldü.

«Babam uyuyor mu?»

«Ne yapsın fakir. Sabah erken gidecek...»

«İyi, iyi.»

«Babanı rahatsız etmeyelim.» diyecek oldu Doğan. Ali'nin anası hemen karşılık verdi:

«Şuna bakın hele. Delikanlıdan rahatsız olunur mu? Bin tanesi gelse, kapımız açık. Deli kafasıyle dışarda dolaşınca huzurumuz biraz kaçıyor ama...» Sonra, bir ev sahibesinin bir konuğu evine tanış etmek için yapabileceği ufak şeyleri yapmağa başladı. Doğan'ın arkasına bir yastık koydu. Sigara çıkardı, ucuz cam vitrinden aldığı evin en lüks eşyalarından olan kristal tablayı önüne koydu ve çay yapmağa gitti. Doğan çevresine bakındı. Duvarları beyaz badanalı, tertemiz bir odaydı bu. Divanın üstünde, masalarda beyaz, elişlemeli örtüler, dantelli, üstüne menekşeler işlenmiş yastıklar. Anasının bütün titizliğine rağmen kendi evlerinin böylesi temiz, içaçıcı görünmediğini düşündü. Yerler tahtaydı, arap sabunuyle sık sık fırçalandıkları belli olan tahtalar sapsarıydı. Ucuz, çirkin eşyalar vardı ortalıkta. Üç sehpa. Duvara asker gibi sıralanmış dört sarı iskemle. Duvarda, üstünde aslanlar olan sunî ipekten, işporta işi bir halı, bir duvar saati, yanında Saatli Maarif Takvimi. Odanın en görülür yerinde, arkası aynalı, samanpazarı möblecilerinden alınma ucuz bir vitrin. Vitrinin içinde birkaç kahve fincanı, bir nikâh şekeri kutusu, birkaç yaldızlı limonata bardağı. Bu eşyaların hepsi, tek tek

çirkin, ucuz, bayağı şeyler, diye düşündü Doğan. Ama yine de eviçinin tümünde sıcak, insanı rahat ettiren bir şey var. Oysa kendi evleri büyük babasından kalma antika eşyalarla boğucu, tatsız bir müze gibiydi. Çocukluğundan beri sevmezdi evi. İlkokuldayken simsiyah bir ev resmi yapmış, üstüne «bizim ev, siyah ev,» diye yazmıştı.

Divana rahatça oturdu. Ansızın gelen, gittikçe çoğalan bir rahatlıkla Ali'ye baktı. Sanki çoktan beri, çocukluğundan beri bu eve gidip geliyordu, üstünde oturduğu divanda sık sık gecelemişti sanki.

Ali ıslık çalarak yan odaya geçti. Oradan pantalonu yerine pijamasının altını giymiş ve ayağına terlikler geçirmiş olarak döndü. Her akşam yaptığı gibi, misafir yokmuşcasına. Doğan, Ali gibilerin, kendi sınıflarından olmayan biri evlerine geldiğinde kasıldıklarını, ne yapacaklarını şaşırdıklarını sanırdı. Kendi evlerine gelen fakülte odacıları, ya da kapıcı gibi. Doğan, kaloriferlerin iyi yanmadığını söylemek için ne zaman kapıcı dairesine gitse, kapıcı karşısında Doğan'ı görünce ne yapacağını şaşırır, hem kendi rahatsız olur, hem de Doğan'ı rahatsız ederdi. Aşılamayacak bir duvar büyürdü aralarında. Oysa Ali hiç de öyle değildi. Davranışları Doğan'ınkinden çok daha rahattı. Doğan bu rahatlığın nedenini merak etti. Ali bir sigara yakıp baktı Doğan'a.

«Bizim kâşâne bura işte.» Çevresine gezdirdiği bakışlarında, eşyaların zevksizliğini bilen, ama buna aldırmayan, hatta bunu benimseyen bir şey vardı.

«Hepsi anamın zevkine göre alınma. Baba-

mın kanı emilerek alınmıştır... –dedi gülerek– Bütün çirkinliklerine rağmen, ödemesi babama çok zor gelmişti. Şu vitrin yüzünden babam çalıştığı atölyeden atılıyordu az daha. Haaa doğru ya söylemedim, tornacıdır babam. En olmadık zamanda ücretinin arttırılmasını istedi. Mecburdu buna. Malûm ya taş meselesi...»

Doğan'ın şaşkın baktığını görünce açıkladı.

«Canım şu her saat başı yıkanan taşlar. Anam kafası tuttuğunda, örneğin vitrin diye tutturmuştu bir kez, Konya'ya anasının evine kaçardı. Tuhaf kadındır benim anam, bir hafta aç kalsın sesi çıkmaz, dağ gibi çamaşırı gık demeden yıkar, ama bir Allahın belâsı vitrin için Nuh der, peygamber demez. İşte bu vitrin için de kafası bozulunca, kaçtı. Tabii bizim kapı önündeki taşlık da yıkanmaz oldu. Eve gelen, tozlu taşlığı görür görmez, içeriye girmeğe gerek kalmadan anamın yokluğunu hissediyordu. Öyle kasvet verici bir şey ki bu. Anam, kapının önünü, bu yüzden yıkamayı âdet edinmiştir muhakkak.»

«Demek kaçardı annen. Yalnız vitrin yüzünden mi?»

«Yok, parasızlık yüzünden. Parasızlık yüzünden kavga ederlerdi. Günlerce. Babam çalışkandı, ama ne var ki eli fazlaca açıktı. Hiç unutmam, bir süt kavgası etmişlerdi bir kez. O zaman fabrikadaydı babam. Her gün bir litre süt hakkı varmış. Bir bayram eve, babamın işçi arkadaşlarından biri ziyarete gelmişti. Beş çocuklu, çocukların beşi de hastalıklı bir işçi. Adam babamın elini öpüp, anamın yanında süt için teşekkür etti. Meğer babam kendi süt

hakkını adama verirmiş, anamın haberi yok tabii. Adam gidince evde kıyamet koptu. O sıralar biz evde, bir gün doyuyorsak üç gün açtık. Anam, "Sen benim çocuklarım açken, kendi süt hakkını nasıl başkalarına verirsin?" diye ağlıyordu. Sonunda kavga öylesine büyüdü ki, anam Konya'daki anasına kaçtı.»

«Anan haklıymış aslında.»

«Babam da haklıydı. Her gün burnunun dibinde hasta çocukları için ağlaşan adamı görmezlikten gelmemekte haklıydı. İkisi de haklıydılar. İkisi de ellerinden geleni yapıyorlardı. Babam gün boyu çalışıyor, anam evi, bizleri tertemiz tutuyordu. Geceler boyu kavga ettiklerinde, anamın yine Konya'ya kaçacağı korkusuyle yatağımın içinde ağlardım. Ama ikisine de kızamazdım. İkisine de acır, ikisi de böyle iyi, çalışkan olan bu iki insana daha çok şey vermesi için tanrıya dua ederdim. Dualarım gerçekleşmedikçe hırsımdan, çaresizliğimden kapkara olurdu içim. Öfkeden nereye saldıracağımı bilemezdim. Anam kaçınca, babamla karşılıklı oturup ağlardık. Öyle güzel ağlardı ki babam. O zaman anama kızar söverdim. Babam kızardı, anana sövme, derdi, kadın çok çekti, kusuru yok. Kim kabahatli peki, derdim. Babam, yumruğunu sıkar, susardı. Bana verecek cevabı yoktu.»

Bütün bunları sade, gündelik bir tavırla anlatıyordu Ali. Doğan kötü oldu. Sanki biri sıkıyordu boğazını. Tam o sırada, Ali'nin anası, mavi gözleri parlayarak girdi odaya. Gözlerinin mavisi tepsiye vuruyor, onu daha da parlatıyordu. İyice ovulmuştu bakır tepsi. Çayı bardaklara boşaltmamıştı.

İyice ovulmuş demlikte getirmişti çayı. Çay bardakları da tertemiz. İçinde kaşıklar, altlarında çiçekli, plastik tabaklar. Sarı plastik şekerlik. Tepsinin üstündeki dantel örtü, her şey büyük bir sevgi ve özeni yansıtıyor.

«Biz Kafkasyalılar, çayı demlikte getiririz ortaya. İsteyen bolca, koyu koyu içsin, diye. Şekerini de koymayız. İyi çay şekersiz içilir ya aslında...»

«Hadi hadi, az şeker kullanalım diye söylüyorsun...»

«Bak edepsize... Sen değil misin içine şeker atılmış çayı içmeyen?»

«O başka... Ama senin şeker için yapmayacağın şey yoktur!»

Doğan, Ali'yle anası arasında bildik bir hikâyenin şakasının yapıldığını sezdi.

«Bu anam var ya benim. Tam bir kilo şekere satılmış zamanında. Bir kilo şekere.»

«Hadi oradan, ben babanı Konya garında beğendim de vardım.»

İkisi de güldüler. Ali tepsiyi anasının elinden alıp sehpaya koydu. Çayı bardaklara boşalttı. Kıpkırmızı, kaynar çay içini ısıttı Doğan'ın. Burnuna iyi demlenmiş çay kokusu çarptı. Anasının «dokunuyor, sinirli yapıyor», diye ev halkına içirdiği açık, tatsız çayları hatırladı. İçine bir rahatlık yayıldı.

«Bu kadar kısa bir süre içinde bu çayı nasıl bu kadar iyi demlediniz?»

«Bizim evde çay ocaktan inmez oğlum. Biz ailece çaya düşkünüzdür. Aslında her şeyin iyisini sevmeli ya. İnsan dediğin, yapabileceğinin en iyisine lâyık görmeli kendini.»

«Öyle –dedi Ali–. Annem bize en temiz çarşafları lâyık gördüğünden her gün çamaşır yıkar.»

Anası alıngan alıngan baktı Ali'ye.

«Yoksulluk pislik demek değil –dedi–, çamaşır yıkamak para ile değil ya!»

«Sabun tozu bedava değil. Sonra hastalanırsan bedava bakmıyorlar adama.»

«Bel benim değil mi, hem ağrı çeker, hem yıkarım.» dedi, yalancıktan bir öfkeyle anası. Kendisine de bir bardak çay doldurup bardağını eline alarak çıktı.

Doğan keyifle yudumladı çayını. Şeker koymamıştı. Nedense şekersiz istemişti canı çayı. Çayın çok acı geleceğini umduğu halde, ilk yudumdan sonra alıştı.

«Şeker almıyor musun?»

«Hayır.»

«Ben almıyorum diye mi?»

«Yok canım, denemek istedim.»

«Deminki şeker şakası yüzünden mi?»

«Nerden çıkarıyorsun bunları?»

«Çıkarmıyorum. Soruyorum. Sormak iyidir. Yanılmamak için. Bu şakanın dayandığı hikâyeyi anlatayım istersen.»

Doğan büyük yudumlarla içiyordu çayını. Başını salladı.

«Benim babam var ya. Onun işçi olduğuna bakma, zamanında nasıl olmuşsa koşuda Balkan şampiyonu olmuş. Konya'ya bir dönmüş ki, vali mali, okullar çiçeklerle karşılamışlar onu. Anam o zamanlar Konya öğretmen okulundaymış...»

«Annen öğretmen mi?»

«Hayır bitirmemiş okulu. O da başka hikâye ya. Anamın ailesi Kafkas göçmeni. Konya'nın göçmen mahallesinde oturuyorlarmış. Orada göçmenlerle çingeneler otururlar içiçe. Hiç gittin mi?»

«Hayır.»

«Doğru ya, nerden gidecen. Belki bir gün birlikte gideriz.»

Doğan sevindi. Demek Ali onunla sürekli bir dostluk kurmak istiyordu. Bundan sonra yapacak bir şeyi olacaktı, birlikte yapacak şeyleri. Doğan, içindeki başarısızlık duygusunun azaldığını duydu.

«Anamın ailesi göçmen mahallesinde oturu yormuş işte. Anam Konya Öğretmen Okulunu kazanmış. Konya'da kışlar çok soğuk olur. Anneannem anama bir çift tiftik çorap örmüş. Sonra, tiftiğin beyazını alsın diye, soğanla kaynatmış çorabı. Ne var ki çorapların biri açık, öteki koyu olmuş. Okulda anamla bu çorapları yüzünden alay etmişler. O da öldür allah bir daha okula ayak basmamış.»

«Bir çift çorap yüzünden mi?»

«Evet, bir çift çorap yüzünden. Alın yazısı dedikleri bazen bir çift çoraba bağlı oluyor. Kaç paradır bir çift çorap. Belki çok para değil. Ama bu kadar bile bir insanın hayatı için çok önemli olabiliyor. Neyse, işte okulu bırakmadan önce, anamın okulu da babamı karşılamaya gidenler arasındaymış. Balkan şampiyonunu! Çiçeği de anam vermiş. Bizim Balkan şampiyonu o zamanın valisinin uzaklardan bir yerlerden akrabası oluyormuş. Vali şampiyon olan akrabasını evine almış. Babam anamı istasyonda görüp unutmamışmış. Valiye bin rica, yerini yurdunu buldurmuş. O zamanlar piyasada

şeker bulunmuyormuş, yine Vali beyin forsuyla bir kilo şeker bulup anamın evine şekerle gitmiş. Anamın ailesini bu bir kilo şeker öylesine etkilemiş ki hemen söz kesmişler...»

«Sonra?»

«Ne olacak? Tabiî tahsil, iş falan soran olmamış. Vali de oradan başka yere gidince bizimkiler ortada kalakalmışlar.»

«Bir anlamda anan aldatılmış sayılır.»

«Belki, ama Balkan şampiyonu diye bando mızıka, çiçeklerle karşılanan babam aldatılmamış mı? Sonraları kavga ettiklerinde babam, seni bir kilo şekere kapattım, diye kızdırırdı anamı. Tam yirmi yaş büyüktü annemden.»

«Annen güzel kadınmış!»

Bu cümleyi söyler söylemez pişman oldu Doğan. Ali anasının güzelliğinden söz edilmesini hoş karşılamazdı belki... Ama alınmış görünmüyordu Ali.

«Güzeldi evet. Ona bakmaya doyamazdım. Çok da kıskanırdım. O kadar ki, bir ara anamın babamı aldattığına inanmağa başlamıştım. Anam her gün sokağa çıkarırdı beni. Bir yere gitmez, öyle yürürdük. Meydandaki bankta yanyana otururduk. Bir genç teğmen vardı, dışarı çıktığımız zamanlar peşimize takılırdı. Annem farketmemiş gibi yapardı. Ama kudururdum ben. Artık etmediğimi komazdım anama. Oysa bu yürüyüşler annemin tek eğlencesiydi. Annem misafirliğe gitmeyi falan sevmezdi, bize de misafir gelmezdi pek. Yolda giderken anama bakan çok olurdu. Bu yüzden ben sokağa çıkmak istemez, sokakta hırsımdan anamı tekmelerdim.

Annemin aldığı simiti yere atardım. Babam akşam döndüğünde anamı soluk görürse, çocukla çıkıp hava alsana, derdi. Anam, bana bakarak gülerdi. Anamı sokaklara salıyor, diye babama öfkelenirdim. Bizim evde çok oda yoktu, birlikte yatıyordum onlarla, bu konularda gereğinden fazla uyanıktım anlıyor musun?»

«Anlıyorum.» dedi Doğan. Bunu söylerken yeniden doldurduğu çay bardağına bakıyor, kendi anasını değil kıskanmak, aşk kavramıyle anasını hiç bir zaman yan yana getirmemiş olduğunu düşünüyordu.

«İşte anladığın gibi. Her şeyi biliyor, ama anlamadığım için yanlış değerlendiriyordum. Hiç unutmam, ortaokula yeni başladığım günlerdeydi; öğleden sonra, pencerenin önüne oturmuş ders çalışıyordum, tam o sırada biri pencereden içeri bir mektup attı. O an ölüyorum sandım. Mektubu bir süre açamadım. Bütün vücudum zangır zangır titriyordu. Sonunda mektubu açmağa cesaret ettim. Anama yazılmış bir aşk mektubuydu bu. Gerçi mektuptan anamın bu işle en ufak bir ilgisi olmadığı ortaya çıkıyordu, ama işin bu yönü üstünde duran mı var? Artık benim için anam bir orospu olmuştu. Okulda kimselerle konuşmuyor, rahatça oynayan çocuklara bakarken, tabiî onlar oynar, içleri rahat, çünkü anaları namuslu, diye içim içimi yiyordu. Anamdan nefret ediyordum. O sıralar, yine çok kötüydü durumumuz. Babam durmadan iş değiştiriyordu. Balkan şampiyonluğunu unutamıyordu bir türlü. Hep o istasyonda karşılanan adam olarak kalmak istiyordu. Patronlarının çıkış-

ları nı hazmedemiyordu. Kafası atınca da evde çocuk, hasta varmış aldırmıyor, istifayı basıyordu. Sonra eve dönüp anamı görünce hatasını anlıyordu, ama çok geç... Bir gün yine, anam yeni doğum yapmış o sıralarda, ateşliydi, ben kızamıklıydım, evde ne ilâç vardı, ne de yemek parası, o gün aybaşı olduğu için anam babamdan ücretini alınca eve meyve getirmesini söylemişti. Sonra, babam geç vakit geldi eve. İçmişti. Bizi görür görmez ağlamaya başladı. O gün patronunun bir sözüne kızıp terk etmişti işi. Ücretini bile almadan anlıyor musun? Sonra da bir arkadaşından borç alıp içmişti. Anam dayanamayıp bağırıyordu. "Sus, sus!" diyordu babam. Suçunu çok iyi bilirdi hep. "Biliyorum, adam olsam paramı alıp elim dolu gelirdim eve. Ama herif durup dururken, öküz herif, dedi bana, tam canımın burnundan geldiği bir anda, öküz herif! Nah karış kadar herif, bir patlatsam on takla atacak, işte onun yanında çalışıyorum diye Şükriye, tam aklımda siz vardınız, eve iki kilo portakal götürürüm, diye düşünüyordum, o yüzden dalmış olacağım, herifçioğlu tam o sırada tepeme dikilip 'işine baksana öküz herif' dedi bana. Birden nevrim döndü, inan Şükriye, eğer işi bırakıp gitmeseydim gebertecektim herifi."»

"Öldüreydin de bir de hapise gireydin. Artık ben de orospu olurdum." İşte bu söz deli edivermişti beni. Hasta yatağımdan fırladığım gibi anama vurmağa başladım. Deli gibi vuruyordum hasta kadına. "Orospu" sözcüğü yankılanıyordu beynimde, şakaklarıma binlerce tokmakla vuruluyordu. Anam önce kalakaldı. Babam da şaşkınlıktan hiç

bir şey yapamadı. Anamın mavi gözleri büyük bir şaşkınlıkla dikilmişti üstüme. Bu gözlerdeki derin üzüntüyü hiç unutamam. Zaten sarhoş olan babam iskemlede öylece oturuyordu. Anam hasta yatağından kalktığı gibi, geceliğinin üstüne paltosunu geçirdi, yeni doğmuş bebeğiyle fırladı sokağa. Babam bütün gece ağladı. Beni karşısına aldı. Anamın evine ilk gittiği gün, anam tepsiyle kahve ikram etmiş ona. Üstünde el örgüsü yün bir elbise varmış. «Kombinezonunun bittiği yerden aşağısı, dizleri parlıyordu örgünün altından. Pırıl pırıldı teni ananın anacığının, niçin vurdun anacığına, size çiçek gibi baktı hep, ben Şükriye'ye lâyık değilim, adam olmam ben, ah bana vuraydın da aklım başıma geleydi oğlum. Ah benim can yoldaşım oğlum." diye o güzelim ağlayışıyle ağladı sabaha kadar.

«Ağlama» dedim. «Kendine öküz dedirtecek değildin ya. Niçin sokağa çıkıyor? Otursun evinde. Bebesine baksın. İyi ki gitti, defoldu,» demişim. Ama bunu söylerken mavi gözlü anacığımın gece yarısı, hasta hasta ne olduğunu düşünüyor, ona bir şey olacak diye ödüm patlıyordu. Sonunda babam başından aşağı bir teneke su döktü. Üstünü başını düzeltti. Birlikte sokağa çıkıp aradık onu. Sonunda istasyonda bulduk. Parası yoktu. Bizi görünce yüzünü duvara döndü.

«Konya'ya gideceğim» dedi.

«Paran yok ki –dedi babam–. Söz Şükriye, yarın para bulunca bilet alıp gönderirim seni.» - «Parayı nasıl bulacaksın? Yine birilerine kul olman gerekecek. Buna razı olduktan sonra, bu gün patronuna başkaldırmanın ne âlemi vardı?»

Babam da ben de rahatlamıştık. Anamın konuşmağa, söylenmeğe başlaması iyi işaretti. En tehlikeli olduğu zamanlar sustuğu anlardı. Sarı inadı vardı, nuh dedi mi peygamber demezdi. Bir süre, dilenip bilet paramı çıkaracağım diye dayattı. Ama sonunda ses etmeden geldi bizimle. O gece anamı sevdi babam. Ardından anam, ah deli, deli, diye ağladı. O gece, anamın babamı çok sevdiğini, aldatmadığını anladım. Sabahleyin anama, çok çalışıp onları parasızlıktan kurtaracağımı söyledim.»

«Anan ne dedi?»

«Mavi gözleriyle uzun uzun baktı bana. Akılsız köpecik, dedi. Akıllı olsaydın anana el kaldırmazdın ya, akılsız köpecik baban tembel mi ki? diye sordu. «Yoo» dedim anama. «Eee o zaman sen çalışacaksın da ne olacak?» dedi. Bu söz içime işledi. Umut yoktu yâni. Ay sonları içime çöken ağırlığın kalkması umudu. Ay başından ödümüz kopardı bizim. Her ay başında alacaklılar gelirdi. Hepsini anam oyalardı. «Gelecek ay başına» diye. Borçları ödesek aç kalırdık çünkü. Çocukluğumun yarısından fazlası bu duruma çare aramakla geçti. Anamı, babamı, benim için bunca sevgili olan insanları bile birbirlerine karşı canavarlaştıran, suçlu düşüren bir şey vardı, bir hastalık belki, ne olduğunu bilmediğim, anlayamadığım bir şey. Buna çare bulmam gerekiyordu. Ama çocuk aklımla da olsa, nedenini bilmediğim bir şeyin çaresini de bulamayacağımı seziyordum.»

«Sonunda çaresini buldun mu?» diye sordu Doğan. Beşinci çayını içiyordu. Ali ayağa kalktı.

Çıplak ayaklarla çiçekli İsparta halısının üstünde gidip geldi. Yumuşak gözlerle baktı Doğan'a: Bir çay daha içer misin, dercesine, gündelik bir şeyden sözeder gibi, «Buldum elbet, sen çaresi olmayan bir şeye inanıyor musun?» dedi.

Doğan, gün ağarırken dönmüştü evine. Sabaha kadar, içmeden ve zırvalamadan konuşmuşlardı. Doğan giderken Ali'nin anası taşlığı yıkıyordu. Kuş sesleri geliyordu Bostan'dan. İçinde büyük bir hafiflik duyuyordu. Ali'yle ertesi gün buluşmak için sözleşmişlerdi. Doğan, Ali'nin Hukukta okuduğunu öğrenmişti. Kendisi de yaptıracaktı hemen kaydını. Ne yapacağını biliyor gibiydi. Bilmese bile, çok yakında öğreneceğini hissediyor, yapmayacaklarını kestiriyordu az çok. Eve vardığında, anası sabah kahvesini içiyordu:

«Nerde kaldın?»

«Bir arkadaşlaydım.»

«Bu yaşta sabahlara kadar içersen...»

«Çay içtik.»

Mevhibe hanım inanmadan bakmıştı oğluna. Doğan hep içtiği geceler böyle geç gelirdi.

«Çay içmek için gündüzün canı mı çıktı?»

Kuşkuyla bakmıştı oğluna. Onda bazı değişiklikler hissetmişti. Doğan içmiş olsaydı, biraz söylenecek, ama doğal karşılayacaktı durumu. Oysa oğlu, sabah eve dönüp ayık kafayla sadece çay içtiğini söylüyor ve dimdik bakıyordu gözlerinin içine. Mevhibe hanım, her zaman olduğu gibi hoşlanmamıştı bu değişiklikten. Canı sıkılmıştı.

Doğan odasına girdi. Film gösterisi için bastırdıkları broşürlerden bir kısmı oraya buraya saçılmış

duruyordu. Onları toparladı, mutfağa götürüp çöpe attı. Mevhibe hanım odayı pisletiyor diye kaç gündür atmak istediği kâğıt tomarını Doğan'ın attığını görünce iyice rahatsız oldu.

«Neyin var senin?»

«İyiyim.»

«Ne demek, iyiyim?»

«Anne, hayatımda ilk kez iyiyim, diyorum, memnun olmuyorsun!»

«Yok canım, şimdiye kadar hep, niçin iyi olacakmışım, derdin de...»

«İyi değildim de ondan.»

«Aklımı karıştırıp huzurumu kaçırmasana!»

«Biraz huzurun kaçsın. İyi gelir. Biliyor musun anne, senin şöyle iyice bir rahatsız olmağa, o huzur dediğin şeyi unutmağa ihtiyacın var.»

«Niçin rahatsız olacakmışım?»

«Olacaksın, hiç yolu yok bunun, olacaksın!»

«Sana da benim rahatım hep batar zaten.»

«Batar tabiî. Çünkü rahatsız edici bir rahatlık seninki. Üstelik rahat da değilsin. Anlamını bile bilmiyorsun bu kavramların.»

«Seni Paris'e göndermekle hata ettik. Anani babanı küçük görmekten başka bir şey öğrenmedin.»

«Yok öğrendim. Karanlığı öğrendim anne. Alacakaranlığı. Tam karanlık olmasa da, alacakaranlık çok kötü bir şey. İnsan oraya buraya çarpıyor. Şimdi karanlığı öğreniyorum, zifiri karanlığı... Bu gece biri bana, tam karanlığı bilmeyenler, dünyayı aydınlatacak bir ışığın da ne olduğunu bilmezler, bunu aramazlar,» dedi.

Mevhibe hanım iyiden iyiye kuşkulanmıştı.

«Yine o sinemacı takımıyla mıydın? Onlardan hayır gelmez zaten.»

«Hayır, bizim fakülteden biriyle.»

İyice şaşırmıştı Mevhibe hanım. Doğan fakülteye yazıldığını söylememişti ona. Daha dün Hukuğa gitmeye niyeti olmadığını söylemişti.

«Bugün yazılacağım. Bu geceki arkadaşım da o fakültede.»

«Aman ne iyi.»

Mevhibe hanımın yüzü oğlunun yola geleceği umuduyle yumuşadı.

«İyi bir aile çocuğu herhalde, hem içki içmiyor, hem okuyor.»

«İşçi çocuğu, gecekonduda oturuyor.»

«Aaaa!»

Mevhibe hanımın ağzından çıkıvermişti bu «aaaaaa» sesi. Sonra oğlunun kendisini kızdırmak için böyle konuştuğunu düşünerek omuz silkti. Doğan'ı yalnız bıraktı.

Doğan pencereye yanaştı. Dışarı baktı. Bahçedeki kavak ağacına ilk kez o gün dikkat etti. Çok yaşlı bir kavaktı bu. Bu apartman yapılmadan önce bu bahçeye dikilmiş olmalıydı. Apartmanın ön bahçe duvarı, kavağın, toprağın üstünden belli olan kalın, kuru köklerini bölmüştü. Kavağın yaprakları ölüydü. Gövdesi de orasından burasından yarıktı. Yarıklardan canlı öz suyu damlamıyor, kuru, mantarlaşmış, cansız gövdenin içi görünüyordu. Bu apartmanı yaptırırlarken kavağı niçin kesmemişler acaba, diye düşündü Doğan. Mutlaka anası kıyamamıştır. Evimin önünde hazır dikili ağaç olur, diye. Ama kavağın, kendisine tanınmış, ya da bağış-

lanmış olan bu hayattan yararlanmış olduğu söylenemezdi. Hastalıklı görünüşü, bütün çirkinliğiyle, apartmanın yüzünün tatsız görünüşüyle uyum halindeydi. Eski bir bozkır parçasının artakalan güzel bir canlısı değil, çirkin bir yapının hastalıklı bir uzantısıydı sadece. Doğan, kavağa bir süre baktıktan sonra, kendi kendine, «Bu kavak yakında kurur.» demişti.

Kalabalık öne arkaya dalgalandı. Ali, gözlerini kaldırımda biriken halkı kavağın düşebileceği yerlerden uzak tutmaya çalışan trafik polislerine dikmişti. O sırada, Güngör beyin polise molise aldırmadan arabasına binip gittiğini gördü. «Vay hergele –dedi–. Çaresini nasıl da buluyor, ama sadece kendi için.»

Doğan Güngör'ü görmemişti.

«Düşen bizim apartmanın önündeki kavak.» Ali güldü.

«Kavak devriliyor, adam da kirişi kırıyor.» dedi.

«Kim, kim kirişi kırıyor?

«Hiç, herhangi biri. Şu sizin kavak gibi. O da herhangi bir kavak sadece, şimdilik, devrilen herhangi bir kavak!»

Olcay ile Ali

O günden sonra Ali'yle Doğan ayrılmaz olmuşlardı birbirlerinden. Fakülteye de hep birlikte gidiyorlar, herhangi bir olay olduğu zaman ardından Ali'lerin evinde sabaha kadar çay içerek tartışıyorlardı. Ali Doğan'lara gelmeyi sevmezdi pek. Doğan'ın onlara gelmesini daha uygun buluyordu. Birkaç kez Olcay da gelmişti Ali'lere. Mevhibe hanım Doğan'ın Ali'yle olan arkadaşlığından hoşlanmıyor, Doğan'da gördüğü tatsız değişimlerden Ali'yi sorumlu tutuyordu. Bu nedenle Olcay'ın da Ali'lere gitmesi çok kızdırmıştı onu. Olcay Ali'yi hemen benimsemişti. Doğan kızkardeşinin Ali'den hoşlanmasından rahatsız olmuş, bunun nedenlerini düşünmekten kaçınmıştı. Bunda belki, oyuncağını kardeşine vermek istemeyen çocuk kıskançlığının bir uzantısı vardı. Ama Ali Doğan'ın bu tedirginliğini hemen anlamış, bir daha «bacı»yı da getir dememişti. Olcay kendisini arkadaşlıkları ve tartışmaları dışında bıraktıkları için hem Doğan'a, hem Ali'ye bozuluyor, sık sık onları «feodal» kafalı olmakla suçluyordu. Doğan ne zaman Olcay'ı eleştirmeğe kalksa, ağabeyine, buna hakkı olmadığını, çünkü gelişmesi için hiç bir şey yapmadığı

gibi, kendisini olayların dışında tuttuğunu söylüyordu.

«Sen de kendi yolunu bul!» demişti Doğan ona.

«İyi, herkes kendi yolunu kendi bulacaksa, bir şeyler bildiklerini, bazı şeylere yön verdiklerini iddia edenlerin bilmeyenlere karşı bir sorumlulukları yoksa o zaman haklısın. Ama böyle düşünen bir insanın başkalarını eleştirmeye hakkı yoktur pek.»

Kısa bir süre sonra Doğan'la Ali'nin dostluğuna Olcay da ortak olmuştu.

Ali Olcay'ın varlığından hem hoşlanıyor, hem de tedirgin oluyordu. Olcay'ın kendisine gereğinden fazla hayran olduğunu hissediyor ve onun kendisini hiç bir zaman tam gerçekçi bir gözle değerlendiremeyeceğini düşünüyordu. Bu sıkıntısını bir gün Olcay'a açtı: «Sen, sırf çevrende sana sıkıntı veren ve bu yüzden karşı çıktığın şeylere, daha da karşı çıkmış olmak için dostluk ediyorsun benle. Benim gibileri beğenmekle kendi içinde bir değişim yaptığını sanıyorsun. Benim, başka türlü olması mümkün olmayan nice ufak davranışım, sende hayranlık uyandırıyor. Doğal davranışlarımın önemsenmesi rahatsız ediyor beni, çünkü bunlar benim marifetim değil içinde büyüdüğüm koşulların sonucu. Bir işçi çocuğu olmamı da önemsiyorsun, oysa bu da benim marifetim falan değil. Dostluğumuzun sağlıklı olabilmesi için, yanlış yere edindiğin komplekslerin ışığında görmemelisin beni. Bunların dışında, yalın ve çıplak, beni, benim sorumlu olduğum yönlerimle değerlendirmelisin.» Olcay Ali'nin bu sözlerine karşılık vermemişti. Bir bakıma

haklıydı Ali bu sözlerinde. Çünkü Olcay, Ali ne yaparsa, ne söylerse her zaman doğru ve haklı görüyor ve tam olarak çözümleyemediği bir eziklik duygusuyle, Ali'nin tavrının doğru olacağına önceden karar veriyordu. Bunu sezen Ali, Olcay'la arasındaki dostluğa karşı bir kuşku besliyordu. Bu dostluğun, Olcay'ın kişisel sorunlarının yarattığı bir durum olduğundan kuşkulanıyor, Olcay kişisel sorunlarının üstesinden gelince dostluklarının da anlamını yitireceğinden korkuyordu. Olcay ise, Ali'nin, ailesini, yetişmesini, günlük alışkanlıklarını, giyinişini, konuşmasını küçümsediği kanısındaydı. «Beni, yoz bir düzenin yoz bir uzantısı olarak görüyor, onun için güvenmiyor, bana» diyordu. Bu karşılıklı rahatsızlık dostluklarına gölge düşürüyordu. Yine de bir süredir Doğan olmadan da buluşmağa başlamışlardı. Birlikte olduklarında, kendilerine, ilişkilerine düşman olan üçüncü bir şeyin ezici varlığını duyuyorlardı. Ali Olcay'dan hoşlanıyordu. Boylu, sağlıklı yapısını, kara dürüst gözlerini, ince, duygulu ellerini, duygulu sözcüklerini beğeniyordu. Ona yalnız bir dost olarak değil, bir kadın olarak da ilgi duyduğunun farkındaydı. Bu ilgisi sıkıyordu onu. Olcay'ın ne olursa olsun, kendisiyle gerçek bir yakınlık kuramayacağını düşünüyor, bu duygularını bastırmaya çaba gösteriyordu. Olcay Ali'deki ilgiyi seziyor, ama aralarına hep Ali'nin koyduğu o uzaklığı nasıl aşacağını kestiremiyordu. Ali'nin hiç bir zaman ona kendiliğinden yakınlaşmayacağını çoktan anlamıştı. Olcay hep «bacı» kalmak istemiyordu. Ali'ye büyük bir yakınlık duyuyor, başka erkeklerden hoşlanmıyordu. İlişkilerini güçlendirme-

nin kendisine düştüğünün farkındaydı. Ama Ali'nin kendisini kınayacağından çekindiği için bu adımı atamıyordu. «Seni bacı bellemiştik biz, bu burjuva karısı numaraları da ne oluyor?» derse ya Ali.

Buluştukları zaman genellikle yürürlerdi. Ali parası olmadığı için Olcay'ı bir yere davet edemez, Olcay'ın çağrılarını ise, «Biz Osmanlıyız» diye kesinlikle reddederdi. Olcay Ali'nin bu tavrının temelinde kadını aşağı gören bir doğulu anlayışının yattığını söylerdi. O zaman Ali, «Belki haklısın, ama böyle ince işlerin çözümünün sırası değil henüz,» derdi. Bir gün, bir inşaatın yanından geçerlerken, işçilerden birini göstermiş, «Şimdi buna kadın erkek eşitliğinden sözetmenin anlamı var mı bacı?» demişti. «Ya da bunun karısına? Bir ev dar geldi miydi önce duvar yıkılır. Yeni ev yapılsın bakalım bir, bacasını sonra düşünürüz.» Bu ve benzeri konularda tartışa tartışa yürürlerdi. Genellikle Eskişehir yoluna çıkarlardı. Sonra güneş batarken dönüşü çok severlerdi şehre. Bu dönüşlerinde Ali Olcay'a, «O kadar da cebi delik değiliz,» diyerek çay ısmarlardı. Kenar mahalle kıraathanelerinden birine oturup çay içerlerdi. Kahvenin günlük müşterileri tavlayı bırakıp bu alışılmadık müşterilere şöylece bir bakar, sonra oyunlarını sürdürürlerdi. Ali, «Şaşırttık adamları, aslında onları şaşırtmaya, gereksiz yere yormaya hakkımız yok –derdi–. Ama ben o pastanelerde rahat edemiyorum bacı. Oraya her gün memur gibi damlayıp lâk lâk eden züppelere çok bozuluyorum. Ne çayın tadını alıyorum ne karşımdakinin.» Olcay Ali'nin ağzından çıkan bu «tadalmak» sözcüğünü duyunca kızarmıştı. Ali

ile... Çok güzel olacaktı, biliyordu bunu. Kolejdeki öğrenciliğinde, öyle her kitaba saldırdığı zamanlar, Freud okumuş, cinsiyet konusuna gereğinden fazla önem vermişti bir süre. Cinsiyetin önemini büyütüyor, bu alandaki özgürlüğün kişilik sorunlarını çözeceğini sanıyordu. Çevresinde, özellikle ailesinde tanık olduğu bu alanlardaki dar görüşlülük ve iki yüzlülük, kendisini sıkan şeylerin cinsiyet sorunuyle bağlantılı olduğu düşüncesini vermişti ona. Çevresine ilk başkaldırışı bu alandaki tabuları yıkmak oldu bu yüzden. Sonuç olarak pek düşünmeden ve seçmeden bazı erken ilişkiler kurdu. Bu ilişkiler, ona hiç bir şey vermemişler, ondaki sıkıntıyı arttırdıkları gibi bir de suçluluk ve başarısızlık duygusu duymasına yolaçmışlardı. Sevgi konusunda yanlış bazı genellemeler, karamsarlık ve boşluk duygusuyle kapamıştı bu dönemi.

Ali'yi tanıdıktan, bir yığın konu üstünde, yeniden ve daha sağlıklı bir biçimde düşünmeğe başladıktan sonra, cinsel tabulara bireysel bir savaş açmanın, temeldeki tatsızlığı değiştiremeyeceğini kavramıştı. Böyle bir davranış, sadece ve sadece bu düzenin kendisini daha çabuk yozlaştırıp tüketmesine yardımcı olacaktı. Ali'ye duyduğu ilgi değişik nitelikteydi. Ali ile aralarında vücutça bir yakınlaşma olması, ilişkilerinin nitelik değiştirmesine yolaçmayacaktı; böyle bir bütünleşmenin dostluklarını yeni bir paylaşmayla güçlendireceğini, onları daha yaratıcı, daha eksiksiz bir birlikteliğe götüreceğini düşünüyordu. En azından kendi açısından böyle olacaktı bu. Ya da kısaca, istiyordu Ali'yi, nasıl olursa olsun, ne getirirse getirsin.

İşte bu uzun yürüyüşlerinden birinde, dönerken ansızın durmuştu Olcay.

«Ne var bacı?»

«Bu bacı sözcüğünü ne anlamda kullanıyorsun?»

«Allah allah, dostum, kardeşim, gözüm anlamına, yâni böyle, bacım!»

«Sevdiğin kadına da bacım der misin?»

Bir süre susmuştu Ali.

«Düşünmedim bunu. Hiç bir kadını sevmedim ki aslında.»

Olcay bu karşılığı duyunca kızarmış, Ali'nin kendisine ağzının payını verdiğini düşünmüştü. Korkunç derecede utanmıştı.

Ali Olcay'ın kızardığını görünce bir çam devirdiğini anladı. Elini tuttu. Hep el ele tutuşurlarmış gibi yadırgamadılar bunu. Öyle, iki vucutta ayrı ayrı dolaşan kan, ansızın iki vucutta birden dolaşmağa, daha büyük, daha güzel, daha canlandırıcı bir gezi yapmağa başladı. Ellerinden birbirlerine aktardıkları özsuyunun verdiği sevinçle yürüdüler.

Dışkapı'ya kadar konuşmadılar. Ali'lerin evinin önüne geldiklerinde, «Sana çay yapayım» dedi Ali. Olcay evdekilerin Konya'da olduklarını biliyordu. Yine de Ali, eve girmeden, evdekilerin Konya'da olduklarını Olcay'a söylemek gereğini duydu. O her zamanki sâde, dürüst, açık tavrıyle.

Ali mutfakta çay yaparken Olcay yanına gelip, bütün eski ilişkilerini, duymuş olduğu boşluğu, çürüme, yozlaşma korkularını anlattı. Ardından, «Bunlarla, bunlara rağmen sevecek misin beni?» diye sordu. Ali Olcay'ın başını tuttu:

«Aslında daha çok yakınsın şimdi bana, sen bu düzeni sadece kafan ve duygunla beğenmediğin için bana yakın değilsin. Aynı benim gibi bir kurbansın, kurtuluşunu değişime bağlamış bir kurban.»

Olcay bluzunun kollarını sıvamıştı. Esmer, ama ince derisinin altından mavi damarları görünüyordu. Ali bu damarları yavaş yavaş tanıdı. Ortak kan dolaşımını tanımak, sabırlı bir tanışmaktı çünkü. Olcay yanağını Ali'nin yanağına dayadı. Dinlendi. Uzun bir süredir böyle dinlenmediğini, yenilenen hücrelerin yaratıcı gücünü duydu.

İkinci çaylarını gülerek doldurdular. Divanda çıplak oturmuşlar, sırt sırta dayanmışlardı. Serindi sırtları.

«Siyamlı ikizler gibiyiz.»

«Yüzümü görmemekten rahatsız oluyor musun?»

«Sana dayanıyorum. Kanının akışını, yüreğinin atışını paylaşıyorum. Seni yaşıyorum yâni, görmek önemini yitiriyor.»

«Bırak ben koyayım çayları.»

«Olur bacı.»

«Bacı»; bu söz Olcay'ı bu kez öyle sevindirdi ki. Şimdi ilişkileri o eski dost, kardeş niteliğini yitirmemişti demek.

«Demek bir şey değişmedi?»

«Değişmez olur mu, elbet değişti. Böyle güzel bir olaydan sonra bir şeyin değişmemesi mümkün mü? Daha güzele doğru değişti her şey.»

«Haklısın aptalca korktum bir an.»

«Korkma, aydınlığı bir ucundan da olsa gö-

renlerin işi değil korkmak. Karanlıktaki çocuklar korkar. Biz ne çocuğuz, ne de her yer karanlık.»

«Çok yakın bir zamana kadar geceleri korkardım ben. Işığı söndüremezdim.»

«Artık korkacak mısın?»

«Senin yanındayken korkmam.»

«Hayır, bensiz de korkmamalısın. Cesur kişiler gibi tutalım ellerimizi. Selâmlaşmak için, birbirimize dayanmak için değil. Bak Olcay, seni benden koparabilirler, ama içimden bir ben söküp atarım seni. Cesaret, inanç da öyle. Şimdi, bir yığın alışkanlığın var örneğin senin, bunları bırakabilir misin?»

«Evet.» Ürkekçe, ama kararlı görünmek isteğiyle söylemişti bunu Olcay.

«İşte ben, bu alışkanlıklarından biri olmak istemem. Senin düzenle olan bağlarından biri. Sabahki diş fırçan, ya da kolunun altına sürdüğün deodorant, ya da yumurtalı şampuan olmak istemem. Bunların günlük mutluluğunda, rahatlığında belki sadece ufak bir payları var. İşte ben bu gündelik mutluluğun daha büyük bir payı olmak istemem. Yani daha rahat olman, korkmaman için örneğin, destek olamam sana. Düzenle bütün bağlarını koparabildiğin zaman, ki bu cesaret ister, bu cesareti gösterebildikten sonra zaten karanlıktan korkmayan biri olursun. O zaman yine beni seversen, bu sevgi kabulümdür. Tamam mı?»

Doğan bocalıyor

Olcay artık Doğan - Ali arkadaşlığının doğal bir parçasıydı. Doğan ise, Ali'yle Olcay arasında, kendisinin paylaşamayacağı, ortak olamayacağı türden bir yakınlığın başlamış olduğunu anlayınca çok tedirgin oldu ilkin. Olcay'a karşı bir süre soğuk durdu. Kendi oyuncağına başkalarının da ortak olmaya kalktığını gören bir çocuk gibi davranıyordu. Nerdeyse Olcay'a, sana da ne oluyor, onu ben buldum, diyecekti. Ali'ye kırgındı biraz. Ama yine de birlikteydiler üçü, daima. Ali'nin Olcay'la, aslında açık, ama Doğan için kaçamak beraberlikleri dışında. Bu ikili kopmaların dışında tartışıyor, çalışıyor, yaşamı kavrayabildikleri ölçüde paylaşmak istiyorlardı birlikte. Doğan, Ali ile Olcay'ın ilişkisine, birlikteliğe yamanmaya çabalayan bir teklik, ortaklığı bozan bencillik gibisine baktığından mı içleniyordu? Ali'yle Olcay Doğan'daki bu değişikliği sezmediler önce. Kısa bir süre, Doğan'ın tavırlarındaki değişim dikkatlerini çekmedi pek. Ondaki durgunluğu, Doğan'ın inişli çıkışlı, dönemeçli kişiliğinin geçici bir dönemi sandılar. Fakat hemen ardından Doğan'ın sessiz, ama şikâyetçi tavırları üstünde düşünmeğe başladılar. Doğan'ın

tavırları ikisini ayrı açılardan tedirgin ediyordu.

Olcay bu tavırda, çocukluğunun, «ağabey haklarını» hatırlatan şeyler buluyor, eski cümleler geliyordu aklına:

«Olcay ağabeyinin odasına girme!»

«O hem erkek, hem büyük, onun hakkı!»

«Ağabeyin haklı, o erkek!»

«O erkek, ona gerekli, o erkek, o okumalı, o erkek, yapar, o erkek, alır...»

Çocukluk anılarının cümleleri uzayıp gidiyordu, böyle. Olcay bu cümlelere ne kadar kızsa da bunlarla şartlanmıştı. Şimdi de elinde olmadan Doğan'a karşı suçluluk duyuyordu. Doğan Olcay'a, kafasında reddettiği, ama uzun bir süredir günlük alışkanlıkları içine girmiş olan hakları elinden alınmışcasına davranıyordu çünkü.

Ali ise, hiç istemediği, gereksiz bir eziklik duyuyordu zaman zaman. Doğan artık eskisi gibi inanmıyordu kendisine, seziyordu bunu. Ali'nin büyük bir açığını yakalamışcasına, Ali onu düş kırıklığına uğratmışcasına davranıyordu. Ali'nin Doğan'ın kızkardeşine ilgi göstermiş olması, sanki Ali'deki «sınıf atlama özlemini» açığa çıkarmıştı. Sanki Ali, ancak Doğan'ın sınıfından olanların sahip oldukları şeylere, spor otomobil gibi, gizli gizli özenirmiş de, ilk fırsatta bunu ortaya çıkarmışmış gibi... Kızkardeşi sanki başka bir sınıfın sahip olacağı eşyalardan, haklardan biriydi ve Ali bu haklara özenmekle kendi sınıfına ihanet etmişti. Ali ise Doğan'ı bir yana çekip yüzüne karşı, «Olcay sana ait bir eşya mı be adam?» diye bağırmak istiyordu.

Doğan'ın bu tavrını, daha önceki dostlukların-

da güvenini kazanan kafasına yakıştıramıyor, çiğ buluyordu. Demek ki düşüncelerinin çoğu yüzeydeymiş, onu sınıfsal değer yargılarını değiştirebilmiş sayardım. Ama ufak bir olay ondaki temelin sağlamlığını ortaya koydu. Burjuvazinin kadın anlayışı üstüne az mı konuşmuştuk onunla. Bu konuları daha çok Doğan açmaz mıydı? Benden çok ileri gitmez miydi? Ben bu konuları şimdilik lüks sayarken, o ısrarla üstünde durmaz mıydı? Şimdi Olcay'ın benimle ilişki kurmasını kabul edememekle, kızına kristal bir tabla gibi bakan Mevhibe hanımdan ne farkı var? Ama düşüncelerini bu kadar ileri götürürken Ali de yanılıyor, biraz da o gereksiz eziklik duygusunun verdiği aşırılığa kaçıyordu. Doğan'ın duygularının Ali'yi hor görmekle hiç bir ilişkisi yoktu. Basit bir kıskançlıktı bu aslında. Bir labirent içinde geçen anlamsız çabalama yılları sonunda, kendi başına gördüğünü sandığı ışığı başkalarıyle paylaşmağa yanaşmak istemiyordu. Bir düşünceyi, bir buluşu, bir kurtuluşu, inancı, aydınlığı, dostluğu, sevgiyi, bu en insanca ve paylaşılması en gerekli şeyleri bile, yenemediği bir mülkiyet duygusuyle sadece kendisine alıkoymak istiyordu. Bunun azbuçuk farkındaydı. Ama henüz başedemiyordu duyduklarıyle. Bu duygularını yenemeyişi ise o eski başarısızlık ve umutsuzluk havasına düşürüyordu onu. Yeni yeni edindiği güvenini yitirir gibi oluyor, saatler süren yararsız ve yorucu düşünmelerden sonra, Ali'nin kendisine başından beri önem vermediğini, kendisiyle sadece Olcay için ilgilenmiş olabileceğini aklına getirecek kadar saçmalıyordu sonunda. Olcay kolejdeyken,

Olcay'a yakınlaşmak için kendisini oraya buraya çağıran, ama sadece Olcay'la ilgilenen eski züppeleri hatırlıyor. bir anlamda Ali'nin dostluğunu da aynı potaya koymuş oluyordu böylece. Bunun böyle olmadığını biliyordu. Üstelik o züppelere kızmazdı da. Kendisine Olcay için yaklaşmalarını az çok doğal karşılardı. Çocukken, topu için kendisine yanaşan çocukları doğal karşıladığı gibi. Olcay Ali için bir top değildi, aralarındaki ilişkinin sıradan bir bağlılık olmadığını da sezinliyordu. Yine de bocalamaktan kurtaramıyordu kendisini.

Bu bocalamalar sonucu, bir süre uzak durdu onlardan. Ama bu uzak durma kapsamı içine gittikçe daha çok şeyler giriyordu. Doğan üniversiteye de uğramamaya, olaylara, tartışmalara, çalışmalara katılmamaya başladı. Ali telefonla kendisini uyardığı an, kendisi açıklamasa da kabul etti bu durumu. Ali telefon ettiği gün Doğan, odasında büyük bir sıkıntıyla dolaşıyor, elindeki sinema dergisini okumağa çalışıyordu. Paris'te çıkan en yeni sinema dergilerinden biriydi bu ve Giselle göndermişti bu dergiyi Doğan'a. Annesi, isteksiz bir biçimde, Ali'nin telefonda olduğunu söyleyince sevindi ansızın, sonra sevincini bastırarak, umursamaz bir tavırla aldı telefonu:

«Ben Doğan.»

«Nerelerdesin gözüm?»

«Nerde olabilirim?»

«Bilmem, gerekli yerlerde olmadığın muhakkak, ötesine de özümün aklı ermez.»

Doğan öfkelendi ansızın. Kim oluyordu bu Ali? Ne sanıyordu kendisini? Müfettiş mi? Gerekli

yerlerin nereleri olduğunu ondan mı öğreneceğim?

«Ben karı-kız peşinde dolaşmıyorum hiç olmazsa!» dedi ve bu sözüne hemen pişman oldu. Ali bir süre sustu. Sonra, boğuk bir sesle konuştu:

«Karı-kız sözüyle Olcay'ı kastetmiyorsun umarım?»

«Niçin kastedeyim?»

«Sen bu karı-kız deyiminin kimlerin ağzında, nasıl bir düşünceyi yansıttığını bilirsin. Ama şunu bil ki, Olcay yakınım benim, en az senin yakının olduğu kadar, yani gerektiğinde onu sana karşı savunurum.»

Tatsız bir sessizlik oldu. İşte yine Olcay giriyordu aralarına, Ali'nin Olcay üstüne nutuk atmaktan öte sözü kalmamış mıydı? Doğan'ı aramak için mi etmişti telefonu, yoksa Olcay'ı savunmak için mi? Anlamsız bir dozla kabaran öfkesini zorlukla bastıran Doğan sessizliği bozdu:

«Savunulacak bir şey mi var?»

«Evet, savunmamız, sahip çıkmamız gereken şey var. Ya da vardı, öyle mi Doğan?»

Bu cümleyi söylerken içi sızladı Ali nin, Bunları niçin telefonda söylüyordu Doğan'a? Niçin onu, bir an önce bir kenara çekip açık açık, merte mert konuşmuyordu? Ali'nin evinde bir sabahlamakla aşabilecekleri, anlamsız, duygusal sorunları, soğuk ve yetersiz olmaya mahkûm olan bir telefon konuşmasıyle çözmeğe kalkıyordu. Doğan'ı suçlarken yeterince içten miydi? Onu bir «sapma» dan alıkoymak istiyorsa, bu işin ciddi, telefon görüşmesi ötesinde bir şey olduğunu bilmesi, ona

göre davranması gerekmez miydi? Öyleyse? Doğan'ın kopması, ya da kopma belirtileri, Olcay ilişkisinde bir rahatlama, bir anlamda ayak bağından kurtulma mıydı Ali için? Doğan Ali'nin bu düşüncelerini sezmişcesine patladı:

«Bana katlanmak zorunda değilsiniz!»

Ali suçüstü yakalanmış bir çocuk gibi sarsıldı. Toparladı hemen kendisini.

«Ne demek katlanmak be gözüm? Bizde katlanmak yok, katılmak var. Daha doğruya, daha fazla... Bildiğin şeyleri niçin tekrarlatıyorsun bana?»

«Katılma» sözünü telefonda söylemek büyük talihsizlik, diye düşündü Ali bir yandan. Bir hataydı bu telefon, evet. Bir an önce, doğru dürüst konuşmalıyım Doğan'la. İçtenliğim önce kendimi kuşkulandırmamalı. «Bildiğin şeyleri», ne tatsız bir uzanış cümlesi? «Bildiğimiz şeyleri tekrarlatma işte» diye geveledi telefonda.

«Tekrarla, tatmin olursun.»

«Bana bak Doğan, ben bütün bunlarda bir kaçamak kokusu alıyorum.»

«Neden kaçacakmışım?»

«Bilmem, en azından aramızdan gitmenin katılmak kadar somut nedenleri olmalı.»

«Gittiğimi kim söyledi?»

«Gelmemeni nasıl yorumlamalı peki?»

«Belki daha yararlı işler yapıyorumdur.»

Doğan söylediği yalandan sıkıldı iyice. Üstelik de hiç de kandırıcı değildi sözleri. Yalan söylemeyi, eskisi gibi karşısındakini güzel güzel kandırmayı unutmuştu artık. Eskiden, bir yığın budala ve

sıkıcı insana rağmen yaşamanın ancak yalanla mümkün olabileceğini düşünürdü. Çirkin ve aptal olana karşı ahlâk sorumluluğu duyulamayacağını. Oysa bir süredir, aptallığın, çirkinliğin değişebilir şeyler olduğuna inanalı, aptallık ve çirkinlik karşısında eski üstünlük duygusunu duymuyordu. Güzellik ve akıl kavramları böylesi üstünlük duygularıyle bağdaşmıyordu. Yine de Ali'ye karşı duyduğu, belki de daha uzun bir süre duyacağı o suçluluk duygusuyle kendisini savunuyor, savunmak için saldırıyordu.

«Yine de açıklamak zorundasın.» dedi Ali.

«Niçin?»

«Çünkü, yahu çünküsü var mı gözüm? Sonuç olarak doğru bulduğumuz yolda değil miyiz?»

«Eee?»

«Eee. O zaman, yani niyetimizde samimiysek, daha doğrusunu bulan ötekine açıklar. Tabiî, "doğru"yu mülkiyetine almak istemiyorsa.»

Ali'nin bu mülkiyet sözcüğünü kullanması Doğan'ı kızdırdı. Niçin pelesenk etmişti diline bu sözcüğü? Niçin olduk olmadık yerde Doğan'a ailesinden dolayı yükleniyordu?

Oysa doğru değildi bu. Doğan da biliyordu. Ali kaç kez, böylesi sorunların aşılabilir olduğunu söylemişti Doğan'a. Önemli olan sınıfla olan bağlardı. Bu sınıfa düşman olan bu bağları koparırdı eninde sonunda. Geldiği çevreden dolayı gerekli gereksiz aşağılık duygusu duyan kendisiydi. Ali ise hep bu gereksiz suçluluk duygusunu gidermeğe çalışmıştı. Bütün mesele Ali'ye duyduğu sevgide çözümleniyordu. O kadar sevmişti ki Ali'yi, şimdi

onun bir başkasına en az kendisine olduğu kadar yakın olmasını hazmedemiyor, türlü kaçamaklara sapıyordu. Eski kuşkulu Doğan olmuştu. Canı sıkılıyordu.

«Yapacağım bir açıklama yok. Kendime bir çalışma programı yaptım. Okuyorum.»

«Çok güzel, okuduklarından biz de yararlanalım. Son günlerde okumayı oldukça ihmal ettik.»

Doğan, Ali'nin kendisiyle alay ettiği duygusuna kapılarak öfkelendi.

«Öyle ya, küçük burjuva entellektüeliyiz biz.»

«Nereden çıkarıyorsun bunu? Niçin yararlanmayalım birbirimizden? Doğan, bak benim de anlatacaklarım var sana, benden bir şeyler öğrenmek istemez misin?»

Doğan yumuşamıştı artık. Telefon görüşmesi süresince yaptığı bütün çıkışlara rağmen Ali'nin dayanması, konuşmayı kesmemesi, ona beslediği kuşkuyu azaltmıştı. Yine de Ali'nin görüşme teklifini, sınavlara hazırlandığı gerekçesiyle iki hafta sonraya bırakmıştı. İnandırıcı bir gerekçe değildi bu. Ali de inanmayacaktı buna. Sanki Ali ile konuşmak çalışmağa engelmiş gibi. Eskiden, eskiden değil, daha çok yakında, birlikte oluşları hangi çalışmayı, hangi eylemi, kısaca neyi engellemişti? Hiç bir şeyi. Tam tersine hız vermişti Doğan'a her zaman. Ama kafası karışıktı bugünlerde. İçindeki karmaşıklığı, Ali ile karşı karşıya gelmeden önce, onun yardımı olmadan tek başına çözmek istiyordu. Ali ise buluşma gününün iki hafta sonraya atılmasını, kendi suçu saymıştı. Doğan bocalıyor; peki ya ben? Telefonda büyük sözler etmekle dostuma destek ol-

duğumu sanıyorum. Hayır sanmıyordu, şu grev işinden boş kalabildiği an doğru Doğan'a gidecek, kabuğundan çekip çıkaracaktı onu. Buydu kararı. Doğan'ın hemen görüşmekten kaçınması üstünde durmamıştı bu yüzden.

Doğan, telefon konuşmasından bir iki gün sonra, Ali'nin bazı grevcilerle birlikte Emniyete alındığını öğrendi. Ansızın büyük bir yalnızlık duydu. Geceler boyu, çocukluğundan bu yana olmuş olan bütün olayları, yapmış olduğu bütün aptallıkları sabırla dinlemiş olan Ali, kafasındaki bütün tehlikeli dönemeçleri tanımasında kendisine yardımcı olan Ali, karmakarışık lâbirentlerin sadece karabasanlarda olduğu, her zaman bir çıkış yolu olduğunu söyleyip can sıkıntılarını anlamsızlaştıran Ali Emniyete düşüyordu, daha doğrusu Emniyete düşmesine yol açan bazı şeyler yapıyordu ve Doğan bütün bunların dışındaydı. Haberi bile olmuyordu. Doğan, asıl şimdi, Ali ile arkadaşlıkları arasına önemli bir kopukluk, yabancılık girmiş olduğunu hissetti. Bunun yanında Olcay konusu ne kadar önemsiz kalıyordu. Doğan, bu soruna bunca aklını takmış olduğu için utanç duyuyordu. Biz dostluğun, inancın gerekli olduğu anda, önemsiz bir ayrıntıya takılıp önemliyi gargaraya getiririz hep, diye düşünüyordu. O günlerde Doğan, çok düşünüyordu, ama sadece düşünüyordu.

Olcay da labirente giriyor

Bundan sonraki hafta, Doğan, Olcay'a yanaşıp ondan Ali hakkında bilgi almak istedi. Ama bir türlü girişmedi buna. Ali'yi Olcay'a kendisi tanıştırmıştı ve şimdi en yakın arkadaşı hakkında Olcay'dan bilgi almak durumunda olmaktan hoşlanmıyordu. Ali ile kararlaştırdıkları buluşma gününden bir gün önce Olcay odasına gelip onu meraktan kurtardı.

Yemekten yeni kalkmışlardı. Doğan odasında Giselle'e mektup yazmağa çabalıyor, ama bir türlü içten cümleler kuramıyordu. Giselle'in yüzünü unutmuş olduğunu sezinledi ansızın. Buna şaşmak mı, sevinmek mi gerektiğini düşünürken, Olcay çay tepsisiyle odasına girdi.

Her zaman olduğu gibi, ölçülü, sakin adımlarla tepsiyi çalışma masasının üstüne bıraktı. Doğan'ın yatağı üstüne oturdu sonra. Başıyle Doğan'a çayı almasını işaret etti. Doğan kızkardeşinin genellikle solgun olan yüzünün hafif kızarmış olduğunu gördü. Siyah saçlarını sıkı sıkı toplamıştı arkaya. Çekik kara gözleri, hafif kemerli ince burnu daha da belirgindi böyle. Güzel kızdı Olcay. Ali'nin hakkı var, diye düşündü Doğan. Giselle de güzeldi ama, şimdi onun yüzünü bile hatırlayamıyorum. Olcay'ın

tavrında gündelik olmayan bir şey vardı. Uzun bir süredir, her şeyde, gündelik olmayan şeyler vardı. Doğan, Olcay'ın konuşmak istediğini anladığından susuyor, bir şey sormuyordu.

«Eeeh, aslansın kız. Tam da çay istiyordu canım. Ama boşaltmağa niyetin yok çayı.»

Olcay sıkıntılı sıkıntılı gülümsedi, sonra yavaşça oturduğu yerden kalkarak çayı bardaklara boşalttı.

«Şeker istemiyorsun değil mi?»

Doğan Olcay'a baktı. İkisi de Ali'yi tanıdıklarından bu yana şekersiz içiyorlardı çayı. Olcay biliyordu Doğan'ın şekeri bırakmış olduğunu. Şeker isteyip istemediğini sormakla, Ali'yi görmeyeli eski alışkanlıklarına dönüp dönmediğini mi anlamak istiyordu? Eskiden tam dört tane kesme şeker atardı çayına.

«Ne soruyorsun, kullanmadığımı biliyorsun.»

«Bilmem, sordum öyle. Uzun bir süredir karşılıklı çay içmedik de.»

Sesinde alay, kınama falan yoktu. Doğan hemen anladı bunu. Daha çok dertleşmek, günah çıkarmak istiyor gibiydi. Baklayı çıkardı ağzından:

«Yarın Ali çıkıyor. Sabaha bırakacaklarmış. Bugün anası söyledi.»

«Yaaaaa.»

Ali yarın randevusuna gelebilecekti öyleyse.

«Nerden öğrendin. On'ara mı gittin?»

Olcay suçlu suçlu baktı.

«Hayır, dün yolda anasına rastladım. Aslında kadıncağıza geçmiş olsuna gitmem gerekirdi ya, cesaret edemedim.»

«Niçin? Bildiğim kadarıyle Ali'nin anasıyle aran iyiydi.»

«Evet, ama Ali'yle bozuştuk diye belki bana kızıyordur diyordum.»

Doğan hayretle baktı oturduğu yerden. Çok şaşırmıştı. Ali hapse giriyordu. Olcay'la bozuşuyordu, Doğan bilmiyordu bütün bunları.

«Ne zaman oldu bu iş?»

Doğan, bir an için kafasından, Ali'nin kendisini, Olcay'la arayı düzeltmek için aramış olabileceğini geçirdi.

«Çok kötü bir günde. Ali'nin götürüldüğü günden bir önceki gün.»

Doğan rahatladı. Olcay ansızın ağlamaya başladı. Doğan sessizce izliyordu kardeşini, ve kardeşi ağladıkça kendisinin rahatladığını farkediyor, bundan sıkılıyordu. Olcay'ın çayını alıp uzattı ona.

«Hadi çayını iç. Sonra konuşursun. Bir sigara yakar mısın?»

Olcay, elinin tersiyle göz yaşlarını sildi. Çayını yudumlamağa çabaladı. Ama soğukkanlı olma çabası boşa gitti. Gittikçe yükselen, taşan hıçkırıklarla ağlıyordu artık. Doğan'ın iyice sıkılıyordu canı. Kardeşine bir yabancılık duyuyor, onun böyle ağlamasını itici, hattâ müstehcen buluyordu. «Budala bir burjuva kızı işte!» diye düşündü bir an. «Terkedilmiş kadın numaraları yapmanın ne gereği var? Ayrıldınsa ayrıldın. Kimse zorlamadı ya?» Öfkeleniyordu gitgide. Şu anda Olcay'ı çocukluğunda evlerine gelen, güzel oyuncağını elinden almakla kalmayıp bir de onu kıran maymun iştahlı şımarık misafir çocuklarına benzetiyordu. Yeni oyun-

cak bulunca susar. Umursamadan çayını içmeğe koyuldu. Sigarasını yaktı yeniden. Artık kardeşini hep yabancı hissedeceğini düşündü. Bir şey değişti. O, ben, Ali, hepimiz değiştik. Bundan sonra, bir zamanlar olduğu gibi, birbirimize yakın olamayacağız, birimiz ötekinin ne yaptığını, niçin yaptığını tam olarak bilemeyecek. Sık sık kınayacağız birbirimizi, haksız yere suçlayacağız, yan sokaklara sapıp, birbirimizi yitireceğiz labirentin içinde. Yakınlaşsak da, anlatılmadık, anlaşılmadık şeyler kalacak aramızda. Kuşku, güvensizlik kalacak. Çünkü, önemli bir değişmeyi, olayı birlikte yaşamadık. Olcay, kimbilir hangi kaprisi yüzünden Ali'den ayrılıp o çok önemsediği kabuğuna çekiliverdi. Ben kitaplarıma sığındım. Ali? Bilmiyorum, tutuklanmış işte. Bir yanlışlık yapmış olmalı. Bu düşüncesi ürküttü onu. Ali'ye karşı duyduğu suçluluk duygusunu, Ali'nin yanlış yapmış olduğu bahanesiyle yoketmeğe başladığını sezdi. Niçin yanlış yapmış olabilirdi Ali? Ne olabilirdi onun yanlışı? Zorluyordu düşüncesini. Önce şu kıza kapılarak yanlış yapmıştı. Kimbilir ona yaranmak için, gösteriş için nasıl gereksiz bir atak, bir çıkış yapmıştı? Düşünceleri durmadan Ali'yi, Olcay'ı suçlamağa yönelmek eğilimindeydi. Engel olamıyordu buna. Bardağına yeniden çay doldurdu. İlgisiz, Paris kahvelerinde unuttuğu bakışı yeniden bularak, yarı alaylı baktı kardeşine.

«Ne oluyoruz? Sevgilisinden ilk ayrılan kız sen misin yoksa?»

Olcay sustu. Doğan'ın sesindeki, tavrındaki değişmeyi sezmişti. Niçin gelmişti Doğan'ın oda-

sına? Eskiden, bazı şeylere karşı çıkacağım derken balıklama bataklığa battığı duygusunu veren ilişkilerinden artakalan yorgunluklara, can sıkıntılarına, hüzne dayanamadığı zamanlar Doğan'a mı açılıyordu ki? Doğan'la, kolejin önünde, kitaplardan konuştukları günlerde olduğu gibi, ancak yüzeyde sorunları konuşabilirdi artık. Kitaplardan, müzikten, yapmayı düşündüğü şeylerden. Ali'lerin, o basık, sıcak odasında, sabahlara kadar çay içip adlandırabildikleri her yönleriyle, bütün yaralarını kanatarak, süsleme ve kaçamak yollarına sapmadan, bir yemiş tabağı gibi içlerini birbirlerine sundukları günler geri gelmeyecek miydi artık? Tarifsiz bir hüzün duyuyordu Olcay. Ağlayamayacak kadar. Doğan'ın, o eski umursamaz, ilgisiz bakışlarına dayanamıyordu. Şimdi ona, Ali'den korktuğu için ayrıldığını anlatsa, belki alay ederdi. Doğan' dan korkuyordu şu an. Eski korkuları başkaldırıyordu yeniden. Bu karşısındaki küçümseyen kişi kimdi? Şimdi ne söylerse söylesin, meseleyi saptırıp gülünçleştirecek olan kişi. Ben de böyle miyim? Ali, bunları duydu mu karşımda?

Şimdi Doğan'ın karşısında, ona anlatmak istediği şeyler, gülünç boyutlar kazanıyor, anlamsızlaşıyordu. Şu anda Doğan'a, Ali'yi evine, yemeğe davet etmekten korkmuş olduğunu, anasını buna zorlamaktan çekindiğini, böyle anlamsız bir şeyi süslemeden, kaçamak yapmadan, olduğu gibi nasıl anlatacaktı? Böyle, basit, alelâdeydi oysa her şey. Korkmuştu Ali'yi evlerine çağırmaktan. Hep Ali'lere gitmek daha çok işine gelmişti. Anasına Ali'yi anlatmak, Ali'yi kabul ettirmek gücü yoktu.

Kabul ettirme, gerekli mi, diyecekti şimdi Doğan. Onların bir parçası, uyumlu bir parçası olmayı sürdürdüğüm sürece, onu kabul ettirmek, kendimi kabul ettirmek gibi bir şey. Ya da ikili bir yaşamı sürdürmekten yorulmak. Giderek birbirinden kopan, yabancılaşan iki parçaya bölünmekten korkmak, parçaları umutsuzca, boşa bir çabayla yamamağa çalışmak. Böylesi bir kandırmaca için belki, kabul ettirmek gereğini duymuştu Ali'yi. Parçalanan kişiliğini, gereksiz kum torbalarını atarak daha ileriye götüremediği, yeniden bütünleyemediği için. Ali ile Ali'nin düzenini yaşamak. Birkaç saat için. Sonra, ayrıldıktan sonra, eve dönmek, sıcak köpüklü banyo yapmak, anası babasıyle operaya gitmek, bazen pantolon giymek. Sonra operaya giderken saçlarını yaptırmak. Anasıyle birlikte terziye gitmek. Bir öyle, bir böyle, berbere gidip pedikür yaptırmak ansızın, öyle kafasına yerleştirilmiş olduğu için; sonra yine, bütün bunlara boş vererek, saçlarını arkadan bağlayıvermek. Çat burda, çat kapı arkasında, bir süpürge yaşamı sürdürmek. Ali'nin yanındayken sıkılmıyordu hayır, Ali'yle olmanın, Ali'yle arkadaşlığının, paylaştığı, giderek daha çok paylaştığı düşüncelerin, dünyaya bakışın getirdiği günlük alışkanlıkları seviyor, benimsiyordu. Onun düzeninin sadeliğine, yapmacıksızlığına, sıcaklığına sığınıyordu hatta. Ama sonra, kapıyı kapatıp eyvallah, diyordu bütün bunlara. İçinde büyüdüğü eviçinin yapmacıklığına, varlığına alıştığı sevgisizlik duvarları içinde yaratılmağa çalışılmış olan rahatlıklara dönüyordu. Başka giysilere, başka konuşmalara, ilişkilere dönüyordu.

Ali'lerdeyken, Ali'nin anası konuşmalarını dinler, ne şaşar, ne de söze karışırdı. Oysa, Ali ile konuştuklarını Mevhibe hanımın dinlemesi akla, hayale sığacak şeyler değildi. Mevhibe hanım hemen duruma el atar ve ikna edilemezdi. Bununla da kalmazdı. Böylesi konuşmaları içeren bir ilişkiyi engellemek için elinden geleni ardına komazdı. Yine de Olcay, Ali'yi evine çağırmak istiyordu. Anasına, bak bu Ali, benim en yakınım bu, biz onunla şöyle düşünüyoruz, diyebilmeyi istiyordu. Ama bu isteğini gerçekleştirecek gücü görmüyordu kendisinde. Annesine, Ali'yi yemeğe çağırmak istiyorum, dese, sadece bunu dese, hemen ardından yağacak olan soru yağmurunu düşünmek bile bunaltıyordu onu. Bu sorulara verilecek karşılıklar bir kavgaya yolaçacak ve en kötüsü, kavga, anasının düşüncelerinde hiç bir değişiklik yaratmayacaktı. Anasına rağmen çağırabilirdi Ali'yi. O zaman, Ali de, kendi de çok rahatsız olacaklardı. Çünkü her şey, bu evdeki her şey, Mevhibe hanımın düzeninin bir parçasıydı. Bardaklardan çatallara kadar her şeyde Mevhibe hanımın kuralları yürürlükteydi. Bu evde, Ali'nin içtiği gibi höpürdeterek kahve içilemezdi. Fazla kaçırılan yemeğin ardından, Ali'nin babasının sık sık yaptığı gibi geğirmek, üstüne de bir keyif kahkahası patlatmak olacak şey değildi. Pijamanın altını giyip, bir ayağın üstüne oturup yemek yemek—Ali kaç kez, Olcay'ın da yanında, ayağına pijama altını geçirip, sağ ayağının üstüne oturarak, sol eliyle ayağını tutarak yemek yemişti. Olcay da böyle oturmağa alışmıştı yemekte. Bu evde, mutlaka sol el çatalı tutardı. Et hep ağıza lok-

ma atmadan önce kesilirdi. Oysa Ali eti, en başından ufak ufak keser, sonra çatalı sağ eline alarak atıştırırdı. Ah çok önemsiz görünen ayrıntılar işte. Ama Olcay, Ali evlerinde böyle yemek yerse, anasının ona nasıl bakacağını, hatta nasıl tatsız iğneler atacağını biliyordu. Ali'ye, tatsızlık olmasın diye, «bizdeyken şöyle, böyle yap» mı deseydi? Ne gülünç bir düşünce. Ali'yi, sâkin bir yemek için, nefret ettiği bir düzenin uyumlu bir parçası olmaya zorlayamazdı. Zorlayamayınca da, buna kalkışmak bile gülünç olurdu, yemek odası, çatalları bıçaklarıyle, her şeyiyle, Mevhibe hanımın yemek düzeninin bozulmasına karşı duracaklar, Ali bu karşı durmayı hissedecek, Olcay'a kendisini bu düşman çevreye niçin getirdiğini, böyle bir uzlaşma zemini yaratmayı niçin gerekli gördüğünü soracaktı? Gereksiz bir yorgunluk olacaktı bu, ikisi için de. Ali gelmesindi peki. Gelmesi şart değildi. Ama Olcay'ın Ali'nin dışında, Ali'ye düşman bir çember içinde geçirdiği saatler ne olacaktı? Bu çember içinde yaşayan bir parçası vardı Olcay'ın, yani Ali'ye düşman, Ali'ye yabancı bir parçası. Ali'den ayrılıp evine döndüğü zamanlar, bu parça eski alışkanlıklarını, tavrını sürdürüyordu pişkince. Düşmanlığı, yabancılığı sürdürüyordu. Olcay bu düşman yabancı parçayı içinden söküp atmadıkça, bu çember içinde soluk alan, almadan yaşayamayan parçasını, ya da çemberi söküp atmadıkça Ali'ye olan sevgisinde bir eksiklik olacağını kavrıyordu yavaş yavaş. Böyle sürdürülen bir ilişkinin uzlaşmaz, eksik bir yanı olacağını düşünüyor, giderek bu uzlaşmazlığın büyümesinden korkuyor-

du. Zamanla artmıştı korkusu, rahatsızlığı. Hele Ali'nin beklenmedik bir anda, gece vakti, pat diye evlerine geldiği günden beri. Ali'nin apansız geliverişi ürkütmüştü Olcay'ı. Hiç gelmezdi böyle ansızın, Olcay'ı ailesinin tatsız davranışlarından dolayı üzmemek için belki. O gece Ali kalmamış, ertesi gün partiye uğramasını söyleyip gitmişti hemen. Olcay, Ali'nin hemen gidişinden memnun olduğunu, rahatladığını sezmişti. Ertesi sabah, partide, bu konuyu konuşmadılar hiç. Akşama kadar Anadolu'ya gönderilecek dergilerin adreslerini yazdılar. O akşam Olcay, anası babasıyla operaya gidecekti. Son günlerde parti çalışmaları yüzünden anasıyle çok bozuktu arası. Anasına, opera için, peki demek zorunda hissetmişti kendisini. Anası akşam üstü için randevu da almıştı berberden. Akşam üstü işleri yüzüstü bırakıp berbere gitmek zorundaydı. Zorunda mıydı? Yorgunluk! Akşama kadar çay üstüne çay içerek Ali'yle birlikte yapıştırmışlardı pulları, akşam üstü bitmemişti işleri. Ali bir ara, «İstersen bize gidelim akşam yemeğine, sonra yine devam ederiz,» demişti.

«Şey, biraz sonra gitmem gerekiyor.»

«Nereye?»

Susmuştu Olcay. «Berbere» diyememişti. Söyleseydi doğal karşılayacaktı Ali. Ama niçin doğal karşılıyordu, karşılamaması gerekirdi. Yaşamasındaki tutarsızlığı söylemesi gerekirdi Olcay'a. Kendini değiştiremeyen... Berber tornasından çıkıp operaya gitmekle, inanmadığı bir çevrenin inanmadığı alışkanlıklarını sürdürmekle, karşı çıkışlarındaki samimiyetsizliğin ortaya döküldüğünü yüzüne hay-

kırmalıydı. Ama, böyle yapmazdı Ali, sade bir sesle, «öyle mi?» derdi sadece, «öyleyse bu akşam yalnız çalışırım. Yarın zamanın olursa sen de gel.» Bunun böyle olacağını düşündükçe bozuluyordu Olcay. Ali böyle davranmakla, Olcay'ı ciddiye almadığını göstermiş olmuyor muydu? Belki de Olcay'ı, yorucu kavgasının bir süsü olarak görüyordu. Olcay'ın inancının, kavgasının içine dalmasına hoşgörüyle katlanıyordu. «Şimdilik güzel ve eğlence düşkünü seyircilerimiz olacak.» demişti bir gün. Olcay'ın kendi çevresinden, düzeninden hiç bir zaman kopmayacağına, kopamayacağına inanıyordu belki. Böyle, kendi kendine hesaplaşarak, bu düşüncelerinin gerçekleşmesinden biraz korkarak, Ali'ye, operaya gideceği için berbere gitmesi gerektiğini söylememişti. Ali'nin çalışmayı bırakıp gitmesine karşı çıkmasını, ardı ardına sorular sorup üstelemesini beklemişti biraz da. Ama hiç bir şey sormamış, Olcay'ın, «nereye?» sorusunu karşılıksız bıraktığını görünce, sessizce devam etmişti işine. Olcay, bir süre sustuktan sonra gitmek için hazırlanırken Ali'nin gözlerinde, suçlandırma, kuşku, güvensizlik aramıştı.

Oysa Ali, öyle her zamanki yumuşak, sevecen bakışlarıyle Olcay'a bakmış, «güle güle» demişti sadece. Bu, «güle güle»de, «ne istersen yap» umursamazlığı varmış gibi gelmişti Olcay'a. Niçin, «güle güle» dedi? Beni önemsemiyor, benden fazlasını beklemiyor, bu kadarını bile çok görüyor benim için, öyle, buyurun hamfendi mademki istiyorsunuz, gelin; buyurun hamfendi mademki istiyorsunuz, gidin. Böyle düşünüyordu Olcay için. Yoksa,

gerçekten ona güvense, onu ciddiye alsa, o gün yapılacak o kadar işi olduğu sırada, aralarında bunca yakınlık, dostluk varken, işi bırakıp gitmesinin nedenini sorması, gitmesine karşı çıkması, Olcay'ı kıyasıya eleştirmesi, onu seçim yapmağa zorlaması gerekirdi. Ama ne derdi Ali, «Biz canımızın istediğine, aklımızın kestiğine değil, olabilecek olana harcamalıyız gücümüzü. Olabilecek olana, olması mümkün olana. Mümkün olanı, mümkün yapmak, bizim işimiz bu,» derdi Doğan'la tartışmalarında. Olcay'ı «mümkün» görmüyor muydu? Ya da sadece bu kadarını mı mümkün görüyordu? Kafası bu düşüncelerle zonklamıştı Olcay'ın. Ali, aslında hiç zorlamamıştı onu. Şimdiye kadar hiç. Sadece, kendi dünyasını büyük bir el açıklığıyle açık tutmuştu Olcay'a. Her şeyini, düşüncelerini, inançlarını, yaşamasını her şeyini paylaşmasına izin vermişti. Bunu istemişti evet. Kendi düzenine buyur etmişti onu. Olcay da bu çağrıyı kabul etmiş, kendisine bol bol sunulanları geri çevirmemişti. Olcay'ın düzenine, alışkanlıklarına düşman olduğuna göre, ondan bu konuda bir karşılık beklemiyordu elbet. Yani, Olcay'ın da ona buyur etmesini. Ama isteyebileceği karşılık, bu düşmanlığı, bu karşı ve dışarda olmayı Olcay'ın da tümüyle paylaşması olabilirdi. Olcay'dan bunu istememekle, onun, düşman olduğu, karşı çıktığı bir düzenin uzantılarını sürdürmesini, ya da uzlaşma içinde olmasını kabul etmiş oluyordu. Yani, Olcay'ın önemli bir parçasını önemsemediğini, hiçe saydığını gösteriyordu. O sadece, yakınındaki, kendisiyle birlikte olan Olcay'ı tanıyor, seviyor,

tanımadığı, Mevhibe hanımın kızı olan, Mevhibe hanımın kabul gününe gelen hanımların «cici kız» dedikleri, opera galalarına giden, tek odası olan, yatağını hizmetçiye yaptıran, kapıcının «küçük hanım» dediği, yazları babasının arabasıyle turistik otellerden birinde tatil yapmağa giden, yaz akşamları briç oynayan, ana baba tanışlarıyle Ali ile konuştuğundan çok başka cümlelerle konuşan bir Olcay'ın da varlığını sürdürmesini doğal karşılıyor, Olcay'ın o Olcay'a sevgisiyle, biraz da hüzünle, «güle güle» denecek biri olarak görüyordu, sadece. Şimdilik burada olmasından hoşlanılan bir yabancı. Bütün bunları düşünmüştü Olcay. Bütün gece operada ne müziği, ne de sahnede olanları izlemişti. «Harakiri» yaparak ölen Butterfly sinirine dokunmuştu. O da böyle, bu Butterfly gibi bir şey olarak görüyor beni, şimdilik yanına konmuş bir kelebek. Benden harakiri yapmamı da beklemiyor. Harakiri yapabilir miyim ben? Ta içime sinmiş alışkanlıkları söküp çıkarabilir miyim? Bir vuruşta canımı alabilir miyim? Alabilirim sanıyordum. Ali bu güveni vermişti bana. Ama beni buna zorlamamakla, bana bu konuda güvenmediğini, istemeyi bile gereksiz bulduğunu gösterdi. Uyumamıştı bütün gece. Ertesi gün partide buluştuklarında, ansızın Ali'ye, «Bundan sonra buluşmasak, daha doğru, daha namuslu bir tavır olacak» demişti. Gözlerinin içine, inanmadan, bu soğuk şaka da ne oluyor, diye gülerek bakmıştı Ali.

«Öyle mi, hangi gazetede yazıyor bu?» diye öğlenmişti.

«Alay etme. Benim, günümün en azından on

saatini, seninkinden bambaşka, seninkine düşman, senin büyük bir sabırla karşı çıktığın bir düzenin içinde geçirdiğimi biliyorsun. Sen bunu görmezlikten gelsen de ben bu sahtekârlığa gelemem artık. Bunlarla olan bağlarımı koparmadıkça, senle olan ilişkim eksik kalacak, yeterli bütünlüğü kazanamayacak benim gözümde. İkiyüzlü olmak istemiyorum. Artık yalan istemiyorum.» Ağlamıştı istemeden.

Ali, yavaşça okşamıştı başını. Sade, durgun bir sesle, «Sizler nasıl da acelecisiniz –demişti–. Bir şey kavramak, istemek, hemen onun olması demek değildir, anlıyor musun? Böylesi güçlü bağlar bir çarşamba günü kopmaz bacı; bunu isteyip de, daha gerçekleştiremiyorsan, henüz günü gelmediğindendir. Aldırmaz olur muyum? Aldırmaz olur muyuz? Günü gelecek be Olcay, yeter ki iste, yeter ki istemesini bil. Asıl yalan, koparmadan, koparma günü gelmeden, kopardım sanmak...»

Sonra Olcay'ın sözlerinden teselli bulmayıp daha da yüksek sesle ağladığını görünce, bir süre susmuş, sonra, çok çok şefkatle,

«Yoksa korkuyor musun yavrum?» diye sormuştu.

Yine kızmamıştı Olcay'a. Yine azarlamamıştı onu. Sonunda da Olcay'ın sıkıntısının altında korku izleri aramıştı. Bir düzenden kopmak korkusu. Toplumun dışına düşmek korkusu. Doğru muydu bu?

Doğruydu belki. Olmasa bütün bu cümlelere, alınganlıklara ne gerek vardı? Ya da beceriksizdi sadece. Kopmayı beceremiyordu. O evin yatağın-

da yatıyor, o evin hizmetçisine yıkatıyordu çamaşırlarını, o evin köftelerini yiyordu çünkü. Bunlar sürdükçe beceremezdi de. O evin düzenini anası babası sağlıyordu. Böyle oldukça, onlara kendisini olduğu gibi koyup kabul ettirebilir miydi? Bütün bunları düşünmüştü işte.

«Artık görüşmesek iyi olacak.»

Ali kırgın baktı bu kez.

«Bana bak, çocuk oyuncağı değil bu.»

«İyi ya onun için asıl.»

«Lütfen şu özentili konuşmayı bırak da açıkça söyle zorunu.»

«Şimdi anlatamam uzun uzun, bunca işin varken.»

«Her şey, her zaman anlatılabilir, yeter ki bulanık bir kafanın ürünü olmasın.»

Ali pulları yapıştırmağa devam ediyordu. Olcay'ın sözlerini ciddiye almamış gibi. Sanki şaka yapıyoruz burda, öyle ya tuzun kuru senin, benim gibi iç savaşlar vermek zorunda değilsin. Böyle böyle öfkelendirmişti kendisini. Belki de içindeki bastırılmış korkular öfkeye biçimlenmişlerdi. Ansızın, vedalaşmadan çekip gitmişti. Birkaç gün sonra, Ali'yi arayacaktı muhakkak. O zaman bir şey değişmiş olacak mıydı?

Kapıyı kapatıp sokağa çıktığında ağlıyordu. Ali ise pulları sakin sakin, sabırla yapıştırıyordu muhakkak. O günkü üzüntüsünü uzun süre unutamadı Olcay.

İşte şimdi bütün bunları anlatmak için gelmişti Doğan'ın odasına. Ali'nin anlamayacağı çok şeyi Doğan anlayabilirdi. O da bu evi, bu alışkanlıklar

onunla paylaşıyor, az ya da çok, seyrek ya da sık, zaman zaman bu düzenin herhangi bir yerine takılıyordu. Olcay'a yardımcı olması mümkündü. Ama Doğan'ın tavrı, ondaki eski içe kapalılığı, güvensizliği uyandırmıştı. Karşılıklı çaylarını içtiler bir süre.

«Yarın bırakıyorlar Ali'yi demek.»

«Evet.»

«Onu bir daha görecek misin?»

«Yarın partiye uğrarım, görüşürüz nasıl olsa.»

«Ben Ali ile buluşacağım yarın.»

Olcay, Doğan'ın, «sen de gel» demesini istemiş, Doğan hiç bir şey söylemeyince içerlemişti. Bir süs gibi görüyorlar beni, öyle ele alınıp bırakılan bir aksesuvar gibi, oyunun önemsiz bir parçası. Bir süre düşmanca bakmıştı kardeşine. İçinde büyüdükleri kalenin sevgisizlik duvarları aralarında yükseldi yeniden.

Ali ile Doğan devrilen kavağın orda buluşuyorlar

Ali ile Doğan, telefonda kararlaştırmış oldukları gibi, Piknik'te buluştular.

«Geçmiş olsun!»

«Niyeymiş o? Hasta mıydık ki?»

«Canım şu başına gelen...»

«Ha... Eeee, bizimle olmayanlara geçmiş olsun asıl. İyileşmesi gerekenler onlar.»

«Beni suçluyorsun.»

«Yoo, sağlığım yerinde, demek istedim.»

«Benim hasta olduğumu mu söylemek istiyorsun.»

«Ne oluyorsun gözüm, sen-ben meselesi değil bu.» Kendilerine birer bira ısmarladılar. Ali zayıflamıştı.

«Yorgun görünüyorsun.»

«Eh, az yordular tabiî. O kadar da konuşacak insan vardı ki.»

«Nerde?»

«Emniyette. Sonra hapishanede.»

«Ne kadar tuttular seni?»

«Bizi önce emniyete getirdiler, orada sabahladık. Sonra nöbetçi mahkemeye çıkıp tutuklandık. On beş gün kaldık hapishanede. Sonra tahliyem geldi. Serbest yargılanacağız.»

«Emniyette nasıl davranıyorlar?»

«Ne önemi var bunun? Bu memlekette halk yıllardır karakollarda dayak yer. Polislerin kötü kişi olduklarından değil, öyle herkes alışmıştır buna. Şimdi değişen sadece, başına iş gelenlerin değişik kişiler olması. Fark bu.»

«Böyle konuşma, önemsiz olur mu?»

«Bak emniyette, yanımdaki odada, ufak bir çingene oğlan vardı. Tam dokuz yaşında. İyi dinle, dokuz yaşında. Yankesicilikten, hem de suçüstü yakalanmış. Oğlana bastılar falakayı, bastılar falakayı, mümkünü yok, «yaptım» dedirtemediler. Sonra, öyle ayakları şişmiş yatarken, sordum oğlana, «Ulan zaten suçüstü yakalanmışsın, niçin doğruyu söylemeyip sopa yiyordun?»

Bir an bana, kendisini dövenlere baktığı gibi, aynı düşmanca ve güvensiz bakışla baktı. Sustu. Ona kendisine kebap ısmarlaması için para verdim. Ancak o zaman konuştu benimle.

«Çaylak gibi konuşma be ağbi, polise doğru mu söylenirmiş.»

«Niye?»

«Yaramaz bize. Bak abi. Poliste bir, karakolda iki, mahkemede üç, adını bile doğru söylemiyecen.»

«Niye be oğlum?»

Başını bunca aptallığa kızmış gibi salladı.

«Ekmek için ağbi, karın doyurmak için. Doğruyu söyleyince damda bulurum kendimi, he, deyince deliğe düşerim. Kim doyuracak beni? Burda sopayı yer, sonra çıkarım, karnım doyar, tamam mı?»

«Sen düşünür müsün bunu? Ben düşünür müyüm? Sadece ekmek için susuyor. Dayağa razı. Ele vermiyor kendini, ele vermenin kendisine, ekmeğine düşman olduğunu biliyor. Neyin dışına düştüğünü çok iyi biliyor. Ekmeğini toplumdışılıktan kazanıyor, o kurallara niçin uysun? Karşılığı aç kalmak olunca dokuz yaşında çocuk nelere dayanıyor. Açlık can acısından daha dayanılmaz çünkü.»

«Lumpenler düzenin çamurudurlar, onların tavırlarından siyasî sonuçlar çıkaramayız.»

Ali sinirlendi. Biralarını içmişlerdi. Doğan tatsız havayı sezerek, eve uğraması gerektiğini söyledi. Parayı ödedi. Kalktılar. Kalabalığın toplandığı kaldırımda beklemek zorunda kaldılar. Doğan, lumpenler hakkında birtakım bilgiler sıralıyordu bu sırada. Ali işte o zaman Doğan'a, «Kitap gibi konuşma be gözüm!» dedi.

«Doğru değil mi söylediklerim?»

«Demin, onlar için bu düzenin çamuru, dedin ya. Bana sorarsan, onlar düzenin çürüklüğünü, bozukluğunu en iyi yansıtan kişiler. Onların tavırları, bozulmuş, çürümüş çarka karşı denenmiş savunmalar. Kimse onlar gibi, onlar kadar düzenle bağlarını koparmamıştır. Onların bu çarkın bir yerine takılma umudu falan yoktur.»

Ali bir an durdu, soluk aldı.

«Biliyor musun Doğan, ne düşünüyorum? Örneğin senin gibi biri, ne kadar kitap okursan oku, ne kadar düşünürsen düşün, hatta ne kadar meseleye bulaşırsan bulaş, bu düzenle bağını kolay kolay koparamaz. Diyelim politik bir suçtan mahke-

meye çıkıp mahkûm oldun. Sonuç olarak, iyi aile çocuğu, bir "siyasî mahkûm" olursan, iyi bir avukatın falan olur. Ailen ziyaretine gelir, sana bakar. Ne bileyim, oysa, âdi bir suç işlesen, şu lumpenlerinkine benzeyen, yankesicilik, yandan yaralama, esrar kaçakçılığı gibi, karaborsa bilet satma gibi, âdi, küçük suçlar, öyle cinayet falan değil, cinayet yine de efendi suç sayılır halk arasında, hapiste cinayet suçundan yatan bir şoför vardı, herkes sayardı onu, yankesicileri falan her gün tartaklayan gardiyan ona bir şey yapamazdı, bir gün ona ilişecek oldu, hemen dikildi şoför, "Bana bak, biz adam öldürmüş adamız, bizim namusumuz, onurumuz cana kıyacak kadar değerli, bunu ispat etmişiz, senin gibi çamur gönüllü gardiyandan laf işitmeyiz." diye. Katil namusu var onda, sözünü hapisteyken çok duydum, neyse, dağıtıyorum sözü, ama yankesiciler, şu senin 'lumpen' dediklerin, orada da düzen dışı, hapishane düzeninin de çamuru, pisliği, ahlâk, namus gibi sözler yakıştırılmıyor onlara, onlar da buna karşılık, yalanı, namussuzluğu, onursuzluğu kolaylıkla benimsiyorlar, bunlar artakalıyor onlara çünkü, bunlarla avutuyorlar kendilerini, o cinayet işleyerek bile kopulamayan değerlerden hiç birine sahip değiller ve olamazlar, olmaya kalkarlarsa yaşayamazlar, çok basit bu, işte örneğin sen, onlarınkine benzeyen bir suçla, belki ancak öyle suçlarla, şu kalenden kopabilirsin.»

Eliyle Doğan'ların apartmanını gösterdi. Karşı kaldırımda bekleşen kalabalık arasında duran Olcay'ı o sırada gördü. İtfaiye arabasına yakın duruyordu. Cadde boşaltılmıştı. İtfaiyeciler, yıkılmak

üzere olan kavağın beline kalın bir halat bağlamışlar onu, devrilmesini uygun gördükleri yere doğru çekiyorlardı. Kavağın devrilmesini kararlaştırdıkları yeri iyice boşaltmışlar, çevresini polis kordonu içine almışlardı. Kavak devrilmeden karşıya geçemeyecekti Olcay.

Doğan şaşkınlıkla bakıyordu Ali'ye. Ali'nin bu tarz saldırganlığına ilk kez tanık oluyordu. Ali'nin kendisiyle ilgilenmeyi bırakıp karşıya baktığını farkedince, o da baktı. Olcay'ı gördü. Olcay yüzünden mi yükleniyor bana? Olcay'la ayrıldıkları için mi? Sıkıntı çoğalıyordu içinde. Kalabalığın arasında sıkışıp kalmak büsbütün bunaltıyordu onu. Hafifften yağmur yağmaya başladı.

«Yağmur yağacakmış, içimin sıkıntısı bundan herhalde.»

«Yağmur boşalıyor, sıkıntın geçti mi?»

«Yooo! O kadar kolay mı?»

«Değil.»

«Doğru ya kolaycılık bana yakışır.»

«Neden böyle alıngan oldun Doğan?»

«Bilmem, sıkıldım burada. Şu kavak devrilecekse devrilsin de karşıya geçsek.»

«İstersen beklemeyelim.»

«Yok mutlaka uğramam gerek eve.»

«Kavağın sizin apartmanın önündeki kavak olduğunun fakında mısın?»

«Evet, bu kadar zaman ayakta kaldığına şaşmak gerek. Anam, kavak kavaktır, diyerek apartman yapılırken kestirmemiş, ayakta kalmayı anamın cimriliğine borçlu yani, ama tabii köküne yer olmadığından kurudu.»

«Siz dikmediniz demek.»

«Yok Kızılay'ın bataklık olduğu zamanlardan kalma belki de.»

«Eski, önemsiz bir kavak yani, sizinle bir ilgisi yok.»

«Yok. Niçin gülümsüyorsun?»

«Hiç... Bir an... Saçma bir düşünce... Sizin evle, yani anlıyorsun, bütün o şeylerle, birleştirmiş, bütünleştirmiştim kavağı. Ama eski bir kavakmış sadece, düşmesi bir şey değiştirmez.»

«Neyi değiştirebilirdi?»

«Ne bileyim. Öyle... Saçma benzetmeler. Sizden kaptım bunu. Haberin olsun!»

«Aptal gibi ıslanacağız burda. Oturup bir bira daha mı içsek?»

«Yok, sevdim yağmuru. Olcay ıslanacak!»

Aklı Olcay'da. Mutlaka Olcay'ın kendisini bırakmasına kızdığı için yüklendi demin bana. Ali de kapılıyor duygularına. O da saçmalıyor. Kavak benzetmesinde olduğu gibi.

«Demin şu yankesici konusunda nutuk atarken, bana duyduğun güvensizliği mi açıklamak istiyordun.»

«Yooo. Niçin güvenmeyeyim sana? Ayrıca benim güvenmem neyi değiştirir?»

«Çok şeyi.»

«Bak bu sen-ben meselesi değil Doğan. Kaç kez söyledim.»

«Niçin olmasın? Bir anlamda sen-ben meselesi... Birlikte bazı şeyler yapacaksak.»

«Sana güvenmek ya da güvenmemek... Bak nasıl anlatayım? Seni, senin koşullarını tam o a-

rak bilmiyorum. Nereye kadar gidebilirsin? Soyut şeyler bunlar aslında. Çok az şey yaptık birlikte. Sınamadık birbirimizi.»

«Sına!»

«Nasıl sınayayım? Hem kimim ki ben? Durumlarda sınav. Durumları yaratamam ben. Ama herhangi bir durumda seni gözler, senin hakkında karar verir, ya da belki seni etkileyebilirim. Ama sana olan güvenim sübjektif bir şey, herhangi bir durumda sen yapabildiğini yapacaksın yine de. Benim güvenime, ya da güvensizliğime rağmen...»

Ali ansızın sustu. Beğenmedi durumunu.

«Gülünç oluyoruz, şimdi bunları ayaküstü konuşmakla. Eve uğradıktan sonra, gelecek misin benimle?»

«Bilmiyorum. Kafam karışık.»

«Karışıksa gelme.»

Doğan geniş bir kol hareketiyle, karşıdaki apartmanlarını gösterdi. Yaptığı hareketle kalabalıktan birkaç kişiyi rahatsız etmiş, söylenmelerine yol açmıştı.

«Kökenime bağlıyorsun her şeyi. Senin gibilerin kafasını biliyorum. Ezbere biliyorum. Tutturmuşsunuz bir küçük burjuva kökeni, diye. Bıktım anlıyor musun? Yanlış anlamalarınızdan, dar kafalılığınızdan. Ama anlamayacaksın. Sıyırttığımı düşüneceksin, sözünü ettiğin şeylerden kopamadığım için, burjuva alışkanlıklarım yüzünden... Bu basmakalıp suçlamalardan sıkıldım anlıyor musun?»

«Seni suçlamadım ki ben. Kendin söylüyor, kendin kızıyorsun.»

«Sen söylememiş olsan bile böyle düşünüyorsun. Her davranışından belli bu. Sonra böylesi

suçlamaların ne kadar kolay yapıldığını inkâr edemezsin. Sen bile şikâyetçiydin bundan!»

«Olabilir. Ama kızmamak gerekir buna. Gerçek olan, hesap edilmesi gereken hiç bir şeye. Sen şu apartmanda oturuyorsun, bir yığın alışkanlık içinde büyüdün. Bunlar gerçek mi, değil mi? Bunları sen de, biz de hesap etmek zorundayız. Başka durumları hesap etmek zorunda olduğumuz gibi.»

Doğan dinlemiyordu Ali'yi.

«Bağları koparmam için saçma sapan çıkışlar yapmamı bekliyorsun benden. Hatta hırsızlık gibi adi suçlar işleyerek bu bağları kaba bir biçimde koparmamı. Böylesi aykırı düşmeler olmadan içinden çıktığım çevreden kopamayacağımı sanıyorsun. Kafama, gönlüme güvenmiyorsun. Söyle, güvenmiyorsun, değil mi?»

«Güveniyorum.»

«Eee. Niçin yankesicileri örnek verdin bana?»

«Hiç... Öyle bir düşünce... Diyorum ya düşüncelerle oynamaya alıştırdınız beni. Ama keselim artık bunları Doğan. Benimle geliyor musun?»

Doğan onları gittikçe sıkıştıran kalabalığın içinde yüksek sesle, bağırarak konuşmaya devam ediyordu:

«Bak şimdi. Tam zamanı sınamanın. Seni memnun etmek, sana kendimi ispat etmek için şu heriflerden birinin cüzdanını aşırayım istersen? Sen de «hırsız var!» diye bağır. «Toplum dışı» olma oyununu birlikte oynayalım. Daha doğrusu sen yardımcı ol bana. Yankesicilik yaparken suçüstü yakalanmama. Mevhibe hanımın oğlu, «vekil beybaba»nın torunu, güpegündüz caddede yankesicilik yaparken yakalansın!»

Kahkahalarla güldü.

«Bak hiç de fena bir buluş değil. Çok akıllısındır sen zaten. Şimdi bak, şu herifin cüzdanını aşıracağım. Sen de bağıracaksın. ...Karakolda dayak yememi nasıl sağlarız? Vallahi böyle bir suçtan dövmezler beni. O da sonra gelir, sabıkalı olduktan sonra... Ne dersin "sabıkalı yankesici Doğan..." O zaman adam olur muyum? Söyle olur muyum?»

Gittikçe daha çok bağırıyordu Doğan. Yüzünden yağmur suları göz yaşı gibi akıyordu. Ali bakmıyordu Doğan'a, bakamıyordu. Bakmak istemiyordu. Üzgündü. Bir şeyler söylemeliydi ona, yardım etmeliydi. Çok ihtiyacı vardı şu anda Doğan'ın buna. Yoksa... Gidiyordu işte, kayıyordu göz göre göre. Yatıştırıcı, karışan kafasını aydınlatıcı, sade bir şeyler söylemeliydi. Suçluyordu kendisini biraz da. Biraz önceki hikâyelerimle damarına bastım onun, zamanı değildi oysa, hiç değildi. Bunu istemiyordum, hayır. Onu, kendimi, bizi, dosdoğru, dostça deşmek istiyordum, amacım buydu. Yok, yalnızca ona yüklenmek en istemediği şeydi. Kısa süren tutukluluğunda yeniden düşündüklerini Doğan'la paylaşmak, seni-beni değil, durumları konuşmak istiyordu. Oysa ne yaptım? Zorlamak istedim durumları. İyi miydi zorlamak, hep bunu düşünmüştü hapisteyken; gerekliydi zorlamak, mutlaka, ama acele etmek? Şimdi de acele ettim. Kısa yoldan yükleniverdim oğlana. Hiç bir şeyi doğru dürüst konuşmadan. İtfaiyeciler, kavağa vermişlerdi bütün dikkatlerini. Ali, canı sıkkın, itfaiyecileri seyretti bir süre. Burda durduğum yerde acele etmeyi, durumları zorlamak sanıyorum. Sonunda bir şey-

ler oluyor, önemsiz bir kavak devriliyor sadece; bizim dışımızda. Biz seyrederken, itfaiyeciler kavağı istedikleri, uygun buldukları biçimde devirmeği becerecekler. Karşıya bile geçemeden, Doğan'la doğru dürüst konuşamadan kavak devrilmiş olacak. İtfaiyecilerin, uğraşanların istediği olacak? Kim yararlanacak bundan? Biz değil, daha doğrusu kim zararlı çıkacak? Boşa gideni bilebilsek, daha doğrusu gerçekten zarar görenler olsak, gerçekten olsak, şu basit devrilme olayına bile yön veremez olduğumuzu anlasak, şu andaki seyirciliğimizden utanırdık. Utanıyordu, yeniden başa almalıydı her şeyi. Doğan'la yeniden, acele etmeden yeniden konuşmalıydı. Ama şimdilik sadece Doğan'ın koluna girmek, hiç bir şey söylemeden, onunla bir iki bardak bira içmek en doğrusu olacaktı belki... Kaçırılan zamanı, yeniden beceriksizce yakalamağa kalkmamak, biraz beklemek.

Doğan, Ali'den kurtardı kolunu.

«Bak şu keriz herifi çarpacağım işte. İyi bak!»

Doğan'ın bağırarak konuşması yanlarında duran bazılarının dikkatini çekmişti. Yine de herkes kavakla ilgiliydi daha çok. Biraz ötelerinde duran uzunca boylu, golf pantolonlu, şakaklarına kır düşmüş bir beyefendi, ciddî ve oturaklı bir tavırla, itfaiyecilerin kavağı münasip buldukları yöne devirme çalışmalarını izliyordu. Sonra neyi yanlış yaptıklarını anlatmak üzere. «Bak şu 'beyefendi' nasıl? Tam adamım..» Necip beye doğru ilerlemek istedi. Yanıbaşında duran ve kendisine, hayret, dehşet ve nefretle bakan Hatice hanımın ayağına

bastı. Hatice hanım Büyük Mağaza'dan bu yana kafasında geliştirdiği öfkeyi tam kusacaktı ki, Doğan, elinde olmadan tam Hatice hanımın hoşlandığı, «işte terbiye, aile terbiyesi böyle olur» diyeceği bir biçimde, son derece ince, efendi bir sesle, «Çok affedersiniz hanımefendi, çok özür dilerim, hiç istemeden oldu. Size bir yardımım dokunabilir mi?» cümlelerini sıraladığını gördü, seyretti: kendisini.

Boyacı Necmi seyircilerden kazanmayı umuyor

Çingene Necmi, Pikniğin, bahçesinde kavak devrilen apartmana bakan kapısının yanıbaşındaki her zamanki yerinde kurmuştu boya tezgâhını. Kalabalık boyacılar için iyidir, iyidir ya, böyle önemlice bir olay, ya da seyir olduğu zaman değil. O zaman millet ansızın pabucunu mabucunu, kılığını, işini, ailesini bir an için unutur, kendinden çıkar. Şimdi de öyleydi. Şurada, şunca zamandır yığılmış duran kalabalıktan birinin olsun aklına, hazır bekleşirken pabuçlarını boyatmak gelmiyordu. Necmi kalabalığa sevmeden baktı. Kalabalık sevilesi bir şey değildir. Şunlar ne yaptıklarını bilmezler, diye geçirdi aklından. Onun kalabalığı çok seyretmişliği vardı, kalabalığın nice oynak, güvenilmez, sağı solu belli olmaz, şapşal bir şey olduğuna çoktan karar vermişti. En olmadık zamanda pabuç boyatıp asıl olacak zamanda boyatmazlar. Böyle, topu topu bir kavağın devrilmesi gibi, önemsiz bir olay olunca akılları gidiverir, ceplerindeki hesabı unutuverirler. Ceplerindeki kuruşun hesabını bilirler oysa. İşte şimdi, şu anlamsız kavağın düşmesini seyredeceklerine, hazır beklemek zorundalarken pabuçlarını boyatsalar ya. Yok, şurada bu kalabalık ol-

masa, itfaiyeciler kavağı ille de münasip bir yere düşüreceğiz diye koşuşturup durmasalar, akıllarına bile gelmez kavağın düşmesini seyretmek. Farketmezler bile, basar giderler yanından. Kavak ağacıyle hiç bir ilgileri yoktur, kavak ne işe yarar, diye sorsan bilmezler. Çingene Necmi, kavağın ne işe yaradığını bilir. Memleketi olan Konya'da kavak boldur. Necmi sadece kavak yetiştirmekten çok para yapıldığını bilir. Kavak tarlası olan adamlar vardır. Bir kavak sahibi olmak bile bir şeydir aslında. Çok iyi ağaçtır kavak. Ucuzdur. Bakımı kolaydır. Toprağını seçmez. Alıcısı boldur. Otobüse bin, Konya yoluna çık da gör, telgraf, elektrik direklerini. Bunların hepsi de kavak değil miydi? Günün birinde kesilip direk yapıldı. Şu kalabalıktan biri olsun, o kavaklar kesilirken, direk yapılıp yol boylarına dikilirken ilgilendiler mi acaba? Bir milyon kavağın nasıl yetişip, nasıl budanıp, nasıl soyulup, nasıl direk yapılıp, nasıl dikildiğine bakmadan pabuçlarını boyatırlar da, şu uyuz kavağın düşmesini seyre koyulunca pabuçlarını boyatmayı unuturlar. Niye? Meraklarından mı? Yoo, Necmi'ye göre kalabalığın kendi merakı yoktur. Merak kapışması vardır, ondan bundan kapışıverirler merakı. İşte şimdi, işgüzarın biri itfaiyeye haber vermiştir, kavak devrilecek insanların üstüne, diye. Hadi, ondan ona, ondan ötekine. Telefonlar çalmış, işsiz güçsüz memurlar ordan oraya koşuşturmuşlar. Sonunda da şu fukara itfaiyeci takımına emir buyurmuşlardır, kavak devriliyor, koşun, diye. Bunlar da ne yapsın, emir kulu, yoksa bu kavak bu fukaraların neyine? Varsın devrilsin. Kaç kuruştur ki bunların maaşları?

Ama serde kapıkulluğu var, giymişlerdir tenekeleri başlarına, arabalarıyle yedi mahalleyi ayağa kaldırıp başlamışlardır işe. Necmi, kavağı istenen yöne doğru devirmek için, kavağın beline bağlanmış olan halata asılmış ter içindeki itfaiyecilere, kalabalığı tutmak için ordan oraya koşuşturan polislere baktı. Böyle bunlar, diye geçirdi aklından. Düğmelerine basıldı mıydı delleniverirler. Kavak sanki onların babalarının malı. Ne kavak, ne kavağın bahçesi, ne de şu apartman senin; ne diye ter döküp duruyorsun a alık? Ama Allah bunlara akıl koymamıştır ki. Koysa itfaiyeci, polis olurlar mı? Apartman sahibi olurlar. Sonra da bahçelerindeki kırk yıllık uyuz kavak devrilmeğe yüz tutunca telefona sarılıp, hepsi ya akrabaları, ya da tanışları olan müdürlere yaygarayı basarlar. Aman yetişin, bizim kavak devriliyor, diye. Müdürler de ne ki, onlar da şu ya da bu apartman sahibinin kartvizitleriyle müdür olmuşlardır. Onlar da hemen sağa sola bağırıp çağırarak şunları işe koştururlar. Haydin, bilmemne sokağında, bilmemne bahçesindeki kavak devriliyor, aman şunun arabasının üstüne devrilmesin! Aman şunun bahçe parmaklığına zarar vermesin! Bunlar da, yahu, neyin nesidir şu kavak, kimin bağında bahçesindedir, kimin arabasına, kimin cici kızının başına düşecektir diye sormazlar. Sormak hadlerine mi? Aydan aya, karın tokluğuna, bütün sorularını, akıllarını, fikirlerini satmışladır. Teneke şapkaları kafalarına geçiştirip koşuştururlar. Kıçlarından ter damlar. Şimdi şunlardan birini çevir, ulan şu kıçından damlayan terden utan, kaç para alıyorsun, diye sorsan, bön bön bakar. Ne dediğini

anlamaz. Öyle alıktır ki bu ufak emir kulları, anaları kesiliyor sanırsın koşuşturduklarında. Kalabalığa da sıçrar telâşları. Kalabalık da, bu kulların telâşından bir şeylerin döndüğünü, bir şeyler olduğunu sezer. Çünkü, genel olarak bu kapıkulu takımı, ancak büyük adamlara, büyük bir şey oldu muydu böyle koşuşturur. Eh, kalabalık da, büyük adamlara olmuş, büyük şeylerle pek ilgilenir. Ucu bucağı, köşeciğinden bir zarar da belki bize de dokunur, diye. Böyle yığılıp merak kesilirler. Kendilerine, kıyıcığından da olsa dokunan bir şey olmadığına akılları yatana kadar. İşte bu korkudan, şu kul takımına karşı kuzu kesilip, he deyince durur, ha deyince yürürler. Yoksa bunca kalabalığı durduran polislerden biri, herhangi bir gün, şunlardan herhangi birini, adres sormak için bile kolay durduramaz. Mümkün mü? Ama, şimdi, uşakların koşuşturması altında itibarlı buyruklar yattığını bilirler. Kim emir vermişse vermiş, durup dururken vermemiştir elbet. Şimdi bu itfaiyecilerin falan kişiliğinde, o emir buyurucuları gördüklerinden, böyle durumlarda sayarlar bunları. Tek tek hiç adam yerine koymadıkları bu kapıkullarını bu yüzden sayarlar.

Sandığının yan tarafına koyduğu, ağzı kıvrılmış bir gazete parçasıyle tıkalı sirke şişesini çıkardı, paçavralarından birini sirkeyle ıslattı ve sandığının yan tarafındaki aynaları parlatmaya başladı. Çok süslüydü çingene Necmi'nin boya kutusu. Oymalı ve aynalı. Oymaları renk renk boyanmış, cilâlanmıştı. Bu kutuyu, Necmi, kendi elleriyle, tam üç ayda yapmıştı. Ama kutusunun bir benzeri daha yoktu Kızılay'da. Sağ cebinden bir Harman cigarası çı-

kardı, yaktı. Ne olursa olsun, Necmi, özel, şık şeyleri severdi. Harman cigarasını da meselâ. İçerim anasını satayım. Pahalıysa pahalı. Hayat dediğin ne ki? Bugün sabah, bugün akşam. Çingene dediğin paranın değerini de değersizliğini de bilir ister istemez. Para aslan ağzındaki ettir. Bu lokmayı koparmak zordur. Aslan gibi yırtıcı olacan, ama ele geçirdin mi, çiğnemeyi bile beklemeden yutacan, yoksa başka aslanlar gelip elinden alırlar. Cigarasını çakmağıyle yaktı. Çakmağını seyretti bir süre. Bu çakmağı, altı ay önce, Diyarbakır'ın Enayiler Çarşısında kaçakçılardan almıştı. Düğünden önce, karısına ipekli kumaş da almıştı Diyarbakır'da. Orada, sudan ucuza, parlak ipekliler var, demişlerdi ona. Kumaş parasını da iskambilden kazanmıştı. Nefis kâğıt oynardı Necmi. Bir sanatı da buydu. Nefis hile yapardı. Herkes onun hile yaptığını az çok anlardı. Hep kazanırdı çünkü. Ama öyle ustaca yapardı ki bu işi, karşısındaki bir türlü emin olamaz, hilesini anlayacağım diye, oyunu uzattıkça uzatır, kaybettikçe kaybederdi. Ama seyretmesi bile bir zevkti Necmi'nin oyununu. Kimileri sırf seyretmek için, Necmi'yle oynayacak birini bulurlardı. Bu kâğıt işinden başı birkaç kez belâya girecekti nerdeyse. Hele, bir kez, Sakarya'nın köşesindeki şoförlerden biri öbür dünyaya gönderecekti Necmi'yi nerdeyse.

Şoför Hasan, geceleri onbirden sonra, bagajının kapağını açar, oraya sofra kurardı. Rakı, buz, kavun, beyaz peynir, karpuz olurdu yazları. Küçük ispirto ocağında menemen yapardı. Yavaştan yavaştan hem yenir, hem içilir, hem de oyun oyna-

nırdı. Ortaklı oynanırdı oyun. İşe giden ortağına devrederdi oyunu. Şoför Hasan Necmi'nin namını duymuş, onu da çağırmıştı oyuna. O akşam esrar çekilmişti. Hasan kahverengi, kayısı pestiline benzeyen esrarı cebinden çıkardığı çakıyla ufak ufak parçalara bölüyor, tütünle karıştırıp cigara sarıyordu. Sonra esrarlı cigarayı alan, bir süre taksinin içine çekiliyordu. Ardından çakılmasın diye Necmi kendininkinin içine vanilya karıştırıyordu. Taksinin içini, hoş, tatlı bir koku sarmıştı. Necmi kafayı çekip çekip oynuyordu. Hasan, ardı ardına Necmi'nin kazanmasına bozuluyor, ev sahipliğine de leke sürdürmek istemiyordu. Necmi son derece rahattı. Enayi çarşısından alacağı renkli ipeklileri düşünüyordu. Oradan bir de oyun kâğıdıyle gazlı çakmak alırım, diye kuruyordu keyifle. Arada esrar çekmek için taksinin içine çekiliyor, ama hiç fazla kaçırmıyordu. Hasan gelip «hadi oyuna» diye dürttüğünde, istemezmiş gibi yapıyor, olduğundan dumanlı gösteriyordu kendisini. Bu dumanlı halinde hilesini çakarım, diye umutlanıyordu Hasan. Necmi başta, yalandan bir iki el kaybedip ardından ciğerini söküyordu Hasan'ın. Sonunda Hasan'ın bin lirasını aldı. Hasan esrar mesrar çekmemişti o gece. Gün doğuyordu; Sakarya caddesindeki ağaçların tepesindeki kuşlar ötmeye başlamıştı. Sabah erkenden, dükkânını açmağa gelen balıkçı Rıza, Necmi'yi kumar oynarken görünce laf attı. İyi dosttu Necmi ile. Necmi arada, bazen onun dükkânına uğrar, bir palamut alır, palamutu, kırmızı soğan, maydanoz, varsa domatesle bezer, sokak arasındaki fırına gönderirdi. Palamut pişene kadar

da ahbaplık ederdi balıkçıyla. Rıza, Necmi'nin konuşmasına bayılırdı. Herkes bayılırdı Necmi'nin konuşmasına. Boyadan kapkara olmuş elleri ve tırnaklarıyle balığını yerken, hiç de pis bir insan etkisi bırakmazdı karşısındakinde. Ellerinin karası kirden değildi bir kez, sonra süsüne, gösterişine çok düşkündü. Gömleklerini anası dikerdi. Necmi ne yapar yapar, bir yerlerde birkaç metre renkli ipek bulur, sonra gömlek dikilene dek kopmazdı anasının başından. Kara kıvırcık saçlarını en az on kez tarar, boya kutusunda sirke şişesinin yanında, bir de lavanta şişesi bulunurdu. Bunu arada dökerdi başına. Renkli gömleğine zıt renkte pantolonlar giyer, pabuçlarını, müşteriden boş kaldıkça, ayna gibi parlatırdı. Önünden gelip geçen, nice paralı, iyi giyimli adama, nasıl böyle boyasız pabuçla dolaşıyorlar, diye şaşar şaşar kalırdı. Güzel de sesi vardı Necmi'nin. Konya'daki göçmen mahallesindeki çingene düğünleri Necmi şarkı söylemeden, oynamadan geçmezdi. Necmi, balıkçı Rıza'ya bu düğünleri çocukluğundaki aşk hikâyelerini anlatır. Çocuklukta her bir şeyi öğreniriz, biz, der Necmi, çingenelerde kaç göç yoktur, şimdiki karısıyle daha çocukken sevişti̇ğini, ayı oynatmayı öğreteceğim sana kız, diye onu nasıl kandırdığını anlatır, bir yığın ayı hikâyesi vardır Necmi'nin. Tam bir çingene olan babasının nasıl ayıyla güreştiğini, sonra kendisini hayranlıkla seyreden karısını, nasıl çocukların gözleri önünde şilteye yatırıverdiğini öylesine canlandırır ki, bayılır Rıza. Babası okuma yazma bilmezmiş Necmi'nin. Ama öldüğünde, şiltesinin içinden bir defter

çıkmış. Necmi olayı şöyle anlatırdı: Anam, babanın tabutu evden çıkar çıkmaz, bir ara yaygarayı kesip şiltenin içinden defteri bulup çıkardı. Babam sağlığında bu deftere el sürmesini yasak etmiş. Sarı bir bakkal defteriydi bu ve sayfalarına da komşuların aile fotoğrafları yapıştırılmıştı. Bizim Konya daki ev bir avluya bakardı. Aynı avluya bizimki gibi başka göz odalar da bakardı, komşularımız otururdu burda. İşte bu komşu çingenelerin karı koca, çoluk çocuk çektirdikleri resimlerdi bunlar. Anam hatırlayıverdi, babamın kardeşi belediye bahçesinin karşısında sokak fotoğrafçılığı yapardı, işte babam komşularının aile resimlerini çektirmiş kardeşine, ucuza. Anam, bu adam komşuların resim çektirmeleri için niye tutturur, diye düşünmüş o zamanlar, resimlere bakınca anladı. Bütün adamların başına, çıkmaz kalemle boynuz yapmış babam. Bunu söylerken gülerdi Necmi, altın dişlerini göstererek. «Baban sahiden mi kondurmuş boynuzları?» diye sorardı Rıza. «Elbet ya, defterdeki boynuzlar da belgesi! Herkes pul biriktirmez ya.» Necmi, babasının nasıl ayı oynattığını da taklit ederdi. Bir ayı olurdu, bir ayıcı:

«Hamamda kadınlar nasıl bayılır?»

«Çingene gelini nasıl oynar?»

«Kürt Mehmet nasıl güreşir?»

O sabah da balıkçı Rıza, Necmi'ye takılmak istemişti yanlarından geçerken:

«Yine ayı mı oynatıyorsun Necmi?»

Necmi önündeki paralara bakarak göz kırpmıştı Rıza'ya, «Ayı ki ne ayı, has ayı has!» Ama sözünü bitirmesine kalmadan Hasan tornavida çek-

mişti. «Ne ayısı ulan, ulan ayı sensin çingene pezevengi!» Taksiden fırlayan şoförler zor kurtarmışlardı Necmi'yi.

Necmi bu olayı kolay unutmuştu, çünkü sonuca bakar o. Adam kısmı bir şeyi gözüne almadı mı, hiç bir şeycik olmaz. Can dediğin bir kez çıkar. Ama canı göze aldın mı hep karşılığını alırsın. Canın bir defacık gider ama. Canını göze alan hep kârlı çıkar. Ya sermayen olacak, ya da gözünü kırpmadan öne süreceksin canını. Bunun dışında hayat boyu uşaklık var. Kumar gibidir hayat, der Necmi. Aynen kumar gibi. Canını da öyle koyuverecen, can blöfü çoğu kez yutulur. Kimse kolay kolay canını sürmez ortaya çünkü. Eh yutulmasa da, köpek gibi yaşamaktansa ölmek daha iyi. Yavaş yavaş öleceğine, bir kez paşa gibi ölürsün, namın da yanına kâr kalır. Alıcı kuşla akbabanın hikâyesinde olduğu gibi. Alıcı kuş akbabaya sormuş, «Kaç yıl yaşarsın sen?» diye. Akbaba demiş ki, «Çok yaşarım.» –«Peki ne yersin?» demiş alıcı kuş. «Boh yirim, ölü yirim, leş yirim, kohmuş et yirim» demiş akbaba. Alıcı kuş, «Eyi eyi, yaşa, sen çok yaşa emi! –demiş–. Ben az yaşarım ama bıldırcın yirim, keklik yirim, tavşan yirim.» İşte alıcı kuş olacan hayatta. Karşısındakinin ciğerine dikecen gözünü. Paran varsa onu koyacan karşılığında, paran yoksa canını koyacan. Ama gözün hasmının ciğerinde olacak. O can telâşından senin de canını ortaya sürdüğünü farketmez bile. Paçayı kurtaracağım, diye ağına düşer. Feylesofum, işte ben böyle. Feylesof Necmi. Necmi, Hasan'ın tornavidasından canını kurtardıktan sonra, kumardan kârlı çıktı ve Diyarbakır'a uzanıp nişanlısına çeyiz

kesmek için, nar çiçeği bir, portakal turuncusu iki, gül pembesi üç cins ipek aldı. Kendine de çakmak ve iskambil kâğıdı.

Necmi fırçayı boya kutusuna vurup gürültü yapmağa başladı. Kalabalıktan biri duyar da pabuçlarını boyatır, belki diye. Bu akşam rakı param çıkmayacak. Gözleri, karşı kaldırımda dikilen Olcay'a takıldı. Kız güzel, güzel ya neşesiz. Şu kibar kızların çoğunda ölü kaldırıcı suratı var nedense. Birlikte büyüdüğü, oynaştığı çingene kızlarının hepsi neşeliydi. Gülmeyeni, küfür etmeyeni, düğünlerde, sünnetlerde oynayıp türkü söylemeyeni yoktu. Bu Türk kızları böyle, kefe gibi ağır olurlar. Bunlarda böylesi makbul. Al bunları, boynuna bağlayıp denize atla. Öbür dünyaya asık suratla gitmek için bundan iyisi olmaz. Ulan güzel kızsın, gülücen de pulların mı dökülecek? Vallaha akşam eve döndüğümde benimkini bunların suratıyla bulsam bohçasını eline tutuşturuveririm. Sen bu suratı çamaşıra gittiğin hanımlar aybaşı bezlerini yıkattıkları zaman, onlara takın, diye eşeğe bindiriveririm, hadi yallah! Ama bunlar böylesini beğenir. Necmi, sokak köşesinden, gelen geçeni seyrede seyrede, insan suratları hakkında düşünceler edinmişti. Adamın suratından pabuç boyatıp boyatmayacağını, nekes olup olmadığını şıp diye anlardı. Gülen adam, bir kez eli açık olur. Bu asık suratlılar, aslında cimriler soyudur. Ve çoğunluktadırlar. İşte bir gülmeyi bile esirgeyen adam, parayı haydi haydi esirger. Bu sokaktan geçen şehirli kısmının çoğu hiç bir şeyi karşılıksız yapmaz. Gülmeyi de. Ya kendisini alsın diye yavuklusuna güler, ya iyi et versin diye

kasaba güler, ya terfi ettirsin diye müdürüne güler, ya oy versin diye halka güler. Böyle, karşılıksız gülmeyi bilmez. Durup dururken gülenden de kuşkulanır. Suratını asıverir, benden bir şey isteyecek diye. Necmi bayılır kahkahaya. Aynı köşede taksicilik yapan şoför Hüseyin'in radyosundan polis radyosunu dinler, Hüseyin durakta durdukça. Şarkıları birlikte söyleyip basar kahkahayı. Fazlaca gülünce, ayakkabı boyatmak için yanaşan müşteri irkilerek uzaklaşıverir. Necmi de ardından sallar küfürü. Ulan hergele, senin beş on kuruşuna mı güldük. Senin boklu parandan içilecek rakı adamın boğazına dizilir.

Kalabalık kavağa dikmişti gözlerini. Necmi iyi tanırdı bu kavağı. Her gün karşısındaydı çünkü. Şu kelekler şuna bir gün olsun bakmamışlardır. Varlığını bile bilmezler. Şimdi, devrilesi tuttu kavağın ya, dikmişler gözlerini. Ne var ulan? Kavak bu, devrilir de kurur da. Size soracak değil ya. Canlı değil mi bu? Sizin pis vücutlarınız da kokular sala sala tahtalı köye gitmeyecek mi? Bunların telâşı can telâşı. Şimdi kavak devriliyor ya, devrilen kavak da olsa, bir şeyin devrilişine yürekleri dayanmaz, ölümlülüğü kabullenemezler. Kendileri de ölecek diye işlerine gelmez. Hepsi kavak yerine, demir parmaklık olup bu dünyaya kazık çakmağa razı. Oh öleceksiniz hepiniz! diye düşündü. Bunlar cehennemi de kahrederler. Ulan bütün şen çingene tayfası cehennemde yine bunları eğlendirmek zorunda kalacak. Bu korkuluk takımı cennete gitmez elbet. Bize orada da hayat yok ağbicim. Güldü Necmi, öyle düşüncelerle karartmazdı içini, hiç.

Kalabalığın ayaklarını alevler içinde düşündü. Artık sıçrarlar durmadan yanmayalım diye. Şimdi boyatmayın bakalım pabuçlarınızı.

Olcay'a yeniden baktı. Güzel kız, hiç ötesi yok, azıcık memesiz, ne zarar, nasıl olsa çıplağı bize yar olacak değil. Ama kaşı gözü güzel. Olcay'ın üzüntülü yüzüne baktı baktı, şunu bir hoşnut eden yok galiba, diye sırıttı.

Karısı, yattıktan sonra, yarım saat kıkır kıkır gülerdi. Gülmedi mi bozulur Necmi. Ulan biz bir karıyı bile güldüremiyor muyuz, diye. Akşamı düşledi. Recep Usta'nın gecekondusunun hemen bitişiğindeki tek göz odalarını. Karısı bol sivri biber kızartırdı. Bibersiz sofraya oturmazdı Necmi. Rakı, bir de karpuz oldu mu bir süre sonra havasını bulur, bu dünyaya duman arasından bakacan ki tadı olsun, yoksa olduğu gibi çekilmez dumanın olacak, dumanlanmayı bilecen. Sonra masaya vurup darbuka çalmaya başlar. Coşunca da karısının kıçına bir şaplak vurur. «Oyna kız» diye. Karısı önce yalandan naz eder, Necmi nara atana kadar, Necmi narayı salınca karısı da oynar. Olcay'a bir kez daha baktı. Bu katiyen oynamaz. Bu insanın karşısında gözünü dikerek oturur, çocukluğundan bu güne adamın başına gelen her bir türlü belâyı kafasına kakmak için insanın. Olcay'ın baktığı yöne bakınca, Ali'yi gördü.

«Vay canına bu bizim Ali be! Ne arar burda?»

Islık çaldı Ali duysun diye. Ama Ali, pastane kopillerinden biriyle konuşuyordu heyecanlı heyecanlı. Necmi, ortalıkta dolaşan iyice giyimli aile çocuklarının hepsine, «pastane kopili» der ve bütün

bu oğlanların aylak gezip kızlarla pastanelerde baba parası yediklerine inanırdı. Bu pastane işine de yatmazdı aklı. Ulan pastaneye gidecek kadar oynak karıyı bulduktan sonra pastanede işin ne, koca şehirde dört duvar arası mı yok?

Necmi iyi tanırdı Ali'yi. Ulan bizim Ali, iyi kıyak oğlandır. Böyle kâğıttan oğlanlarla ne işi var? Düğününü hatırladı. Ali'yi düğününe çağırmıştı. Konya'dan tanıyordu Ali'yi. Ali'nin anneannesi de aynı göçmen mahallesinde oturur, Ali de sık sık anneannesinde kalırdı. Necmi'lerin sokağında. All ile yankesicilik oynarlardı. Necmi, istese birinci sınıf yankesici olurdu. Bütün numaraları öğrenmişti. Arabacılardan. Arabacılar ikinci sınıf çingenelerdir. Yankesiciler çoğu kez bunlardan çıkar. Necmi de öğrendiklerini Ali'ye öğretmişti. Onların yankesiciliği oyundu. Ali'nin anneannesini şakadan çarpar, kızdırırlardı kadını. Kadın sonunda ikisini de maşayla kovalardı. Kafkasyalı ve öfkesi burnunda bir kadın olan anneanne ikisini de polise verip ömür boyu mapushane damında çürüteceğini söylerdi. Ali ile Necmi hapishaneye düşmeyi biraz istiyorlardı aslında. Onlar için çok heyecan verici bir şeydi bu. Özellikle Necmi'nin çevresinden duyup anlattığı hapishane hikâyeleriyle. Necmi'nin çingene soyundan hapishaneye düşen o kadar çoktu ki, analarıyle hapishaneye birlikte giren çocuklar, çıktıklarında böbürlene böbürlene anlatırlardı hapishaneyi. Kimilerinin ben Avrupadaykeni gibi bir şeydi bu onların mahallesinde, ben hapishanedeyken. Necmi'yle Ali de hapishaneye düşünce ne yapacaklarını kurarlardı:

«Yankesicilik yaparız,» derdi Necmi.

«Hapse atarlar len?»

«Hapiste hapislik mi olurmuş?»

«Doğru ya orda her şey hak.»

«Her şey hak orda.»

Anlatılanlar, onların kafasında hapishanenin en özgür yer olduğu kanısını uyandırmıştı. O zaman yankesicilikle hapishaneden zengin çıkacaklarını kurarlar, eğlenirlerdi. Ama hapishaneye düşecekleri yoktu, anneanne onları polise vermiyordu ve anneanneye şaka yapmaktan öteye gitmiyordu yankesicilikleri. Ne de olsa efendi çocuktu Ali. Ayıbın anlamını bilirdi.

Necmi evlenirken, Ali'nin anneannesine, Konya'ya misafirliğe geldiğini öğrenmiş, onu düğününe çağırmıştı. Ali elinde bir düdüklü tencereyle gelmişti. Babaevinin baktığı avluda yapmışlardı düğünü. Bütün akraba ve ahbap çingeneler gelmişti düğüne, avluya sıra sıra dizili iskemlelere oturmuş, renk renk ipekler giymiş çingene kadınları el çırpıp şarkı söylemişlerdi. Gelin dahil herkes oynamıştı. Kına yakılmıştı sonra. Kına yakılırken iyice coşmuştu herkes. Beş yaşında bir oğlan def çalmış, erkeklerin de kimi ud, kimi kanun çalarak marifet göstermişlerdi. Akrabaların çoğu düğünlerde çalarlar, Necmi de sıkışınca ya bir şey çalmağa ya da türkü söylemeğe, oynamağa gider düğünlere, parayla. Çalıp oynamayan çingene mi olurmuş, bu çingene kısmı hiç bir şey bilmese ekmeğini dörtkol çengilikten çıkarır. Necmi de havaya silâhı boşaltmış, sonra şıkır şıkır oynamıştı düğününde. Ali'yi de kaldırmıştı, ama Ali utanmış, oynamak isteme-

mişti. Bunlar böyledir, eğlenmesini bilmezler, bunların düğünlerinde kına yakılırken millet ağlaşır, her bir şeyleri yaslı. Hele karı kısmı anca gizli gizli, kilerden ekmek çalar gibi, oynar. Yemeler, sevmeler hep gizli, saklı. Suyu bile çömelip arkalarını dönerek gizli içerler. Şu güzelim cenabı hakkın şaşırıp da bize verdiği gurban olunası hayatı bir suç gibi yaşarlar. Bizler, bize bedavadan verilen tek şeyin kıymetini biliriz, onun için bizde neşe de serbest, yaygara da. Yaygara kanunu geçer biz çingenelerde. Herkes aklına geleni bağıra çağıra söyler. Karılar avluda çamaşırı bağıra çağıra türkü çığırarak yıkar. Kavgamız, her bi şeyimiz açıkta, bağıra çağıra; gizli, saklı malımız da yoktur, birikmiş paramız da. Çingene kızının çeyiz sandığı olmaz. Çulumuzu sırtımıza vurduk mu beğen memleketini. Sıla hasreti bilmeyiz biz. Dört duvara, masaya, iskemleye hele hiç bağlanmayız. Sandık da ne oluyormuş? Sırtına sandığını vurup da ne olacak, tabutunu taşır gibi. Çok eşyayı sevmeyiz biz, eşeği severiz. Bizi, yükümüzü aldığı gibi istediğimiz yere taşır, diye. Bizi, sıkan boğan şeyin yanından eşeğimize binip çeker gideriz babam. Bizim nikâhımız da sil baştandır. Gurbete giden erkek dönmez. Çingene karısı gurbetteki kocasını eli böğründe beklemez, karnını şişiriverir, boşta kalmasın diye. Çingene karısı doğurduğu çocuğun, meme emzirdiği çocuğun anasıdır. Koyup gittiği çocuğu unutuverir. Bir kendini taşıyacaksın bu hayatta. Karnı tok, sırtı sağlam. Bir de hünerinle neşeni. Hünerin karnını doyurur, neşen de gönlünü hoş tutar. Biz hünere önem veririz. Okumaya hiç kalkışmayız. Hüneri olmayan

isterse otuz okul bitirsin. Sırtına kitap küfesi yüklenip karın doyuranlardan değiliz biz. Çingene, eline iş yaraşan kişidir. Eli sanatlı, becerikli, sonra yakışıklı kişi. Elini, vücudunun her bir yerini kullanmasını öğrendiğinden güzel olur çingene, biz sahibizdir vücudumuza, pılı pırtıya değil. Karısının ince belini, düğünde, turuncu ipekliden bluzuyle oynayışını hatırlayıp keyifle güldü. Bir çingene aç da kalsa, bir yerden bulup zeytinyağı ile parlatır saçını. Öyle işte. Şu pabuçlarını parlattırmaya üşenen, nekesler kalabalığı bilmez yaşamasını. Ali'ye bir kez daha baktı. Görmüyor beni. Çok severdi Ali'yi. Ali öteki, kibirli, çingene çocuklarını hor gören mahalle piçlerine benzemezdi. Çocukken ağırbaşlı, akıllıydı aslında. Denliydi, denli.

Ali Necmi'yi gördü. Gülerek el salladı. Sonra kalabalık arasından sıyrılarak yaklaştı. Yanında Doğan'la.

«Ne yapıyorsun ulan çingene?»

«Hiç, trafiği ayarlıyorum.»

Ali güldü. «Nasıl gidiyor iş?»

«İyi iyi. Sen okumakta berdevam. Bari hükümet adamı ol da, pabuç boyatma kanunu çıkart. Bize de bir hayrı dokunsun hükümetin.»

Ali güldü yeniden.

«Yani okuyorsun ha.»

«Öyle.»

«Vah Ali'cim vah! Yazık ediyorsun be gurbanım. Şu hayat dediğin kaç yıl. Yarısını okumakla mı geçirirsin. Sonunda birkaç para kazanmak için. Madem işin sonu para kazanmaya çıkıyor, şu işe başından başlasana. Para kazanmak da ayrı bir

hüner, ne kadar erken başlarsan o kadar ustalaşırsın. Sen ömrünün yarısında piyasaya çaylak çıkacan, bakacan ki bebeler senden yırtıcı, alıcı kuş kesilmiş. Parçalamaya hazır.»

«Yahu Necmi, bu parçalama yutma dünyası değil yalnızca. Bu dünya böyle kalmaz, güzelleşir.»

Necmi, Ali'nin kılığına, şöyle yukardan aşağı pek beğenmeden baktı.

«Kardeşim, önce kendini parlat sen. Sıra sonra dünyaya gelir. Özünden her şeyi esirgeyen kişinin ele ne hayrı dokanırmış ki?»

«Hadi oradan artiz Necmi, aklın fikrin gösterişte, biz içimizi güzelleştirelim diyoruz önce.»

«Takvim arkası gibi laf ettin be Ali. Mendilinde gül oya olmayanın yüreği de kararır. Güzele bakmayan güzelden anlamaz. Güzelden anlamayan ise kimselerin canını hoş tutmaz, çünkü can nasıl hoş tutulur bilmez.»

«Maşallah çenen eskisi gibi.»

«Biz bir şeyimizi paslandırtmayız ağbicim. Çingene kısmı hurdaya çıkmaz, ölür.»

«Karın nasıl?»

«Ellerinden öper ağbicim. Bir akşam gel de sana kızartma yapsın. Ama senin düdüklüyle değil. Kusura bakma, biz senin düdüklüyü hemen okuttuk. Biz öyle haşlama yiyen nazik midelerden değiliz. Yemek dediğin cazurdayacak. Oda mis gibi kızartma kokacak. Bol bol biber kızartacağız sana. Kavun, rakı, ne dersin?»

«Güzel, derim. Ama evinizi bilmiyorum.»

«Ayıp ettin. Akşamüstü buraya düş. Ben seni götürürüm. Bir de balık alırız giderken.»

Doğan bu konuşmaları şaşkınlıkla dinliyordu. Ne kadar çok ve birbirine benzemeyen arkadaşları vardı Ali'nin. Bu birbirlerine benzemeyen insanların hepsiyle ayrı ayrı nasıl anlaşıyordu? Bu biraz karaktersizlik gibi görünüyordu Doğan'a. Öyle ya insanın belirli bir kişiliği olunca, bu kişiliğe akraba olanlarla dost olabilir ancak. Ya da kişiliğinden ödün vermesi gerekir. Şimdi Ali'ye bunu söylese, kişilik de neymiş, öyle insandan ayrı, insanüstü bir şey mi? Her şeyden önce insanlığı yapan bir şeyse, insana açık olur, derdi. Böyle işte, hep bütünleyici, sarıcı, açık kişiliği beni burada, Necmi gibi kendime kalsa hiç ilgilenmeyeceğim, hatta görmeyeceğim birinin yanında durduruyor. Değiştiriyor beni, yapmadığım şeyleri yaptırıyor bana, görmediğim şeyleri, duymadığım şeyleri açıyor önüme. Ona bunun için ihtiyacım var belki. Bir körün köpeğe ihtiyacı olduğu gibi. Doğan, Ali'yi kör dilencilerin köpeğine benzetmekle hata ettiğini biliyordu. Hem kendisine, hem de Ali'ye karşı. Ama şimdi biraz önce, Ali'nin yanında, kendi başına hiç bir zaman açmayacağı kapıları açabilecek gücü hissetmişti. Bu güç, rehberlik gücü değil, onun, Ali'nin gücü değil bu, başka büyük bir güç bu, çok daha geniş bir çevreden, kendi durumundaki insanlardan gelen; Ali bunu almayı biliyor, vermeyi de.

Ama işte, verirken dağıtıyor kendisini, şimdi olduğu gibi. Doğan, Ali'nin Necmi'ye gösterdiği yakınlıktan rahatsız olduğunu farketti. Canı sıkıldı. Neden cimriyim böyle, bir dostluğu bile pay-

laşamıyorum. Hayır, değiştiremiyor Ali beni, belki de, bir anlamda, pekiştiriyor beni. Ali'yle Necmi şakalaşıyorlardı hâlâ.

«Sen de mi şu kavağın düşüşünü seyrediyorsun?»

«Sen etmiyor musun?»

«Seyretsek ne olacak be Ali? Biz kırk yıldır şurada boyacıyız, kavak da kırk yıldır karşımda. Orda dikili durması bana ne yazdı ki, devrilmesi yazsın?»

«Ulan falcı kafalı, bak şurada bunca insan toplandı, bir şey oluyor çünkü. Yaz-boz tahtası değil bu, hayat, o da değişiyor.»

«Sen bakma bunlara be Ali. Onların tüm merakı bu kavak devrilince, onun yerine kimin ocağına incir dikileceği. Benim bir kutum var, o da seyyar, bu sokakta ekmek kalmadı mı başka sokağa giderim, kavağı da inciri de vız gelir bana.»

«O kavak bizim bahçenin...» dedi Doğan.

Bu anlamsız sözü niçin söylediğini bilmiyordu. Ama Necmi'nin kendisiyle hiç ilgilenmemesi, kavağa gösterdiği ilgisizliğin aynısını kendisine göstermesi sinirine dokunmuştu. Öyle, belki şen öfkesini çekmek için Necmi'nin girmişti söze. Necmi kara gözleriyle Doğan'a aşağıdan yukarı baktı.

«Öyleyse burda ne dikiliyorsunuz? Âlemin fukarasını kavağını tutturmak için koşturacağına şuna sahip çıksana.»

«Beni ilgilendirmiyor ki. Zaten kurumuştu kökü.»

«O zaman kesseydin kavağını. Öğle vakti de milleti başımıza dikmiyeydin.»

«Onunla ilgilenmediğimi söyledim.»

«O zaman niçin benim diyorsun. Ya senin, ya değil, ona göre. Şu pabuçlar senin mi?»

«Benim.» dedi Doğan, şaşkın.

«İyi, öyleyse ilgilen onlarla. Baksana boya görmemişler.»

«Doğru, boyatayım mı dersin?»

«Boyaması bizden, boyatması senden.»

Doğan, hemen çocuk gibi, ayağını kutunun üstüne koyup pabucunu boyatmaya başladı. Ali gülerek seyrediyordu onları. Necmi'nin Doğan'ı hemen avucunun içine alıp istediğini yaptırması hem eğlendiriyor, hem de üzüyordu onu. Doğan'ın kendine duyduğu güvensizliği anladı hemen, diye düşündü. Kumarbaz çingene. Kumarbaz gibi inceler insanları. Kimin resti görüp kimin kaçacağını bilir. Oyununu ona göre oynar. Necmi'ye kumardan, sökülecek ciğerlerden öte şeyleri, alan da kaçan mı dünyasının değişmez olmadığını anlatmak zordu. Doğan'ı, bugün bu kuşku ve huzursuzluk veren kavağın yanından alıp götürse de, yeni ve benzer kavakların büyümesini engellemek çok zor olacaktı.

Necmi hem Doğan'ın pabuçlarını boyuyor, hem de şarkı söylüyordu;

«Mendilimde gül oya, sevdim seni doya doya...»

Ah evet, doya doya sevmekle ancak, diye geçirdi aklından Ali. Necmi'den taşan neşeyle seyrediyordu kavağı.

Aysel Ali'ye fiyaka satıyor

Aysel, Ulus dolmuşlarının kalktığı yere varabilmek için kalabalığı yarmağa çabalıyordu söylenerek. Saçlarını kısa kestirmişti. Büyük ağzı, aşırı boyalı gözleri, pembe kazağı altından göğüslerini gülünç sivrilikte gösteren sutyeni, her şeyiyle ilk bakışta belli ediyordu ne olduğunu. Cikleti ağzını gereğinden fazla oynatarak çiğniyor, kalabalığı yarmak için elinde tuttuğu çantadan da yararlanıyordu. Omuzuyla erkeklere çarpıyor, sonra da kendisini çimdikleyenlere, sanki onları kışkırtmış olan kendisi değilmişcesine üst perdeden sövüyordu:

«Hadi ordan götlek!»

Bütün hareketlerinde, karşısındakileri şöyle, ya da böyle, kışkırtan bir özellik vardı. Yaşamasını kışkırtabilmeye borçluydu. Kışkırtmak zorundaydı. İnsanlardan bir şey koparabilmek için onları azbuçuk dürtüşlemek gerekiyordu. Çoğu insan nasırına basmadın mı «ay» demez. Pantolon silkilmeden cebi boşalmaz. Aysel, çocukluğundan beri, bir şey koparabilmek için, ya büyüklerin eteğini çekmek ya ağlayıp zırlamak zorunda kalmıştı. Bir dilim ekmek, hatta bir bardak su için bazen. Daha çocuklukta, büyüklerin candamarına basılmadan hiç bir şeyle

ilgilenmeğe, kimseye bir şeyle vermeğe niyetleri olmadığını anlamıştı.

Yıldırım Beyazıt'ın arkalarında, Hacı Doğan mahallesinde, Huriyegilin, Nazangilin, eski çoraptan yapılma bebeklerini öteki çocukların şerrinden korumak için nasıl canlarını dişlerine taktıklarını görmüştü. Yine de iki üç güne kalmadan, «Ver gız aay!» diye çekiştirilmekten ne kolları ne de bacakları kalırdı bebeklerin. Hacı Doğan'da büyüyen bir çocuk, eline bir şey geçirmeye görsün, hemen kaptığı gibi arkadaşlarından uzağa koşardı. Aynı, bir kemik bulunca öteki köpeklerden uzakta rahatça kemiğini dişlemek isteyen bir sokak köpeği gibi. Böyle bir mahallede, bir çocuğun, o mahalle için alışılmamış bir şeye sahip olması, mümkün değildi, bir; sonuç olarak çocuk için de iyi olmazdı, iki. «Versene len!» le başlayan mülkiyet saldırıları, çocuğun öteki çocuklardan dayak yemesi ve de malından olmasıyle son bulur, çocuk, o bir daha başına asla konmayacak olan devlet kuşunu yitirdiğine mi, yoksa canının yandığına mı ağlasın, bilemezdi. Ayselgillerin kapı komşusu hamal Rüstem, bir gün nerde bulmuşsa bulmuş —komşular çaldığını söylemişlerdi— oğluna gerçek bir top getirmişti. Top yapmak için, (kâğıt topla oynardı çocuklar) kâğıdın bile zor bulunduğu bir mahallede —değerli bir şeydi gazete kâğıdı ve büyükler çocuklara kâğıt koklatmazlardı— gerçek bir top! Ertesi akşam evine döndüğünde oğlunu kaşı patlamış, başı yarılmış bulmuş, topunu da kaptırdığı için bir de kendi güzelce dövmüştü onu.

Bir şeye sahip olmanın zor olduğunu çocukluğunda öğrenmişti Aysel. Kendi gibi en az on kişi-

nin hakkından gelemeyenin hiç bir şeye sahip olmaya hakkı yoktu. Dayak gündelik bir yasaydı ve her günlük mesele, dayak sonuçlarına göre çözümlenirdi. Bir de karakol vardı, çocukluğunda bellediği, dayak sonuçlarını değiştirmeyen, ama dayakla ilgili bir yer. Nedense, dayak atanla, dayak yiyen değişmese de, birileri bu dayak meselesine karışmayı görev edinmişlerdi, işi bir ucundan tutarak. Polisten korkardı. Çünkü polis ne bez bebeği, ne topu parçalamaktan kurtaramaz, ama dayak atanı da yiyeni de döverdi. Bu birbirlerinin gözünün yaşına bakmayan, dişlerini kırıp çenelerini dağıtan büyüklerin, polisle niçin başa çıkamadıklarını anlamazdı. O geldi mi kuzu kuzu kavgayı keserler, çoğu kez kendilerinden çelimsiz olan memurun peşine süklüm püklüm takılarak karakol denen yere gider, ses etmeden dayak yerlerdi. Karşısındakinin yan bakmasına dayanamayıp hiç için bıçak çeken nice mahalle delikanlısı kendisini hiç savunmazdı orda. Karakola girer girmez, sustalı maymun gibi, vursun diye avuçlarını açarlardı polise. Aysel bu durumdan, polislerin, kendi mahallesindeki kabadayılardan çok daha güçlü kuvvetli, aman vermez, ense kulak yerinde delikanlıları olan bir mahalleden geldikleri sonucunu çıkarmıştı. Bu mahallenin kabadayılarından korkuyordu kendi mahallesinin kabadayıları. Yoksa polislerden değil. Aysel'in mahallesinde, her şey polisten, karakoldan geçer, tescillenirdi. Doğumlar, karı koca, metres, dost ilişkileri, gelin kaynana meseleleri, borçlar, alacaklar. Komşularından biri her akşam döverdi karısını. Kadın da kapının önüne çıkıp «polis!» diye bağırırdı. Kocası, kadın sesini

duyurmasın diye arkadan çöp tenekesini geçiriverirdi karısının başına. Polis gelir, ikisini de karakola götürürdü. Bir süre sonra dönerlerdi evlerine ifade verip. Birkaç akşam sonra yenilenirdi aynı olay. Bu kadının, hep aynı dayağı yediği, başına hep aynı çöp tenekesi geçirildiği ve karakolda da bu durum değişmediği halde, niçin, yine de «polis!» diye bağırdığını anlamazdı Aysel. Aysel, daha çocukken, polisin durumları değiştirmek için olmadığını anlamıştı. Hele belâları değiştirmek için hiç. Karakol, belâ çemberinin yörüngesi içinde bir yerdi ve bu çembere takılıp dönenler bu yörüngeden geçerlerdi ister istemez. Belâ her yerdeydi. Her zaman ve her an vardı belâ. Hem belâyı, hem de polisi başından uzak tutmak için her an tetikte olacaksın ve kendi başına konmasına fırsat vermeden belâyı başkasının başına saracaksın. Durgun kişi hiç kurtulamazdı belâdan, çünkü belâ kuşu duranın başına daha kolay konar. Aysel çocukluğunda belânın insan biçiminde olduğunu görmüştü. En yakınındaki insan belândı senin. Annen, baban, kardeşin, dostun. Bunlarla dişe diş çarpışman gerekiyordu, polis de bu çarpışmanın vazgeçilmez seyircilerinden biriydi.

Aysel'in başbelâsı yakını çok azdı. Babası ablasını iğfal etmiş ve bu birleşmeden doğmuştu Aysel. Yani babası önce Aysel'in ablasına belâ olmuş, sonra da Aysel'in doğumuna sebep olarak onun başını sarmıştı belâya. Anası da hamile kızını evden kovmuştu. Aysel'in ana-ablası beşinci sınıf bir pavyonda çalışmaya başlamıştı. Böylece, çimdikleye, küfrede, ite kaka dünyaya olan nefretini kustuğu kızına da bakıyordu. Aysel abla-

anasına bir lokma ekmek için saatlerce yalvarmak, ağlamak, eteğini çekmek zorundaydı. O kadar çok ağlardı ki Aysel, ana-ablası önce onu ağladığı için tokatlar, sonra ekmek alması için birkaç kuruş verirdi eline. Abla-ana çoğu kez yoktu evde. Evde hiç yemek pişmezdi. Tuz bile bulunmazdı. Aysel, komşu çocukların ekmekleri üstüne ektikleri tuza bile haset ederdi. Midesi sıcak yemek görmedi sayılır. Ablası, kırk yılın birinde evde olduğu zamanlar Aysel'i koşturup karpuz, peynir, salatalık, domates, ya da helva aldırırdı bazı. Bunun dışında tek gıdasıydı ekmek. Ana-abla bu pek seyrek aldığı yiyecekleri de hemen vermezdi Aysel'e, eteğini yeterince çekiştirip «ablagıl» diye ağladıktan sonra Aysel'e de verirdi aldırdıklarından.

On bir yaşını yeni doldurmuştu. Ablası eve iki erkekle geldi. Ay hâli daha başlamamıştı Aysel'in. Erkeklerden biri çukulata verdi Aysel'e. Hayatında yediği ilk çukulataydı bu. Öyle çarçabuk yemişti ki çukulatayı, tadını çukulata bittikten sonra alabilmişti. Artık yiyecek çukulata kalmadıktan sonra, çukulatanın iyi bir şey olduğunu anlamış, canı müthiş çukulata istemişti. Adam çukulata almamış, ama canını acıtmıştı çok. Aysel ikinci çukulata için dişini sıkıp dayanmıştı. Dişini sıkıp dayanmadan hiç bir şey almanın mümkün olmadığını bilirdi o. Her şeyin bir fiyatı olduğunu. Sonra bir çukulata daha istemişti adamdan, hakettiğini düşünerek. Adam, yarın benimle gel, sana kaç çukulata alacağım, demişti. Kimbilir daha ne çok acıtacaktı canını Aysel'in; ama ablası da acıtıyordu canını, sık sık döverek. Üstelik de aç bırakıyordu onu,

çukulata da almamıştı hiç. Ertesi gün yürüdü gitti adamla. Adam onu birilerine sattı. Çukulata, mukulata almadan. Canını acıtmayı da sattığı adamlara bıraktı. Aysel buna şaşmadı hiç. Ama çukulata için ağlayıp zırladı birkaç gün, belki alır, diye. Adam sonunda kızıp bir tokat vurdu suratının ortasına. Buna da şaşmadı Aysel. Ana-ablasının düzeni sürüyordu, bildiği tek düzendi bu, sürerdi tabiî. Adam onu temelli sattı. Başka adamlar Antakya'ya getirdiler Aysel'i. Bir otel odasına kapattılar. Odasının kapısını hiç açmıyorlar, kapısından içeri yemek bırakıyorlar, arada sırada da bir erkek salıyorlardı yanına. Her gelen adamdan çukulata istiyordu Aysel. Gelen bir daha gelmiyordu çoğu kez. Kısa bir süre sonra Aysel çukulatayı başından istemeyi akıl etti. Odasına gelen adamlar önce çukulata vermezlerse diretiyordu. Çevikti ve çoğu kez sarhoş olan adamlarla başa çıkıyordu. Bunun üstüne, onu otele kapayan adamlardan biri gelip ağzını burnunu kanatana kadar dövdü Aysel'i. Aysel üç gün ağladı odasında. Hacı Doğan'da geçen kötünün kötüsü çocukluğunu düşündü. Aç karınla sokaklarda dolaşışı, mahalle kavgaları... Ama aylardır çıkmamıştı odasından. Karnı doyuyordu şimdi. Başlarda, aç karınla sokaklarda dolaştığı günlere kıyasla bu karnı tok kapalılığı daha iyi bulmuştu. Ama çukulata diye dayattığı için onu döven adamlar, adam olsun diye Aysel'i üç gün de aç bırakınca, özgürlüğün eksikliğini çukulata gibi duydu. Tattığı bir şeyden vazgeçmemeyi, bunun için direnmeyi akıl etmeye başladı. Dördüncü gün, daha önce de gelmiş olan bir şoför, Aysel kendisine daha önce dayatmış olduğu

için çukulatayla geldi bu kez. Aysel direnmenin karşılığını alıyordu. Özgürlüğü için de bir şeyler yapabileceğini düşündü. Adama kendisini kaçırması için yalvardı. En iyi bildiği şeylerden biriydi yalvarmak, her lokma ekmek için ablasına yaltaklana yaltaklana geliştirmişti bu yeteneğini.

Adam Aysel'i kaçıracağına söz verdi. Bunun da bir fiyatı olacaktı elbet, ama önce çıkmalıydı bu odadan. Ölecekti yoksa, ölecekti. Şoför, bir akşam pencerenin altına geldi, çarşafa tutunup sarkmasını söyledi Aysel'e. Aysel korkmadan yaptı denileni, her yerdeydi ölüm, niye korksun? Daha çocukken sayısız ölü görmüştü. Bir kez birini bıçaklamışlardı gözünün önünde. Kenefleri gözetleyen adamı; birinin kenefleri gözetlediği yayıldıydı mahallede; işçinin biri, işe gitmediği bir gün nöbet tutmuş, sonra karısı kenefe girdiğinde, gözetlemek için yanaşan adamı kıstırıp bıçaklayıvermişti. Polis gelip götürmüştü bıçaklayanı. Yerdeki ölünün suratına tükürmüştü bütün mahalleli. Aysel, herkesin yüzüne tükürdüğü bir adamı öldürdü diye işçiyi polisin niçin götürdüğünü anlayamamıştı. Üstelik adamın veremli bir çocuğu vardı, babası götürüldükten kısa bir süre sonra ölmüştü çocuk. Bütün bunlar polisten uzak durmak gerektiği kanısını uyandırmıştı onda. Antakya'dayken, bir gün olsun polise şikâyeti düşünmemişti. Eğer polis odasına gelseydi, değil durumunu söylemek, çukulata bile istemeden direnirdi.

Şoförün arabasına gece yarısı binip yola koyuldular. Ankara şehrine doğru. Yolda, Aysel'i kapatan adamlar takıldılar peşlerine arabayla. Si-

lâh da attılar arkadan. Şoför bastı gaza, bastı gaza. Aysel'se hep bağıra çağıra türkü söyledi. Otelde kapalı kaldığı süre içinde otelin gazinosundan yükselen türküleri ezberlemişti. Şoför, arkalarındakilere izlerini kaybettirdikten sonra, —çok iyi biliyordu yolları şoför, ve Aysel'i kaçırmayı da bu yüzden göze alabilmişti— arabasını yana çekip durdurmuştu. Esrarlı tütün çıkarıp sigara sarmıştı. Sonra Aysel'e dönüp, «Şarkı söyler misin?» diye sormuştu.

«Söylerim, niye söylemeyim ki?»

«Vesikan var mı?»

«Ne vesikası?»

Alnını kırıştırıp bir süre susmuştu şoför.

«Nüfus kâğıdın var mı?»

«Ne kâğıdıymış gı?»

«Her adamın bir kâğıdı olur. Bu olmadı mı insan sayılmaz.»

«Ne sayılır ki gı?»

«İkide bir 'gı' deyip durmasana. Hiç bir şey saymazlar işte. Polis alır götürür adamı.»

«Anaaa vış... Polisten kaçma kâğıdı desene şuna?»

«Neyse ne, kâğıdın olmadı mı şarkı söyleyemez, işe mişe giremezsin. Aç kalırsın.»

«Çukulata da alamam mı gı?»

«Ne çukulatası, aç kalırsın dedik!»

Oturup ağlamaya başlamıştı Aysel. Her yerde karşısına çıkıyordu, bu aç kalmak. Şimdi de kâğıdı yok, diye aç kalacaktı. Nerden bulacaktı kâğıdı? Ablası geldi aklına.

«Ablamdan sorsana kâğıdım olup olmadığını?»

«Ablan var mı senin?» diye kuşkuyla sormuştu

şoför. Aysel, şoförün kimsesi olmasından pek hoşlanmadığını anlamıştı o çabuk uyanmış kafasıyle.

«Başka kimin var?»

«İşte anam bir, ablam bir.»

«Ne demek o serseri?»

«Anamla ablam bir gari.»

«Kız patlıycam, ne demekmiş o?»

«Hiç ne olacak... Babam ablama saldırmış, ben piç olmuşum...» Mahallesindeki çocukların anlattığı gibi anlatmıştı hikâyesini. Şoför, bir süre başını sallayarak dinlemiş, sonra, «Ankara'da konuşurum ablanla,» demişti.,

Ankara'ya vardıklarında onu eve kapamıştı şoför. O da kitlemişti kapısını. «Ablana gidiyorum,» demişti. Döndüğünde asıktı suratı.

«Kâğıdın falan yokmuş senin.»

«Şimdi ne olacak?»

«Polis bilmezse bir şey olmaz.»

Aysel, iyi gelişmiş sezileriyle Şoförün de polisten kendisi kadar korktuğunu anlamıştı. Kim korkusunu daha iyi gizler, bıçkınlığa dönüştürürse o kazanır. Aysel de onu yaptı.

«Ağbi, beni bi daha kaparsan kaçar polise giderim.»

«Ağzını yırtarım senin,» demişti şoför. Ama bir daha kitlememişti Aysel'i.

Gölbaşı gazinosunda şarkı söylemeye, müşterilerle içki içmeye, arada müşterilerden uygun gördükleriyle gitmeye başladı. On üç yaşındaydı. Yatakta her türlü edepsizliği, her türlü küfrü, esrar ve içki içmeği öğrenmişti. Kafa kâğıdı yoktu. Bir gece

gazinoyu polis bastı. Aysel'i götürdüler. Muayeneye sevkedildi. Suçüstüne çıktı. Nüfus kâğıdı olmadığı için ne yapacaklarını şaşırdılar. Bir süre yattı. Hüküm giymedi. Yaşını tespit ettirmek için röntgen filmini aldırdılar, filme göre on beş yaşında çıktı, sonra salıverdiler, kâğıdı yoktu gene.

Aysel, Kızılay'a berber Hüsnü'den kâğıt alma!: için çıkmıştı o gün. Devamlı müşterilerinden birinden, itibarlı bir kişiden, Kızılay'ın en iyi berberlerinden biri olan Hüsnü'nün, Hüsnü mahalle muhtarıydı aynı zamanda, nüfus kâğıdı sattığını öğrenmişti. Nüfus kâğıdı alabilmek için Hüseyin'e verdiği parayı kesmişti biraz. Onunla oturuyordu hâlâ. Ama onun borusu ötmüyordu artık eskisi gibi. Kendisine fiske bile vurdurtmuyordu. Hüseyin, kimi zaman kızıyor, içkiyi fazla kaçırıyor, ama eskisi gibi dövemiyordu Aysel'i. Aysel'i hapse attıklarında, onu da karı çalıştırıyor diye iyice ıslatmışlardı karakolda. Ama bir şey ispatlayamamışlardı. Ne var ki Hüseyin bu dayaktan çok, Aysel'in hapsedilmesine yanmıştı. Parası tatlı geliyordu Aysel'in. Aysel'i kaçırmağa niyeti yoktu.

Aysel, parası kesildi diye üzülen erkeğin suratına aşağılayarak bakmıştı. Artık Hüseyin onu Antakya'lardan, ardından silâh attıra attıra kaçıran erkek değildi. Oysa bu olay uzun bir süre Aysel'in üstünde etkisini sürdürmüştü. Hüseyin de ikidebir bu hikâyeyi anlatıp şişinirdi. Ama artık Aysel, erkek milletinin girdisini çıktısını öğrenmişti, onların da horlanmaktan anladıklarını, onların da bir fiyatları olduğunu. Aysel Hüseyin'e bol bol esrarlı sigara parası veriyordu. Bu anlamda efendisiydi onun.

Döküntü arabasını Aysel sayesinde donatmıştı yeni baştan. Vurgundu Aysel'e. Aysel'le olduğu gibi kimseyle olmuyordu. O, bir çukulata için ağlattığı çocuk değildi artık. Bir erkeğin sinir uçlarıyle oynamayı bilen biriydi. İşi buydu. Hüseyin için araba motoru neyse, Aysel için erkek vücudu oydu. Ne zaman ve nasıl çalışıp çalışmayacağını bilirdi. Ben istemedim mi hiç bir erkek kılıma dokunamaz, derdi. Bir sözüm kâfidir. Onu satın almışlardı erkekler, şimdi de satın alıyorlardı, ama o artık bilerek satıyordu kendisini, fiyatını kendi biçiyordu.

Emniyette, kâğıdın yok diye sabahlattıkları gece, polisin biri yanaşmaya kalkmıştı Aysel'e. Parmak izini bastırırken arkadan sürünmüştü.

«Höst geri bas!» demişti Aysel.

Öteki polisler gülmüşlerdi.

Onuru kırılan polis,

«Ne o, namus numarası mı orospu!» demişti.

«Namus bizde ne gezer, lüks diye kullanmıyorum. Yine de senin gibi donsuza kalmadık, bir gecelik kazancımla senin gibi donsuzun namusunu satın alırım ben.»

Öfkelenen polis vurmaya kalkınca, Aysel, parmak izi mürekkebinin şişesini kaptığı gibi üstüne boca edivermişti polisin. Ortalık karışıvermişti bir anda. Olay yerine gelen âmir, Aysel'in gazinodan tanışı çıkmış, ortalığı yatıştırmış, Aysel'i de sakinleşsin diye odasına buyur edip çay ikram etmişti. Aysel çayını içerken polisten davacı olacağım diye tuttumuştu. Aysel gibi kadınların, her şeylerini bağladıkları tek mülkiyetleri olan etleri konusundaki

titizliklerini bilirdi âmir. Tek sermayeleriydi vücutları ve bu sermayeye el uzatanların gözünü oyarlardı. Aysel âmirin odasında, sanki orada suçlu olarak bulunmuyormuş gibi, rahatça oturup içmişti çayını. Suçluluk kavramıyle ilgisi yoktu zaten. Ekmeğini kazanmak suçsa, bas git işine oğlum, ne yapacağız, ölecek değiliz ya. Ben öleceğime, sen öl gardaş, suçsuz öldü, desinler. Bacak bacak üstüne atmıştı, bacağını sallıyordu, arada sırada patlattığı çikletin sesi, âmirlik odasının günlük konuşmalarını bölüyordu. Aysel, odaya girip çıkan polislere, çocukluğundan kalma hor görüyle bakıyordu. Beni buraya getirdiniz de ne oldu? Yarın yine aynı yerde çalışmayacağım mı? Âmiriniz yine bana içmeğe gelmeyecek mi? Onun bunun ekmeğiyle oynamayı ekmek kapısı yapmışlar. Buraya getirirlerken eline kelepçe vuran polise, «Fahişe yakalamak da iş mi?» demiş, sonra polisin on yıldır bu işte olduğunu öğrenmişti. «Ulan on yıldır fahişeliğin kalktığını gördün mü?» - «Görmedim.» - «Eeeh, demek ki işin fuhuşla mücadele değil; tek başına fuhuş mu olurmuş? Biz kimlerle fuhuş yapıyoruz? Senin büyüklerinle. Onlarla mücadele etsene sıkıycrsa.»

Polis şaşkın şaşkın susmuştu.

«Şunu iyice sok kafana: Etimi satmadan para versinler, satmıyayım. Ama alıcı çıkıyorsa ben ne yapayım? Aç mı kalayım para ödeyecek adam bulduktan sonra?»

Hüviyetsiz olduğu için merkeze ilk götürülüşü değildi bu. Erkekler böyleydi, hem bu iş için para verirler, hem de yasak ederler. Birbirlerini tutmaz şeyler yapan alıklardır bunlar. Alık oldukları için para

veriliyordu bazı erkeklere herhal. Hırsızı hem tut, hem bırak demek için.

Emniyet âmiri, Aysel'e polisin sarkıntılık ettiği iddiasında bulunmanın boş olduğunu anlattıktan sonra, ona bir iyilikte bulunmuş, Kızılay'da sahte hüviyet satan berberin adını salık vermişti.

Aysel yine şaşmıştı bu işe. «Ulan ne numara be! Hem buraya beni hüviyeti yok diye getirirler, hem de sahtesini almanın yolunu gösterirler.» İşte, onunki gibi bir yaşam içinde her gün karşılaşılan çelişkiler, onda suç kavramı diye bir şey bırakmamıştı. Çünkü aynı kavramın, değişik durumlarda, değişik nitelikler kazandığını görmüştü hep. Şimdi de bu âmir, ona suç işleyen birini salık vererek, kendisine daha usturuplu suç işlemenin yollarını gösteriyordu. Ama suçlu değildi o da. Suç işleyen olmasa ona da iş çıkmaz. Yani, benim de, onun da ekmeği suçtan.

Aysel, pikniğin karşısına doluşmuş olan kalabalığı zar zor yarıp dolmuş duraklarına doğru ilerlerken görmüştü Ali'yi. Unutmasına imkân yoktu onu. Emniyette, muayeneye sevkedilmeyi beklerken, yanına bırakıvermişlerdi Ali'yi. Dayaktan yüzü gözü şişmişti oğlanın. Aysel, Ali'yi görür görmez hoşlanmıştı. Başka bir şey vardı bu oğlanda. Alışveriş ilişkisinde olduğu erkek milletinde olmayan bir şey. Erkek değil bu, demişti kendi kendine, adam. Çantasında her zaman taşıdığı kekikli çam kolonyasını mendiline dökmüş, Ali'nin yüzüne pansuman yapmıştı.

«Teşekkür ederim bacı.» demişti Ali ona.

Hiç bir yerine, yüzüne bile bakmadan, ama içtenlikle.

Aysel, erkeklerin ona, orasına burasına bakarak bakmasına alışıktı. Bu başka türlü sıcaklığı görmezden gelememişti. Erkeklere, ağzını çarpıtarak ya ağbi, ya da ulan, derdi çoğu kez. Ali'ye,

«Çok vurdular mı kardeş? –dedi–. Hay kıran giresiceler, hay kanları içine akasıcalar, adam dövmekten çıkardıkları ekmek boğazlarına dizile inşallah, Allah çocuklarına gün göstermez inş...»

«Sövme, beddua etme bacı, yok onların bir suçu.»

«Kimin suçu var peki?»

«Onu bunu yapmak zorunda bırakanların.»

«Kim ki onlar?»

«Bak, işinden hoşnut musun sen?»

«Niye olmayayım? Aç kalacak değilim ya?»

«Tabii, şimdiki durumunda mecbursun buna, işte seni buna mecbur eden düzendir suçlu olan. Bu düzenin sorum...»

«Beni Antakya'ya kaçıranları mı diyorsun?»

Ali güldü.

«Hem evet, hem hayır. Bir anlamda onlar da mecburdu buna. Senin Antakya'ya kaçırılman işte düzenin bir sonucu.»

«Yok, ana-ablam yüzünden kaçtım ben o heriflerle. Hep o karıda kabahat. Çok etti bana.»

«Bak bacı.»

«Aysel, de bana.»

«Bak Aysel bacı, bu işi yaşayabilmek için yapıyorsun değil mi?»

«Yok keyfim için. Âlemin herifinin nazı keyif için çekilir mi sanıyorsun?»

«İyi işte, başka bir işte çalışmak, yine de doymak istemez misin?»

«Çalışamam ki, nüfusum yok benim.»

«Niye?»

«Piçim ben, babamla ablamın piçi.»

Ali susmuştu bir süre.

«Bunda senin bir suçun yok ki. Ne olursan ol, senin de okumaya, insan gibi bir işte çalışmaya, insanca yaşamaya hakkın var, işte sana bu hakkı vermeyenler, vermek istemeyenler suçlu.»

«Kim o...» küfredecekti. Ali'nin bakışını görüp sustu.

«Kim oldukları o kadar önemli değil, yâni adları sanları. Bütün bu haksızlıkların sürüp gitmesinde çıkarı olanları bulmak zor değil. Ama onlarla tek tek uğraşmak pek bir şey değiştirmez.»

«Yok ağbi, ben öyle şey anlamam, gözünü patlatanın kafasını patlatacaksın. Korku, kan korkusu olmadı mı bu iş yürümez. Şimdi şu gözünü patlatanları bir yolunu bulup benzetecen ki...»

«Gözümü patlatanlara kızmanın bir faydası yok. Onların da işi bu... Ekmek meselesi, senin gibi... Önemli olan niçin gözümün patlatıldığını bilmek.»

«Niçin patlattılar gözünü?»

«Nerde büyüdün sen?»

«Hacı Doğan'da.»

«İşçi var mıydı orda?»

«Olmaz olur mu?»

«Nasıl yaşarlardı?»

«Matrak mı geçiyorsun kardeş, bizim mahallede nasıl yaşanırsa öyle.»

«Peki çalışırlar mıydı çok?»

«Elbet, bizim mahallelinin akşam yorgunluktan sırtı kopar, kopmadı mı karnı doymaz.»

«İşte, haklarını almıyorlar da ondan. Ben haklarını alsınlar, diyorum.»

«Sana ne be? Bizim mahallede kimse kimsenin hakkını korumaz. Tam tersi, herkes birbirinin hakkını kapmaya bakar.»

«Paylarına düşen çok az da ondan. Umutsuzluktan bir de. Haklarını nasıl alacaklarını bilseler, güçlerini birbirlerine karşı tüketmezler.»

«Canım öyle deme, kıran giresicelerin huyudur bu. Can çıkar, huy çıkmaz. Kaderleri böyle yazılmış. Bu yüzden kafanı gözünü yardırdıysan yazık olmuş. Onlar zati sade birbirlerinin kafasını gözünü yararlar, bir de sen yardırmışın kılları bile kıpırdamaz.»

«Ezildikleri için hırçınlar, ama niçin ezildiklerini bilmediklerinden birbirlerine vuruyorlar öfkelerini. Bilseler... İşte o zaman haklarının peşine düşerler.»

«Aaa, bizim mahallede kimse hakkını yedirmez vallaha. Sen onları alık belledin galiba. Kimse komşusuna on kuruşunu kaptırmaz bizde.»

«Ne var ki hakkını yiyen komşusu değil. Onları, on kuruş için birbirine boğazlatan yiyor haklarını, işte ben bunları anlatmağa çabaladığım için...»

«Aaaah. Anladım zengin düşmanısın sen. Aklınla bin yaşa e mi. Peki anlattın da bizim Hacı Doğan zengin mahallesi mi oldu?»

«Bak bacı, öyle kolay değil. Zenginlik-fakirlik meselesi de değil bu. Hakkını araman için, önce

hakkını kimin, nasıl yediğini bilmen gerek, değil mi?»

«Anladım. İşte hak yiyenler de iplikleri pazara çıkmasın diye dövdürdüler seni. Vay götlekler!...»

Ali güldü.

«Sövmeden konuşamaz mısın sen?»

Aysel alındı.

«Ne o beğenemedin mi? Hak almaktan sözediyorsun bi de. Bizde küfür etmeyen mahalle çeşmesinden kova bile dolduramaz.»

«Alınma, alınman için söylemedim. Hayatından memnun değilsen, küfür etmekle bir şey gelmez elinden... Ama memnunsan o başka.»

«Memnun olunur muymuş? Dur gözünü ıslayayım az daha. Sokak köpeği hayatından memnun mu olurmuş. Adaletin bu mu dünya işte...»

«Bu dünya böyle olmayabilir. Yâni diyorum ki, böyle olmasın, böyle olmaması için bir şeyler yapmalı.»

«Senin gibi kafa göz patlatmalı, diyorsan, yokum ben. Kafa göz bizim Hacı Doğan'da da patlattırılır bol bol. Teşekkür ederim. Ben hiç olmazsa kafamı yardırmadan yaşıyorum.»

Ali güldü yeniden. Başı çok ağrıyordu. Yumdu gözlerini.

Aysel, elindeki mendili yeniden kolonyayla ıslatmış, bir süre ovmuştu alnını. Büyük bir şefkat duyuyordu Ali'ye. Bu yepyeni, alışık olmadığı duygu, kendisine duyduğu güveni sarsıyordu.

«Kapa gözlerini, uyu –dedi Ali'ye–. Yoksa bu canına yandığımın dünyasını bile yaşayamadan gideceksin.»

Sonra Ali dalmış, arada uyanmış, ve her uyanışında Aysel'i bulmuştu başucunda. Uyandığında, yorgun, ateşli kafasını toparlamağa çalışmış, bütün bunlardan, kimlerin, neyin suçlu olduğunu Aysel'e anlatmağa çabalamıştı. Sonunda Aysel, «Boş ver be kardeş! Kinlenme o kadar âlemin itine. Fırsatını bulur, sen de korsun onlara bir gün. Kendini böyle sopalatıp dövdüreceğine.» demişti. Ali ağrıyan başını zorlukla doğrultmuş, biraz üzgün bir sesle sormuştu:

«Bana inanmıyor musun Aysel?»

«İnanmasam da ne olacak? Nikâhına mı alacan beni? Tapulu arsamı mı emanet edeceğim sana ki inanmanın sözü olsun? İnansam da bir, inanmasam da.»

«Peki, yani, başım derde girse benim. Saklar mısın beni?»

«Kimden?»

«Yani ele verir miydin?»

«Kime? Hükümete mi?»

«Öyle diyelim. Verir miydin?»

«Vermezdim. Niye vereyim?»

«Niçin?»

«Canım hükümet benim neyim oluyor ki? Ben onu tanımam, o da beni tanımasın. Birbirimize ne hayrımız dokanmış ki. Ama seni tanıyorum. İyi çocuksun. Bana ziyanın da dokunmadı.»

«Peki, sana beni ele vermen karşılığında bir şey verseler?»

«Ne?»

«Meselâ... Hüviyet!»

Aysel bir an düşünmüştü.

«Darılma ama kardeş. Bilmem ki. Bu hüviyet benim için ekmek gibi oldu artık. Belki o zaman... Ama yine de vermem.»

«Niçin?»

«İtimadım yok da ondan. Hüviyet verecekleri-ne yani.»

Ali gülmüştü yine.

«Dürüst kızsın sen. Bir gün ziyaretine gelece-ğim senin. Gölbaşı'nda çalışıyordun değil mi?»

«Eh. Bir müşteri daha kazandık desene. Beni tanıyan herkes müşterim olur zaten.»

«Yok öyle değil. Misafirliğe.»

Aysel, alınmıştı bu söze.

«Bizi aşağı gördün galiba ağbi?»

«Yok öyle değil. Ben sana değil, işine karşıyım. İnsanın satılmasına. Senin bu işten ekmek tutmak zorunda olmana kızarken... Ben de... Şeyedemem. Anlıyorsun... Yani yararlanamam senin durumun-dan?»

«Canım bedava değil ya.»

«Olsun.»

«Ali kardeş. İyi ki erkek milleti senin gibi değil. Yoksa bizlere ekmek yoktu.»

«Merak etme başka işin olurdu bize kalsaydı.»

«Şimdi bulsana öyleyse.»

«O kadar kolay değil. Sabır gerek Aysel, sa-bır.»

«Oh babam. İş bulana kadar sabredip de ne olacak? Allah mı bakacak bize?»

«Yok, sabırdan onu kastetmedim. Bu işlerin düzelmesi sabır ister, demek istedim.»

«Sabreden derviş sıkıntıdan gebermiş.»

Ali, «Sonra yine konuşuruz!» deyip yan baygın uyuyakalmıştı. Baygınlıkla uyku arasında, Sanayi Çarşısına «işçi bilinçlendireceğiz» diye gidip sonunda esnaftan dayak yiyen hevesliler gibi konuştum galiba, kızla, yine iyi kızmış, sövüp geçeceğine yarama baktı, diye geçti aklından. Ama yorgundu, daha iyisi için yorgundu çok. Baygınlık en ağırından bir uyku gibi geldi.

Sabah erkenden götürmüşlerdi Ali'yi.

«Eyvallah bacı, görüşürüz.»

«Eyvallah!»

Ali Gölbaşı'na uğrayacak mıydı acaba? Ali'yle yalnız kalmak düşüncesi heyecanlandırmıştı Aysel'i. Öyle misafir gelecekmiş. Aslanım, biz biliriz bu ayakları. İki kadeh rakıyı içtin mi... Bu «misafirliğe geleceğim» cümlesinden gıcık kapmıştı. Çünkü... beğensin istiyordu Ali onu. Başka türlüsünden bir beğenilme gelmiyordu aklına, bilmiyordu başka türlüsünü. Heyecanla öfke arasında gidip geliyordu düşünceleri. Gelmez, bunun gibilerin burnu büyük olur. Ayranı yok içmeye... İyi olmuş da dövmüşler, onun bunun işine ne burnunu sokuyorsun? Gelsin de o lafları bizim gazinoda etsin. Çarliston Nuri bıçaklar bunu vallaha. Yakar oh! Aysel oturduğu yerde düşlemişti:

Ali gazinoya geliyordu. Böyle Emniyete geldiği hırpanî kılığıyle değil. Beyaz keten elbiseyle. Aysel için şık erkek giyimi, beyaz keten elbiseydi. Beyaz keten elbiseyle geliyordu Ali. Aysel onu görmezlikten geliyor, kahkahalar atıyordu. Ali Aysel'in yanındaki masaya oturuyor, garsona bir şeyler söylüyordu. Aysel bakmıyordu ona. Ali, garsonla

Aysel'in masasına bir kova içinde köpüklü şarap gönderiyordu. Aysel köpüklü şarabı yere döküyordu. Ali yerinden kalkıp Aysel'in yanına varıyor, kolundan tutup, «Gel benimle, seni kurtarmağa geldim.» diyordu.

Bunun üstüne, Çarliston Nuri, Tiki-Tiki Niyazi ile Koço hep birlikte Ali'nin üstüne atlıyorlar, onu şimdiki halinden bin beter ediyorlardı. Çarliston usturasını çıkarıp tam Ali'nin suratını doğrayacakken, Aysel, «Dur ulan ayı!» diye bağırıyordu. Çarliston Niyazi, Koço, Aysel'in olaya karışması üzerine hemen Ali'yi bırakıyorlar, saygıyla Aysel'in önünde selâm çakıyorlardı.

Aysel hepsini kovuyor, sonra garsonlara bir sofra donattırıyordu. Sofraya çeşit çeşit mezeler koşturuyorlardı garsonlar. Aysel'in emri üzerine büyük bir kova içinde kolonya geliyordu, bir deste de havlu. Aysel Ali'nin başını dizine yatırıp bütün yaralarını iyi ediyordu. Sonra karşılıklı içiyorlar, bu arada Ali hep Aysel'in elini öpüyordu.

Aysel, yeni aldığı hüviyetin verdiği güven duygusuyle, burnu havada yarmıştı o gün kaldırımdaki kalabalığı. Kavağa bakmamıştı bile. Kâğıtsız, belgesiz biriyken, kâğıtlı, belgeli, basbayağı vesikalı biri, bir vatandaş olmuştu bugün. Daha büyük bir değişiklik mi olurdu Aysel için? Yok, kavağın devrilmesi ilgilendirmiyordu onu. Bir an önce, gerekli bulduğu bazı kişilerin burnuna dayayacaktı hüviyetini. Fiyatını da arttıracaktı artık. Bunları düşünerek kalabalığı yararken görmüştü Ali'yi. Necmi ile ko-

nuşan Ali onu görmemişti bile. Aysel duraklamıştı bir an. Ali'ye bir laf atmayı düşünmüştü. Ama ya Ali tersleyiverirse beni? Ben ne yaparım? Hiç. Kendi ülkesi değildi burası, burada Ali'ye karşı kullanabileceği hiç bir güç yoktu. En iyisi Gölbaşı'na düşmesini beklemek. Dolmuş durağına yürüdü.

Dolmuşta öne bindi, çantasını da yanına koyarak başkasının yanına binmesini istemediğini belirtti. Biz kendimize parasıyle dokundururuz. Dolmuşun arkasında oturan, yaşlı, emekli memura benzeyen bir adam şoföre kalabalığın nedenini sordu. Tam o sırada Aysel gözleriyle izlediği Ali'nin karşı kaldırıma geçmeyi başardığını ve orada duran iyi giyimli, kibar bir kızı kolundan tutup artan yağmurda ıslanmasın diye pikniğin oraya çektiğini gördü. Ansızın, farkında bile olmadan sövmeye başladı.

«Ne olacak kavak devrilecekmiş... Devrilsin... Kıran giresicelerin tepesine... Ağızlarına sıçılsın... Çükleri kopsun inşallah!»

Dolmuşta bir an sessizlik olmuş, müşterilerin kafa sallamalarını, öfkelerini sezen dolmuş şoförü kapıyı açıp indirmişti Aysel'i.

«Hadi, git pis ağzını başka yerde boşalt!»

Aysel kurumla indi dolmuştan. Çikletini patlata patlata yürüdü. Ali'nin kendisini görebileceğini sandığı bir yerde durdu. Fiyakalı bir el hareketiyle bir taksi durdurup bindi.

Sakarya Caddesinin delisi bandoyu duyuyor

Uzun, ayak bileklerine varan eski paltosuyle yürüyordu caddede. Hiç tarak görmemişe benzeyen saçları, uzun sakallarıyle karışmıştı. Uzun atkısının yerde ucu sürünüyordu. Ne havanın oldukça sıcak olmasına rağmen palto giymiş oluşu, ne atkısı, ne de karışık saç ve sakalı kimseleri ilgilendirmiyordu. Sakarya Caddesinden Kızılay'a doğru üç adımda bir durup yüksek sesle bir şeyler söyleyerek yürüyordu. Böyle olduğu gibi kabul etmişlerdi onu. Onu buralarda tanımayan yoktu. Üzerinde düşünmüyorlar, dönüp bakmak zahmetine bile katlanmıyorlardı. Her gün, aynı saatlerde geçerdi Sakarya Caddesinden. Bazen, şoförlerden sigara falan isterdi. Kimi zaman da, o da çok seyrek, dükkânlardan biri yiyecek bir şey verirdi. Aslında, ne yiyip içtiği bilinmiyordu. Kimse onu bir şey yerken görmemişti. Kırk yılın birinde kendisine verilen yiyecekleri uzun paltosunun —yaz kış giyerdi bu paltoyu— yırtık ceplerinden birine kor, sonra bunları yer miydi yemez miydi, bilinmezdi bu. O böyle kabul edilmiş, değişmesi beklenmeyen bir başkalıktı. Ve bu sokak, başkalığı ancak, böyle olduğu gibi kalmak şartıyle kabul ediyordu. O da sokağın öteki insanları gibi

yese onlar gibi davransa başkalığı kabul edilmeyecekti belki. Bu yüzden yememesi kimseyi yadırgatmıyor, tam aksine böyle olması gerekiyordu Sakarya Caddesinin insanları için.

Taksilerin orda durdu. Şoförler en öndeki taksinin kapısını açmışlar, radyonun başına toplanmışlar, maç dinliyorlardı. Beş şoför, yüzleri kızarmış, gözlerini radyoya dikmişlerdi. Sanki bütün hayatları, radyodan çıkacak sese bağlıydı. Öyle gergindi yüzleri. Onların yanına geldi. Durdu. Onunla her zaman dalga geçen, her geçişinde bir iki laf atmayı âdet edinmiş olan şoförler görmediler bile onu. Gündelik bir olaydı o çünkü. Oysa radyodan duyacakları bir «Gol» sesi büyük bir değişiklik getirecekti hayatlarına. Şoförlerin arkasında bir süre sessizce durduktan sonra, ansızın, o her zamanki cırlak sesiyle bağırmağa başladı:

«Ne şehidim, ne gazi! Uçaklar! Mevlâna'nın uçakları. Dönün şehitler. Dönün gaziler!...»

Şoförlerden biri ansızın ense kökünde kopan bu bağrışla yerinde sıçradı. Korkmuştu. Değişiklik beklediği yerden gelmemişti. Ansızın öfke ve korku karışımı bir çabuklukla döndü arkasına. Karşısında sokağın bildik delisini görünce hem rahatladı, hem kızdı. Buna alışıktılar, bir zararı yoktu onlara, ama şu anda işte, her zamanki sınırını aşmış, şaşırtmıştı onları. Şimdiye kadar dayak yememişti ama şimdi yiyebilirdi. Üstüne yürüyüp atkısından yakalayıp sarstı.

«Bas git be! Senle mi uğraşacağız!»

Şoförün onu sallaması sanki çoktan beri bek-

lediği bir olaymış gibi, sanki bu sokaktan her gün, birisi kızıp da boğazına sarılsın diye geçermiş, hep bunu beklermiş gibi, sevinçle kahkahalar atmaya başladı. İtilip kakılma sırasında büyük ceplerinden birinin yırtığından, ısırılmış, buruşuk, rengini yitirmiş bir elma düştü yere. Öfkesini alamayan şoför ayağıyle elmaya bir tekme savurdu. Elma uzağa, balıkçının oraya yuvarlandı. Elmasına vurulduğunu görünce, kahkahayı kesti, koştu, balık tepsileri arasına düşmüş olan elmasını aramaya başladı. Şoför yeniden döndü radyonun başına.

«Top Basri'de. Koştu... koştu. Amman... Amman... Sayın dinleyiciler... Tam...»

Spiker, aman dedikçe şoförler de dizlerine vurdular. Yüzleri daha kızardı. Terli boyunlarını ileri doğru uzattılar.

Balıkçının çırağı, tablalar arasında dolaşan deliyi görünce, balık tablalarını devireceği korkusuyle uzaklaştırmak istedi onu ordan. Ama direniyordu. Biraz önceki olayı izlememiş olduğu için delinin ne istediğini anlamayan çırak, balık istediğini sandı ve şaşırdı. Bunun böyle arsızlaşıp bir şey istediği görülmemişti bunca zamandır. Ne oluyordu böyle buna? Bir iki kez göğsünden itti. Ama fena halde direniyor, inatçı gözlerle çırağa bakıp elleriyle bazı işaretler yapıyor, tuhaf sesler çıkarıyordu. Öfkelendiği zamanlar böyle sesler çıkararak el kol hareketleri yapardı. Çırak ürkerek tezgâhın başında oturan patronuna seslendi:

«Ağbi gitmiyor. Ne yapayım?»

Bu soruyu sorarken işin ucunun polise varmasını istemiyordu hiç. Ne olur ne olmaz, hiç düş-

meyecek işin polise. Ustasının cevap vermesini beklemeden hal çaresi arandı:

«Ağbi, balık istiyor. Şu kâğıda biraz istavrit sarıp vereyim mi? Bunlar iyice öldü zaten.»

Önündeki defterden hesap çıkarmağa çalışan patron sözlerini duymamıştı bile doğru dürüst. Kendisini rahatsız etmemesini belirten bir el hareketi yapıp başını deftere gömdü.

Çırak, bu arada, yerde bir şeyler aranan delinin omuzuna dokundu. Deli doğruldu. Çırağa baktı. Çırak ona eliyle beklemesini belirten bir işaret yaptıktan sonra, çengelden kopardığı gazetenin içine iki istavrit koyup uzattı. Deli kâğıdı aldı, heyecanla açtı, içindeki istavritleri görünce öfkelenerek balıkları fırlattı. Balıklar lağım mazgalının oraya savruldular. Balıkçının çevresinde dolanan kedilerden ikisi şimşek gibi koşup balıkları midelerine indiriverdiler. Deli bu kez iyice yüksek sesle söylenip tablalara doğru yürüdü. Çırak iyice telâşlandı. Yere çömelip aranan deliyi yakasından çekip kaldırdı.

«Eeeh. Çok oluyorsun. Deli!»

«Deli» sözü ağzından çıkar çıkmaz ürktü. Gerçeği söylemeğe alışık değildi. Gerçek söylendi mi belâya girerdi adamın başı. Delinin kendisine deli denmesine nasıl tepki göstereceğini kestiremiyordu. Şaşkınlığı öfkesini arttırdı. O öfkeyle savurduğu yumruk delinin çenesine oturdu. Dişsiz ağzı içeri çöktü. Ağzının kenarından ince ince kan aktı. Bu görüntü büsbütün kudurttu çırağı. Kendinden geçip soluk almadan vurmağa başladı.

«Köpoğlusu... Defol. Geberesice!»

Deli sağ elini havaya kaldırıp kendisini saldırıdan korumağa çalışırken çömeldi, ter ter tepinen çırağın ayakları dibinde duran elmasını görüverdi. Elmasını çarçabuk kaptığı gibi paltosunun kocaman cebine atıp kalktı. Çırağın saldırı çemberinden çıktı yavaşça. Çırak zor kullanarak deliyi kaçırdığına inanıp ellerini ovuşturdu. Sağa sola devrilmiş olan balık tepsilerini yerleştirmeğe koyuldu. Gülümseyerek oradan uzaklaşan deli, gözlerinde bir an yanıp sönen bilinçle, durup çırağa bağırdı:

«Kızıl Göl!»

Çırak delinin her zamanki saçmalarından farklı olmayan haykırışına aldırmadı, balıkları yerleştiriyordu.

Deli, bir an için bağlanan çocukluk düşüncelerine dönmüştü. Anası, babası kızıp kızıp evden kovuyorlardı onu. O da tarlalarda koşuyordu. Sonra büyük bir iğde ağacının altında soluk soluğa duruyordu. İğde ağacı, «Kızıl Göl»ün yamacındaydı. Bu «Kızıl Göl»e bir zamanın beyleri, iğde ağacının altında kestirdikleri kafaları atarlarmış hep. Bütün kasaba çocukları korkar bu iğdeden. Kızıl Gölün ırağından geçerler. Gün tarlaların uzağında batıyordu. Bütün gün beklediği cellâtlar gelmiyorlardı. Bütün gün cellâtların gelip kafasını keserek Kızıl Göle atmasını bekliyordu. Kanlı kafası Kızıl Gölde yüzecek yüzecek, tarlalara vuracaktı. Kafayı gören bir çocuk kaptığı gibi anasına babasına koşacaktı...

İğde ağacının büyüyen gölgesi altında uyukluyordu. Uzun, cellâdın bir türlü varıp da başını kesmediği bir uyku.

Gözleri kapandı. Yerde sürünen atkısının ucu ayaklarına dolandı. Düşecekti. Toparlandı. İğde ağacının orda kalan bilinci, öğle güneşi altında sayısız dilimlere bölündü yine. Elini cebine soktu, elmasını avucu içinde tutarak şoförlere doğru yanaştı. Biraz önce elmasına tekme savurmuş olan şoförün arkasında durdu. Kırmızı yüzler radyoya doğru uzanmıştı yine. Şoför mendilini çıkarıp boynunu sildi. Deli öne doğru eğildi, şoförü korkutmak için,

«Poh!» diye bağırdı. Şoför ansızın sıçradı. Çok kısa bir zaman aralığı içinde bu sesi «gol» sesi sanmıştı. Sevinecek gibi oldu. Ama sevinme duygusu gerçekleşmeden, sesin nerden geldiğini ve ne olduğunu anlayıverdi. Gözleri yuvarlarından uğradı. Deli gözlerle çevresine bakındı. Gözüne ilk ilişen taşı kaptığı gibi deliye fırlattı. Deli bu sırada arkasını dönmüş, Kızılay'a doğru yürümekteydi. Şoförün beline fırlattığı taşın acısını duymamıştı sanki. Manavların meyve sergilerini geçti. Caddeye, bulvara yaklaşınca yeniden bağırmağa başladı:

«Cellâtlar! Şehitlerin kanı! Denize açıldık! Ne şehidim, ne gazi! Kaptanım, kaptan! Müslümanlar boğuldu. Gemiler ilerliyor. Tabutlar yürüyor. Yaşasın cellâtlar! Kahrolsun! Kahrolası kıyamet. Kıyamet yürüyor. Susun... Dinleyin... Susun... Dinleyin!»

Bulvara vardı sonunda. Eczanenin köşesinde piyango bileti satan biletçinin yanında durdu bir süre. Biletçi bağırıyordu:

«Çekilişe bir gün kaldı... Çekilişe bir gün kaldı... Yarım milyona bir gün kaldı!»

Deli büyük bir dikkatle bakıyordu caddenin yukarısına doğru. Bando sesi yaklaşınca gülümsemeye başladı. Gittikçe yaklaşıyordu merasim bandosu. Kırmızı giysili trampet takımı görünmüştü bile. Yaklaşan bandonun gürültüsü arasında piyangocunun sesi kayboldu. Deli kaldırımda gülümseyerek duruyordu.

Artık Kızılay Meydanını geçmişti bando. Bando şefi uzun sopasını yukarı fırlatıyor, havada çeviriyor, büyük bir ustalıkla yapıyordu gösterisini. Trampet ve davul seslerine uyan adımlar bir an yerinde saydıktan sonra ansızın yelpaze gibi açılıyor, postallar trampet seslerine tempo tutarak asfaltı dövüyordu. Deli bandonun yanı sıra kaldırımda yürümeğe başladı. Caddenin iki yanını dolduruveren seyirciler arasında güçlükle ilerliyordu. Bazen merasim bandosunun renkli, coşturucu gösterisini alkışlayan birine çarpıyor, sağa sola itiliyordu. Yine de bandoyla birikte Pikniğin oraya kadar yürümeği başardı. Yağmur dinmişti çoktan. İtfaiye arabalarının ve polis kordonunun çevresine biriken kalabalık da bando sesini duymuştu bu arada. Bazı çocuklar analarının elini bırakıp geçidi izlemek için bulvar kaldırımına koştular. Bazı simitçiler, bu yeni oluşan kalabalığın arasına, «simit!» diye bağırarak karışmışlardı bile. Kavağı seyreden kalabalık bölünmüştü artık. Nasıl olsa devrileceği, nereye devrileceği belli olmuş olan kavağı seyretmekten bıkanlar, kaldırımın iki yanına birikmişler, bu yeni seyre kaptırmışlardı kendilerini. Yitirilen zamanın önemi yoktu pek. Bu gün geçmişti böyle.

Sıklaşan kalabalık arasında dilediğince yürüyemeyen deli, bandoyu unutmuştu bile. Çoktan Sakarya caddesine dönmüş, yukarı doğru yürüyor, paltosunun cebinden buruşuk elmasını çıkarıp bakıyordu arada. Elmanın yerinde durduğunu gördükçe gülümsüyordu boş boş.

Kavak devriliyor

Kapıcı Mevlût alışveriş sepetini zorlukla taşıyarak apartmana döndüğünde, itfaiyeciler henüz gelmemişlerdi, kavağı zararsız duruma getirmek için. Kavağın devrilmek üzere olduğu gerekli yerlere yeni bildirilmişti. Düşmek üzere sallanan kavak çok az insanın ilgisini çekmişti henüz. Mevlût yorulan kollarını dinlendirmek için bir süre sepeti bahçe duvarının üstüne bıraktı. Yalnız on tane ekmek vardı sepetinde. Ter içinde kalmıştı. Ama alışıktı buna, apartman sakinlerinin istediklerini alırken bakkal, manav ve kasapla biraz didişip biraz sohbet ederek geçirdiği günlük alışveriş işini seviyordu hatta. Demir kapıyı ayağıyle itti. Sepeti yüklenerek apartmana doğru yürüdü. Dalgındı. Bakkal İhsan'dan alışveriş etmeyeceğim artık, pek burnu büyüdü, alışverişi ondan keseyim de görsün gününü. İhsan'ın, bitişiğindeki bakkala girdiğini görünce yüzünün nasıl asılacağını düşünerek sevindi. Tam o sırada yüzüne değen, soğuk, ıslak bir şeyle ürperdi. Nerdeyse sepeti düşürecekti elinden. Öfkeyle başını kaldırdı, on dört aylık oğlunun kaynatılmış bezleriydi yüzüne değen. Kan beynine çıktı. Karısı yine çamaşırları ön bah-

çeye asmıştı. Kavak ağacının gövdesiyle, bahçenin yan tarafındaki kapıcı müştemilâtı arasına ip germiş, çocuk bezlerini, havluları, çarşafları sıra sıra asmıştı. Mevhibe hanım kaç kez tembihlemişti oysa, «söyle karına, ön bahçeye çamaşır asmasın!» diye. Sepeti bahçeye bırakıp müştemilâta daldı. Karısı odanın ortasında yere çömelmiş, leğenin içinde çamaşır yıkıyordu. Ömer'i ise ufak hasır iskemlesine bağlamıştı. Babasını gören Ömer ağlamağa başladı. Elinde tuttuğu sümük ve gözyaşlarıyle ıslanmış kabuk ekmeği fırlattı sonra. Hatice kocasına şöyle bir baktı. Ne diyeceğini bildiği için kocasını hiç görmemiş, kızgınlığını hiç farketmemiş gibi davrandı. Mevlût, karısının en çok bu huyuna bozulurdu. Hatice, mecbur olmadıkça kavgaya yanaşmaz, mümkün olduğu ölçüde bildiğini sessizce okumanın yolunu bulurdu. Mevlût, karısını sessiz inadından sıyırmak, çamaşıra sığınmasını engellemek için bir şeyler yapmak amacıyle çevresine bakındı. Çamaşır yıkarken Ömer uslu dursun diye Hatice eline ne gelirse oğlunun eline tutuşturmuş, o da sağa sola fırlatmıştı kendisine verilenleri. Hem oturma, hem yemek, hem de yatak odası olarak kullandıkları odada dönecek yer yoktu. Sağ yanda, duvara dayalı duran geniş pirinç karyolanın yatak örtüsü yerde sürünüyordu. Ömer, anası onu koltuğa bağlamadan önce örtüyü çekmişti aşağı. Masanın üstünde, Hatice'nin yarısını Ömer'e yedirmiş olduğu yoğurt kâsesinin yanında yarıya kadar içilmiş bir çay bardağı vardı. Masanın üstüne dökülmüş olan yoğurdun üstüne sinekler konuyordu. İskemlenin biri devrilmişti. Bacağı kırık olan bu

iskemleyi Mevhibe hanım, belki kullanırsın, diye Mevlût'a vermiş, o da daha dün gece onarmıştı iskemlenin ayağını. Yere devrilmiş olan iskemlenin ayağı eski yerinden kırılmıştı yeniden. Yerdeki çiçekli İsparta halısının bir ucunu Hatice, ıslanmasın diye kıvırmıştı, ama, odada yer olmadığından su tenekesini katlanmış halının üstüne koymuştu. Oysa bu halıyı Mevlût, 19 Mayıs Mağazalarından taksitle yeni almıştı. Mevhibe hanım ödüyordu taksidini. Mevlût'un maaşından kesiyordu sonra. Mevlût Mevhibe hanımın bu iyiliğini unutmayacaktı kolay kolay. Yeni halısının üstüne su tenekesini koyan Hatice'ye duyduğu öfke aklını iyice başından aldı. Tenekeye bir tekme vurup, «Bunun burda işi ne, geberesice!» diye bağırdı. Tekmeyi fazla kaçırdığı için teneke devrildi, kaynar su hem halının üstüne, hem de Hatice'nin takunyalı ayaklarına saçıldı. Hatice can acısıyle fırladı ayağa. Savaşmanın zamanıydı şimdi:

«Sen geber! Kanı içine akasıca! –diye bağırdı–. Tenekenin sana ne zararı varmış gâvur kalpli! Sıçan yuvası gibi yerde nasıl çamaşır yıkayım?»

Sonra çömelerek haşlanmış ayaklarını ovuşturmaya başladı. Bir yandan da hem inliyor, hem ağlıyordu. Anasının ağladığını gören Ömer de çoğaltmıştı yaygarasını. Bunca gürültü karşısında şaşalayan Mevlût bu kez hıncını Ömer'den çıkardı. İki adımda oğlunun yanına varıp suratına tokadı patlattı:

«Sus len orospunun piçi!»

«Orospu sensin pezevenk!»

«Bak Hatice kızdırma kafamı, yakarım evi.»

«Yakarsan yak! Sarhoş herif! Babamın evi değil ya?»

«Ha şunu bileydin. İnek kafalı. Öyle de, babanın evindeymiş gibi çamaşırları bayrak gibi ne demeye diziyorsun ha!»

«Başka nereye asacam. Başıma mı?»

«Eviçine as!»

«Bunca çamaşır bu deliğin neresine asılacak bir yol göstersene? Bütün kış çamaşır kurutacam diye imanım bellendi. Biz senin gibi bütün gün çarşı pazar gezmiyoruz. Piçinin boklu bezlerini yıkamak kolaydı.»

«Doğurmayaydın!»

«İnşallah Allah oğlunun canını alır da görürsün!»

Mevlût irkildi. Oğluna düşkündü aslında. Doğurmayaydın lafını da karısını kızdırmak için söylemişti. Bir oğlu olmasını istemişti aslında. Şimdi Hatice zayıf tarafından yakalamıştı onu.

«Sus ulan. Kapa çeneni! Allah günahsız oğlanı ne yapsın? Senin canını alır inşallah!»

«Alsın. Bu canın bana ne faydası varmış ki?...» diye beylik ağıdına başladı Hatice. Söylendikçe dertleri depreşiyor, dertleri depreştikçe daha yüksek sesle ağlıyordu. Mevlût'un aklı başına gelmişti bu arada. Mevhibe hanım, karısıyle bağıra çağıra kavga etmesine çok kızardı. Çünkü bağrış çığrışları genellikle müştemilâtın ince duvarlarından sokağa kadar taşıyordu. «Bak Mevlût bu evin bekçisi sensin. Bu evde oturan şunca insanın rahatı, güveni senden sorulur. Bu apartmanı kendi evin belleyeceksin. Şimdi apartmana giren, senin evinde adam

boğazlandığını sanırsa, nasıl güven duysun? Evinin bekçiliğini sana nasıl emanet etsin? Evinde dirlik sağlayamayan başkasının malına nasıl sahip olur?» derdi Mevhibe hanım. Haklıydı kadın. Mevlût başını yana eğerek hanımını yatıştırmağa çalışırdı: «Ben adam boğazlamıyorum ki... Bu Hatice köyden geldiği gibi hayvan kaldı. Ne oturmayı bilir, ne konuşmayı. Sen bunları ona anlat hanımefendi. Söz dinliyor mu? Benim bekçiliğime sırt veriyor mu? Bütün gün bebesi memesinde, kapı önünde yere çömelir. Kaç kez dedim. Öyle köylü karıları gibi kapı önüne çömelme, diye. Ağzı açık bütün gün sokağı seyreder. Bir diyorum, iki diyorum, sonunda dövüyorum. Ama bir vursam o on bağırıyor, bir sövsem on sövüyor. Vallahi aldığıma alacağıma pişman oldum. Ama uzaktan akrabamız olur. İşte çekiyoruz.»

«İdare et. İdare et. Bak aslan gibi oğlun var.» derdi Mevhibe hanım.

Ama, hemen ardından, ya bahçeye çamaşır astığı, ya oğlunu bahçede donsuz dolaştırdığı, ya da bulaşık suyunu bahçeye boşalttığı için karısını fitlerdi Mevlût'a. Cümlelerinin arasına, bak seni severim, bu apartmanın bir sahibi de sen sayılırsın, ama karını adam etmezsen başının çaresine bakarsın, gibi sözler katıştırırdı. Ekmeğinin tehlikede olduğu duygusu Mevlût'un aklını başından alır, o da yeniden çullanırdı karısına. Hep aynı çıkmaza varıyordu yolu. Karısına bağırsa bir türlü, bağırmasa bir türlü. Hep tehlikeye giriyordu ekmeği. Hatice kocasının bağırıp çağırmalarını, canını acıtmadığı süre, çocuklukta edinilmiş bir vurdumduymaz-

lıkla karşılar, ses etmediği gibi, anladığını belirten bir işaret bile yapmazdı. İşte bu durum Mevlût'un çaresizliğini hudutsuz bir öfkeye dönüştürür, o da kafayı çektikten sonra, Hatice'yi bağırta bağırta döverdi. Hatice de ağzına geleni söylerdi bu arada. İkisi de biraz rahatlarlar, çaresizliği düşünemeyecek kadar yorulurlardı.

Hatice'nin kaynar suyla yanan ayaklarının acısı geçmişti az. Onun için sesini kesti. Tuvalete gidip bir kovayla yer bezi aldı. Sessizce yerleri silmeğe başladı. Mevlût karısının artık ses vermeyeceğini anlamıştı. Ama ne içini boşaltabilmiş, ne de çamaşır meselesini hâl yoluna koymuştu henüz.

«Ulan sığır. Dinle beni, yoksa fena yapacağım. Bu apartmanın bekçisi benim, anladın mı? Bu evin bir sahibi de ben sayılırım, anladın mı? Ses etsene? Danalar bile senden vicdanlı olur. Bak, kulağını dört aç. Bir daha o çamaşırları sokağa karşı asılmış görürsem, topunuzu birden sokağa atarım. Ekmek düşmanı. Senin kalın kafan ne anlar ekmeğin nerden geldiğinden. Ekmek senin boklu götünde değil, aslanın ağzında. Beni kapıcılıktan atarlarsa görürsün. Kızılay'da kapıcılık kolay mı? Sen ne bilcen kapıcılığı? Kalorifer kursunda millet birbirinin ekmeğini elinden alıcam diye ne işler çevirmedi. Bir kapıcılık bulmak için millet kaç para veriyor? Hele böyle, Kızılay'da kapıcılık için millet anasını satar. Kimbilir kaç uğursuz göz dikmiştir bu kapıya. Senin gibi sütü bozuk yüzünden kapı dışarı edilmemin duacısıdır kaç gâvur. Kızılay bu Kızılay! Ama senin gibi köy ayısı, Kızılay ne, Cebeci ne, Yenimahalle ne, ne bilecek? Sen sade kapı önüne çöme-

lip ağzını faraş gibi açarak gelen gideni seyret. Şuradan beni bir atsınlar, seni doğramayan namussuz!»

Ama Hatice işine dalmıştı bile. Kovayı alıp tuvalete gitti. Suyu ayak yoluna boşalttı. Artık laf olsun diye ağlayan oğlunun ağzına bir kesme şeker sıkıştırdı. Sonra yeniden çömelip artakalan çamaşırları yuğmağa devam etti. Çaresizlik, yamyassı etti Mevlût'un yüreğini yeniden. Yüreğinin üstündeki baskıyı silkip atmak istercesine çevikleşti. Hatice'nin tepesine vardı bir adımda.

«Kız git şu çamaşırları topla dedim sana!»

Hiç ses etmiyordu Hatice. Temizlendiğine kanaat ettiği çarşafı sıkmağa başladı. Mevlût kolundan çekince sıktığı çarşaf leğendeki suyun içine düştü yeniden. Etrafa su sıçradı.

«Git topla şu çamaşırı. Yoksa gözünü patlatacam.»

Hatice ayağa kalktı. Çarşafı ayakta sıktı bu kez. Mevlût çarşafı Hatice'nin elinden çektiği gibi duvara fırlattı. Hatice diklendi:

«Ne oluyo be deli?»

Mevlût tokat anının geldiğine hükmetmişti ki, Mevhibe hanımın sesini duydu: «Mevlût! Mevlût efendi!»

Mevlût bahçeye bıraktığı alışveriş sepetini hatırladı ansızın. Mevhibe hanım «gecikme» demişti ona. Hatice'ye atması gereken dayağı geceye erteledi. Çaresizliği, çaresizliğinin başlıca nedenlerinden biri olarak gördüğü Hatice'nin karşısında hiç bastıramadığı öfkesi Mevhibe hanımın sesiyle hemen duruldu, korkuya, ürkekliğe dönüştü. Sepeti

yüklenip apartmandan içeri girdi. O sırada itfaiye arabaları apartmanın önüne birikmiş, kalabalık toplanmıştı. Ama Mevlût Mevhibe hanımın çağrısına ilerliyordu, görmedi bir şey.

Merdivenleri soluk soluğa çıktı. Sepeti hafiflemişti sanki. Mevhibe hanımların kapısına varınca, bilinçsiz bir alışkanlıkla kapı önündeki paspasa ayaklarını sildikten sonra zile bastı. Mevhibe hanımların evine girmeyecek de olsa, kapı zilini çalmadan önce ayaklarını paspasa silmeyi âdet edinmişti.

Mevhibe hanım açtı kapıyı. Neşesi yoktu. Asık suratla söylendi.

«Nerde kaldın be Mevlût! Çavdar buldun mu?»

«Sakarya'daki ekmekçide tükenmiş. Francala aldım.»

«Aaa. Ben francala yemem oğlum. Kaç kez söyledim. Şarküterilere bakaydın?»

«Köroğlunda da yoktu.»

«Koca Kızılay'da başka şarküteri mi yok?»

Mevlût başını suçlu suçlu yana eğdi. Sustu.

«Cevap versene oğlum. Başka yere baktın mı bakmadın mı?»

Mevlût dilini yutmuştu sanki.

«Bir çavdar ekmeği almak da zor mu geliyor Mevlût efendi? İki adım öteye gitmeye üşeniyorsun! Param yetmiyor diye sızlanmağı bilirsiniz, ama çalışmaya gelince pes edersiniz. Bu zamanda kim bedava ekmek yiyor ki sen yiyeceksin? Bak Salih bey, koskoca profesör, vallahi senden çok çalışıyor. Gece sen horlarken kitaplarının başında zavallı adam. Bak son defa söylüyorum Mevlût efendi, ya gönlünü verirsin işine ya...»

Mevlût başını eğdikçe çaresizlik dayanılmaz ağırlıklar kazanıyor, yüreğini hiç ama hiç çarpamayacak biçimde bastırıyordu. Sayısız arabaların çiğnediği bir hayvan leşi gibi duyuyordu yüreğini. Cılız bir sesle diriltmeye çabaladı hayvan leşini:

«Bir koşu alırım şimdi çavdar ekmeğini!»

«Öğlen geçti bile. Neyse ki bugün geç yiyeceğiz. Haaa! Bak unutacaktım nerdeyse... Karın yine çamaşır asmış bahçeye!»

Mevlût, çaresizlikle kendi arasına, yüreğiyle onu ezen gücün arasına koyabilecek bir şey bulmuştu. Biraz güçlendi:

«Vallaha, o yüzden geç kaldım hanımcığım. Köylü karısı, Allah şahit kaç kez söyledim. Az önce kafasını kıracaktım siz çağırmasaydınız!»

«Aman Mevlût. Sana kavga gürültü istemem evimde, dedim kaç kez. Bak karını yine dövdüğünü duyarsam...»

Yok çaresizlikte yapayalnız, karşıkarşıyaydı yine.

«Aman hanımcığım. Gözünü seveyim. Bizi bebemizle sokağa koyma. Allah sizin iyiliğinizi unutmaz. Şimdi çavdar ekmeğini bir koşu alırım. Çamaşırları da hemen toplarım.» - «Dur koşturma hemen. Önce kiracıların eşyalarını dağıt. Bak herkes şikâyetçi bunu bilesin. İstediklerini doğru dürüst almıyormuşsun!»

«Vallahi...»

«Bak doğru dürüst bir yazmayı bile bilmiyorsun. Yazmayı öğrenseydin liste yapardın, böyle her şeyi karıştırıyorsun. Ne zamandır Ankara'dasın? Kapıcılık için okuma yazma şart. Bir gayret edip bir şey öğrenemezsiniz. Ondan sonra da Allahın adını ara-

ya katıp yalvarırsınız. Allah senin gayretsizliğini bilmiyor mu sanıyorsun?»

Mevlût eğmişti yeniden başını. Başa çıkılır gibi değildi bu çaresizlik gâvuru.

«Hadi şimdi hemen dağıt aldıklarını. Sonra çavdar ekmeğini isterim. Çamaşırları da unutma.»

Mevlût ezilmiş yürekli bir vücutta artakalabilecek güçle yüklendi sepeti. Ayaklarını sürükleyerek merdivenleri indi. Her kapının önünde zili çalmadan önce ayaklarını paspasa sildi. Sonunda sepeti boşaltmıştı nihayet. Boş sepeti apartmanın girişine bıraktı. Çavdar ekmeğini alayım hemen diye geçirdi aklından. Dört numara da maydanoz istemiş, unuttuğu için azarlamıştı Mevlût'u bir güzel. Aslında söylememişti maydanozu ya. Bahçeye çıktı. İtfaiyeciler kavağın beline bağladıkları halata asılmışlardı caddede. Mevlût boş gözlerle itfaiyecilere, kalabalığa, halata baktı. Aklı çavdar ekmeğindeydi. Çamaşırlar toplanmıştı. Ama müştemilâtla kavak arasında, karısının gerdiği ip duruyordu hâlâ «Hatice! -diye bağırarak evine girdi-. Kız ipi alsana!» Karısı odada yoktu. Helâdan sesi geldi.

«Oğlanı çömdürüyom şimdi!»

Mevlût küfretti. Yok, onun Mevhibe hanımın isteklerini yarı yarıya gerçekleştirmek gibi bir lüks yapacak hali yoktu. Kadın daha demin. Mevhibe hanımın biraz önceki üstü kapalı tehditlerini hatırlayınca büyük bir umutsuzluk çöktü üstüne. Yüreğini zar inceliğinde dümdüz bir kâğıda dönüştüren çaresizliğe karşı durabilmek için son gücüyle dışarı fırladı. Karısının kavağa bağlamış olduğu ipi bütün öfkesini ipe boşaltarak çekip koparmak is-

tedi. Düğümü çözecek sabrı kalmamıştı, hayır.

Boyacı Necmi, merasim bandosunun geçtiğini duyan kalabalığın bulvara koşturmalarını seyrediyordu. Kavağı unutmuşlardı şimdi. Bunların pabuç falan boyatacakları yok, diye geçirdi aklından. Böyle geçit töreni, araba kazası falan olunca unuturlar kendilerini, pabuçlarını da. Ama biraz sonra, kavak devrilip bando da geçince işlerine geç kalmış olduklarını anlayacaklar, pabuçlarını boyatmayı unuttuklarını da. Oh olsun! Canı sıkılıyordu. Ali, pabuçlarını boyadığı toy oğlanla, az önce karşı kaldırımda duran kızla birlikte, «Acele işimiz var,» deyip gitmişti. Ordan oraya koşuşan kalabalığa kabarıyordu öfkesi. Kudretim olsa her an bir âfet yaratıp şunları ormana düşmüş kafes kuşu gibi duman ederim. Seyircilerinin bir bölümünü yitiren itfaiyecileri izlemeğe koyuldu. Kavağın beline bağladıkları halatı, kararlaştırılmış yöne doğru çekiyorlardı; devrildi devrilecekti kavak.

Tam o sırada, karşı apartmanın kapıcısı Mevlût'un müştemilâttan hırsla dışarı fırladığını gördü. Necmi Mevlût'u tanır, günahı kadar sevmezdi. Mevlût arada, ev sahiplerinin pabuçlarını boyatmaya getirirdi Necmi'ye. Boya parası için kırk saat pazarlık ederdi. Necmi kızar, «Ulan sana giren çıkan var mı, hergele, milletin parasını korumak sana mı kaldı?» diye Mevlût'a çullanır, sonra boş verip uzattığı parayı kabullenirdi. Çünkü nuh der peygamber demezdi Mevlût. Necmi tatlı tarafından da yoklasa, Mevhibe hanımın dondurduğu fiyattan bir kuruş fazla vermezdi. Mevhibe hanım, Mevlût için, fiyatları ayarlayan belediye gibi bir şeydi.

Buna kendi gibi herkesin uyması gerektiğini sanırdı.

Mevlût deli gibi asılmıştı çamaşır ipine. Kavak biraz önceki gibi yavaş yavaş değil, hızla sallandı. İtfaiyeciler Mevlût'u görünce çekilip gitmesi için bağırdılar. Ama çok geçti artık. Mevlût'un ne bir şey duyacak, ne görecek, ne de çamaşır ipini koparıp atmaktan vazgeçecek hali vardı. Çamaşır ipi onu sımsıkı, kıpırdayamayacak biçimde bağlayan çaresizlikti sanki ve bu ipi koparark prangasından boşanmış bir köle gibi özgür olacak, bir kâğıt gibi dümdüz olmuş olan ezik yüreği bir insan yüreğinin boyutlarını kazanacaktı. Ne pahasına olursa olsun, Kızılay'ın göbeğindeki bu kapıcılığı kaybetmemek istiyordu, sadece.

İtfaiyeciler düdük çaldılar. Mevlût'a doğru ellerini kollarını sallayarak koştu yürekli bir itfaiyeci. Ama çok kısaydı zaman. Günü dolmuştu kavağın. Uyarılar geç kaldı. Çürük kökleri üstünde fazla duramayan kavak, özsuyunu tümüyle tüketmiş gövdesini bir sağa bir sola salladı, sonra büyük bir çatırtıyla, ama o sondaki kimsenin artık hiç bir şeyi değiştiremeyeceği andaki hızıyle Mevlût'un üstüne devrildi.

SON

"Ama Sevgi'yi, Sevgi Soysal yapan, ne yazık ki 12 Mart dönemi oldu. 12 Mart dönemini her bakımdan en yoğun biçimde yaşayan Sevgi Soysal, 12 Mart sonrasında yayımladığı Yenişehir'de Bir Öğle Vakti romanıyla edebiyatımızın vazgeçilmez, başarılı imzalarından biri oluverdi."

Erdal Öz, Cumhuriyet, 27 Kasım 1976

"Sevgi Soysal, Türk edebiyatına, hikâyeleri ve romanlarıyla alışılmamış yepyeni bir kadın tipi armağan eden ilk değilse bile, en başarılı sanatçıdır. İnsan sıcaklığı ile dolup taşan toplumsal eleştiri yanında, olaylara, en dokunulmaz konulara, seks sorunlarına görülmedik bir açıksözlülükle ...mertçe yaklaşımı, sosyal adalet kaygısının ödün vermezliği, Sevgi Soysal'ın Türk edebiyatına yaptığı bellibaşlı katkılardır."

Vedat Günyol, Cumhuriyet, 27 Kasım 1976

"(Sevgi Soysal) yalın diliyle Türkiye'nin durumunu, çağdaş insanın sorunlarını öylesine zeki ve başkaldırıcı bir edebiyatla anlatıyor ki, yazdıklarının ileri kuşaklarda daha büyük kitleler tarafından okunacağı kesindir. Özgürlüğün, bağımsızlığın, aydınlık düşüncenin, mutluluğun yollarını açıp göstermiştir."

Tezer Özlü Kıral, Politika, 27 Kasım 1976

88.06.Y.0105.0034

KDV dahil

pan